

121

Handwritten scribbles

1/2

12.5.1
1.5-5-0

276

DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

Digitized by the Internet Archive
in 2013

<http://archive.org/details/imaginesdeorumqu01cart>

IMAGINES

DEORVM, QVI

AB ANTIQVIS

COLEBANTVR:

J. Badcock

In quibus simulacra, ritus, caerimoniae, magnaq; ex parte veterum religio explicatur:

Olim a VINCENTIO CHARTARIO Rhegensi ex variis auctoribus in vnum collectæ, atque Italica lingua expositæ: nunc vero ad communem omnium vtilitatem Latino sermone ab ANTONIO VERDERIO, Domino Vallispruatae, &c. expressæ, atque in meliorem ordinem digestæ.

Quibus accesserunt duo INDICES: prior, imaginum: posterior, rerum atque verborum, quæ toto libro continentur.

L V G D V N I,

APVD BARPTOLEMÆVM HONORATVM.

M. D. LXXXI.

h Cum Priuilegio Christianissimi Francorum Regis. *n*

J. M. A. G. I. N. E. S.

DEORVM. QVI

AD ANTIQVVS

COLLEGIIS

Admiratione et honoris causa
Sicut etiam in hunc modum

Quia etiam ratio huiusmodi
etiam in hunc modum
etiam in hunc modum
etiam in hunc modum

etiam in hunc modum
etiam in hunc modum

A. M. D. C. M. M.

ABVD PARSOLEMPTVM HONORATVM

M. P. L. L. A.

Cambridge's Christiania Librarian's

AD AMPLISSIMUM,
DOCTRINAQVE ET NO-
BILITATE PRÆSTANTISS. VIRVM,

HENRICVM MEMMIVM EQVITEM,
Dominum de Roiffy, &c. in intimo
sanctiorique Regis Christia-
niss. consilio Con-
siliarium,

P R Æ F A T I O.

NON possum, non eorum sententiam admirari,
qui hominē a Græcis ἀνδραγον, τῶν ἀνδρῶν ἀδραγῶν
dictum volunt: atque ad sublimia illa contem-
planda, conditum esse diuinum hoc animal, ita
cōstat inter omnes, ut nemo, nisi Epicureus ali-
quis, id negare ausit: nam vel corporis ipsius sta-
tura, in altum euecta tantum non clamat, homi-
nem, opificis sui, qui in celo degit, cognoscendi gratia, ita esse effectum.
Sed & vniuersa hac ad spectabilia ad hoc nos hortatur, impellunt, &
tamquam manu ducunt; ita ut nemo dicere possit, sibi, quominus di-
uinum numen nosset, defuisse magistrum; cum nusquā deficient, qua,
ligitis pene intentis, illud nobis commōstrent. Sed, prout est humana
invidia, qua ad gloriā plus æquo interdum ferri solemus; reges, & qui
ceteris mortalibus olim antecellebant, cum
omnia immortalī Deo referre debuissent accepta, sane quā impie, quod
est Dei proprium, sibi arrogarunt; populis vel vi coactis, vel beneficijs
ellectis, quo sibi diuinos (o facinus audax) deferrent honores. Atque
eandem eo impietatis est deuentum, ut & hominū simulacra pro Dijs
colenda proponerentur; ut, ubi fictitia hac numina per mortem, aut
absentiam esse nequirent, ibi, eorum effigie illata; tamquam præsentia,
diuinis honoribus afficerentur. Atque hac ratione detestandus sal-
torum Deorum cultus, cum ex paruis inicitjs esset exortus, paulatim

*Os hoi sublime e
catho huc i fu*

uniuersum terrarum orbem peruasit: nam, ubi poëta emerferunt, hūc
latissimum campum ad excurrendum naēti, suis fabulis, ac figmentis
egregiam inchoata nuper idololatriæ operam nauarunt: accesserunt &
pictōres, quibus una cum poētis semper aqua fuit qualibet fingendi
potestas; hi pene spirantibus signis, ac tabulis ruæes hominum animos
ad insaniam redegerunt: natura enim nescio quo pacto ad rem fictam
ac coloribus representatam magis afficimur, quam ad veram. Itaque
pictōres, atque poëta, cum sua commenta mirifice in populis, non sine
ingenti quoque suo quaestu probari animaduertent, animum adie-
cerunt, ut noua quotidie monstra parerent: quæ ut nemo tempore pro-
cedente auderet improbare, fucis etiam quibusdam illiuerūt; hæc sunt
arcana illa intima religionis mysteria, quæ lineamentis externis in-
nui confinxerunt; quæ persuasio cum hominum animos occupasset, ita
cæperunt omnes religiose idola illa muta venerari, ac si numina ipsa
essent. Huc accessit, quo maiori stulti simul, ac ij, qui sapientes puta-
bantur, stupiditate tenerentur, quod malus genius pro more suo hic
mirabiles quasdam tenebras offudit, cum per idola illa ingentia mira-
cula sapissime patraret. atque hinc factum est, ut totus terrarum orbis
maxima errorum, atque adeo impietatis caligine inuolueretur. Sed,
dum humani generis esset salus profligatissima; nihilque nisi certus
interitus exspectaretur; ecce tibi Dei filius, Seruatorque noster, I E-
S-V-S C H R I S T V S, homo factus, huc ad nos, e mortis faucibus
eruendos venire non detrectauit; qui salutaris doctrinæ arcanis pate-
factis, ac errorum mole dissecta, tandem aliquando, non sine sui, infi-
nitorumque propemodum martyrum cruoris profusione, veritatem in
orbem terrarum inuexit, impijs falsorum Deorum idolis in puluerem
redactis, eorum cultu abolito, vniusque veri Dei in eius locum suffe-
cto. Itaque paulatim vetus error non solum exoleuit, sed & ex homi-
num memoria, qualis olim fuisset, deleri cepit; religiosorū principum
ardenti studio non solum idolis comminutis, ac templis execrandis
solo æquatis; sed & poëtarum scriptis, vnde idololatria initium, in-
crementum, ac vires sumpserat, vndique conquisitis, ac voracibus
flammis absumptis. Quare est quod Deo immortales gratias agamus,
qui nos ex adeo tetræ tenebris, quibus vniuersa antiquitas erat obru-
ta, in admirabile lumen suum asseruerit. Et, licet quaqua gentium va-
ria falsarum religionum scita sint profeminata; nulla tamen tam bar-
bara natio nostra tempestate existit, quæ amplius Iouis, Martis, Mer-
curij,

curij, cæterorumque non Deorum, sed portentorū nomina veneretur, quæ olim tam religioso cultu ubique terrarum afficiebātur. Erat quidem certe vniuersa veterū religio falsa, impia, execranda; detestanda pictorum; sculptorumque commenta; poetarum fictions, ac fabule cunctis diris prosequendæ. Sed tamen ita hæc erant mala, vt aliquid in eis boni liceret deprehendere; non secus ac inter tot sentes & rosa colligitur; hoc quidquid veri, quidquid honesti, quidquid utilitatis aliquam speciem habentis in tanta rerum turpitudine, ac impietate existeret, id religionis nostræ veris decretis admonemur, ad nos ex iniustis illis possessoribus, atque adeo usurpatoribus tamquā nostrum auertere: nam virtutis, ac sapientiæ quodcumque, & ubicumque tandem sit, veluti nostrum, nobis repetere licet, & ex vindiciarum iure cum ijs, qui detinent, manu consertum venire & possumus, & debemus. Error, stultitia, vitium, impietas veritati, tamquam plumbum auro admistum, illorum sit, qui nefarie tantam nobilitatem adulterauerunt: ad nos iustum, castum, integrum religiosum pertinet, quod a nobis manarit. Quamobrem non defuerunt olim ex nostris, qui vel ipsi ex profanis scriptoribus, quidquid in rem nostram faceret, sibi pro suo iure vindicarunt, vel alijs auctores fuerunt, qui idem facere non dubitarent. Atque alij quidem in alio genere hoc summa cum laude præstiterūt. Verum VINCENTIUS CHARTARIUS, industrius sane vir, qui plurimum in antiquitate illustranda elaborauit, sicut ex nonnullis eius lucubrationibus apparet, non ita dudum librum publicauit, in quo infinitorum propemodum Deorum, qui ab antiquis colebantur, imagines multiplices, ex veterum scriptis, lapidibus, ac antiquis numismatibus, in vnum quasi corpus rededit: quod opus vt magis lectoribus prodesset, ipsarum imaginum rationem, explicationemque, vel ab eisdem auctorebus traditam, vel a se excogitatam adiunxit; quod equidem plurimum cum utilitatis, tum delectationis habet. Cum vero liber Italico sermone scriptus, maximo cum applausu ab omnibus esset exceptus; non solum, quod plurimum facere videbatur ad antiquorū scripta, præcipue poetarum intelligenda; sed etiam, quod præclara pictoribus, ac poetis recentibus, omnibusque vniuersim, qui de vno aliquo genere scribendum suscepissent, argumēta suppeditaret: accedebat præterea incredibilis quædam oblectatio, quæ vna cum eruditione coniuncta legentium animos mirum in modum perfundebat: visum est nobis id boni, ad omnes, si fieri posset, deriuandum.

*Quare librum in Latinum sermonem conuertimus, ut nostra opera
tantæ utilitatis vniuersa nationes participes fierent. Librum autem
vires verbo curazon tamquam interpretes conuertimus, verbum de verbo exprimen-
reddidit. Hic tes, sed mutatis, aut inductis quibusdam, prout decere videbatur, sen-
sum curauimus reddendum, non verba appendenda; præcipue, cum
aliud auctor in Italico sermone, aliud nos in Latino spectauerimus.
Sed & noster labor quo esset fructuosior, imaginum designationem
absque explicatione, ex vniuerso libro collectam in vnum redigimus,
ut homines occupati, quibus totum volumē euoluere, non esset otium,
haberent vnde diuotionis totum argumentum peruideant. Sed hunc
librum, res ex media antiquitate erutas continētem, cui potius, quam
tibi, CLARISSIME VIR, dicaremus, habebamus neminem:
nam quem latet, te vnum ex omnibus vniuersa antiquitatis esse stu-
diosissimum: tu ad eam ex tenebris eruēdam, atque quam maxime il-
lustrandam natus videris. Testis est vniuersa ista Parisiensis Aca-
demia, toto terrarum orbe celeberrima, quantum tuo patrocínio bona-
rum artium studia innixa isthic floreat. Testes sunt optimarum ar-
tium professores, qui tuam domum, splendoris, gloria, ac sapientiæ se-
dem pedibus terunt. Testis est illa tua Bibliotheca selectissimis qui-
busque libris refertissima, in quibus comparandis nec opera nec pecu-
nijs pepercisti. Tu vero inter præcipua regni negotia, quæ ad te, tam-
quam Gallia nostra columen, deferuntur, semper aliquid eruditum
meditaris, non ut sapientia solus in otio fruaris, sed ut eam in publi-
cam omnium utilitatem ad regni gubernacula traducas. Hæc cum ita
sint, non ineptus mihi futurus videor, si id tibi munusculi obtulero,
ex quo non nihil emolumenti subsocius horis, libro perlegendo, per-
cipere possis. Itaque cum sub tui illustris nominis patrocínio, ap-
parere voluis, quod pro tua singulari humanitate te non
denegaturum confido. Vale, Lugduni, Kal.*

Sextilis. CIO IO XXCI.

Extrait du priuilege du Roy.

AR grace & priuilege du Roy est permis à Barthelemy Honoraty, & Estienne Michel, marchands Libraires, demeurans à Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer, comme bon leur semblera, vn liure intitulé, *Imagines Deorum, qui ab Antiquis colebantur*: & ce pour le temps & terme de dix ans, à compter du iour qu'il sera acheué d'Imprimer. Et est defendu par sadite Maiesté à tous Libraires, Imprimeurs, ou autres de quelque qualité qu'ils soyent, d'imprimer, vendre & debiter ledit liure sans licence d'iceux Honoraty & Michel, sur peine d'amende arbitraire, & confiscation des liures qui en auroyent esté faitz. Et à fin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledit Seigneur veut & entend que l'extrait d'iceluy estant mis au commencement ou à la fin dudit liure, serue pour toute notification. Car tel est son plaisir, nonobstât oppositions ou appellations quelconques, comme plus à plein appert par les lettres de priuilege sur ce donnees à Bloys le 7. iour d'Auril, 1581. Et scellees du grand seel de sa Maiesté en cyre iaune.

Ainsi signé,

Par le Roy, M. Iehan Auril, maistre des Requestes ordinaire de l'hostel present.

P O V S S E P I N,

DEORVM, QVI AB ANTIQVIS

COLEBANTVR, IMA-

GINES; VNA CVM

EARVM DECLA-

ratione,

*Olim a VINCENTIO CHARTARIO Rhegiensi ex
varijs auctõribus in vnum collecta, atque Italica lingua ex-
posita: nunc demum ad communem omnium utilitatem, La-
tino sermone ab ANTONIO VERDERIO, Domino
Vallisprinae, &c. expressa.*

RORVM quæ humanam naturam exor-
nant, nihil equidem præstantius, neque
magis homini proprium est, religione:
quare nulla vniquã natio fuit, quæ aliqua
ratione eius non esset particeps. Quam-
uisque feratur, ratione potissimum homo
a cæteris animãtibus differre; non obscu-
ris tamen argumentis, etiã ante rationis vsum, in eo religio-
nem deprehendamus licet, vt pote quæ natura ipsa humano
in animo ab ipsius ortu sit insita: cuius quidem sententiæ Iam-
blichus Platoniceus est, qui arbitretur, quoddam veluti lumen,
a Deo emanans, nostros animos ferire, quo mirabiles in nobis,
iique naturales excitantur ardores ipsius boni, de quo postea,
vbi rationis functionẽ exercere cœpimus, ratiocinamur, atque
iudicamus. Id Promethei fabula nobis innui, nonnulli volue-
runt, vt ignis scilicet ille cælestis, quo vitam primi hominis pe-
ctori indidisse fingitur, vim quamdam significet, quæ occultis

*Religio præ-
cipua homi-
nis virtus.*

rationibus assidue hominum animos ad se attrahat; qui vnde profluxerint, & à quo primam originem duxerint, sentientes, naturali impetu eò sese conuertunt. Hincque etiam proficisci dicunt, vt, cum se nobis species ingentis alicuius boni malive obicit, primo aspectu, antequam de eo aliud cogitemus, oculos ad cælum sustollamus, interdumque manus quoque coniunctas in altum leuemus; perinde atque natura magistra edocti putemus, cælitus omne ad nos bonū deriuare, illique collatum beneficium acceptum referendum, qui tribuit, & ab eodem præsentem cunctis in aduersis opem expectadam; ex quo fiat, vt supplici eam gestu ab illo imploremus. Hæc quidem omnia maxima fuerint religionis argumenta, quæ nos ad Deū amandum pariter, ac reuerendum impellāt: id verò, si nulla in nobis eius notio præcesserit, fieri nequaquã potest. Quare vel ante rationis vsum homo Deum quodammodo nouit, cultuque prosequitur; quod eum a beluis separat; in quibus nonnulli aliquam quidem rationis particulam inesse voluerunt: sed, qui religionis eas aliquo pacto participes faciat, arbitror neminem. Quamobrem hæc tota hominis vnus est propria; qua duce homines ad cælum oculos sustulerunt; & vniuersitatis huius admirabilem structuram considerantes, assuerunt, aliquem esse, qui infinito amore, potentia atque prouidentia cuncta regeret, administraret, omnibusque iugiter prouideret. Hunc verò Deum vocarūt; qui omnium bonorum est auctor, æternus, infinitus, & sub aspectum nequaquã cadens.

Sed tamen non omnes veritatem hanc, natura haustam æque prosequuntur. Namque, cum homines suæ nequitix indulgere, & de ea sibi nimis placere cœpissent, non vltra cogitatione sunt progressi, quam quo oculis pertingerēt: hincque factum est, vt crederent, stellas, Solem, Lunam, cælumque ipsum, Deos esse; quæ, vt Plato testatur, primum cum a Græcis, tum multo antea a plerisque barbaris Dij sunt habiti: idemque vult, a perenni quodam motu, qui in eis cernebatur, Græca voce θεός, id est Deos, à θεῖν, quod est currere, fuisse appellatos. Hic postea error in tantum creuit, vt multi mortalium stulta vulgi opinione sint in Deos relati: & quod magis mirum videatur, quædam bestię apud aliquos vt numina sunt habite: quibus omni-

bus

nonnulli etiam
nam? & hoc deus.

Deos in
Palmis

Deorū mul-
titudinē.

bus varia simulacra dedicari solebant; idque non solum virtutibus, sed vitis quoque contigit; cum singula Dei cognomen-
 tum sortita fuissent: illæ quidem, vt præsentis prodesse: hæc
 vero, vt absentia ne obessent. Hinc factum est, vt innumera fere
 Deorum multitudo apud antiquos celebraretur: non enim so-
 lum quælibet sibi natio proprios ac peculiare: Deos adscisce-
 bat; sed & vnaquæque ciuitas, locus, domus; demū vnusquis-
 que sibi Deum pro animi libidine fingeat: neque vlla propem-
 modum humana actio erat, a qua non aliquod numen suum
 nomen traheret. Hic autem maximus Deorum numerus non
 solum apud antiquos a vulgo colebatur, sed ab iis quoque, qui
 sapientia cæteris antecellere putabantur: hi enim, posito quo-
 dam primo, summoque bono, quod omnium causam esse di-
 cebant, innumeram quinetiam aliorum seriem subiungebant,
 quam etiam numinum loco habebant: quosdamque ex eis
 Deos, alios Dæmones, nonnullos Heroes appellabant; omni-
 busque sua propria munera, ac loca distincta assignabant, si-
 cuti etiam alius aliis sacrificandi ritus erat. Herodotus scriptis
 testatum reliquit, initio duodecim tantum apud Aegyptios
 Deos existisse, quos Pythagorici videntur esse imitati: nam di-
 cunt, Græcos & diuini cultus rationem, & alias scientias ab
 Aegyptiis esse mutuatos, apud quos duodecim illæ celeberrimæ
 Mercurij columnæ visabantur, recondita quadam doctrina,
 rerum præcipue cælestium refertissimæ, quæ variorum animalium,
 plantarum, & aliis id genus figuris, quibus literarum
 vice Aegyptij utebantur, exsculptæ legebantur: has literas, ab eis
 hieroglyphicas nuncupatas, sacerdotes, qui apud eos non po-
 terant non esse doctissimi, explicabant: idque non omnibus
 passim, sed dignissimis quibusque, qualis erat Pythagoras, Pla-
 to, Democritus, Eudoxus, qui hanc ob causam peregrinationem
 in Aegyptum susceperunt. Itaque ad rem reuertamur,
 Pythagorici affirmabant, sicut in primo cælorum orbe duo-
 decim animalium figure sunt collocatæ, quæ duodecim signifi-
 feri signa dicuntur, totidem quoque animos, singulis singulos
 inditos, vitam eis, motum, efficacitatemque sufficere: qui
 dem sunt illi maiorum gentium Dij, Iupiter scilicet, Iuno, Ne-
 ptunus, Vesta, Phœbus, Venus, Mars, Pallas, Mercurius, Diana,

*Præcipui
 Dy duode-
 cim.*

his hieroglyphicis

Dij Cōfenti.

Vulcanus & Ceres: ab hisque res quoque inferiores administrari volebant. Iidem Dij apud Romanos in senos masculos, totidemque fœminas distributi fuere, quos & Cōfentos dixerunt, eo quod cœlestis senatus cōsiliarios esse, & nihil sine eorum arbitrio statui censerent: nam & apud Homerum est legere, Iouem, cum aliquid magni momenti incidisset, aduocato Deorum consilio, de eorum sententia, quid faciendum esset, deliberaſſe; quamuis solus per se interdum statueret, vt & poetę fabulantur, & Seneca, cum de fulmine differit, affirmat, esse scilicet quoddam fulminis genus, quod Iupiter solus pro sua libidine, nullo in consilium Deo adhibito, iaculetur. Non simul autem omnes ij habitabant, quos antiquitas sibi Deos finxit, sed variis inter se erant locis disclusi, neque vniuersi cœlum incolebant, sed terra, fluuij, mare quoque maximum eorum numerum continebat. Item nec omnes immortalitate fruebantur: semidei enim tandem aliquando fati concedebant; cuius rei, vt inquit Pausanias, Silenorum sepulcra, quę Pergami in Asia exstant, amplissimam fidem faciunt. Nymphę etiam moriebantur. Itaque omnium generum Dij apud antiquos colebantur; vt ex D. Augustini libro de ciuitate Dei discere facile possumus, vbi hoc ex Varronis autoritate comprobatur. Sed tamen apud illos, veritatis cognitione destitutos, fuerunt nonnulli, qui recte de Deo sentirent, vt scilicet, eum esse vnum, æternum, aspectum refugientem; quare nullis posse lineamentis describi: nam effigiem Dei, formamque quærere, imbecillitatis humanę Plinius, libro secundo arbitratur. Quamobrem Antisthenes, Cynicę sectę princeps, dicere solebat, ita referente Theodoro Cyrensi Antistite, Deum nequaquam oculis cerni posse. nulli enim aspectabili esse simile, ac proinde longe errare eos, qui putent se in numinis cognitionem per effigiem aliquam peruenire posse. Sed & Xenophon, Socratis discipulus, scriptum reliquit, licet Dei magnitudo, atque potentia vel inde deprehendi maxime possit, quod immobilis permanens, motum cunctis tribuat; tamen cuius sit aspectus, à mortalibus peruestigari non posse. In hanc sententiam Xenophanes, hominum stultitiam deridens, qui statuas, à Phidias, Polycleto, aliisque statuariis fabricatas venerarentur, in-
quiebat,

*Deus figura
ra caret.**Deus figura
describi ne
quit.*

quiebat, equos, boues, elephantes, si manibus præditi, eis vti sciuiſſent, Deos fabricaturos fuiſſe, qui equorum, bouum, atque elephantum formam referrent, ſicuti & homines ſui ſimilia numina effeciſſent. Idémque Cicero libro de natura Deorum ſub perſona Cottæ præclaris quibuſdam rationibus contra Epicureos demonſtrat. Iudæi, qui olim ſoli veræ religionis rationem tenebant, vnum tantum Deum coluerunt, eumque non in ſignis, aut tabulis oculis aſpectabant, ſed mentis contemplatione in diuinitate ipſa (quatenus tamen homini fas eſt) intuebantur, & vt Cornelius Tacitus de eis refert, maximæ impietatis eos arguebant, qui Deum ad humani corporis ſimilitudinem variis in materiis effingebant: quare in ſuum illud templum nullum vumquã admiſerunt ſimulacrum. Itaque cum Herodes, eorum rex, aquilam auream ſupra fani portam ſtauiſſet, quidam adoleſcentes, vbi eſt auditum, eum animam agere, conſpiratione facta, & tumultu in populo excitato, illam conſectam deiecerunt, illud contra religionem, ac maiorum inſtituta eſſe clamantes, & eam occaſionem ad numinis offenſi iniurias vindicandas eſſe accipiendam. Sed id perquam male miſeris cecidit: nam Herodes tantum adhuc ſuperuixit, quoad eos comprehenſos flammis viuos exurendos tradidit. Suidas eſt auctor, cum Pilatus in Iudæam vexilla quædam, in quibus Tiberij imperatoris effigies eſſet depicta, intuliſſet, vniuerſum populum miro quodam modo eſſe concitatum, eo quod auitam religionem violari cernerent, per quam nullam ipſis licebat intra ſui regni fines imaginem habere. Huius ſententiæ nonnulli quoque alij fuere, in quibus eſt Hermes, dictus Trimegiſtus, qui aſſerebat, eos videri non credere, Deos in cælo eſſe, qui eorũ ſtatuas ſibi ante oculos ſiſti volunt, aut certe ſua vota ac preces illuc vſque peruenire diffidere, atque ex hac peruerſa animi inductione Deorum ſimulacra produiſſe, eaque numina cœpiſſe vocitari. Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, legitur ſuis legibus prohibuiſſe, ne Dij homini, aut vlli beſtiarum ſimiles fierent: quare eorum ſtatuas e ſua Repub. eliminauit. Lucretius Firmianus ſcriptis teſtatum reliquit, Aegyptios diuino honore elementa proſequutos, nulla tamen eorum ſibi ad adorandum imagine propoſita. Et, ſi Plutarcho ha-

*Apud Iu-
dæos ſimulacra non
erant.*

benda est fides, Numa Pompilius, secundus Romanorum rex, aliquam Deo effigiem credere attribuendam, haud fas esse ducebat: quam obrem Romani centū septuaginta annis omni Deorum imagine caruerunt; tamquam maximum esset piaculum, diuina illa ac immortalia imbecillibus his atque humanis comparare. Apud Perfas & Lybes primis temporibus nulla statua, neque templum, neque altare exstabat. De Scythiis refert Herodotus, licet multos Deorum loco habuerint, vt Vestam, Iouem, Apollinem, Martem, aliosque, quos nominibus suæ lingue congruentibus, appellabant; nulli tamen, præterquā Marti, (vt inferius suo loco dicitur) templum, statuam aut aram dedicasse, sed cūctis vno, eodemque ritu sacrificasse. Effedones, Scytharum quoque populus, nullum aliud simulacrum, nisi hominis caluariam venerabantur: quod ita narrat Herodotus; ad eorum domum, quibus pater obiisset, propinqui omnes, atque amici confluebant, oues secum deferentes, quas iugulatas in frustra concidebant, idem de cadauere illo facientes: has carnes vna permistas, atque celebri in conuiuio appositas, omnes absque vllō discrimine comedebant: caput autem, in hunc vsum reseruatum, carne detracta, intus & foris optime purgatum, ita vt cranium nitidum exstaret, atque auro tectum, pro simulacro habebant, statisque, ac solemnibus sacrificiis prosequerentur. Addunt Pomponius Mela, & Solinus, illo pro poculo eos esse vsos, quod maximum, quem in mortuum conferre possent, honorem existimabant. Huic perquam simile est, quod Suidas de quibusdam Iudææ incolis narrat, qui asininum capiti aureo diuinos honores deferrebant, eique aduenam aliquem tertio quoque anno, in minutas particulas concisum sacrificabant. Massilienses, qui Galliam Narbonensem habitant, in lucis, in quibus nulla erat Deorum effigies, sacra faciebant, interdumque arborum truncos venerabantur, tanquam ibi aliquid diuinitatis inesse credidissent; vt de eis Lucanus testatur. Primis à diluuiō temporibus, sicut apud Pliniū legitur, iusti ac candidi illi homines sub quercibus debebant, easque pro numinibus, ac sacratis templis sibi ducebant: nam ex eis sibi glandes, quibus victitarent, suppeditabāt, atque earum tegmine à pluuiis, cæterisque temporum iniuriis

protege

*Caluaria si-
mulacri lo-
co habita.*

o. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

*Quercus
pro numini-
bus habita.*

protegebantur. Pausanias in Achaia descriptione refert, in quadam eius regionis parte triginta quadratos lapides extitisse, in quorum singulis singulorum Deorum nomen, absque tamen vlla eorum effigie, esset inscriptum, qui maxima cum religione ab incolis custodirētur: antiquum enim Græcorum erat institutum, huiusmodi lapidibus parem cultum, atque Deorū simulacris impertire. Cornelius Tacitus est auctor, vbi de Germanorum moribus scribit, eos statuis, ac templis caruisse: arbitrari namque magnam factum iri numini iniuriam ab eo, qui putaret, intra exiguum fani ambitum parietibus diuinitatē posse coerceri, magnopereque augustam Deorum maiestatem dedecere, si ad angustam corporis humani formam compelleretur. Eisdemque in Deorum numerum non retulisse nisi eos qui essent in prospectu, quorumque præsentem utilitatem experirentur; cuiusmodi sunt Sol, Vulcanus, Luna: de cæteris nullam notitiam habuerunt, vt de eis narrat Cæsar, immò ne de nomine quidem eorum est aliquid ad illos perlatum. Est apud Herodotum, Græcos initio cultu Deos affecisse, eisque sacrificasse, suis eos nominibus nondum appellantes, quoad ea tandem ab AEgyptiis didicerunt. Vnde autem huiusmodi Dij extiterint, & vtrum omnes simul, an verò sigillatim singuli prodierint, itemque num semper, absque vilo ortu vniuersi fuerint, idem affirmat, sua tempestate non fuisse compertum, præterquam Homerum, atque Hesiodum, qui ea tempora quadringenis circiter annis præcessissent, primos in Græciam Deorum copiosam prolem, eorumque infinita prope modum cognomina introduxisse, eisdemque singulis suum munus, ac formam attribuisse. Quare non iniuria forsan asseuerari posset, Græcos, ab his edoctos, Deos variis figuris exprimere cœpisse. Sed tamen satius fuerit, vt, cum eodem Herodoto sentientes, id eos ab AEgyptiis mutuatos esse dicamus. Hi namque primi feruntur, qui templa Deis condiderunt, eisque aras, statuasque dicarunt. Sicuti autem Græci ab AEgyptiis, ita Romani à Græcis sacrorum simulacrorum vsum susceperunt. Quod tunc primum accidit, cum Marcellus, captis Syraculis, Romam triumphans intrauit, secum, quidquid ibi præclarum inuenisset, asportans, cum, vt eiusmodi spectaculo populum deliniret;

*Deorū ori-
go.*

*Marcellus
statuas à
Græcis ad
Romanos
præstrā-
stulit.*

deliniret;

deliniret; tum vt eorum aspectu ciuitatē obstupesceret, quæ nondum erat experta, quid tabularum, aut signorum pulcritudo voluptatis præberet. Quare id tum vitio est a multis Marcello datum; primum, quod superbe nimis vel ipsos Deos in triumpho captiuos voluisse ducere videretur, eorum simulacra in pompa triumphali ostentans: deinde, quod materiam Populo Rom. suppeditasset, qui antea laboribus tantum bellicis esset assuetus, otio se, ac inertia tradendi; vt qui postea tempus frustra contere cœperit, vel in oculis pictura inani pascendis, vel in statuis elaboratis spectandis, artificum manus maxima cum animi admiratione suspiciens. Hoc de Marcello Plutarchus refert, subiungitque, eum solitū gloriari, eo quod primus in urbem ea inuexisset, quæ maximam in ciuibus suis Græcarum rerum admirationem concitarent: antequam Plutarchum idem Liuius scriptum reliquerat, tum scilicet Romanos admiratione Græcarum artium capi cœpisse; ac proinde postea maxima cum licentia sacrarum, profanarumque rerum spolia diripiisse. Tertullianus, cum diceret, Romæ religionis ritum a Numa non splendidis ceremoniis, & absque simulacris institutum, (nondum enim illuc Græci, aut Hetrusci confluxerant) visus est inuisse, Tarquiniū Priscum, vt qui Græcus esset, & Hetruscæ religionis apprimè peritus, primum Romanis statuarum confectionem ostendisse. Earum ergo vsus ab AEgyptiis, primis inuentoribus, perque Græcos ad Romanos dimanauit. Vt vero in AEgypto cœperit, ita sunt variæ de ea re sententiæ, vt longe sit difficilior, quam vt a nobis aliquid certi de illa statuatur. Lucretius ait, multos in eam discedere sententiam, vt arbitrentur, initio statuas Regibus iis, vel fortibus viris esse decretas, qui populos sibi subiectos sapienter, iusteque rexissent, vt iustorū Regum memoriam, singularemque beneuolentiam, qua viuos prosequerentur, post mortem quoque summa cum pietate retinere se per eorum effigies præ se ferrent. Eusebius item scribit, apud antiquos fuisse in vsu, vt præstantissimorum quorumque memoriam simulacris colerent, ita ostendentes, quanto amore cultuque eos afficerent, qui studiose vixissent. Apud Suidam legitur, quemdam, Seruchum nomine, qui a Iaphæto Noëmi filio erat oriundus, om-

nium primum simulacrorum cultum in orbem terrarum inuexisse, quæ sibi ad fortium virorum memoriam conseruandam confecerat, cæterisque Deorum loco, a quibus maxima beneficia in mortales vniuersos essent collata, proponebat. Nō defuerunt etiam aliqui Reges, qui, dum adhuc viuerent, sibi statuas efficiendas, publiceque adorandas curarunt, vt de Semiramide legitur, quæ si non prima, inter primos certe id fecisse, est fama. De hac narratur, suam effigiem in lapide, cuius longitudo xvi. stadiorum esset, exsculpi iussisse, cætumque sacerdotes statuisse, qui solenni ritu atque pompa eam veneratetur, variisque sacrificiis ei litarent, ac si numen aliquod diuinum esset. Eusebius auctor est, olim in AEGypto hominem fuisse ditissimum, qui, vt dolorē, quem ex vnici filij morte susceperat, aliquantulum leniret, eius statuam sibi domi posuit, quam eadem pietate intuebatur, qua filium, dum viueret: quare serui, cum domini animum aliquid offendissent, ex quo sibi magnopere timerent, ad statuam accurrebant, illi in genua accidebant, illi supplicabant, ab ea delicti veniam implorabant, quam à patre ob filij charitatē impetrabant. Hinc factum est, vt eam floribus coronarent, munusculisque aliis prosequerentur, cui sæpe salutem suam referrent acceptam. Ad huius imitationem aliæ quoque statuæ fuerunt collocatæ; quibus, vt forsitan maiorem honestatis speciēs præ se ferret, diuersorum sunt Deorum posita nomina. Ita etiam Deorū effigies ad humana vt plurimum corpora sunt effectæ, nō ea de causa, quod vniuersa antiquitas ita stupore esset oppressa, vt arbitraretur, Deos, hominum instar, capite, manibus, pedibusque constare: sed quia, vt auctor est Varro, cum animi nostri ad diuinis proxime accedant, neutrique sint aspectabiles, est existimatum, huius inter ambos similitudinis corpora fidem amplam facere posse. Porphyrius quoque, Eusebio referente, sensit, ideo ad hominum exemplar esse Deos effectos, vt disceremus, quem admodum numen est ipsa mens, atque intelligentia, ita nos quoque eius esse participes. Lucretius affirmat, Prometheum omnium primū hominis simulacrum e terra finxisse, eumque statuariæ artis inuentorem extitisse; indeque factum esse, vt, quod a Deo factum ferebatur, homini, qui opus diuinum imi-

Statua in-
credibilis
magnitudi-
nis.

Statua in-
credibilis
magnitudi-
nis.

Dys cur hu-
mana effi-
gies sit tri-
buna.

sic Farchas
philost: ajs d'c
vocat, v
ment' nostra
duxit ajs d'p' o
vna auid parit

Promethe⁹
numinis lo-
co habitus.

tatus esset, cœperit adscribi. Quare, vt numen, templis atque aris coli meruit; &, quemadmodum Pausanias scribit, ei ara Athenis in Academia erat dicata, ad quam statis temporibus homines confluebant, ibique faces accendebant, quas gestantes, versus ciuitatem currebāt, serie quadam se sequentes: horum qui accensam vsque ad vrbis ingressum conseruassent, palmam ferebant; iis qui præcedebant, si forte eorum faces fuissent inter currendum extinctæ, locum cedentibus illis, qui proxime sequebātur. Id hoc etiam modo fieri solebat: erat vna tantum fax communis omnibus, quam currentes sibi mutuo tradebant; iis qui pone, in eorum locum, qui erant ante, per succēssionem quandam subeuntibus. Sed hic ritus, siue ludos appellare placeat, non solum Prometheo sacer erat (quamquā ab eo institutus legitur) sed in Vulcani quoque ac Mineruæ cultum celebrabatur; neque semper pedibus, sed interdum & equis currebant. Quare Adimantus apud Platonem, cum Socratem hortaretur, ne societatem quamdam desereret, dicit, vesperi eam ludis equestribus interesse, mutuo sibi facem in Deæ, hoc est, Mineruæ, honorem tradentibus. Herodotus, cum Persicum morem narrat, quo celerrime nuntios mittebant (sicuti etiam apud nos est in vsu, cum aliquid per dispositos, citatosque equos mittimus: semper enim post aliquod decursum spatium in stathmis, alij sunt in procinctu, qui alios currentes & ipsi continuando cursu excipiant) dicit eos Græcorum consuetudinem imitari, cum currentes, facem, quam Vulcano accensam gestant, per seriem sibi mutuo præbent. De his ludis quidam memoriæ prodiderunt, eos Promethei factum referre, cum ignem e cælo sublatum in terras detulit; atque ideo ita ab eo institutos. Alij id ad humanæ vitæ cursum referunt, in quo qui ætate anteeunt, vitæ lumine iis cedunt, qui pone sequuntur, vt est Platonis sententia, qui libro de legibus homines iussit inter se prolis gratia inire coniugia, vt vitam, quam a parentibus sunt mutuati, veluti ardentem facem, ipsi quoque apud filios ponant. Lucretius etiam de mortalium inter se successione loquens, sic inquit;

„ Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

Apud Phocenes ædícula quadam, Prometheo dicata exstabat,

bat,

Post.
vsi: Sat. 6. Libr. 2.
rior et curme
cursu lampada
i. i. cur superior
palmari velis.

bat, in qua statua etiam erat, quā nonnulli AEsculapij esse volebant. Sed quoniam e regione aliquot magni lapides visebantur, qui colore fabulum, odore humana corpora referebāt, vulgo fere credebatur, esse Promethei, eosque lapides illius esse materiae, ex qua ab eo primus homo esset effectus, vnde postea vniuersum genus humanum profluxerit. Prometheum vero primum hominem condidisse, est rationi apprimè consentaneum, si pro eo diuinam providentiam intelligamus, quemadmodum Plato intellexit, ex qua non homo tantum, sed res vniuersae initio promanarunt. Quare olim ea numinis loco habebatur, quae instar optimae matris familias hanc rerum vniuersitatem administraret: eius imago grauem matronam, natu grandio rem referebat. Quantum autem voluptatis veteres ex statuis perciperent, ex maxima, quae apud eos exstabat, copia, coniciamus licet. scribit enim Plinius, apud Rhodios amplius tria millia fuisse, neque pauciores apud Athenienses, Delphios, aliasque Graeciae ciuitates esse inuentas: in quo Romani a Graecis se superari non sunt passi; cum tot simulacris abundarent, vt vulgo iactaretur, Romae lapideum alterum esse populum. Harum etiam tanta olim erat in multis auiditas, vt certatim quisque vndique pulcherrima quaeque signa & tabulas praestantissimorum artificum conquireret, quibus non solum urbanas, sed & rusticas domos adornarent: quod quidē ad luxuriam spectare est existimatum, a veterique Romanorum frugalitate, ac seueritate quam plurimum abhorrere. Quamobrem M. Agrippa elegantissimam habuit orationē, qua suadebat, vt priuatarū ædium tabulae ac signa in commune conferrentur: quod longe satius ex Plinij sententia fuisset, quam ea rus relegere. Est auctor Varro, multos ad Luculli praedia se contulisse, hac tantum de causa, vt pulcherrima signa, ac tabulas, quae ibi erant, viderent. His olim oculi quidam perquam apti exstruebantur; quos Vitruuius vult esse magnos, ac latos: solebant quinetiam ita statuas fabricari, vt, cum libitū esset, caput adimere, aliudque supponere possent. Quare Suetonius, cum de intolerabili Caligulae fastu loqueretur, inquit, eum cum longe caeteris principibus, atque regibus antecellere sibi videretur, diuinos quoque honores vsurpare coepisse; imperasseque vt.

M. P. Lap. R.

*Ut nunc dicere
Butleri nostri Me
aidis Cambab*

Deorum simulacris, quæ & religione, & arte essent veneranda, cuiusmodi erant Iouis Olympij, aliorumque nonnulla, capitibus ademptis, suum imponerēt. Lampridius, Commodum imperatorem Neronis colosso caput abstulisse, suumque aptasse refert. Statuæ præterea publice propositæ, cuiuscunque tandem essent, sacræ omnibus erant, nec ulli fas erat, eas loco mouere, nec aliquo pacto labefactare, vt Cicero cōtra Verrem habet; in quam sententiam Rhodiorum adducit exemplum, qui quamuis bellum contra Mithridatem suscepissent, eumque acerbo odio prosequerentur; non tamen eius statuam, nobilissimo in ciuitatis loco sitam, loco mouere, aut vel tangere sunt ausi. Principum autem statuæ hoc amplius habebant, vt si quis ad eas confugisset, tutus esset ab iniuriis, nec vi inde abtrahi posset. hoc tamen M. Antonij filio minimè profuit; Augustus enim, vt apud Suetonium exstat, eum, cū ad Cæsaris statuam se contulisset, inde ad necem abripi iussit. Hæ ab artificibus interdum nudæ, sæpius vestibus indutæ exculpebantur; nonnumquam eas totas auro illinebant. Qui verò primus in Italia auratum simulacrum faciendum curauit, Plinius refert, Acilium Glabrionem extitisse, quod patri Glabrioni posuit. Alexāder Aphrodyseus arbitratur, Deorum, atque regum olim effigies nudas esse propositas, vt id esset argumento, eorum vim omnibus esse nudam, & apertam, principesque sincero animo, vitiiis minime inquinato, aut fraude fucato esse debere. Plinius narrat, id apud Græcos in more fuisse positum, vt statuas nudas architectarentur: nam Romani thoraces eis saltem induere solebant; siquidem initio nemini statuam ponebant, qui per insigne aliquod facinus non meruisset, vt sui memoria ad posteros magna cum laude transmitteretur: quod postea non perpetuo est obseruatum; multis enim alia de causa, quā ob propriā animi virtutem, fuerūt statuæ decretæ. Quare Cato semper eas neglexit; cuidamque interrogāti, cur inter tot eius similibus simulacra, nullum ipsius videretur, dixisse fertur (quemadmodum Marcellinus recitat) se malle, bonos viros de se dubitare, cur statua careret, quam non audere causam afferre, cur haberet. Agesilaus etiam, ita Xenophonte referente, statuarum honorem repudiavit, ita dicens, illas quidem statua

*l. in abscondant,
um religio facit
quo imponant di-
t. illud caput, quod
ra) colunt quāsi
Statuæ reli-
giose obser-
uata.*

*modo ferui-
ditatis Egyptij
stati.*

*Statua cur
nuda.*

*Statua à
quibus ne-
glecta.*

tuariis laudem conciliare, sibi vero præclara facinora glorię ef-
se. Erat mos apud Romanos, vt publicis in pompis, Deorum si-
 mulacra, principum, illustriumque e foro sublata, vbi omnia
 erant collocata, ferculisque imposita per urbem gestarent. Sci-
 pionis tamen statuam ex Capitolio auferebant, vt Appianus
 refert: nam viuis manifestis argumētis ostenderat, omne suum
 consilium à diuina mente proficisci; & tamquam Iupiter, quid
 faciendum fuisset, ei præscriberet, solus interdū se in eius tem-
 plum, quod erat in Capitolio, abdebat: quare ei quoque statua
 ibidem est posita, neque vñquam indidem est amota. Ex sta-
 tuis atque imaginibus nobiles domus cognoscebantur: ideo
 C. Marius, quia ex ignobili stirpe erat, de se apud Sallustium
 dicit, se non posse fidei causa imagines, neque triumphos, aut
consulatus maiorum suorum ostentare; at, si res postulet, ha-
 stas, vexillum, phaleras, alia militaria dona, præterea cicatrices
aduerso corpore. Sed ad Deorum simulacra reuertamur, quæ
 aliter alij, prout suus erat cuique mos, architectabantur, in eo
 sæpe ostendentes ad quid potissimum procliuēs essent. Quam-
 obrem Suidas scribit, Phœnices suos Deos, crumenas gestan-
 tes effinxisse, hoc significātes, se existimare, ditissimum quem-
 que esse etiam omnium præstantissimum. Græci armatos effe-
 cerunt, credentes, armis præsertim imperia & parari, & retine-
 ri. Sæpe præterea in Deorum statuis indicabant, quod ab eis
 impetrare voluissent, aut iam impetrassent: nam ex voto inter-
 dum ponebant (quod & in cognominibus eis inditis fere sem-
 per obseruatum legimus) sed tamē præcipuæ, & maxime pro-
 priæ erant, quæ externa figura eorum naturam, atque effectus,
 qui ab ipsis proficisci putabantur, maxime exprimerent. Ne-
 que vero Deorum effigies ita semper proponebantur, vt pas-
 sim ab omnibus earum significatio intelligeretur; cum ex eo-
 rum temporum religione, quamuis vana, atque falsa, sancitum
 esset, vt sacrarum rerum cognitio penes sacerdotes solos esset;
 cæteri fere, earum sibi perscrutatione negata, contenti essent
 credere, ita se habere, quemadmodum essent proposita. Qua-
 re apud Liuium, & alios quosdam legitur, quondam cum ali-
 quot Numæ libri reperti essent, qui, si in vulgum exiissent, ma-
 gnopere eorum temporum religioni potuissent incommoda-

*Statue in
pompis ge-
stata.*

*Statua vix
vera nob.*

*Simulacra
curvarie ef-
fingebantur.*

*verum hoc erit
ad phœnices*

*Quam hos quo
imitati sunt
tempore Romani*

re (forte enim eius vanitatem ostendissent) ex senatusconsulto publice fuisse combustos; ne populus in religione perscrutanda esset curiosior, quam ut iis, quæ sibi à Pontifice Maximo, cæterisque sacrificulis, sacrarum rerum interpretationi præpositis, essent explicata, acquiesceret. Tarquinius autem Rex, ut Valerius Maximus refert, M. Tullium Duumvirum, quod librum, secreta civilium sacrorum continentem, custodiæ suæ commissum, corruptus Petronio Sabino describendum dedisset, culeo insutum in mare abiici iussit. Hinc aliquando fiet, ut imaginis alicuius, quam suis lineamentis expressero, ratio a me non possit afferri; cum Herodotus, Pausanias, Plutarchus, multique alij, à quibus exemplar sum mutuatus, afferant, aut non exstare, aut se religione impediri, quo minus eam euulgent. Sed id perquam raro vsuueniet: nam quod vnus ex toto dicere noluit, id sæpe per partes e multis colligitur; quod nos pro viribus facere studuimus. Ut igitur ad explicandum reuertamur, cur Dij variis sint modis efficti, Eusebius, Porphyrij sententiam referens, veteres inquit, ut Deorum diuersitatem manifestarent, alios masculos, alios fœminas effecisse, aliquos etiam virgines, nonnullos in matrimonio collocatos; eorumque statuas diuersis vestimentis texisse. Scribit Aristoteles, antiquos existimasse, Deorum vitam esse humanæ similem; ac proinde nostram eis effigiem coaptasse: & sicut homines sub regibus viuerent, ita quoque inter Deos vnum regnare putasse. Lucstadius, postquam longa oratione, multisque argumentis, prisorum Deos homines fuisse, qui post mortem essent in diuos relati probauerat, subiungit, eos ideo diuersæ fuisse ætatis, alios nempe pueros, alios adolescentes, aliosque senes, aliis demum aliam eis propriam statuam positam, ut ætas, habitusque referretur in quibus morientes sunt reperti. Eodem contēdunt multa quoque alia, quæ de Diis finguntur, ac de eis narrantur, perinde atque homines exitissent; & nos aliquid de hoc dicemus, cum peropportune ceciderit, in alicuius forma exprimenda: quam tractationem mox aggrediar, postquam de statuarum materia disseruero. Ac primum, ut Porphyrius, testante Eusebio, dixit, ex materia lucente, qualis est crystallus, candensve marmor, Deus apud veteres est effectus, ut id nobis esset argumento,

Deum,

*Statuarum
materia.*

*M. Papius
Maximus, pater
vni obtinens.*

Deum, vt qui purissima lux esset, sensum omnem oculorum fugere: eundemque auro olim fabricabantur, vt eum æternum esse, ac ignem quemdam non aspectabilem inhabitare innuerent: nonnullique ex atro lapillo Deum effingentes, eum ab oculorum acie penitus amotum significare volebant. Sed Porphyrius ad sua tēpora videtur respexisse: nam antiquiores ligneos Deos habebant, sicuti enim Theophrastus in libris de plantis scripsit, ex cedro, cupresso, buxo, interdumque ex oleagina radice Deos sibi construebant. Atque ideo ex cedro statuas confectas esse, Plinius affirmat, quod huiusmodi lignum diutissime incolume perseuerat, idemque scribit, Apollinem Sosianum cedrinum esse Romæ in delubro, ex Seleucia adiectum. Plutarchus in hanc sententiam inquit, antiquissimum quidem morem simulacrorum efficiendorum extitisse; atque apud veteres illos ea fuisse lignea: lapis namque eis durior videbatur, quam vt Diis effingendis esset idoneus: aurum atque argentum sterilis & infœcundæ terræ fœcem arbitrabantur, locus enim, vbi sunt auri vel argenti fodinæ, vix aliis rebus ferendis est aptus; eamque terram infirmam atque infelicem illi appellabant, quæ herbas, flores, fructusque non proferret: nam nulla cupiditatis siti ardebant, eo contenti, quo se alere possent. Plato quinetiam eius videtur esse opinionis, vt lignea essent simulacra Deorum; ita enim scribit, cum terra sit quædam veluti domus numinibus consecrata, ex ea nefas est, eorum effingi imagines, atque multo magis ex auro, aut argento, quæ sui possessoribus maximam constant inuidiam. Idem prope Luctatius sentit, cùm scribit; pretiosas Deorū statuas esse eorum avaritiæ argumentum, qui sub religionis prætextu, auro, ebore, gemmis, aliisque rebus pretiosis delectantur, cùm ex illis sacras sibi imagines architectentur, quos plurimi quidē faciunt, ea magis ratione, quòd tali materia constent, quam quod magna Deorum numina referant. Sed ad Platonem reuertamur, qui post præcedētia ita inquit; Ebur antea vita præditum erat, qua postea cassum, nō est dignum ex quo Deorum statuæ efficiantur, à quo etiam ferrum, aliaque dura metalla sunt remouenda: his enim instrumentis in bello ad hominum perniciem vtimur. Quare solum lignum secundum Platonem

erat

ἀόρατος ἐστὶν
 τὸν οὐρανὸν ἰδόντες
 καὶ τὴν οὐρανὸν ἰδόντες

ἡ ἀφ' ἧς τῆς
 ἡ ἀφ' ἧς τῆς

ἡ ἀφ' ἧς τῆς
 ἡ ἀφ' ἧς τῆς

ἡ ἀφ' ἧς τῆς

ἡ ἀφ' ἧς τῆς
 ἡ ἀφ' ἧς τῆς

erat reliquum, e quo sacrae deorum effigies exculperetur. Cui Pausanias consentit, cum scribit, primis illis temporibus apud Græcos ipsius quidem sententia lignea fuisse simulacra, illa præsertim, quæ Aegyptij confecerunt: nam adhuc Argis statua quædam Apollinis exstabat, ei à Danao dicata, qui temporibus antiquissimis fuerat: nec vllum reperiri posse simulacrum videbatur, quod quidem antiquitatem præ se ferret, nisi ex hiberno, cupresso, cedro, quercu, hedera, aut loto confectum: sed nonnulla quoque oraculi iussu oleagina erant: ex quo concludamus licebit, Deos tunc maluisse e ligno, quam ex alio quouis exculpi: nam apud Herodotum exstat, Epidaurios, cum Delphiū Apollinem consulissent, quomodo grauissimæ sterilitati, ex qua maxima rerum omnium penuria laborabant, mederi possent, huiusmodi tulisse responsum, vt duas scilicet statuas, vnam Damia, alteram Auxesia (erant autem hæ tutelares eorum Dij) non ex metallo, aut lapide, sed ex olea non siluestri ponerent. In primo Iunonis templo, quod erat Argis, simulacrum ex trunco pyri erat dedicatum; Romæque, vbi Regina vocitabatur, duas ex cupresso effigies habebat, quæ solemnibus pompa gestabantur in illis sacris, quæ tunc primum sunt instituta (sicuti Liuius refert, cum Annibal Italiã deuastabat. Apud Plinium legitur, Populonia fuisse Iouis statuam, admodum antiquam, ex vite confectam: neque id mirum videri debet, si verum est quod idem scribit, Iunonis Metapontia templum columnis viteis fulcitum, adeo magnæ atque crassæ illæ vites erant; & quod magis sit mirandum, ex vitice, vt Pausanias refert, in quadam Laconia parte, statua AEsculapij fuit efficta, vnde is Agnites cognomentum reportauit, quod est, ex vitice confectus. Lignei quoque apud Romanos Dij erant, dum parsimoniam studerent. Quare Tibullus Deos penates alloquens, sic lib. i. elegia x. inquit;

Neu pudeat, prisco vos esse e stipite factos:

Sic veteris sedes incoluistis aui.

Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu

Stabat in exigua ligneus ade Deus:

Et placatus erat, si quis libauerat vnam,

Seu dederat sanctæ spicea ferta comæ.

Atque

Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,

Postque comes purum filia parua fauam.

Propertius de sua statua ita loquentē Vertumnum introducit;

Stipis aceruus eram, properanti falce dolatus,

Ante Numam grata pauper in urbe Deus.

Refert Plinius; quamuis statuarum vsus apud Italos antiquissimis temporibus fuisset receptus (quod ex Herculis simulacro, iam inde ab Euandro in foro Boario ei posito probari possit; quod triumphalibus insigniis, cum ab aliquo triumpharetur, exornare solebant) sed tamen Diis nullas neque in templis, neque priuatis in ædibus effigies præterquã ligneas, antequam Romani Asiam subegissent, esse effectas: nam ex ea regione preciosæ statuæ in Italiam emigrarunt. Græcia enim non contenta ligneis Diis, aureos quoque sibi, ex aliisque metallis comparauit: vtque sumptuosius ac magnificentius quidpiam ostentaret, quemadmodum Pausanias testatur, ab extrema vsque India atque Aethiopia ebur ad statuas architectandas asportauit: sed ex ferro raræ illæ quidem reperiebantur; attamen aliquæ exstabant, qualis erat apud Phocenses Hercules cum Hydra pugnantis effigies, atque Pergami duo capita, vnum Leonis, alterum Apri, Baccho dicata, ad quæ maximi cõkursus vndique, tamquam ad quidpiam admirabile ipectandum, fiebãt. Corydon apud Virgilium Dianæ pollicetur, se effecturum vt tota leui de marmore stet: vbi Seruius, apud veteres caput solum vna cum pectore statuis ex marmore fieri innuit. Erat id præterea in consuetudine positum, vt viles, plebeiosque Deos, cuiusmodi erat Priapus, aliique id genus, qui rus colébãt, sub dioque habitabant, ex ligno, aut argilla, aut alia quapiam vili materia ferè fabricarentur; nobiliores vero, quales erant cælestes Dij, ex digniori fabrefacerent. Neque omnes humanam semper formam referebant, sed sæpe ad diuersorum animantium speciem fuerunt effecti, interdumque partim hominis, partim beluæ similitudinem gerebant. Quare, sicuti Seneca scribit, ita D. Augustino referente, si viui illa fuissent forma præditi, quam eorum simulacra præ se ferebant, non vt numina colerentur, sed veluti monstra ab omnibus fugerentur. Sed apud Aegyptios, si vsquam, huiusmodi ita deformia ac mon-

struosa simulacra maxime visebantur, vt in plurimis imaginibus, à me describendis, cernere erit: quod quidem nunc aggrèdiar, initio ab AËternitate sumpto.

DE AËTERNITATIS IMAGINIBVS.

VAMQVAM non omnes apud veteres Dij æterni, immortalesque habebantur; digniores certe sempiterno æuo frui putabantur: quare ea fuit illorum temporum opinio, vt eos semper AËternitas comitaretur: licet Ioannes Boccatus in libro de genealogia Deorum, eam Demogorgoni soli comitem traditam asserat, quem vult ille, omnium Deorum primum, in media terra degentem, pallidum, crassissima nebula circumdatum, situ obductum. Sed tamen apud veteres mirum de eo silentium, nisi forte eum Demiurgum appellemus. Quare libere pronuntiarim, AËternitatem semper versari creditam cum iis numinibus, quæ immortalia putabantur. Hanc, qualisqualis esset, vel nomen ipsum optime declarat, quod omnes ætates, atque sæcula in se continens significare videtur, ita vt sub nullius temporis mensuram cadat; licet quodam possit modo dici, sed non ita proprie, eam tempus esse, quod omni fine careat. Quamobrem Hermes Trismegistus, Pythagorici, atque Plato, tempus AËternitatis imaginem esse voluerunt: hoc enim in se ipsum in orbem torquetur, eiusque nullus vniquam finis exstat. At hæc Perpetuitas potius est dicenda: nam quamuis ea nullo fine terminetur; non totam tamen simul infinitam illam vitam perfecte possidet, qualem AËternitas: Boetius enim inquit, non recte quosdam facere, qui cum audiunt Platoni visum, mūdum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coæternum putant: namque si propriis vti velint vocabulis, hac Platonis sententia admissa, Deum solum, æternum, mundum vero perpetuum appellare possunt. AËternitatem autem idē Boetius describit, esse vitæ immobilis præsentaneum statum; qui quidem

dē Dei vnus est proprius; cui neque futuri quidquā abest, neque præteriti fuit, quemadmodū cunctis rebus cōditis vsuuenit; licet earum quædam numquam sint finem habitura. Sed nos sinamus nunc ita minute rem scrutari, quemadmodum & veteres fortasse fecerunt, cū suos Deos æternos esse dicerent, quo immortales illos, interminatosque, AÆternitatemque idem esse atque temporis illam infinitatem, intelligi voluerūt. Quare Claudianus, qui eam in Panegyri in laudes Stiliconis describit, serpentem inducit, qui antrum; vbi illa degit, complectatur, caudamque mordicus teneat: quod quidem temporis est symbolum, ab AEgyptiis mutuatum, cum annum volūt innuere, qui semper in seipsum recurrit, ita vt præteriti finis sit futuri initium. AÆternitatis autem imago ita in quodā Faustinae numo adumbratur. Matrona quædam stat, pilam dextera manu tenens, amiculo perquam lato capite, humerorum tenus amicta. Sed fatius fuerit, ad eius imaginis descriptionem Claudiani carmina adscribere, quæ sic habent;

Anni imago.

Est ignota procul, nostræque imperuia menti;
Vix adeunda Deis, annorum squalida mater,
Immensi spelunca cui, quæ tempora vasto
Suppeditat, reuocatque sinu: complectitur antrum
Omnia qui placido consumit numine serpens,
Perpetuumque viret squamis, caudamque reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.
Vestibuli custos vultu longæua decoro
Ante fores Natura sedet, cunctisque volantes
Dependent membris animæ: mansura verendus
Scribit iura senex, numeros qui diuidit astris;
Et cursus, stabilesq; moras, quibus omnia viuunt,
Ac pereunt; fixis cum legibus ille recenset,
Incertum quid Martis iter, certumque tonantis
Proficiat mundo; quid velox semita Luna,
Pigraque Saturni, quantum Cytherea sereno
Curriculo, Phæbique comès. Cyllenius erret
Illius vt Phæbus ad limen constitit antri,
Occurrit Natura potens, seniorque superbis
Caniciem inclinat radiis: tunc sponte reclusos

Laxauit postes adamas, penetrare profundum

Panditur, & sedes, auique arcana patefcunt.

Hic habitant vario facies distincta metallo

Sæcula certa locis, illic glomerantur abena:

Hic ferrata rigent, illic argentea candent

Eximia regione domus, contingere terris

Difficilis, stabat rutili grex aureus anni.

Hanc eruditam AETernitatis descriptionem ita Buccatius explicat; vt poeta ostendat, AETernitatem infinito interuallo vniuersa tempora excedere, dicit eius speluncam (quod idem est, ac fœcūdissimū ipsius sinum, omnia suo ambitu in se coercentem) omnibus incognitam, imperuiam, atque a mortalium conspectu remotissimam, immo & vix Diis adeūdam, qui sunt illi cælestes animi, ab omni materiæ contagio seiuncti: eādē dicit, tempora suppeditantem, atque rursus in se reuocantem; cum illa inde profecta, ac perenni quodam orbe circumducta, eodem reuoluantur, vt iterum indidem fluant: idque tacite ac latenter fit, eo quod nobis ne cogitantibus quidem sensim ætas labitur. Naturam assidue plurimæ circumuolant animæ; quoniam ea cunctis animantibus vitam subministrat, hæ corporeis postea vinculis solutæ, in AETernitatis se gremiū abdūt; quod naturæ opera fit, quæ vitam vniuersis elargitur, eandēque certis spatiis circumscriptam aufert; ideoque ante fores AETernitatis statuitur. Senex, qui in antro numeros diuidit astris, non absurde pro Deo pōnitur, non quod sit reuera senex (nulla enim in res æternas ætatis differentia cadit) verum quia nos longæuos senes nostra loquendi consuetudine dicere solemus. Sed, mea quidem sententia, senex ille fatum nobis repræsentat, quod fasces Phœbo submittit, cū se ad antri ostium sistit, quem pro Deo intelligamus licet. De sæculis, quid significant, cum eorum explicatio omnibus sit perspecta, nihil Buccatius dicit; & nos dicere omitemus, ad Saturni imaginem transituri, quem pro tempore veteres posuerunt, de quo superius, cum de AETernitate loqueremur, dicere cœpimus. Hactenus vero sit de AETernitate dictum, quam meis his elucubrationibus in mentem numquam venit optare; cupio. quidē certe, vt qui elargiri potest, is vitam aliquamdiu benigne sufficiat.

DE SATVRNO.

Primus ab aetherio venit Saturnus Olympo,
 Arma Iouis fugiens, & regnis exsul ademptis.
 Is genus indocile, ac dispersum montibus altis
 Composuit, legesque dedit, Latiumque vocari
 Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris:
 Aureaque (ut perhibent) illo sub rege fuere
 Sacula: sic placida populos in pace regebat.

Ita Virgilius de Saturno loquitur, fabulam historię permiscēs: nam, si rei veritatem indagare velimus, comperiemus, Saturnum a Ioue filio, e Græcia, vbi regnabat, pulsum, in Italiam appulisse. Sed poetæ pro more suo fictionibus rem ipsam adumbrarunt: sunt enim fabulati, Saturnum e cælo in terras a filio deturbatum; Græcia enim, cū ad orientem vergat, Italia est altior, quæ ad occidentem est sita. Illuc ergo Saturnus casu delatus, ad Ianum se cōtulit, qui id temporis ibi regnabat, vbi postea Roma est condita, vitamque more prisco rudem vna cum suo populo degebat, eum & benignissimè hospitio excepit, & in regni quoque partem adsciuit, cū & agrorum colendorum rationem, & modum æræ pecuniæ cudendæ ostendisset, nam antea in corio excudebant: quare in altera numi parte naus, qua Saturnus in Italiam applicauit, in altera Ianicipitis imago est expressa: huiusmodi enim Iano figura, vt & inferius videbimus, attribuitur. Itaque ob facinora egregia ita Saturnus eorum populorum animos sibi conciliauit, vt diuinis sibi honores, vna cum Iano ab eis mereretur: illa enim tempestas ij in Diuos referebatur, qui aliquam artem humanis vñibus accommodatam a se inuentam homines docuissent. Inter quas nihil sane vtilius excogitari potest, terræ excolendæ ac fœcundandæ ratione, quam Saturnus rudibus illis hominibus monstrauit, ex hocque Sterculij cognomentum a stercorendis agris reportauit. Ideoque ex nonnullorum sententia falcem gestat, propter agriculturæ scilicet rationem, cuius ipse repertor apud Italos fuit; falce autem ad fruges demetendas vti solemus. Saturno etiam tempus innui, veteres voluerunt; ad quam rem multas illi rationes attulerunt, quas, cum suscepto argumento non multum inseruiant, omittimus. Eundem Græci Κρόνος vocauerunt, qui est idem ac spatium temporis: id effigie repræsentabant, quam veluti hominis senis, pannosi, capite aperto, altera manu falcem, altera vero nescio quid panno inuolutum gestantis, quod in fauces coniicere videretur, quattuorque infantes prope habentis, effingebant: quæ ita fere exponuntur: Saturnus senex, pannosusque describitur; tempus enim aut semper existit, aut cum mundo cœpit, quod est, statim atque ex chao quattuor elementorum distinctio

*Saturnus
pro tempo-
re capitur.*

*Saturni
imago.*

*Expositio
Saturni
imaginis.*

stinctio prodiit; exindeque rerum omnium procreatio principium sumpsit; cum tunc primum cælum in orbem supra terram torqueri incœperit; ad cuius motum homines tempus metiri quoque cœperunt: ex hocque locus est fabulæ datus, quæ Saturnum Vrani filium, quod est Cœli, facit. Romani autem, cum huic Deo templum construxissent, eius in fastigio tritonem cum buccina sculpsere, volentes per hoc intelligi (vt Macrobio videtur) ab eius commemoratione in nostrum vsque æuum historiam claram esse, atque vocalem, quæ ante eum muta, obscura atque incognita esset. Erat autem idem vestibus ita vilibus amictus, vt intelligeremus initio statim ab orbe condito homines in cultu corporis simplicitatem adamasse, nec vllas mundicias quæsiuisse, quod se tectos esse contenti essent. Atque non solum leuidensæ eius erant vestes, verum & contritæ atque laceræ, cum huiusmodi magis ad senectutem innuendam facerēt. Capite quinetiam erat aperto; ea enim tempestate, cum is rerum potiebatur, qua & sæculum aureum vigere est dictum, veritas omnibus erat nuda atq; aperta, nullis fucorum, aut mendaciorum inuolucris, quod postea contigit, contecta. Hac quoq; ratione eidem detecto capite olim res sacra fiebat, cum alijs Dijs sacrificantes caput obtegerent. Falx in manibus est argumento, tēpus omnia metere atq; incidere. Id verò quod ori tamquam voraturus, admouet, significat, omnia tēpore orta, tempore quoq; tandem absumi. Cuius rei gratia hæc a poëtis conficta est fabula: Saturnus, cum sibi fato quodam portendi didicisset, fore vt a quodam e filiis regno esset depellendus, vxori Opi, quæ & Rhea dicebatur, præcepit, vt quidquid peperisset, sibi statim ostenderet: nam nullum masculum sustolli volebat, quin potius eos omnes deuorare statuerat. Primo partu Rhea Iouem atque Iunonem in lucem edidit: quorum Iunonem solam marito obrulit, haud timens, ne ab eo læderetur, quippe quæ fœmina esset, Iouem autem abdidit: quod Saturnus cum esset subodoratus, vociferans, eum sibi afferri iussit: Ops vero, vt maritum arte deluderet, lapidem panno inuolutum tradit, hunc esse filium, quem ad necem quæreret, asserens. Is, cum non curiose antea id quale esset, explorasset, statim in auidas fauces conicit, quod mox vomuit,

*Historia
quando incœperit.*

*Fabula de
Saturno.*

Lapis a Saturno deuoratus.

vomuit, sicuti etiam filios deuoratos omnes e vestigio euomebat. Quare scribit Pausanias, in Apollinis Delphij templo lapidem non admodum grandem exstare, maxima religione custoditum, quem loco Iouis a Saturno deuoratum dicitarent; hunc ubi quotidie, sed festis præcipue diebus, aliquid olei instillassent, lana illota circumtegebāt. Romani autē eū esse crediderunt, qui pertinaciter, cæteris omnibus Diis abeuntibus, solus in Iouis Capitolini tēplo persistere voluit, ideoq; pro Termino Deo postea est habitus. Eadem quoque fraude Neptunum

mater seruauit, cum diceret se pullū equinum peperisse; quem vt Arcades, ita Pausania referente, credebant, marito vorandum obtulit. Pluto quoque mortem effugit, cum vno partu vna cum sorore Glauca editus esset, quæ sola patri est ostensa; nam ceteros omnes masculos, his tribus exceptis, ad vnum deuorauit, quos & mox euomuit. Quæ omnia eo spectant, ea quæ sub tempore ex hac materiæ mole exstiterunt, tempore quoque tandem aliquando consumi, quattuor elementis exceptis (si eorum vniuersam coagmentationem, & non partes solum spectes) hæc sunt æther, aer, aqua, & terra, quæ quattuor illis Saturni filiis, Ioue scilicet, Iunone, Neptuno, atque Plutone repræsentantur; voracesque temporis morsus effugiunt, cum semper eadem perseuerent.

Martianus Capella, cum Saturnum describeret, dicit, eum gressibus tardum, ac remotorem incedere, glaucoque amictu tectum caput, prætere dextra flammium quemdam draconem, caudæ suæ vltima deuorantem (quem credebant anni numerum nomine perdocere) ipsius autem caniciem pruinosis niuibus candicare; licet etiam ille puer posse fieri crederetur: quod ad temporis inuouationem, quam quotannis fieri videmus, non inepte referri potest: nam glaucus amictus, quo eius canicies tegitur, anni inirium ostendit, cum vere ineunte, terra virefcit, quæ hieme niue contegebatur; ita statim ex vno in aliud anni tempus transitur, vt simul ea inter se copulata videantur. Gressus tarditas ad Saturni orbem potest accommodari, qui tardissimo tempore torquetur, cum inter erroneos sit maximus, ac omnium supremus, atque ideo omnium vltimus suum cursum absoluit. Quia vero ab huius stella plurimæ calamitates mortalibus portenduntur, eum senem, mæstum, sordidatum, obstipio capite atque operto, pigrum ac lentum effinxerunt, cum eius astri vis hæc inferiora frigefaciât, atque exsiccet, in nobisq; atram bilem excitet. Quare idē Martianus, cum suam illam Philologiam per omnes cælos ducit, statim atque ad Saturni orbem ea peruenisset, facit vt eum ibi deprehendat congelatum, niue atque pruina opertum, cuius capiti serpens, interdumque leonis aut apri caput dentes ostentantis, esset impositum. Quæ capita pro temporis effe-

Imago Saturni.

Expositio imaginis.

Etibus fortasse fumi possunt; sed id, quia nulla priscorum auctoritate nititur, non asseuerauerim: sed tamen imago illa, quæ ab AEGYPTIIS iuxta Serapidis simulacrum ponebatur, magnopere cum hac consentit: ea autem tribus capitibus constabat, Leonis scilicet, canis, atque Lupi, quæ temporis præteriti, præsentis, ac futuri illustre admodum erat argumentum, vt suo loco dicetur.

SE D nunc videamus quid scribat Eusebius de temporis vi ac natura, a Saturni imagine significata. Astarte Cæli filia, Saturni vero soror, eademque coniux (quarum copiosum numerum habebat) regium quendam ornatum marito cōfecit, qui quattuor erat oculis præditus, quorum duo ante, duo autem pone erant affixi: hi vicissim claudebantur, atque patebant, duobus semper vigilantibus: humeris quattuor alas addidit; quarum duæ erant expansæ, veluti animantis ad volandum parati, duæ reductæ ac complicatæ, tamquam stantis. Quo docemur, tempus, licet dormire quodammodo videatur, vigilare tamen; dumque vigilat, simul quoque dormire: idemque, cum sistat, quamcittissime volare, interque volandum consistere. Eadem etiam mariti fratrisque capiti duas alas affixit, quarum altera mentis præstantia denotatur, altera corporei sensus vis atque natura: nam nonnulli philosophorum sentiunt, animum, cum huc, vt corpori coniungatur, delabitur, a Saturni orbe vim intelligendi atque ratiocinandi mutuari, quam, dum est hic, non solum in iis, quæ mentis acumine percipit, præ se fert, verum & in illis quoque, quæ sensuum adminiculo cognoscuntur. Sed, si Platonicos sequi velimus, Saturnus nobis imaginem quandam adumbrat eius mentis, quæ tota diuinarum rerum contemplationi dedita, alia omnia despicit: quod locum fabulæ dedit, Saturno scilicet regnante, aureum sæculum viguisse, quo vita omnibus perturbationibus vacua, atque tranquillitatis plenissima debebatur; ita enim ij viuunt, qui, caducorum onere abiecto, rerum cælestium considerationi inhiant. Arbitror quoque Platonein non raro Saturnum ad primam illam mentem innuendam adhibere, quæ rerum omnium permanſionem, vitam, ordinemque efficit. Sed hæc, cum nihil ad Saturni imagines, quarum descriptionem nobis proposuimus, facere videantur, omittamus. Eum veteres, sicut Macrobius refert, laneo vinculo pedibus vinctum effinxerunt, totoque anno ita custodiebant, præterquam diebus sibi festis, hoc est, mense Decembri, quo tempore eum soluebant; significantes, decimo mense semen in vtero animatum, in vitam grandescere: quod donec erumpat in lucem, mollibus naturæ vinculis detinetur. Atque inde prouerbiū ductum, Deos laneos pe-

*Saturni
imago.*

*Vide secundam
effigiem.*

des habere : quod ita solet a nonnullis declarari, numen non statim ad ultionem nec cum clamore accurrere eorum, qui se offenderint, sed pedetentim incedens illos nihil tale cogitantes opprimere. Dicitur Saturnus esse pedibus vincetus, vel quia omnia in hac rerum vniuersitate ita sunt inter se connexa, vt per seriem quamdam aliud ex alio trahatur ; aut quia tempora sic mutuo sibi cohærēt, vt deinceps se sequantur. Cum vero ea velocissimo cursu effluant, ideo fortasse Poëtæ eum in concitatissimum equum conuersum finxerunt, cum ab vxore, vna cum Philyra Nympha concumbens (ex qua Chironem Centaurum suscepit) est deprehensus : sed tamen in equum mutatus statim se ab vxoris conspectu abstulit. Quare Virgilius, lib. Georgic. 111. cum nobis pulcherrimum equum informaret, Saturnum inducit, ita inquires ;

*Talis & ipse iubam cervice effudit equina,
Coniugis aduentu pernix Saturnus; & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.*

Sed harum rerum tractatio magis spectaret ad eum, qui antiquorum de Diis fabulas explicandas sumpsisset, quam ad nos, qui eorum tantum imagines effingendas proposuimus. In quo cum videamur satis de Saturno dixisse, ex eo ad Ianum in regno socium, gradum faciendum duximus.

DE IANO.

Ex historiis patet, Saturnum atque Ianum eodem tempore in Italia regnasse : Macrobius addit, Ianum omnium primum Deis ibi templa construxisse, ritumque sacrorum instituisse. Quare ipse quoque pro Deo est habitus : & veteri instituto in sacrificiis Ianum Latini perpetuo præfari solebant : quod hac etiam de causa factum dicunt, quod eum pro cæli ianuis astare crederent, quare nostræ illuc preces haud potuissent peruenire, nisi is aditum patefecisset; immo erat (credo) necessarium vt ab eo manu fulcirentur, quo inambulare possent : preces enim, si Homero credimus, claudæ existunt: cuius rei ea videtur pene ratio reddi, quod, cum aliquem oramus, ei genua in flectimus: vel quia, cum aliquid petimus, in ancipi-

Preces quales sint.

ti ver

ti versamur, postulata impetraturi simus, necne. Sunt eadem vultu mœsto, ac strabis oculis, quod grauitè, & ore parum hilari intueri queant quos offenderunt, & a quibus veniam deprecantur. Cœli portæ sunt duæ, altera ad orientem, per quam Sol, orbem terrarum illustraturus emergit; ad occidentem altera, ex qua exiens, diem cum nocte commutat. Macrobius, & nonnulli quoque alij pro Iano solem intelligi volunt: quamobrem ei portarum cœli custodiam demandant: ingredi enim, atque egredi est ei semper integrum. Ideo etiam eum bifrontem effecerunt, vt scilicet ostenderent, Soli, si posteriora spectare velit, nihil esse opus retro respicere. Sceptrum altera manu, altera clauem gestat, vt intelligamus, Solem orbi vniuerso moderari, eundemque aperire cum mane ingreditur, vespèri autem cum inde migrat, occludere. Hinc est creditum Ianum atque Fortunum idem numen esse, cum hic ostiis præesse putaretur, clauemque manu teneret, quemadmodum & Ianus. Ex quo aliud quoque numen deriuauit, quod est circa ianuarum cardines. Ouidius enim 6. Fastorum narrat, Ianum, cum Nympham Cranem nomine compressisset, eam pro positæ virginittatis pretio, iure cardinis donasse, vt penes eam illarū claudendarum, aut aperiendarum potestas esset: spinam quoque albam, Ianalem virgam nuncupatam, ei est elargitus, qua striges, cæterasque noxas, quæ infantibus solent obesse, a foribus arceret. Hæc Nympha Carna postea, atque Cardinea est vocitata: cuius in tutela cor, iecur, aliaque hominis viscera erant. Solebant Romani Kal. Iuniis in huius Deæ honorem suillo lardo, faba, atque fare vesci; vel quod eius ope sibi viscera haud læsum iri sperarent; vel quod priscorum temporum, quibus Dea illa fuerat, parsimoniam, atque omnis luxuriæ adscitarum aliunde dapum fugam imitari volebant. Huic Romæ in Monte Cælio templum a Bruto, qui se insanum finxerat, positum comperio, ea de caussa, quod eius patrociniò bene fausteque quod tamdiu cælauerat, clausumque pectore gestauerat, successisset, impotenti Tarquinij Superbi dominatu abolito. Sed nondum me quidquam de eius simulacro legisse memini. Siquis vero aliquod effingere voluerit, ex iis quæ dicta sunt, non difficile admodum, aliquod ipsius Deæ naturæ maxime ac-

*Cœli portæ.**Iani imago.*

commodatum, poterit excogitare. Erat etiam apud antiquos Forculus, vel, ut alij dicunt Forculus, qui foribus præerat, quæ super cardines versatæ clauduntur, aperiunturve. Limentinum quoque Deum colebant, qui liminis erat præses. Quare merito D. Augustinus eorum vecordiã irridet, tria hæc munera ab vno tantum ostiario perquam commode obiri posse asserens, quibus illi tria numina præfici oportere decernunt, quæ sunt, Cardinea, Forulus, atque Limentinus. Sed nunc tandem ad rem, de qua agebamus, reuertamur. Dicebamus enim Ianum eundem atque Solem diem aperire, itemque claudere: idem quoque de anno facit; nam ineunte vere annum aperit, cum terram ad herbarum florumque productionem mouet, eiusque sæcundissimum sinum patefacit, quem hieme claudit, cum ea omnibus suis ornamentis priuata, constipatur, niuis ac glaciei rigore constricta. Binæ quoque Iani facies temporis sunt signa, quarum altera quæ adolescentem refert, tempus mox aduenturum repræsentat; altera, quæ eum grandem iam natu ostendit, præteritorum temporum est argumentum. Plinius libro trigesimo quarto, Ianum a Numa rege dicatum ait, digitis ita figuratis, ut CCCLXV. nota per significationem anni, temporis, & æui se Deum indicaret; tot enim diebus annus constat; nam apud antiquos digitorum varia inflexione, quos quisque vellet numeros, facile ostendebat: de qua numerandi ratione exstat adhuc sanequam eruditus Bedæ liber. Suidas scribit, alios Ianum effingere in dextera manu tenentem clauem, ut temporis principium, ac anni reclusorem, ianitorque; alios vero in dextera CCC. sinistra LXV. continentem, ut annū significet. Phœnices, M. Tullio, atq; Macrobio ita referente, Ianū mundi symbolum sunt arbitrati: quare serpente caudam suā vorante, eum repræsentabant, mundus enim seipsum alit, & assidue in orbem torquetur; quod rerum omnium ortus, interitus, vicissitudo, atque instauratio aperte nobis ostendunt. Sed & Plutarchus, cur biceps effingeretur, in causis Romanorum capitum edisserit; vel quod cum ipse Ianus Perrhæbus esset, post, cum in Italiam venisset, linguam, & viuendi rationem immutasset: vel, quod Italos, cum agrestes, ac barbari essent, ad mansuetiorem vitam & rempub. administrandam pellexisset.

*Forculus
Deus.*

*Limentinus
Deus.*

*Iani facies
quid significent.*

*Ianus cur
biceps.*

lexisset. Alij ad sapientum regum prudentiam id referunt, qui, vt res, quas præ manibus habent, sapientissimo consilio administrant, vna facie futura multo ante cognoscunt, antequam eueniant, altera præteritorum memoriã retinent: ex vtrorumque autẽ collatione, quid sit in vnoquoque statuẽdum, vident. Hoc autem in principes optime quadrat, cum iuxta Plutarchi sententiam ij sint viux Deorum imagines. Apud veteres Anteuorta, ac Postuorta, Diuinitatis comites colebantur; quo inuuebant, nihil diuinam sapientiam, sit illud licet præteritum, aut futurum, latere: ita Reges, quos in terris Deorum loco habemus, omnia nouisse oportere quæ ad optimam regni administrationem facere videantur. Nonnulli quoque voluerunt; Ianum esse illud chaos, rudem rerum omnium, indigestamque molem, quam poetæ ante mundi conditionem existisse fingunt; ac propterea alteram eius faciem horridam, hirsutam, obscuramque videri: alteram vero hilarem, pulchram, iuuenilemque effingi, vt pulchritudo ex rerum distinctione, ac perenni ordine profecta, significaretur. Atque ita tamquam principiorum Deum esse cultum, cui omnium rerum primordia essent consecrãda. Sed nos a rebus ex materia concretis ad ea quæ intelligentia percipiuntur transeamus, ac Iani bicipitis imaginem animo nostro accommodemus: de qua re breuiter quidem, sed intelligenter nonnulla attingemus. Humanus animus (vt Platonici sentiunt) cum primum est a Deo conditus, ad eum vt patris amantissima proles naturali quodam instinctu sese conuertit, quippe qui dulcissimi parentis faciem reuifere vehementer exoptet: quæ quidem cupiditas ita est menti innata, vt flammæ est proprium sursum ascendere, natura assidue illam ad id, vnde exordium sumpsit, instigante: nam ignis hic ex superiorum corporum virtute accenditur: non secus ac diuinæ particula auræ, quam pectore inclusam gestamus, cum sciat se a Deo inspiratam, ad Deum miro quodam ardore anhelat. At hoc desiderium, seu lumen dicere malumus, non idem semper perseuerat; quo enim magis cum animo cohæret, eo minus clarum efficitur, quoad in eo penitus obrutum ita obtenebretur, vt nullum fere amplius ex se lumen emittat; quo fiat vt is, Deo, diuinisque rebus e cogitatione abolitis,

Anteuorta & Postuorta imagines.

Iani binæ facies quid in animo significant.

se tantum, inferioraque intueatur. Sed tamen non ita diuinum illud lumen in nobis hebescit, vt cælestia nō finat nos amplius contemplari: at semina quædam, & scintillæ interdum diuinitus emicant, quibus, si modo velimus, ad Deum postliminio reuerti conceditur. Quare duobus est mens nostra luminibus prædita, quorum alterum ab ortu traxit, eoque seipsam, inferioraque contemplatur, altero diuinitus illapso, tamquam duce ad cælestia perscrutanda vtitur. Hæc ambo lumina ex Iani effigie animaduertamus licet: diuinum illud, ac postea adueniens iuuenili facie significatur; naturale, quod est nobis ingentum, senilis nobis aspectus atque barbatus designat; omnia enim, quæ hic oriuntur, subinde mutantur, inueterascuntque; eorum etiam cognitio, lumine naturali comparata, plurimum in se obscuritatis, ambiguitatisque continet: quare res huiusmodi obtusa oculorum acie cernimus: diuina vero, qualis est Deus opt. max. mentes illæ corporibus exsuta, cælestes orbis, quæ illustria quidem sunt, neque interitui, aut mutationi vlli sunt obnoxia, animus noster acuto obtutu, lumine sibi diuinitus indito, intuetur. Alia quoque nonnulla, quæ nostris in animis existunt, ad bicipitem Ianum accommodari possent; sed, quia obscuriora sunt, neque multum ad rem nostram facere videntur, prætermittamus. Sed & quadricipitem Ianum veteres effinxerunt: nam huiusmodi statua in quodam Hetruriæ loco est reperta: hac Ianus pro anno proculdubio ponebatur, cuius sunt quattuor tempora, quattuor eius faciebus adumbrata; ea sunt Ver, AEstas, Autumnus, Hiems; quæ apud priscos vario aspectu, atque habitu depingebantur, prout ab Ouidio secundo Metamorph. suis quasi lineamentis designantur, cum Phœbi solium describit. Sed elegantissima eius carmina apponamus; quæ sunt eiusmodi;

Verque nouum stabat cinctum florente corona,

Stabat nuda AEstas, & spica ferta gerebat,

Stabat & Autumnus, calcatis sordidus vuis;

Et glacialis Hiems, canos hirsuta capillos.

Aliter interdum hæc anni tempora ostenduntur. Venus enim pro Vere, pro AEstate Ceres, pro Autumnno Bacchus sumitur. Hiemem partim Vulcanus ad fornacem ardentem adstans, partim

partim Venti, vna cum AEolo eorum rege (hoc enim tempore præcipue, si vniquam alias, tempestates excitantur) nobis præsentant. Duodecim etiam aras antiqui Iano posuerunt, quæ duodecim anni mensium, vel totidem signiferi segmentorum, per quæ singulis annis sol decurrit, significationem habent. Romæ erat templum Iano sacrum, cuius testudo quattuor columnis pilatis sustentabatur, quattuor peruiis ianuis: in singulis vero loculamenta duodecim, tamquam fenestellæ, in quibus statux reponerentur: has quidam existimant duodecim men-

fium, quæ in quattuor anni tempora diuiduntur, imaginem præ se ferre.

EIVS templum a Numa exstructum, duas habuisse portas legimus; in cuius vestibulo Ianus insigni in folio sedebat: Patulcius atque Clusius ab aperiendis, claudendisve portis vocabatur: hæ belli portæ dicebantur: quas Virgilius in VI I. Aeneid. ita describit;

Sunt gemina belli portæ (sic nomine dicunt)

Religione sacra, & sacri formidine Martis:

Centum arcus claudunt vetes, æternaque ferri

Robora: nec custos absistit limine Ianus.

Has, ubi certa sedet patribus sententia pugna,

Ipse quirinali trabea, cinctuque Gabino

Insignis referat stridentia limina Consul:

Ipse vocat pugnas, sequitur tum cætera pubes.

Dum vero bellum duraret, portæ assidue patebant: quo absoluto, statim claudebantur. Hoc a Numa institutum, a posteris sancte ac religiose semper seruatum fuit, quemadmodum Plutarchus refert. Quare Ianus pacem bellumque in manibus habere est dictus, vt de se apud Ouidiũ primo Fast. prædicat, cum suorum festorum rationem reddit. Huius rei licet multiplex possit esse causa; illa tamen mihi potissima videtur, quod Iano cælum innui, cum alij plerique, tum Marcus Tullius existimauit; quod, cum perenni motu in orbem torqueatur, siderum coniunctiones, varios inter ea aspectus ac comparationes efficit, quibus fit, vt inter Astrologos constat, alij ad alia sint propensi: quamobrem vulgo dicitur, plurimas humanarum rerum, præsertim bellum atque pacem, e cælo portendi. Itaque eo fortasse valuarum aperiendarum, aut claudendarũ ritus spectabat, qui in Iani templo obseruabatur. Erant præterea in foro Romano duo Iani, vbi celebris erat mercatorum locus: nam argentarij, ac numularij, cæterique huiusmodi in Ianis nuncupatis suam artem exercere solebant: is enim primordiorũ Deus putabatur, atque ideo Kalendis præerat, & Iunonius dicebatur, quod omnium mensium ingressum teneret, vt etiam Iuno, Kalendisque fœneratores pecunias fœnori collocare solebãt. Iani quoque arcus quadriformes ac peruij dicebantur, qui in pompis

Penes Ianum pacis, bellique ius.

pompis triumphalibus per urbem ad Iani templi similitudinem excitabantur. Quare Suetonius, de superbia fastuque Domitiani loquens, ita inquit; Ianos, arcusque cum quadrigis, & insignibus triumphorum per regiones urbis extruxit.

DE APOLLINE, PHOEBO, QUI
ET SOL DICITVR.

VARIÆ ac diuersæ de rerū primordiis sententiæ apud antiquos exstiterunt: nam alij aliud de vniuersitatis huius condito-

*Dij apud
antiquos
quopæsto
introduciti.*

re, ac de materia, ex qua coagmentata esset, opinabantur: ideoque Poëtæ, qui omnium primi de Diis scripserunt, maximam eorum multitudinem sub variis fabularum inuolucris inuexerunt: his diuersas sapientum opiniones de rerum opifice primariaque earum materia adumbrantes. Quare elemēta quatuor, Solem, Lunam, aliaque astra Deos diuersis fictionibus inuenerunt. Itaque eis templa, altaria, statuæ ubique gentium consecrabantur; præterquam apud quosdam Assyrios, qui, ut Lucianus scribit, licet eorum Deorum effigies susciperent, qui

sub aspectum non caderent: Soli tamen ac Lunæ nusquam non occurrentibus, nullam statuatam ponendam asseuerabant. Si enim ipsa per se feriunt oculos, statim atque ad cœlum suspicimus, quid opus est eorum simulacris, cum rem ipsam teneamus? Sed tamen Macrobius refert, in quadam Assyriæ parte, vbi Sol atque Iupiter pro eodem colebantur, cum mundi animus esse crederentur, quoddã fuisse auratum simulacrum, idemque imberbe, quod protensa dextera aurigæ more flagellum, sinistra fulmen, spicasque gestaret: quæ Solis, atque Iouis vim esse iunctam significabant. Quia vero cæteris omnibus sideribus Sol virtute antecellere videtur, quam longe illustrius in hæc inferiora exserat; nonnulli eius fuere sententiæ, vt dicerent, reliquos Deos pro Apolline poni, prout is diuerse suas vires demonstrauerit. Propterea diuersis eum antiqui simulacris effinxerunt, eundemque plurimis nominibus, inter se maxime differentibus appellarunt, non solum ij qui lingua discreparēt, sed & quibus esset communis sermo; & inferius, data occasione, dicemus. Græci enim Apollinem siue Phœbum vocauerunt: in quo eos Latini sunt imitati; nam nullum apud nos proprium eius nomen exstat, præterquam Sol, quo nomine plerumque nos vtemur. Hunc prisca iuuenem, imberbemque effinxerunt. Quare Alciatus suis Emblematis cum Iuuentam vellet exprimere, Apollinem ac Bacchum induxit; iis enim inter Deos adolescentes esse, præcipue contigit; de quibus Tibullus inquit,

Solis æterna est Phæbo, Bacchoque iuuenta;

Nam decet in tonsus crinis vtrumque Deum.

Ex quo Dionysius Syracusarum Tyrannus, lepido dicitio sacrilegij excusandi ansam sumpsit; cum ex AEsculapij statua auream barbam ad se auertit, sibi absurdum videri dicens, patre existente imberbi, filium tam promissam barbam habere: AEsculapium enim Apollinis filium ferunt. Flaua cæsarie Apollinem ornant, quæ fulgentes Solis radios designat. Eius adolescentia admonemur, ipsius virtutem, caloremque, quo vitam rebus influit; semper eundem perseverare, numquamque inueterascere, aut aliquo pacto retundi. Sed de aliis quoque Diis dicitur, numquam senescere. Itaque apud Homerum

Apollo semper iuuenis.

*Iuuentas
Dea.*

legimus, Hebem (quæ vox ætatis florem sonat, primâque in genis lanuginem significat) pocula cæteris Diis ministrare, Ioui vero Ganymedem. Hæc autẽ Iuuentas ab antiquis colebatur; cui Romæ in circo maximo ædem Licinius Lucullus duumuir dedicauit; quam vouerat xvi. annis ante M. Liuius consul, quo die Asdrubalem, exercitumque eius cæcidit, vt refert Liuius. Hanc pulcherrimam adolescentulam, vestibus varios colores referentibus ornatam, floreis fertis redimitam, quemadmodum & Pomonam Romani effingebant. Græci vt eam expri-

merent,

merent, me latet; nam Pausanias ei in quodam templo, quod in Corinthio agro in cupressorum luco ipsi erat dicatum, nullam positam esse statuam ait, idque quadam arcana de causa, quam ille proferre non est ausus, nec nos apud alios scriptores comperimus. Sed maximis eam veteres prosequerentur honoribus; nam qui ad eius templum, tamquam ad asylum cōfugissent, pœnas, quibus ob sua flagitia essent obnoxij, effugiebant: qui autem ex carceribus euasissent, compedes illuc apportabant, quas arboribus ibi consitis suspendebant.

Tenebat Apollo manibus lyram, vt suauissimum concentum ostenderet, quem cœli efficiunt, maximum in motu ordinem seruantes; cuius ordinis Sol est causa, cum enim erronum sit medius, ex Platoniorum sententia, vt Macrobius refert, cunctis motus legem præscribit. Itaque vnusquisque celeriter, tarde mouetur, pro ea quam sibi sol virtutem ingenerarit.

Quia vero singulos cœlos singulas habere musas, Platonici volunt, quas & Sirenes interdum appellant, quæ cum suauissime canant, cœlorum concentum imitari videntur; ideo Apollo Musarū dux, cum eisque assidue versari dicitur. Quare quoddam templum, quemadmodum Pausanias testatur, vtrisque est dedicatum. Initio tres tantū Musæ existimabantur; quarū nomina apud Græcos erāt *Μελῆτην, Μνήμη, Ἀοιδὴν*, quæ apud nos Meditatio, Memoria, ac Cantus dici possunt. Sed Pierius Macedo, vnde mons Pierius est dictus, nouem esse Musas (sicut Pausanias scribit) decreuit, quibus ea nomina imposuit, quæ postea sunt vulgo recepta. Ab eo monte omnes Pierides, sicuti ab aliis locis aliter sunt nuncupatæ. Iouis ac Memorix filix, itemque Poesi & Musicæ præesse sunt creditæ; qui enim ingenio, ac memoria est præditus, facile in eo excellit, ad quod animum appulerit. Sed & qui præclara poemata facile peragit, propitias habere Musas dicitur; Musæ puellari, & Nympharum habitu indutæ finguntur, cum variis & diuersis instrumentis, pro artium ratione, quibus præsent; de quo inter Virgilij poemata non inuentum habetur Epigramma, quod est huiusmodi:

Carmina Calliope libris heroica mandat;

Clio gesta canens, transactis tempora reddit;

Dulciloquis calamos Euterpe flatibus arget;

Melpo

Apollo lyram tenebat.

Apollo Musarum dux.

Musarum imago.

Melpomene tragico proclamat mæsta boatu.

Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.

Pleëtra gerens Erato, saltat pede, carmine, vultu.

Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia gestu.

Vranie celi motus scrutatur, & astra.

Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.

Mentis Apollinea vis has mouet undique Musas,

In medio residens complectitur omnia Phæbus.

*Musarū co
rona.*

Coronabantur vero varie & florum, & frondium coronis: sed & interdum palma, propter nominis similitudinem; quia scilicet Phœnices literas inuenisse feruntur. Sed & coronas interdum gestare Musæ finguntur ex pennis versicoloribus, non modo propter Pieri filias, a se superatas, & in Picas conuersas, sed etiam ob Sirenas deuictas. Certe harum signa hodie quoque peruetusta Romæ visuntur, quæ pennam habent in vertice affixam; hæcque Sirenum esse creditur. Vtque liberales artes (quas *ἐκκωνοποιήσεις* vocant) inter se aptas ostenderent, ita vt alia ex alia per seriem quamdam sequatur; earum inuentrices Musas, mutuo inter se manibus iunctas, in orbem choreas ducere effinxerunt, chorago existente Apolline; qui illud lumen adumbrat, quod hominis mentem collustrat, vt sapiētiae sacris initiari valeat. Medius autem locus Apollini cum alibi, tum in cælestibus globis est tributus: quæquæ enim is sua virtute, ac radiis pertinet: quare optimo iure cæli cor est nuncupatus: vtque sciremus, eius vim atque efficacitatem non solum ad cælos omnes, ac terras permanere, sed & ad penitissima inferorum loca peruenire: lyram ei addiderunt, quæ cælestis harmoniæ, quoquouersus permeātis speciem præ se fert: clypeum quoque gestat, quo nostrum hoc hemisphærium, quod in clypei figuram est orbiculatum, repræsentatur. Idem sagittas fert, quæ radiorum vicem subeunt; sicut enim illæ ex arcu emissæ maximo cum impetu illiduntur, ita & Solis radij ad abstrusissimos terræ recessus perueniunt, quos inferos locos vocamus. Hæc omnia ex Seruio retulimus, qui se a Porphyrio mutuat fatetur, ex eius scilicet libro, qui Sol inscribitur. Nonnulli, Apollinem inferorum Deum appellatum, sagittasque in manibus habere dicunt; quod nimius Solis æstus magnopere mortales

*Apollo cur
in medio.*

tales infestat; fere enim pestes, aliaque morborum genera affert. Sed quia Solis temperatus calor plurimum nobis affert commoditatis, dextera Gratiâ gestasse, sinistra arcum & sagittas Apollo fingitur; nam humorem exsiccando, quem assidue terra exhalat, salubre cælum ac purum reddit. Hoc poetæ inuenientes, commenti sunt, Apollinem sagittis Pythonem serpentem confecisse, qui ex terra, diluuij aquis nudata, exstitisse fertur. Python enim Græce putredinem sonat; nam terræ adhuc humida exhalatio in superna volubili impetu meando, atque inde sese, postquam calefacta est, instar serpentis mortiferi in inferiora reuoluendo, omnia vi putredinis corrumpibat, quæ non nisi ex calore & humore generatur, ipsumque Solem densitate caliginis obtegendo, nebula videbatur quodammodo lumen eius eximere: sed diuino radiorum feruore tandem, velut sagittis incidentibus, extenuata, & exsiccata, interempti Pythonis ab Apolline fabulam fecit: quod etiam ex eo significatur, quod lupi sub Apollinis tutela sunt; sicut enim lupi pecora rapiunt, ita ipse quoque humorem radiis absorbit. Ideoque Sol, Luna, cæteræque stellæ ex humore, quem sursum terra atque mare emittunt, ali feruntur; vt Marcus Tullius in libro de Natura Deorum ex Cleanthis sententia testatur. Huc proculdubio Homerus spectauit, cum Iouem, cæterosque Deos apud Oceanum cœnatum profectos fingit. Lupus quoque ita oculorum acie pollet, vt & nocte cuncta cernat; ita & sol cum existit, statim noctis tenebras dispellit. Quare Delphis in eius templo æneus lupus visebatur; nam fabulantur poetæ, Latonam, à Ioue grauidam, in eam beluam esse conuersam, ne forte Iuno, vbi id resciuisset, aliquid ei insidiarum pararet; ideoque lupam existentem, Apollinem peperisse. Aut, sicuti apud Pausaniam in Phocicis legitur, quia hominem quemdam aiunt, sacram pecuniam, quam auertisset, abdidisse in ea Parnassi parte, quæ maxime esset arboribus condensa: lupum vero, in dormientem impetu facto, illum occidisse; ac deinde quotidie cum vlulatu solitum intra urbem penetrare: id cum non nisi diuinitus fieri existimare homines cœpissent, feram sequuti, aurum sacrilegio ereptum reppererunt, & ad rei memoriam lupum ex ære dedicarunt. Hucusque Pausanias, qui causam

Pytho ab Apolline interfectus.

Lupi cur sub tutela Apollinis.

Sol, cæteræque stellæ ex quo alantur.

Apollo Ly-
cius.

templi, quod Argis Apollini, Lycio nuncupato, dicatum est, in Corinthiacis afferens, cum Danaus, inquit, Argos venisset, de regno cum Gelanore, Sthenelæ filio contendit; atque cum eorum vterque ad populum multa, & ea maxime probabilia, & iuri consentanea dixisset, neque omnino, quæ Gelanor afferebat, minus æqua viderentur, causa ampliata est in crastinum. Postero die prima luce in boum gregem, in pomerio pascentium lupus impetum fecit; atque is taurum ipsum, gregis ducē adortus est: visum est Argiuis, Gelanoris cum tauro, cum lupo esse Danaï aptissimam conuenientiæ rationem: quod scilicet uti lupus animal est homini minime familiare, sic prope modum ad id temporis nulla fuisset Danaus Argiuorum vsus consuetudine: quare, cum taurum lupus confecisset, e re nata Argiui Danao imperium adiudicarunt. Tunc Danaus lupum ab Apolline immisum interpretatus, Lycij Apollinis ædem dicauit (*λύκος* enim Latine lupus vertitur) Pro æde basis est, in qua incisa est tauri & lupi pugna: incisa etiam & virgo, quæ lapidem in taurum mittit; Dianam eam virginem nominant. Coruus quinetiam Apollini est dicatus; nam, ut Martianus refert, Apollo diuinandi peritia præditus esse creditur; coruus autem instinctu quodam naturali pluuiam, serenitatemve prædicit, voce quandoque clara, quandoque rauca vtens, quemadmodum ex Virgilio in Georgicorum libris, vbi de tempestatum signis agit, discere possumus. Putatur etiam coruus multa alia prædicere solere; quare eo antiqui plurimum in augurandi arte vsi sunt: iure ergo Apollini minister est attributus, quod Ouidius de eo narrat; idemque dicit, Apollinem cum cæteris Diis cum in Aegyptum, ut manus Typhonis euaderet, profugisset, in coruum se vertisse. Eidem & cycnum addiderunt, ut hoc diem significarent, quem nobis solis præsentia efficit; sicuti absentia noctem, coruo similem parit. Sentiunt aliqui, nullã auem magis Apollinis naturæ respondere cycno: is enim suo candore Solis lucem refert, cantu suauissimum efficit concentum, quem & Apollo lyra efficere creditur: idem & mortem sibi præfagit, cum enim est morti propinquus, dulcissime, si vquam, canit, vel quod naturæ quodã impulsu gestit, cum sciat, se breui moriturum; vel quod tunc maxima sanguinis copia ad

Cycnus A-
pollini sa-
cer.

ad cor confluat, qua concalefactum, dulcedine quapiam titillatum, ita suaues voces emittit. Non defunt, qui dicant, eo tempore cycnum flere potius quam canere: nam capitis pennæ altius infixæ, cerebrum contingunt; qua ex re mors sequatur oportet. Pausanias scribit, Græcos gallum veneratos esse, vt Apollini sacrum; is enim cantu mane solis aduentum annunciat. Fortasse etiam, quod sæpe antiqui ex eius cantu tempestiuo faustarum rerum auguria capiebāt, ex præmaturo autem, aut tardo contraria præfagebant: ita enim Bœotij nobilem illam Leuctricam victoriam de Lacedæmoniis reportatam præfenserunt, præcedenti nocte tota gallis concinentibus: nam gallus à riuali victus, conticescit, & aliquo se abdit, in aliorum se conspectum dare non audens: cum victoriam reportarit, præ lætitia gestit, cantuque vbique suam victoriam prædicat. Homerus eidem Apollini accipitrem dicatum vult, quem velocem Apollinis nuncium appellat, cum narrat, Telemachum, dum Ithacam reuerteret, accipitrem vidisse, qui columbam dilaniaret; ex quo faustum omē suscepit, se domum a procis breui liberaturum. Aegyptij sub accipitris symbolo Osirim, qui apud eos est Sol, intelligebant; cum quod hæc avis acutissima est oculorum acie; tum quod citissime volat. Eum Aegyptij diuinis honoribus prosequerantur (quemadmodum Diodorus Siculus refert, cum belluas, quas Aegyptij numinum loco haberent, recenset) cum alias ob causas, tum præcipue, quod prisca temporibus accipiter ex ignotis regionibus, Thebas (quæ erat Aegypti primaria vrbs) ad sacerdotes librum, rubris literis conscriptum attulit, in quo sacrorum ritus continebatur. Hinc factum est, vt sacrarum rerum scriptores apud eos pileum rubrum vna cum accipitris ala gestarent. Porphyrius in libro de abstinentia ab animantibus, Apollini inquit, apud Aegyptios Accipitrem, Scarabeum, Arietem, atque Crocodilum præ cæteris Diis attributum.

Sed & Aegyptij Solem pingebant iuuenili ac rotunda facie, eumque in naui collocabant, quam crocodilus ferebat; per nauigium motum eius in humido significantes; per crocodilum vero aquam pluuiam, cuius causa Soli tribuitur, ex qua noxia quæque salutaribus suis radiis Sol secernit. Hæc Euse-

Gallus Apollinis sacr.

Accipiter Apollinis dicatus.

Pileum rubrum quina apud Aegyptios gestarent.

Solis nauis.

bis scribit. Iamblichus autem, cum de Aegyptiorum mysteriis loquitur, Aegyptios inquit, cum Deum in nauem impo-
 nunt, tamquam eius gubernaculis praepositum, primam om-
 nium causam intelligere, quae orbi vniuerso moderetur, quae-
 que immota manens, superne secundas causas, serie quadam
 inter se aptas, per easque mundum vniuersum mouet; perinde
 atque nauicularius, temone leuiter tacto nauim totam quo
 vult, mouet. Martianus, cum suam Philologiae ad Solis orbem
 introducit, eam dicentem facit, se ibi nauim cernere, quae di-
 uersorum

uerforum sententiis gubernata, huc illucve, prout naturæ impetus fert, impellitur; eandem flammis vniuersam conflagrare, pretiosissimis mercibus esse onustam, septem ei fratres præfesse; leonē in malo, & crocodilum extrinsecus esse depictos; intrinsecus lucis fontem coercere, quam occultis quibusdam viis per vniuersum orbem diffundat. De Scarabeo apud Eusebium legitur, Aegyptios plurimi eum fecisse, & tanquam expressam Solis imaginem coluisse: nam scarabei omnes sunt masculi, vt Aelianus testatur: quare milites Aegyptij anulos, in quibus eius effigies esset insculpta, induebant, vt eam spectantes, fœminea mollitie deposita, ad masculam virtutem excitarentur. Scarabei ita sibi sobolem comparant: suum semen in sterco effundunt; eius segmenta rotundant, quæ viginti & octo dierum spatio pedibus versant, donec abunde concalesceta, vita informentur: hincque recentes scarabei existunt. Sol quoque suam virtutem in terras effundit, eas assidue versat; in orbemque se torquens, efficit vt Luna singulis mensibus innouetur, quo tempore scarabeus quoque sibi prolem surrogat.

Scarabeus plurimi ab Aegyptiis factus.

Non solum apud antiquos sua cuique Deo animalia erant sacra, sed & arbores dicabantur. Quare laurum Apollini attribuerunt, ex qua ferta ac coronas ei conficiebant; vel vt ad fabulam Daphnes, quam is adamabat, in laurum conuersæ alluderent; aut quod laurus diuini nescio quid in se contineret, cum in prunas coniecta, futura præfagire videatur, fausta quidem, si magnum ex se strepitum edat: infelicia, si nullum, aut paruum. Multi apud veteres sibi persuadebant, fore vt, si quispiam cubiturus, lauro sibi tempora vinciret, in somnis videat eius rei, quam scire cupiat, veritatem. Videntur præterea in lauro ignis femina latitare; nam ea hederæ adfricata, perinde atque silici Chalybs, ignem emittit; in quo quidem solem adumbrat. Quia vero laurus Apollini erat sacra, ea poetæ, qui sub illius tutela erant, coronabantur. Imperatores etiam eadem se exornabant, ea fortasse de causa, quod hæc arbor e cælo minime tangeretur. Quamobrem Tiberius Imperator, cum cælum fulgurare cerneret, statim lauro caput cinxisse legitur, ita se a fulmine sartum tectum credens. Kalendis Ianuarij iis qui magistratum iniissent, Romani lauri folia offerebant, vt il-

Laurus sacra Apollini.

lis muniti toto anno valetudinem tuerentur; nam plurimum hæc arbor ad sanitatem conferre vulgo existimabatur, cui Apollo præerat: idemque medicinæ inuentor habebatur (vt inferius in AEsculapio videbimus) nam cæli temperatio, quæ nostris corporibus magnopere prodest, a sole efficitur. Apollinem Aegyptij hieroglyphicis literis describere volentes, sceptrum effingebant, eius in vertice oculum imponentes, quem interdum Iouis oculum appellabant; hoc innuentes, eum cuncta cernere, eundemque vniuersum summa cum iustitia administrare; sceptrum namque regni est symbolum: Homerus quoque sæpe scribit, Solem omnia cernere, atque audire. Quare apud Spartanos Apollini statuam, quæ quattuor aures, totidemque manus haberet, positam legimus: quod aliquando ea forma pro ipsis pugnantem, se præbuerit cernendum: sed fortasse quattuor aures prudentiam, quæ ex Apolline manare putatur, significant; prudens enim in loquendo est tardus, sed ad audiendum aures semper apertas habet: quare apud Græcos pro uerbio quodam admonemur, vt eum, qui quattuor auribus est præditus, virum scilicet prudentem, audiamus. Apuleius, Solem cuncta videre asserit, cum inquit, in Thessalia fuisse striges, quæ, vt suis præstigiis aliquid ad se auerterent, eo se insinuabant, vbi cadauer fuisset, ita latenter, vt ne a Solis quidem oculis cernerentur; perinde atque minime fieri, aut vix possit, vt aliquid Solem lateat. Phœnices lapidē nigrum ad basim orbiculatum atque latum, paulatimque in acumen vergentem, quem cælitus ad se demissum iactabant, verum solis simulacrum habebant, quod diuina, non humana arte esset effectum. Ab hoc forma non discrepabat (nam de colore non ausim asseuerare, cum Pausanias, qui rem narrat, nihil de eo meminere) lapis quidam, pyramidis speciem referens, quem Megareses sub Apollinis nomine colebant. Et apud Pæones (sicuti Alexander Neapolitanus lib. iv. cap. xii. refert) discus breuis, longo ligno appositus pro sole habebatur. Lactantius Statij interpres scribit, maximum apud Persas Deorum solem extitisse, quem in quodam antro venerabantur. Eum figurabant Leonis rictu cū thiara, vtraque manu tauri cornuā premēte. Leonis caput, Solem maximam tum vim habere innuit, cum ad

Leonis

Leonis signū peruenerit; aut eum inter cætera sidera eodē loco, atque leonem inter belluas numerari. In antro degit, cum ob Lunæ oppositum, à nobis minime conspicitur. Luna vero, quæ vaccæ similitudinem gerit, ob eas, quas inferius suo locationes afferemus, cornibus ab eo tenetur, ut eam sæpius a Sole lumine priuari, cum scilicet Lunæ defectus accidit, cogique quodammodo, solis vestigia persequi intelligamus. Nonnulli arbitrâtur id ad Persicorum sacrorum ritus referendum; apud quos nemo Apollinis sacris initiabatur, qui prius suæ virtutis,

*Boues A-
pollinigrati.*

ac patientiæ quodam in antro specimen non dedisset. Patris, quæ sunt in Achaia, vt Pausanias lib. VI I. refert, Apollinis nudum est ex ære signum, pedibus tantum calceatis; quorum altero bouis caluæ insistit. Delectatum vero bobus Apollinem, in hymno, quem in Mercurium fecit, docet Alcæus, boues creptas Apollini a Mercurio memorans. Sed ante Alcæum versibus suis prodidit Homerus, certa mercede Laomedontis armenta Apollinem pauisse: idemque ita loquentem Neptunum facit;

*Ipse ego Troianam vallabam mœnibus urbem
Tam latis, pulchrisque, vt inexpugnabilis esset:
At tu Phœbe, boues camuras tunc pastor agebas.*

*Bos pro agri
cultura ca-
pitur.*

Apis.

Nulla autem gratiori Apollini victima litabatur, quam boue. Quare Charytj ex Eubœa bouem æneum Apollini statuerunt de Persica victoria. Quod illuc refert Pausanias in Phocicis, quod, barbaris e Græcia pulsus, & alias fortunas incolumes habuerunt, & libero solo terram arare potuerunt. Itaque Plutarchus, causas afferens, cur Theseus in numo bouem exprimentum curarit, hoc inquit, eum voluisse populos suæ fidei creditos agriculturæ admonere, ad eamque clam excitare. Aegyptij bouem pro Osiride colebant, eum solis loco habentes, talique specie credentes post mortem visum: hunc enim Typhon frater interfecerat, quod ei inuideret ob eximios honores decretos, quos sibi egregiis artibus a se inuētis, ac Aegyptio populo traditis commeruerat. Eum ergo Aegyptij Apin, quem bouem lingua nostra dixeris, appellarunt. Sed sunt qui arbitrētur, bouem ab Aegyptiis maximo in honore habitum, quod Osiris, eiusque vxor Isis ita sanxissent, idque ob maxima commoda, quæ in mortales a boue ratione agriculturæ dimanant. Neque eius effigie contenti belluam quoque viuam venerabantur; quam nec diu viuere patiebantur; post paucos enim annos eam præcipitem in fluctus agebant: de cuius morte publicus luctus celebrabatur, passim omnibus sibi vestes, atque capillos lacerantibus; iustitium tantisper edicebatur, donec alius bos esset inuentus: non enim omnes boues, aut vituli (ita eum Herodotus vocat) Deo Api subrogando erant idonei; sed ex vacca primo partu editum seligebat (eam splendore

*Bos Isis
qualis.*

dore quodam , cælitus emisso grauidam effectam iactabant) totum nigrum, nisi quod macula alba, eaque quadrata esset in fronte aspersus; in dorso aquilæ signo esset insignitus; lingua aut palato signum nigrum haberet expressum, quod scarabeum fortasse repræsentaret; cauda duplici pilo esset cõtectâ. Hanc Aegyptij belluam naçti, publica omnes lætitia gestiebant, eamque sacerdotibus maxima cum veneratione, diuinisque honoribus, quales numina decent, custodiendam tradebant; a qua & oracula hoc modo petebant: fœnum, aut fruges porrigebant; quas si bos ille statim arripuisset, fausta omnia euentura sibi persuadebant; sin renuisset, alia omnia potius. Apim interdum Memphi se videndum præbere dictitabant: quare festos dies, eius visioni dicatos maxima cum religione colebant. Sed Cambyfes Persarum Rex, qui Aegyptum sibi subegerat, cum ex bello Ammonico, infeliciter sane a se gesto, Memphim reuerteretur, populum publica lætitia prædicta festa celebrantem forte offendit; quo spectaculo percussus (nihil enim de solemnitatis more didicerat) confestim ex primariis aliquot interficiendos iussit, eorum excusationem non accipiens, sacrorum suorum ritum ita ferre dicentium; suspicans potius, publicum gaudium susceptum ex clade, quam ab hostibus reportasset; cum sciret se populo esse exosum: nam quod ad Apidis speciem pertinebat, negabat posse fieri, vt illic Deorum aliquis, se inscio perueniret. Cum vero Sacerdotes in eo insisterent, Apim maximum Deum esse visum, asseuerâtes, iussit, vt statim hunc ei Deum videndum exhiberent; qui maxima cum pompa prædictum bouem ad Regem adducit; quem cum Cambyfes esset intuitus, illorum superstitione irrita, ac, gladio stricto, iugulauit; & ad sacerdotes, reliquosque Aegyptios, ibi præsentem conuersus, Sunt, o hominum nequissimi, inquit, ita carne ac sanguine Dij coagmentati, vt plagis, ac vulneribus sint obnoxij? hic est vobis profecto Deus maxime dignus. Sed efficiam, ne mihi verba dedisse, vobis operæpretium fuerit. Statimque sacerdotes virgis cædendos curauit, ac publico edicto cavit, ne quis festum diem celebraret; quod qui secus fecerit, is capite plecteretur. Hæc narrat Herodotus. Sed Augustinus lib. x x i x. de ciuitate Dei ita de Api

*Cambyfes
Apim occidit.*

scribit; Apis rex Argiuorum; nauibus transfuectus in Aegyptum, cum ibi mortuus fuisset, factus est Serapis, omnium maximus Aegyptiorum Deus. Hominis autem huius, cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam rationē Varro reddidit: quia enim arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes iam *σαρκοφάγος* vocant, *σορβός* dicitur Græce, & ibi venerari eum sepultum cœperunt, priusquam templum eius esset exstructum, velut *σορβωρίς* primo; deinde, vna litera (vt fieri solet) commutata, Serapis dictus est. Constitutum est etiam de illo, vt quisquis eum hominem fuisse dixisset, capitalem penderet pœnam. Et quoniam ferè in omnibus templis, vbi coleretur Isis & Serapis, erat etiam simulacrum, quod, digito labiis impresso, admonere videretur, vt silentium fieret (is erat Harpocrates) hoc significare idem Varro existimat, vt taceretur, homines eos fuisse. Ille autem bos, quem mirabili vanitate decepta Aegyptus, in honorem eius deliciis affluentibus alebat, quoniam eum sine sarcophago viuum venerabantur, Apis, non Serapis vocabatur. Præter bouem Aegyptij vt numina habuerunt belluas quoque non paucas, vt Hircum, quemadmodum Iosephus in libris contra Appionem refert, Cynocephalum, de quo dicitur, cum de Mercurio agemus, & Crocodilum, quem non aliter Cleomenem Alexandri ducem tractare voluisse dicunt, atque Cambyses Apim tractarit: is enim cum illac transfret, vbi Crocodilus pro numine colebatur, cum audisset, quemdam ex suis famulis ab huius generis bellua vehemēter lesum, omnibus ad se accersitis sacrificulis, vehementer de eorum Deo est conquestus, qui vltro se iniuriis appetisset, nullo prius damno accepto; pœnasque de eo se sumpturum, est comminatus. Quare post crocodilorum venationem instituit. Sed tamen minæ nullum habuerūt euentum; Cleomenes enim maxima pecunię summa sacerdotibus emunctis, qua ij Dei sui cōtumeliam, atque adeo necem redemerunt, ab incepto destitit. Hoc Aristoteles in libris de Repub. refert, eorum exempla adducens, qui varios pecunię conficiendæ modos excogitarunt. Sed iam ad Apollinem reuertamur, qui Nomij cognomen habuit, ex prædictis eius muneribus, quæ maxime cum pastoricia arte consentiunt (quam-

Apollo pastor.

uis etiam in fabulis sit eum Admeti regis pecora pascisse) sol enim omnia pascit, quæ terra progenerat. Ex hoc fortasse stultitia Aethiopum opinio, qui Africam ad mare australe incolunt; originem traxit, apud eos enim sunt prata quædam, in quibus omnium fere animalium carnes, assatæ ut plurimum reperiebantur; quo omnes passim confluebant, ut opipare sanè epularentur ex iis, quæ etiam assata sponte a terra sine hominum labore solis virtute producerentur: itaque is locus mensa Solis vulgò dicebatur. Hinc locus prouerbio datus, ut mensa Solis & diuitum ædes nuncupentur, quo omnibus patet aditus ad edendum, atque bibendum. Sed tamen Herodotus arbitratur, eas carnes noctu à magistratibus inferri solere.

Solis mensa.

AS SYRII, ut Solis vires, quas in rebus inferioribus exerit, exprimerent, Apollinem promissa in acutum barba, emittente super caput calathò effinxerunt. Lucianus narrat, quosdam Assyriorum Apollinem barbatus effecisse, cæterosque, qui eum imberbem repræsentarent, vituperantes; perinde atque iuuenilis forma aliquod sit imperfectionis argumentum, quæ procul a Deis est amouenda. Idem thorace æneo erat indutus; dextera hastam tenebat, in cuius vertice imaguncula quædam Victoriæ erat; sinistra florem porrigebat; ex humeris pannus dependebat, in quo Medusæ caput, serpentibus circumdatum erat expressum: aquilæ propter exprimunt instar volatus: ante pedes imago fœminea est, cuius dextera, læuaque sunt signa fœminarum: ea cingit flexuoso volumine draco. Ita Macrobius lib. 11. Saturnaliorum Solis simulacrum, quod erat Hieropoli, describit. Radios in terram superne iaci, barba demissa signat: calathus aureus surgens in altum, monstrat ætheris summum, vnde solis creditur esse substantia: hastæ atque loriciæ argumento imago adiungitur Martis, is enim solis virtutem, atque efficacitatem nobis ponit ob oculos: Victoria testatur, cuncta submitti huius sideris potestati; floris species florem rerum protestatur, quas hic Deus infeminat, progenerat, nutrit, fouet, maturatque: species fœminea terræ imago est, quam Sol desuper illustrat: quod iidem quoque Assyrij (quem admodum Macrobius infertus eodem in libro recenset) maximi apud se Dei simulacro, ostendunt, quem ipsi Adad appel-

Apollinis simulacrum.

Expositio.

Adad.

Atargates. Iant. Huic subiungunt Deam nomine Atargatim: omnem que potestatem cunctarum rerum his duobus attribuunt, solem, terramque intelligentes. Simulacrum Adad insigne cernitur radiis inclinatis; quibus monstratur, vim cæli in radiis esse Solis, qui demittuntur in terram. Atargatis simulacrum sursum versum reclinatis radiis insigne est, monstrando, radiorum vi, surperne demissorū enasci quæcunque terra progenerat. Sub eodem simulacro species leonum sunt, eadem ratione terram esse monstrantes, qua Phryges finxerunt, matrem Deum, id est

terram, leonibus vehi; vt in eius imagine inferius docebimus. Signa duo æque fœminea, quibus ambitur, hylē, naturamque significant confamulantes: & draconis effigies flexuosum iter sideris monstrat: aquilæ propter altissimam velocitatem volatus, altitudinem solis ostendunt: addita est Gorgonea vestis, quod Minerua, quam huius præsidem accipimus, solis virtus est; sicut & Porphyrius testatur, Mineruam esse virtutem solis, quæ humanis mentibus prudentiam subministrat: nam ideo hæc Dea Iouis capite prognata memoratur, id est, de summa ætheris parte edita, vnde origo Solis est. Quod autem apud veteres Solis aliquæ virtutes per Martem significarentur, præter ea quæ paullo ante ex Macrobio retulimus, & alia quæ inferius in Marte demonstrabimus; fidem quoque facit ingens quoddam simulacrum, cuius altitudo ad triginta cubitos peruenit: quod Pausanias in quadam Laconicæ parte refert, Apollini positum: hæc statua perquam antiqua videbatur, eoque tempore exsculpta, quo nondum homines artem earum fabricandi callerent; nam ante Dædalum, qui omnium primus statuarum membra cœpit distinguere, vt Suidas est auctor, statuarij rudes ac informes statuas effingebant. Hæc igitur, nisi quod caput, manus, atque pedes distinctos haberet, cætera omnia columnæ instar erat: galea caput habebat contextum; altera manu arcum, altera hastam gestabat, quæ Martis proculdubio sunt insignia: quamuisque eisdem Minerua sit insignita; tamen longe diuersam esse rationem, cum ad eius imaginem perueniemus, ostendetur. Aegyptij variis modis Solem adumbrarunt; inter quos hic refertur a Macrobio: Erat simulacrum cuius caput erat semirasum, dextera enim pars capillis contegebatur; hoc eo spectabat, quod Sol a natura nunquam ita recedit vt nihil suis in eam radiis virtutis influat: capilli incisi designant, Solem eo etiam tempore, quo latitat, vim ad nos remeandi habere, perinde atque capilli, vbi semel abradi fuerint, iterum pullulant, cum eorum radices adhuc super sint. Eodem argumento significatur & tempus, quo angusta lux est; cum velut abradis incrementis, angustaque manente exstantia, ad minimum diei Sol peruenit spacium, quod veteres appellauere brumam, hanc a breuitate dierum cogno-

minātes, id est, *βραχὺ ἡμαρ*, ex quibus latebris, vel angustiis rursus emergens, ad æstiuum hemisphærium tamquam enascens, in augmenta porrigitur; & tunc ad regnum suum peruenisse iam creditur. Iidem AEGYPTIJ Solis simulacra pennata fingūt, quibus color apud illos non vnus est: alterum enim cærulea specie, alterum clara fingunt: ex his clarum superum, & cæruleum inferum vocant: inferi autem nomen soli datur, cum in inferiori hemisphærio, id est, hiemalibus signis cursum suum peragisuperi, cum partem zodiaci ambit æstiuam. Pennæ, maximæ Solis velocitatis sunt argumētum, vt Macrobius eodem libro exponit. Apud eosdem sub Serapidis nomine Sol intelligebatur, etsi eum interdum pro Ioue ponebant. Statua est huiusmodi: eius capiti modium infigunt, omnibus in rebus mensuram esse adhibendam innuentes. Suidasque refert, iuxta aliquorum sententiam, illa eos effigie Nilum adumbrasse, qui modio illo, ac baculo, quo ad mensurandum vtimur, docere velle videbatur, suas aquas certa quadam mensura AEGYPTUM tegere oportere, vt eam fœcundā redderent. Huic simulacro, vt Macrobius etiam libro primo Saturnaliorum narrat, signum tricipitis animantis adiungunt; quod exprimit medio eodemque maximo capite Leonis effigiem; dextera parte caput canis exoritur, mansueta specie blandientis: pars vero læua ceruicis rapacis lupi capite finitur: easque formas animantium draco connectit volumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspicitur monstrū. Ergo Leonis capite monstratur præsens tempus; quia conditio eius inter præteritum, futurumque actu præsentis valida, feruensque est: sed præteritum tempus lupi capite signatur, quod memoria rerum transactarum rapitur, & aufertur. Item canis blandientis effigies futuri temporis designat euentum, de quo nobis spes, licet incerta, blanditur. Idem quoque Deus Alexandria in templo sibi dicato, statuam habebat, quæ ex omnium metallorum genere atque lignorum erat coagmentata; eademque ita erat ingens, vt manibus vtraque fani latera contingeret; e regione quædam fenestella erat ita effecta, vt sol exoriēs, per illam suis radiis simulacri caput feriret. Hincque populi opinio nata est, Solem mane Serapim inuisere, atque osculari. Thebis quoque

in Aegypto in delubro, quemadmodum Plinius lib. xxxv. scribit, erat Serapis, ut putabant, Memnonis statua dicatus, ex balsate, ferrei coloris, atque duritiæ, quem quotidiano solis ortu contactum radiis, crepare dicebant.

SED qui Solem melius nobis ob oculos statuat, ita ut omnium temporum vicissitudinem ab eo profluere cernamus, equidem Martiano Capella esse arbitror neminem; nam is lib. primo Philologiæ Mercurium atque Virtutem ad Phœbum proficiscentes facit, eum de matrimonio inter se contrahendo
 consul

*Vrnula
Phæbi.*

consulturos; quem edito confidentem, arduoque suggestu of-
fendunt, atque in conspectu quattuor vrnulas adopertas, vicif-
simque alternis inspectionibus enudantem, quæ diuersa spe-
cie, metallisque sunt formatæ: nam vna ex ferro, quantum con-
iici potuit, duriore, alia ex argenti fulgentiore materie, tertia
liuentis plumbi fusili robore videbatur: at vero propior Deo
pellucens vitri salo renidebat: singulæ autem rerum quædam
semina, elementaque gestabant: nam flamma flagrantior, &
ab ipsius cecaumenis exanclata fomitibus, ex ferri prædicta

anhelabat vrna ; quæ tamen Vertex Mulciberi dicebatur. Alia etiam , quæ fuerat ex argenti materia , præferebat serena fulgentia , & vernantis cæli temperie renidebat : hanc dicebāt Rifum Iouis. Illa vero metalli grauioris plena , vndosæ hiemis , atque algidi rigoris , necnon etiam pruinarum : hæc Saturni vocabatur Exitium. At vero sali resplendentis , atque ad ipsius Dei dexteram sita aeris totius feminibus erat referta : hanc Iunonis vbera memorabant. Ex his igitur vrnis Deus alternatim , quantum dispositis sat erat , hauriebat : nam quoties orbi complacito vitalis spiritus salubres ministrabat auras , ex illa argenti clementia aeris hausti permiscens femina temperabat. Cum vero pestem diram commeritis mortalibus minabatur , aeris similiter anhelos ignes , aut torpētis frigoris venena miscebat , & in affligendum meare cogebat orbem. Ex his Martiani verbis manifeste patet , temporum anni diuersitatem ex Sole , vt alias diximus , proficisci : aerem vero subinde eiusdem virtute varias induere qualitates , ex quibus alias alij apud nos effectus , quandoque salutares , sæpe perniciosi existant oportet. Quare optimo iure poetæ , Cyclopas ab Apolline interfectos tradunt , qui pro nebulis , aliisque aeris male affecti qualitatibus capiuntur ; eundemque AEsculapij patrem volunt , ex quo Hyg^{ea} , quæ sanitatem sonat , est orta : nam , vt Pausanias refert , se a quodam Phœnice didicisse , AEsculapius aerem nobis repræsentat , qui a Sole ita noxis purgatur , vt nobis sit salutaris ; quemadmodum & medici facere creduntur , qui sua arte vel ægrotis corporibus sanitatem afferunt , vel in sanis conseruant. Itaque veteres AEsculapium vt medicinæ Deum coluerunt , qui Epidauri Græciæ ciuitatis tutelaris Deus credebatur , quæ ob eius insigne templum apud omnes erat celebris , quemadmodum Solinus scribit : nam qui afflictæ suæ valetudini medicinam quærebat , ad illud sanum proficiscebatur , noctuque ibi cubans , in somnis , quid sibi factu esset opus , discebat. Pausanias huius Dei simulacrum , quod Epidauri erat , in Corinthiacis hoc modo describit ; Sedet in folio , scipionem tenens ; altera manu draconis caput premit , cane ad pedes decumbente. Imaginis huius Festus Pompeius hanc affert rationem ; in AEsculapij tutela est draco , quod vigilantissimum sit animal ;

Vertex Vulcani.

Rifus Iouis.

Exitium Saturni.

Vbera Iunonis.

Apollo Cyclopas interficit.

Apollo AEsculapij pater.

AEsculapius.

quæ res ad tuendâ valetudinem ægroti maxima est. Canes adhibebantur eius templo, quod is vberibus canis sit nutritus. Bacillum habet nodosum, quod difficultatem significat artis. Laurea coronatur, quod a Pausania omissum, Festus addit, quia ea arbor plurimorum sit remediorum. Sed hic Deus promissa fere barba fuit effictus, vt superius a nobis, cum de Dionysij Tyranni sacrilegio diceremus, est expositum: sed interdum & imberbis ostenditur, qualem Petrus Appianus libro antiquariorum eum describit; nam Auximi; quod est Agri

Agri Piceni oppidum, AEsculapij signum marmoreū est hac forma exsculptū; indutus esse videtur subucula graecanica, & amiculo succinctus; sinistra quidem in amicali lacinia fructus nescio quos tenere videtur; dextera vero duos gallos continet; gallum enim ei ob vigilantiam, qua medicus debet esse praeditus, antiqui & consecraverunt, & sacrificare solebant. Quare Socrates, ut apud Platonem existat, iam moriturus, testamento gallum AEsculapio legat, ita sapientissimus vir innuens, se lucis vīram, cuius est gallus nūncius, hoc est vitam diuinæ bonitati, omnium morborum curatrici, quam AEsculapius designat, quæque diuinæ prouidentiae; ab Apolline adumbrata, est proles, restituere, a qua & mutuato acceperat. AEsculapiū Philiāij quoque (hi Peloponesum incolunt) imberbem habuerunt; huiusmodi etiam, ut Pausanias refert, erat apud Sicyonios: nam in eorum Asclepiei vestibulo fuisse ait imberbem AEsculapium, ex auro, eboreque confectum, sceptrum dextera, sinistra vero manu domesticæ pinus pomum tenentem. Dicebant ipsum in draconis speciem ad se ex Epidauro mularum bigis vectum; idque factum fuisse a Nicanora, scemina Sicyonia: adeo non Romanis tantum serpens Epidaurius est impertitus; qui (si Valerio Maximo, id libro primo referenti credimus) triennio continuo vexati pestilentia, cum finem tanti, ac tam diuturni mali nullum imponi viderent, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris, animaduenterunt, non aliter pristinam recuperari salubritatem posse, quam si ab Epidauro AEsculapius esset accersitus. Itaque, eo legatis missis, vnicam fatalis remedij opem ab eo se impetraturos crediderunt. Nec spe sunt falsi: nam vbi legati in templum eius venerunt, is anguis, quem Epidaurij in modum AEsculapij venerabantur, per vrbis celeberrimas partes mitibus oculis, & leni tractu labi cepit, triduoque maxima cum omnium admiratione cōspectus, tandem ad triremem Romanam perrexit; pauentibusque inuisitato spectaculo nautis, eo conscendit, vbi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inque multiplicem orbem per summam quietem conuolutus est, ac se Romam perducī suū, atque in Insulam Tyberis, vbi erat ei templum dicatum, transfauit; & aduētū suo tempestatem, cui remedium quæsitus erat, dispu-

*Gallus
AEscule-
pio sacer.*

*Serpens
AEscula-
pio sacer.*

*AEscula-
pius ut Ro-
mam adve-
nit.*

lit. Quare non iniuria serpens in AEsculapij simulacro visebatur, qui nonnumquã scipionem, quem gerebat suis voluminibus complectebatur. Huius rei plurimæ esse possunt causæ, quæ ex Philostrato, Hygino, Eusebio, Plinio, Macrobio, aliisque nonnullis colligi possunt; ex quibus vnam delegi, non quod ea sit visa omnium verissima, cum sit plane fabulosa, sed quod eam lepidissimam esse existimauerim. Ob insignia quædam opera, quæ in morbis vel desperatissimis curandis, ediderat, tam celebre apud omnes erat AEsculapij nomen, vt vulgo vel mortuos ab inferis reuocare posse crederetur. Quare Minos Cretæ Rex eum ad se accersitum iubet Glaucos filio iam mortuo vitam restituere: ad quod cum nec precibus nec promissis tentandum posset adduci; erat enim opus longe maius, quam vt homini præstare liceret; Minos ad minas atque vim conuersus, eum in carcerem coniecit, non emissurus, quoad redcem filium ex inferis stitisset. Hic ergo loco secreto inclusus, bacillum tenens manu, cum quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepsisse: quem AEsculapius mente commotus interfecit, bacillo fugientem sæpius feriens. Postea fertur alter anguis eodem venisse, ore ferens herbam, & in caput eius imposuisse: quo facto, loco fugisse. Itaque AEsculapius vsus herba eadem, Glaucos ab inferis excitauit. Ideoque anguis semper AEsculapij scipioni implicatus in omnibus fere eius simulacris, quæ exstant, videtur. Et ob hac rationem, vel ob plurimas alias, quæ afferri possunt, angues semper in AEsculapij tutela esse sunt crediti. nam Epidauri, vbi propriæ eius erant quasi sedes, serpentes religiose colebantur, præcipue domestici qui hominibus sunt minime noxii: sed & Corinthi in eius fano angues alebantur, ad quos nemo auderet accedere, verum, cibo ad templi fores relicto, recedebat. In agro etiam Corinthio alicubi inter multas AEsculapij imagines, quæ in proprio templo erant ei positæ, erat etiam quæ eum super anguem sedentem referebat, quem Arati matrem adumbrare dicebant, quacum AEsculapius concumbens, eum genuerat. Hoc Pausanias scriptum reliquit; qui & in Bœoticis narrat, in quadam spelunca Bœotiæ, vbi sunt Ercynæ fluuii fontes, quædam fuisse simulacra stantia, quorum sceptris angues circum

*Fabula de
Æscula-
pio.*

*Angues in
Æsculapij
tutela.*

circumuoluti erant : ea alij dicebāt esse AEſculapij & Hygææ, alij vero Trophonij, & Ercynæ; lucus enim, qui circa eſt, ab eo nomen ſumpſit, & fluuius ab Ercyna Proſerpinae ſocia eſt nominatus; cum non magis AEſculapio, quam Trophonio angues conſecratos antiqui arbitrarentur, eos fortaiſſe putantes tamquam oraculi nuncios, quod ex cauerna edebatur, quam Antrum Trophonij dixerunt; ibi enim Trophonius diu delituit, futura prædicens, atque fame mortuus, ibidem eſt ſepultus. Sed poſt mortem maiori quam viuus eſt honore affectus; præcipue vero, quia mortuus adhuc non ceſſauit oracula profundere, vel quod eius genius ibi permaneret, vel quod in eius locum dæmon aliquis ſucceſſiſſet. Quod ad oraculum pertinet, obſeruabatur ritus huiuſmodi. Vbi ſtatuiffet quis in Trophonij antrū descendere, primū, dierum certo numero erāt ei Trophonij manes placādi; poſt quibuſdam piaculis expiatus, in Ercyna, ad amnis fontes ducebatur: ſunt vero duo inter ſe proximi. bibenda illic erat Lethes, quæ dicitur aqua, quo cunctorum ei, quæ memoria complectebatur, obliuio cōtingeret: Mnemofynes deinde, id eſt, Memorix aquas potabat, quo minus ea, quæ intra ea penetralia vidiffet, e memoria effluerēt: hiſ perfectis ad oraculum progrediebatur, tunicam indutus lineam, ac teniis incinctus, ſoliis popularibus in pedes inductis: is, humi procumbens, melle ſubactas offas tenens, pedes prius in cauernulam illam immittebat; mox genua properabat ad pedes adiungere: ſtatim reliquum corpus ad genua contractum, eodem prope modo, quo ſi maximi, & concitatiſſimi amnis aquarum vortice correptū fuiſſet, intro abripiabatur. Qui intra penetrale deſcendiſſent, futura non vno, & eodem cognoſcebant modo, ex viſis alius, ex auditis alius id conſequebatur. Per eaſdem fauces patebat omnibus reditus, in pedes vero retrogrediebantur. Conſultorem a Trophonio reuerſum ſacrificuli in folio collocabāt, Mnemofynes vocato; ab eo percontabantur quæcunque vel viſa, vel audita reportafſet, qui ea in ſcripta referebant. Facile crediderim eos, qui illuc deſcendiſſent, in maximas anguſtias fuiſſe redactos; pauci enim inde reuerſi poſtea ſunt viſi riſiſſe. Multa alia præterea de hoc antro ibidem Pauſanias refert, vt qui illud inuiſerit; quæ ego, breui-

*Trophonij
antrum.*

*Trophonij
oraculum.*

*Sanitatis
symbolum.*

*Salutis ima
go.*

*Salutis si-
gnum.*

Hyguz.

*Apollo
Sminthius.*

tati consulens, omitto; & hoc quidquid attigi, feci, vt ostende-
rem quis Trophonius esset, eique non minus quam AEscula-
pio serpentes consecratos fuisse. Cicero de Natura Deorum,
multos esse Mercurios asserit, quorū vnum dicit subterraneū,
eumdēque & Trophonium esse. Angues apud veteres sanita-
tis signa erant, nam, sicut angues, vetustis positis exuuiis, inno-
uantur, ita & homines, sanitate recuperata, restaurari quo-
dammodo videntur. Ideoque Salus effingebatur ab antiquis
mulieris forma, in folio sedentis, pateram tenētis, penes quam
ara erat, arā anguis inuolutus, caput attollens. Porro & Antio-
chus, qui cognominatus est Soter, cum aduersus Galathas pu-
gnaret, nec satis pro voto res succederet, essetque in discrimi-
ne, vel vidit, vel vidisse simulauit per quietem, vt militum ani-
mos spe erigeret, Alexandrum Magnum, qui moneret, vt Sa-
nitatis signum proponeret, idque pro tessera tribunis daret,
eorumque vestibis infueret; ea re fore, vt victoria potiretur.
Vnde & huius rei signum in veteribus Antiochi nomismati-
bus adhuc cernitur. Est autem triāgulus triplex, inuicem infer-

tus, lineis quinque constans, in quibus
græce ΤΡΙΒΙΑ, latine Salus inferibitur. Id
erat AEsculapij filiaē nomen, vt supra di-
xi, cui vna cum patre diuini ab antiquis
honores deferebantur; statūque ambo-
bus coniunctæ ponebantur, vt Pausanias
in Corinthiacis refert, de AEsculapij si-
mulacro, quadam in parte Corinthij agri

existente, cuius sola se facies, manus, & imi pedes ostendebāt,
partes cæteræ lanea tunica, & pallio velabantur. Eodem fere
habitu erat prope Hygæ signū, neque enim illud facile con-
spiceres; velatum enim vndecumque erat partim comis, quas
Deæ mulieres detotonderāt, partim vero Babylonice vestis la-
ciniis. Sed iam ad Solem reuertamur, cuius radij, cum eam vim
habeant, vt aerem purum reddant, efficiunt quoque, vt vberes
terra fructus proferat, quo fortasse Troadis quidam incolæ
alludentes, Apollini Sminthio statuam posuerunt, qui sic a mu-
ribus quos pede premit, est cognominatus, mures enim apud
eos Sminthes dicebantur. Causa varie proditur: Crinis fuit
Apollinis.

Apollinis sacerdos; is, cum dei sacra neglexisset, a terrestribus muribus agrorum fructu est priuatus: quo damno ille comonitus, cum ad bonam frugem rediisset, Apollo mures sagittis confecit; nam mures, aliaque huiusmodi animalcula, ex terra putrefacta, aereque male affecto existunt: hinc fit, vt fegetes a muribus corrosæ, fructum edere nequeant; nisi Sol suis radiis, noxiis humoribus dispulsis, has pestes sustulerit, terræque vim ad fructus proferendos tribuerit. Sunt qui putent de Apolline Sminthio illud Plinij intelligi: Fecit Praxiteles Apollinem puberem, subrepenti lacertæ cominus sagitta insidiantem, quem Sauroctonon, hoc est lacerticidam vocant. Alia quoque affertur ratio, cur Apollo Sminthius vocaretur, murisque species cum eo effingeretur; quæ est huiusmodi; Teucris e Creta profectis, datum erat oraculum, ibi eos sedem posituros, vbi terrigenæ eos adorirentur: id circa Amaximum, quod est Troadis oppidum, dicunt contigisse, maximamque agrestium multitudinem murium noctu exortam, quicquid armorum, & utensilium ex corio inuenisset, corrosisse, & Teucros ibi mansisse, vbi & templum Apollini Sminthio posuerunt; muresque, quos sminthas dicebant, maximo cultu sunt postea profecti: sed & mures cicuros alebant, eisque victus publice præbebatur, atque infra altare, vbi debebant, latebras habebant. Apollinis autem simulacrum ita apud eos erat effectum, vt murem pedibus premeret. Hinc manifeste cernamus licet, statuas Diis positas, vt superius attigi, sæpe ea præ se ferre, quæ homines ab iis impetrassent, itemque ita effectas, vt illa in memoriam reuocarent, quæ sub eorum auspiciis prospere, sæliciterque aliqui gessissent; quod abunde ex Pausania discimus, cum infinita simulacra Apollini Delphico consecrata recenset; ex quibus duo potissimum ad id declarandum mihi selegi: alterum est Caper æneus, Apollini a Cleonæis dicatus; cum enim sæuissime in eos pestis grassaretur, responsum a Delphico oraculo reportarunt, vt caprum statim orto sole, sacrificarēt, quo facto, peste sunt liberati: quare Delphos caprū æneum miserunt. Alterum est simulacrū Asini ænei, quod Ambraciotæ, quemadmodum Pausanias in Phocicis refert, Apollini Delphico consecrarunt, victis nocturna pugna Molossis: nam, cum in illos

Mures sacrificati.

Caper æneus Apollini dicatus.

Asinus Apollini dicatus.

in illos noctu infidias disposuissent Molossi, afinus, qui forte ex agro in oppidum agebatur, afellam insectans, cum multa lasciuia vehementem ruditum sustulit: ipse etiam agaso per tenebras incondita voce inclamabat. Iniecit ea res tantam Molossis trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint. Eos Ambraciotæ, detecta fraude, noctu inuadentes, prælio superarunt. Alexander Neapolitanus libro 11. genialium dierum refert, statuam Neapoli Apollini dicatam, quæ præter alia huius Dei propria insignia columbam in humero habebat infixam, quam Parthenope inspicere, ac venerari videbatur; hæc enim columbæ augurium sequuta, e Græcia profecta, in agro Neapolitano confedit: quippe cum nullam Coloniam sine consilio Deorum Græci transmitterent. Boetæ Phœbo, qui est & Apollo, quadrigam, qua veheretur, attribuerunt, equorum nomina ab Ouidio secundo Metamorphoseon recensentur, ita dicente;

*Columba in
Apollinis
humero.*

*Equi Phœ-
bi.*

*Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent.*

Martialis tamen duos tantum commemorat, his versibus;

*Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus, & Aethon
Fræna volunt.*

*Phœbi cur-
rus.*

*Phœbi coro-
na.*

Horum equorum nomina nobis Solis vim ob oculos ponunt, cum eius currum trahere dicuntur; qui quidem aureus totus ab Ouidio ibidem describitur, nisi quod rotarum radij erant argentei; per currus iuga Chrysolithi erant infixi, ex ordineque erant gemmæ dispositæ; quæ, cum solis lumine ferirentur, mirabilem ex se fulgorem emittēbant. Quod Ouidius curru Phœbi adscripsit, id Martianus Capella lib. primo Philologiæ, multoque plura ipsi Phœbo attribuit, ita enim de eo dicit, Erat illi in circulum ducta fulgens corona, quæ duodecim flammis ignitorum lapidum fulgorabat: quippe tres fuerunt a fronte gemmæ, Lychnis, Asterites, & Ceraunos: aliæ sex ex utroque latere rutilabāt, quarum Smaragdus vna, Scythis altera, Iaspis tertia vocabatur: inter quarum virorem fœta mari per lumina coruscabat, fronti quædam interioris suauitas resplendebat, Hyacinthos, Dendrites, etiam Heliotropios vtrimque compa-
si: qui

cti: qui lapides coloribus suis terras ratis temporum vicibus
 herbidabant: quos ei ad obsequium numinis recurrentis Ver
 dicebatur, & Autumnus munere contulisse. Posterior autem
 pars coronæ Hydatide, Adamante, & Crystallo lapibus alli
 gabatur: hos enim hiems vndosa genuerat. Ipsi vero diui au
 ro tinctam cæsiem, comasque crederes bracteatas. Facie au
 tem, mox vt ingressus est, pueri renidentis, in incessu medio iu
 uenis anhelii, in fine fenis apparebat occidui. Corpus autem
 eius flammeum totum, pennata vestigia, pallium coccineum,

fed auro plurimo rutilatum. Siniftra autem manu clypeum corufcantem, dextera ardentem facem præferebat. Calcei vero fimiles ex Pyropo. Non arbitror vlla hic opus effe explicatione; imago enim eft clarior per fe, quam vt noftrâ defideret declarationem. Quare ad aliam accedamus, quam Eufebius fcribit, Elephantopoli, quæ eft vrbs Aegypti fuiſſe. Hæc humana forma erat efficta, caput arietis cum cornibus habebat, cærulei erat coloris; qui cum maris fit proprius, quod humidū eft, innuit, quemadmodum Eufebio videtur, Lunam Soli coniunctam in Arietis figno, maximam in regione inferiori humiditatem efficere. Verum huiufmodi ad Astrologos reiicio; nam ad rem, quam mihi tractandam propoſui, Astrologicæ imagines facere non videntur.

Sed iam Solis imaginibus finē impoſuero, ſi prius eius aliam effigiē huc adſcripſero, quam Claudianus libro 11. in Proſerpinae veſte adumbrat: eius carmina ita habent;

*Hic Hyperionio Solem de ſemine naſci
Fecerat, & pariter Lunam, ſed diſpare forma:
Aurora, noctiſque duces, cunabula Thetis
Præbet, & infantes gremio ſolatur anhelos,
Ceruleſque ſinus roſeis radiatur alumnis.
Inualidum dextro portat Titana lacerto.
Nondum luce grauem, nec pubeſcentibus alte
Criſtatum radiis, primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum vagitu deſpuit ignem.
Læua parte ſoror vitrei libamina potat
Vberis, & paruo ſignantur tempora cornu.*

Quod Thetis Solem dextera geſtet, Lunam autem ſiniſtra, Seuerianus, quemadmodum Ianus Parrhaſius in commentariis in Claudianum refert, intelligi vult, Deum, vniuerſi opificem Solem prius condidiſſe, poſtea Lunam, quam in extremo Occidente collocauit, in aduerſa vero cæli regione Solem. At ſecundum Hyginum cæli dextera pars oriens, occidens ſiniſtra nuncupatur. Sed tamen Hethruſci aruſpices (vt idem Hyginus refert) orbem terrarum duas in partes ſecundum Solis curſum diuiferunt; dexteram appellauerunt, quæ ſeptentrioni ſubiaceat, ſiniſtram quæ ad meridiem. Non abſurde dici quoque

que posset, Solem dexteram esse, & Lunam sinistram, quod ille lōge maiores vires quam hęc habeat. Atque de Sole hactenus, nunc ad Auroram, quæ est Solis veluti anteambulo, veniamus.

Aurora licet Solem præcedat, eiusque nuncia habeatur; tamen non iniuria Soli est a nobis postposita, quandoquidem illa ab hoc ortum trahat; Aurora enim a Solis radiis efficitur; cum primum ij nostrum hunc orbem mane illustrant, vnde fit vt ab igne Solis aureo aer aurescat. Ex quo, occasione sumpta, Poetæ alij alias de ea fabulas confinixerunt, variis eam modis describentes, qui quidem ad rem nostram facere non vidētur; quare eos tantum attingam, qui ad eius imagines referri possint. Sed tamen nunquam me legisse memini, Auroræ, quamuis in Deorum album ab antiquis esset relata, vllam apud eos statuam positam; nisi forte quod apud Pausaniam exstat, Athēnis ex argilla fuisse Auroræ simulacrum, Cephalum rapientis. Sed quomodo id esset effectum, mirum silentium. Quare eius speciem adumbrare studebo ex iis, quæ de ea Poetæ dixerunt. Homerus eam coma flaua ac aurata, χρυσοῦ πορον, id est, in aureo sedentem folio, vesteque aurata indutam facit. Virgilius in opusculis eandem roseis manibus dicit sidera dispellere. Ouidius fingit illam, cum Phœbus est ex oriente proditurus, cæli fulgentes portas patefacere, quæ recentibus rosis sint refertissime. Nonnulli facem ei tradunt, curruque vehi volunt, qui Pegaso alato equo trahatur, quem dicunt, eam a Ioue impetrasse, post excussum ex eo Bellorophontem. Hoc eo fortasse refertur, quod tempus illud matutinum sit ad carmina pangenda commodissimum: nam Pegasus equus pede humum feriens, fontem hippocrenen dictum effecit, qui postea a Musis est ita frequentatus. Homerus tamen illi in xx i i. Odyss. equos adscribit, Lampum, & Phaethonta. Aliqui fingunt Auroram primo mane fulgentem e cælo existere, aerem puniceis rosis, & variorum generum floribus conspergere. Alij aliter eius speciem describunt, vt eum colorem exprimant, quem Solis radij summo mane efficiunt, qui quidem medius est inter flauum atque rubrum.

*Equus An
roræ.*

DE DIANA.

DIANAM veteres venationis Deam dixerunt, in cuiusque rutela silvas ac lucos posuerunt, quod ea ab hominum consuetudine abhorrens, ibi vitam in venatione transegerit, quo melius virginitatem seruaret. Quare ei Nymphæ habitum induerunt, in cæteris huiusmodi eam effinxerunt, qualem Claudianus nobis lib. III. de Raptu Proserpinæ describit, lus carminibus;

*At Trivia lenis species, & multus in ore
Frater erat, Phæbique genas, & lumina Phæbi
Esse putes: solusque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitent, leuibus proiecerat auris
Indociles errare comas, arcuque remisso,
Ocia neruus agit: pendent post terga sagittæ:
Crispatur gemino vestis Cortynia cinctu,
Roplite fusatenuis.*

Diane comites.

Huic comites dabat virgines, quæ a Claudiano lib. III. Paneg. Stil. ita repræsentantur,

*veniunt humeros, & brachia nude
Armataque manus iaculis, & terga sagittis,
Incompta, pulcraque tamen, sudoribus ora
Puluerulenta rubent: sexum nec cruda fatetur
Virginitas: sine lege coma: duo cingula vestem
Crure tenus pendere vetant.*

Idem Claudianus Dianæ arcum vult esse corneum: aliter atque Ovidius, qui aureum facit, ita de Syringe dicens;

*ritu quoque cincta Diane
Falleret, & credi posset Latonia, si non
Cornuus huic arcus, si non foret aureus illi.*

Ita de Diana veteres fabulabantur: & sicut sub Apollinis nomine Solem, ita sub Diana Lunam coluerunt; quam quidem Dianam vocauerunt, quasi Deuiam; Luna enim ab Ecliptica sic dicta interdum deuiat, quemadmodum venatores, per deuiam, ac silvas deuiare solent, captantes feras; quarum Dianæ ceruus gratissimus fuit; cuius rei illud fuit argumento, quod, cum Agamemnon ipsius ceruum occidisset, ignarus, irata Dea ingentibus malis Græcorum exercitum Aulide afflixit, neque eos variis

riis calamitatum generibus infectari destitit, quoad Agamemnonis sanguine placaretur, Iphigenia eius filia ad ipsius aram adducta; quæ, cum in eo esset, vt immolaretur, numinis miseratione sublata est, cerua supposita, cuius sanguine Deæ ira est mitigata; eaque ad Tauricam regionem translata, sacerdos est effecta Dianæ; vbi ex more aduenas incolæ immolabant, præsertim Græcos, illuc delatos; hoc modo: postquã preces peregerint, hominis caput claua feriunt; truncum corpus proturbant e rupe: est enim in prærupta rupe templum positum; caput palo affixum ibi referuant. Dum tam impia sacra Iphigenia ibi procuraret, ecce eius frater Orestes, paricidium Colchis expiaturus, illuc appulit; quem vt soror agnouit, noluit more cæterorum hospitem immolare: sed quia incolæ id passuri videbãtur iniquiore animo; vna cum eo fugã arripuit, secum Deæ simulacrum, fascelignorum absconditum asportantes, vnde & Diana Fascellina est dicta, idque Aricia, quod oppidum non longe Roma distat, detulerunt, vbi diu mos hospitem immolandum seruatus est. Sed cum postea Romanis sacrorum crudelitas displiceret (quamquam serui tantum ad aram mactarentur) ad Laconas est Diana translata, vbi sacrificij consuetudo adolescentulorum verberibus seruabatur: ritus erat huiusmodi: Sorte adolescentes aliquot ducebant; hos aræ Deæ impositos ita cædebant, vt vberime toto e corpore sanguis manaret: quod tantum abest, vt illi ægre ferrent, vel dolorẽ aliqua vultus immutatione præ se ferrent, vt alacri animo inter se contenderent, quis viriliter verbera illa perferret. Sacris præerat fœmina, ea tãtis periculum cædebãtur pueri, signũ Deæ præferbat. Verum, si, quibus cædendi negotium datum esset, cum quopiam eorum, qui cædebantur ephœborum, vel ob speciem, vel ob natalium claritatem agerent parcius; tunc signũ, alioquin propter breuitatem leuissimum, aiunt eousque graue factum, vt sacerdos illud, sustinere, nequiret: quod vbi animaduertisset, in cædentes scilicet causam conferebat, seque eorum culpa querebatur onere opprimi. Sed quãuis huiusmodi ita inhumani sacrificij genus, Deam virginem, benignamque admodum dedecere videatur, tamen eam delictam fuisse aiunt suam aram sanguine humano videre con-

sperfam: quod etiam Patris factitatum esse legimus apud Pau-
 saniam in Achaicis, vbi quotannis virgo & puer qui forma es-
 sent præstantissima, Deæ mactabantur, quo eius iram placarēt,
 ideo conceptam, quod in ipsius æde sæpius adolescens cum sa-
 cerdote concubuisset: atque illi quidem breui morbo consum-
 pti, impietatis pœnas Dianæ dedere: consequuta vero est ex læ-
 si numinis ira summa terræ sterilitas, & miseranda hominum
 lues; quibus impio hoc sacrificio est obuiam itum. Sed facile
 crediderim; inhumanum hunc Deorum placandorum mo-
 rem populis quibusdam acceptum esse referendum, vt qui na-
 tura sæui; innatam crudelitatem explere studerent, humanis
 hostiis alij atque alij Deo immolandis. Atqui non obscuris ar-
 gumentis Diana se hominum sanguine haud delectari signi-
 ficauit; cum Iphigeniæ loco, sibi iam sacrificandæ, ceruam sup-
 posuit. Quare hinc consuetudo apud veteres manauit, ceruæ
 Dianæ immolandæ: quod olim a Romanis stans temporibus
 seruabatur: atque ideo ceruorum cornua in omnibus Dianæ
 templis suspensa videbantur, nisi quod Romæ in monte Auē-
 tino, vbi & Dianæ fanum erat, bouis cornua, non certui pende-
 bant. Cuius rei eam causam Plutarchus in quæstionibus Ro-
 manis affert; quod, cum in Sabinis Antroni Coratio bos infi-
 gni specie ac magnitudine nata fuisset, a vate deinde quodam
 monitus fuit, si quis eam bouem in Auentino immolasset, fa-
 ctum iri, vt eius qui rem diuinam fecisset, ciuitas totius Italiæ
 imperio potiretur: homo, re credita, vt bouem immolaret, sta-
 tim Romam venit: seruus interim Seruio regi clam rem omnem
 indicauit: ille e vestigio Cornelio sacerdoti imperauit, vt An-
 troni, antequam rem diuinam faceret, in Tyberi se ablueret, ri-
 te præciperet (sic enim eos qui litare vellent, facere consueffe)
 Antro cupide profectus, lauit: Seruius interim occupauit, ac
 Dianæ bouem immolauit, & cornua templo affixit. Quare vrbi
 Romæ, cum is qui sacrificasset, Romanus esset, imperium est
 partum; indeque mos ortus, bouis cornua in vestibulo huius
 templi affigendi: quod eo fortasse referri etiam potest, quod
 hoc animal magnam cum Luna cognationem habet, vt infe-
 rius dicemus; Lunam autem eandem esse atque Dianam, con-
 stat. Sed modo ad ceruos reuertamur, qui Dianæ sacri sunt ha-

biti, nam veteres interdum eius simulacra ceruinis pellibus vestiebant, vt apud Pausaniam est legere, qui refert, in Arcadia quoddam Dianæ exstare simulacrum, ceruina pelle indutum, ex cuius humeris pharetra sagittarum plena pendeat; altera manu facem ardentem, altera vero angues duos cõtinebat, prope canis venaticus astat. In quadam etiam Achaia parte, vt idem refert Pausanias, Dianæ simulacrum erat, ex auro ac ebore confectum; id venatricis speciem referebat: pridè antequam anniuersarium sacrum facerent, pompam Dea ma-

*Dianæ simu-
lacrum.*

gnificen

*Diana cur-
rus.*

gnificentissimo apparatu transmittabant: in ea virgo, quæ sacerdotioungebatur, postrema omnium ceruorum biügo curru uehebatur. Poetæ quoque Dianæ currum a candidissimis ceruis tractum attribuunt; quemadmodum Claudianus in

111. Stilic. Paneg. ita de ea canit;

Dixit, & extemplo frondosa fertur ab Alpe

Trans pelagus: cerui currus subiere iugales.

Equi Luna.

Eam dicunt, curru uectam, a velocissimis animalibus tracto, ideo, quod Luna citissimo motu suum cursum absoluat, cum omnium erronum minimum orbem sit sortita. Aliis quoque Diis currus sunt dati, vt cælis, quibus ij præsidere dicuntur, in orbem torqueri significarentur: Deorum vero cuique sua propria sunt animalia dicata, a quibus trahantur. Interdum legitur eius currus ab equis tractus; quorum vnum nigrum, alterum album Buccatius lib. 1v. Genealog. vult, nam ea non solum nocte, sed etiam die videtur. Porro & bouum bigis vehi fertur, propter Lunæ scilicet cornua. Festus de hac re ita, Mulus, inquit, vehiculo Lunæ adhibebatur, quod tam ea sterilis sit, quam mulus: vel quod, vt mulus non suo genere, sed equis creetur, sic ea Solis, non suo fulgore luceat. Pausanias cum admiranda quæ in Iouis Olympij templo apud Eleos visebantur, recenset, dicit, ibi esse Dianam, quæ equum, vt sibi videbatur, ad cursum incitaret, et si, inquit, iumentis ferunt, non equis Deam vehi, futili quadam de mulo fabula vulgata: neque quidquam aliud de ea re dicit. Prudentius libro contra Symmachum antiquos scribit sterilem vaccam Lunæ immolauisse, bigaque sterilem vaccarum eam vehi. Sunt qui & iuuenos Lunæ currum trahere dixerunt: inter quos est Claudianus, qui lib. 111. de Rapt. Proserp. Cererem fingit tædas de igne Aetnæo ad amissam filiam quærendam accendisse, sic dicens;

Tum ne descicerent tantis erroribus ignes

Semper innociduos, insopitosque manere

Iussit, & arcano perfudit robora succo,

Quo Phaethon irrorat equos, quo Luna iuuenos.

Ausonius etiam Paullino scribens, in hanc sententiã sic dicit;

Iam succedentes quatitabat Luna iuuenas.

Huius rei eadem potest ratio afferri, quæ superius, cum dice-

remus,

*Mulus Lu-
nae vehicu-
lum trahit.*

*Iuueni Lu-
nae currum
trahunt.*

remus, cur mulorum bigis veſtaretur; nempe quia hæc animalia ſterilitatem ſignificant: nam, vt Xenophon ſcribit, & quoti- die fieri nos videmus, tauris virilia abſcinduntur, vt magis cicures, & ad terræ cultū aptiores reddantur, cum tamen prolis procreationi non ſint amplius idonei: vel hoc animal Luna eſt ſacrum propter cornuum ſimilitudinem; nam in eius ſimulacro, quod Nymphā referebat, duo breuia cornua effingebantur. Et apud Aegyptios Luna bos dicabatur, cui vt Plinius lib. 1 ix. ſcribit, in ſigne in dextero latere candicans macula, cornibus Luna, crefcere incipientis. Eidem etiam ſemestrem bouem ſacrificabant, cum filiis recens natis nomina imponerent, ſeptimo ſcilicet ab ortu die, vel decimo, ſecundum aliorum ſententiam. Hoc honore veteres Lunam afficiebant, forte, vt gratias agerent, quod eius opera foetus mature prodiſſet in lucē; nam Luna cum ſit humida, partum ſæpe celeriore, facilioremque reddit. Quare cum mulieres parturirent, eius opem implorabant, eam Lucinam nuncupantes, quo cito, abſque vllō diſcrimine ea foetum in lucem extraheret. Sed quod mulieres in pariendo Dianam Lucinam inuocēt, huiusmodi exſtat fabula; ea ſtatim atque ex Latonæ utero emerſiſſet, ad matrem conuerſa, ei ad alterum foetum educendum, opem tulit: quare olim Lucinam orabant, vt periclitatibus mulieribus præſens adeſſet, quo manibus ſuis incluſum foetū excluderet, quā opem ipſa matri parturienti præſtitiffet. Neque Diana ſolum, ſed etiam Iuno, vt inferius videbimus, Lucina eſt cognominata. Alij exiſtimabant neutram ita nominandam, ſed aliam quandam mulierem, que vſq; ab Hyperboreis montibus Delū, ſuppeticas Latonæ parturienti latura aduenit: indeq; ad alias gentes eius nomē & cultus manauit, vt vbiq; ei tēpla, aræ ſtatuaq; conſecrarentur, vt quæ omniū Deorū ortū præceſſiſſe putaretur, cū eius ope opus habuiſſent, vt in lucē ederentur. In quā ſententiam Lycius quidam poeta, quemadmodū Pausanias refert, in hymno, quē ſcripſit in Dianā, eā dicit, Saturno antiquiorē; quibusdāq; nominibus eam inſignit, quibus exiſtimari poſſit, eā de Parcarum numero fuiſſe; hæ enim lōge maximā ſibi partē vēdicāt in partubus, vt ſuo loco dicemus. Sed, anxia nimis huius Deæ Lucinæ, cui cuiusmodi ea fuerit, aut vnde emerſerit perueſtigatione aliis relicta,

*Luna præ-
eſt partui.*

*Lucina si-
mulacra.*

ad eius simulacra exprimenda accedamus; quæ apud Athenienses non nisi tecta videbantur, vt narrat Pausanias. Eius statua apud eosdem, erat rude lignum, aut aliquid huiusmodi, nisi quod aliquam mulieris speciem informatam habebat, id semper erat tectum, nec vllius vmquam aspectibus patuit. In quadam Achaia parte templum valde vetustum huius Deæ exstabat, vbi ligneum simulacrum ostēdebatur, sed tamen facies, manus atque pedes erant marmorei; cætera membra lineo velo obtegebantur; manuum altera in rectum porrigebatur, nihil tenens; sed clavis non absurde potuisset addi. Festus enim scriptum reliquit; clauem olim solere mulieribus tradi, vt eo instrumento quo portæ patefunt, facilis illis partus portenderetur: sed forte rem eandem Lucinae manus aperta, ac extensa ostendebat: altera autem manus ardentem facem præferebat; ea ratione, vel quod partus dolores igni æquentur; vel quod hæc Dea nascituris infantibus præluceret. Huius temporis dictamno veteres vinciebant; ea enim herba parturientibus imposita, multum prodest. Arcu armatam eam olim effingebant, eo modo acutos dolores significantes, quos mulieres in partu sentiunt. Quare M. Tullius Cicero in Orationibus contra Verrem Dianæ simulacrum describens, dicit; altum erat, magnum, veste ad talos vsque contactum, facie iuuenili, virginali aspectu, dextera ardentem facem præferebat, sinistra arcum tenebat, sagittæque ex humeris pendebant. De face accensa idem scribit Pausanias, quoddam scilicet Dianæ æneum simulacrum in Arcadia sex circiter pedes altum facē gestasse: quod eo etiam fortasse referri potest, quod ea nocte lucens, viatoribus iter commonstret; quare ibi Hegemone, hoc est, Ductrix erat cognominata; sicut & Romæ in templo; quod in Palatio sibi dicatum esset, Noctiluca dicebatur. Sed & aliis multis nominibus appellabatur, de quibus postea Pausanias, cum Cypseli Corinthiorum tyranni arcam Corinthi in Iunonis templo positam describit, dicit, in eo exsculptas atque incisas esse multas imagines, quarum quædam erant aureæ, quædam eburnæ; inter quas Dianæ simulacrū videri alatum, dextera pardum ostentans, sinistra autem Leonem: cuius rei nullam se rationem afferre posse affirmat. Quare neque ego fateri dubi-

tabo,

tabo, me nescire, quid sibi id vellet. Quilibet ergo quod sibi videatur excogitet, per me licebit.

Diana ob tres facies, quas illi poetæ attribuerūt, Triformis, *Diana tri-*
Tergemina, ac Triuia est nuncupata. Neque Diana solum his *formis.*
nominibus est insignita, sed etiam Hecate: de qua Ouidius sic dicit;

Ora vides Hecates, in tres vergentia partes.

Sed tamen idē amborū numen erat, quāuis nominibus inter se differrent, vt diuersæ efficacitates, ac qualitates, effectusque qui ab vna, eademque Dea manare credebantur, ob oculos ponerentur. Quare est in fabulis, Hecatē a patre Ioue habere, vt elementis præesset; nam *ἑκατόν* centum significant, quo numero Græci aliquando infinitam designant multitudinem: quia Hecate infinitas habere potestates crederetur: Luna enim legem quasi imponere elementis, cunctisque ex eis coagmentatis videtur, nam illa mutata, & hæc quoque mutantur. Aut Luna est Hecate dicta, quod in centum ei altaribus, viridi ex cespite factis veteres sacrificarent, centumque ei victimas immolarent, quæ vt plurimum sues erant, atque oues: verum si sacrificium esset pro Imperatore, centum Leones aut aquilæ matabantur. Atque ideo hoc sacrificium Hecatombe dicebatur.

Hecate.

Neque tamen crediderim, semper tot hæc animalia, quæ in sacrificiis adhibebantur, fuisse vera, sed interdum assimilata; solebant enim veteres nonnumquam ex odoratis rebus, aut alia materia animal effingere immolandum, quod non nisi magna cum difficultate inueniretur. Pauperes etiam cum pecuniâ in veras victimas erogare non possent, has fictas in sacrificiis (vt est auctor Suidas) supponebant; idemque legere est apud Herodotum, cum dicit; Aegyptios nulli alij Deorum suum sacrificasse, nisi Lunæ; aut Baccho, aut etiam festis illis, quæ plenilunij tempore celebrassent, magnopere cauentes vel a solo belluæ contactu aliis diebus a prædictis, quibus ex suis quoque carne absque religionis vllō metu comedebant: pauperes autem qui ob inopiam verum suum sibi comparare non potuissent, simulatū sacrificasse. Appianus refert, Cyzicenos, quorum ciuitatem Proserpinæ a Ioue dotis nomine datam iactabant; cum nigram bouem quotannis ei Deæ immolare solerent, &

Hecatombe

Victimæ simulatæ.

obsidione a Mithridate pressi, talem inuenire non possent, frumentaceam effinxisse; sed, dum sacrificium appararent, nigrā, qualem eorum ritus requirebat, ex mari per mediam hostium classē tandem in ciuitatem ingressam esse, & sponte ad Dearam ubi accessisset, a populo publica læticia esse mactatam, maxima spe concepta ex fausto illo omine, fore ut ex obsidione liberarētur: quod & breui accidit; nam Mithridates, multa in ea obsidione incommoda perpeffus, ab incepto desistere est coactus. Dido apud Virgilium postremum ante mortem sacrificiū Auerni simulatis aquis spargit, ubi Seruius adnotat, apud veteres fuisse in more positum, in sacrificiis ea simulare, quæ nullo pacto, aut vix nancisci potuissent. Idē alibi dicit, aquam, quā Isis templum aspergebatur, non semper ex Nilo fuisse haustā, licet vulgo inde aduecta diceretur. Neque vero solum simulatæ victimæ verarum loco iis adscribebantur, qui veras sacrificare nequirent, sed manus quoque Deorum suppliciter exosculari, quibus aliqua essent sacrificia peragenda, solebant qui ad aliquid immolandum obstricti, cum se id præstare non posse viderent, Deos ipsorum prompto animo inspecto, aliud sacrificium non expeturos arbitrabātur. Consuetudo etiam apud veteres erat, Deorum simulacra osculandi, ut ex Cicero-
ne in orationibus contra Verrem intelligi potest; cum dicit, Agrigenti, quod oppidum est in Sicilia, æneum fuisse Herculis simulacrum, quod os, atque mentum detrita haberet, propter frequentiam scilicet eorum, qui eo venerationis gratia accederent. Prudentius cum cultus rationem describeret, quo antiqui Solem prosequēbantur, inter cætera dicit, eos equis quoque, qui Solis currum traherent, pedes fuisse osculatos. Sed iam ad Hecaten reuertamur. Ea in triuiis colebatur, ubi canem ei sacrificabant, inconditis verbis, ac vlulatibus preces concipientes, ut Cererem eius matrem (nam eandem Dianam, ac Proserpinam existimabant) imitarentur, cum filiam amissam quæreret. Mos fuit locupletum, ut singulis mensibus Lunæ sacrificarent, panesque, & alia in triuiis proponerent, quæ mox ab inopibus, & egenis raperentur: hæc Hecates cœna dicebatur, quemadmodum Suidas refert; qui dicit etiam, eandem interdum se horribili forma ostendere, nempe ingentis homi-

Deorū manus exosculari.

nis, qui caput serpentis haberet. Eadem dicta, atque efficta est triformis, quod triuis scilicet præsit: alij dixerunt, atque fortasse melius, eam ideo secūdum Orpheum tria ora habere, quod Luna variis se aspectibus ostendat, quodque vires suas exferat in cælo, vbi Luna appelletur; in tērris, vbi Diana dicatur; & in penitissimis etiam inferorum locis, vbi Hecate, atque Proserpina nuncupetur: ea enim ad inferos descēdere creditur, cum se nobis condit. Quæ ab Eusebio ita explicantur: Luna Hecate, atque Triformis appellatur, ob varias, quas induit figuras; prout magis ad Solem accedit, vel ab eo recedit. Quare triplici est virtute prædita, quarum vna est, cum primum suum lumen huc influit, ita rebus accretionem præbens: hunc vero Lunæ aspectum antiqui ostendebant, Lunæ simulacrum candidis, atque auratis vestibus induentes, accensamque facem ei præbētes in manus. Altera vero eius vis est, cū mediū lumē habet: quod calatho adumbrabatur, quo eius sacra ferebantur: nam dū Lunæ lumē in dies maiora suscipit incremēta, fructus quoque quotidie magis maturescunt; qui vbi tempestiui effecti fuerint, ex arboribus decerpti, in calathos recōduntur. Tertius eiusdem status est, cum ad plenilunium peruenerit, qui vestibus subobscuris designatur. Lunæ quoque sicut & Apollini olim sacra erat Laurus, nam ab hoc illa lumen suscipit, ab eodemque colorem quemdam igneum, quem interdum facie præ se fert, mutuatur. Eidem papauer quoque veteres consecrarunt, ob multitudinem scilicet animorum, quos Lunæ orbem incolere stulta persuasione credebant: papauer enim sua forma ciuitatem refert, cum eius caput ita incisum mœnia representet, quæ intra sunt, granula multiplicia hominum multitudinem denotant. Sed non est mirum, promiscuum vulgus ita delyrasse: nam & Philosophi sunt inuenti qui opinarentur, Lunæ orbem non minus atque terram ab hominibus habitari: maculasque, quæ interdum in Luna existunt, oppida, siluas, montesque esse dicerent, qui ibi essent: sed eorum commenta Plinius redarguit, asserens illas ex humiditate, quam ex terra ad se Luna attrahit, procreari. Pausanias in Corinthiacis scribit, præ cæteris Diis in primis Hecaten coluisse AÆginetas, cuius apud eos ligneum signum, a Myrone fabricatum exstaret:

*Hecate tri-
formis.*

huius vnicum tantum os, reliquum vero corpus vti truncus: nam primus Alcamenes Atheniensibus triplex fecit iunctis corporibus, Hecates signum, quam Epipyrgidiam illi appellabant. Trium capitum, quibus Hecate prædita erat, dexterum erat equinum, sinistrum canis, medium rusticani hominis, sed alij volunt, asse apri: quod forte magis cum Lunæ natura congruit, quæ, vt dicebamus, eadem est atque Diana, quatenus in terras vires suas exserit: aper vero optime in Dianam quadrat, hæc namque bellua semper in siluis degit: equinum caput eius velocitari respondet, cum breui temporis spatio summa cum velocitate suum cursum absoluat: canis confirmat id quod de ea dicebamus, cum nobis sese condit, vocari scilicet Proserpinam: inferorum enim Deo canis est sacer, cuius rei amplam nobis fidem facit Cerberus ille poetarum fabulis ita celebratus. Prudentius, cum in veterum superstitiones inuehitur, pro quibus asserendis Symmachus tamquam pro aris, & focus certat, ita de Luna dicit,

*Et regnare simul caloque, Ereboque putatur:
Nunc biugas frenare boues, nunc sæna sororum
Agmina vipereo superis immittere flagro:
Nunc etiam volucres caprearum in terga sagittas
Spargere, terque suas eadem variare figuras.
Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu:
Cum succincta iacit calamos, Latonia virgo est:
Cum subnixa sedet folio, Plutonia coniux,
Imperitat Furiis, & dicitur iura Megeræ.
Si verum queris, Trivia sub nomine Damon
Tartareus colitur.*

Porphyrius, quemadmodum Theodoretus Cyrensis Antistes refert, cum de cacodæmonibus scriberet, inter cætera dicit, Hecaten inferni veluti Reginam pro suo imperio, dæmonum aliquos in aerem ablegasse, alios in aquam, multos quoque in terram. Dixerunt præterea antiqui, Hecatem iis, qui maximo aliquo mœrore opprimerentur, spectrum quoddam immittere sæpe solitam, quod subinde in alias, atque alias formas mutaretur, vt Suidas ex Aristophane refert, id scilicet visum interdum se bouem, alias mulum, nonnumquam formosissimam quoque

que mulierē, neque raro canem ostendisse: quare Empusa appellabatur, quod vno pede incederet. Alij eius sunt opinionis, vt existiment, Hecaten ipsam eas formas induere, atque meridie sese videndam præbere; cum videlicet quibusdam ritibus manes expiarentur. Quare in prouerbiū abiit, vt cum vellēs eos denotare, qui varij essent, numquamque eodem perseuerarent statu, quique quales tandem essent, non aperirent, eos dicerent, Empusa mutabiliores: Lucianusque de saltationibus loquēs, videbis, inquit, saltatores eodem in tempore subito in

aliam transmutari speciem, atque ipsum referre Protheum, quin & Empusam, quæ sese in innumerabiles vertit formas. De alia quoque Lunæ imagine narrat Eusebius, quæ visebatur Apollinopoli, quod erat Aegypti oppidum; homo erat albus, cuius caput erat accipitris: eius candor innuebat, Lunam non sua luce, sed alterius lucere, hoc est Solis quæ accipiter adumbrat, cum sit auis Soli facer, vt superius dicebamus, cum de Solis imaginibus egimus.

Isis.

De Iside apud veteres legitur, Aegyptios eam nigris vestibus induisse, vt Lunam, quæ pro Iside capitur, ostenderent, per se opacam, atque obscuram esse. Eius statua mulierem referebat, quæ duo cornua vaccæ instar in capite haberet: quare, vt scribit Herodotus, Aegyptiis nefas erat, vaccas immolare, licet boues, atque vitulos quominus mactarent, nulla religione impedirentur; cum Isis in vaccam mutata fuisse dicatur a Ioue, postquam cum ea concubisset, ne Iuno, re cognita, de ea poenas caperet. Hæc apud Græcos Io dicebatur, sed vbi in Aegyptum esset delata, Isis vocari cœpit: effingebaturque dextera sistrum tenens, sinistra situlam: quare, vt Seruius refert, Aegypti genius est credita, vt per eius simulacrum illius regionis natura adumbraretur; nam per sistrum Nili accessum significabat, cum vniuersam Aegyptum inundat; per situlam omnium Aegypti lacunarum fluentiam ostendebat. Alij, vt Macrobius, & Seruius narrant, eam esse terram existimant, vel rerum naturam Soli subiacentem. Hincque est, quod cōtinuatis vberibus corpus Deæ omne densetur; quia vel terræ, vel rerum naturæ alimento nutritur vniuersitas. Atque ita etiam Naturæ imago est ab antiquis expressa. Sane huiusmodi simulacrum repertum Romæ fuit, Leone X. Pōtifice Maximo. In nomismate Hadriani hæc eadem effigies videtur. Aegyptij cum Naturam vellent innuere, suis hieroglyphicis litteris vulturem depingebant; cuius ratio est, quemadmodum Marcellino atque AEliaño videtur; quod inter vultures masculus non reperitur, sed omnes sunt foeminæ; masculi autem vicem Eurus subit, qui eas gravidas reddat; non secus atque zephyrus vere, terram, atque arbores foecundet. Isidis etiam simulacri tempora abrotano ornabantur, quam herbam & sinistra gestabat, dextera autem nauiculum:

Natura.

*Vulture Naturæ
symbo-
lum.*

uiculam : quæ fortasse eius in Aegyptum aduentum commemorabant: vbi & festi quidam dies Isidis nauiculæ, vt Lactantius scribit, erant instituti: nam falsum omnino est, quod fabulis traditur, eam scilicet in vaccam conuersam, mare tranasse; cum reuera naui delata, illuc appulerit. Quare Aegyptij eam nauigationibus præposuerunt, ab eaque felicem nauibus cursum precabatur. Itaque Lucianus quodam in Dialogo Iouem introducit, Mercurio iubentem, vt Io mari in Aegyptum aduehat, vbi eam Isidem curet appellandam; numenque constituat, quod ea sit potestate præditum, vt eius nutu Nilus inundet, venti flent, nauitæ incolumes conseruentur. Apuleius Isidem Lib. de Asino aureo loquentem facit, in hæc fere verba; Cras mea religio incipiet, quæ tamen in omni æternitate perseueret; cumque meo iussu hiemis tempestas sit sedata, mareque in summam tranquillitatem sit redactum, & idoneum ad nauigationem redditum; mei mihi sacerdotes nauiculam sacrificabunt, qua meum transitum in memoriam reducant: quo fortasse Sueui Germanorum populi spectarunt, qui testibus Tacito, atque Alexandro Neapolitano, Liburnam nauem diuino cultu prosequerantur, hanc veram Isidis imaginem esse sibi persuadentes. Sed Aegyptij, vt Aelianus refert, eius tempora serpente cingebant: idem apud valerium Flaccum quoque legitur, qui & sistrum ei in manus tradit. Ouidius, cum in lib. Metamorph. eam fingit Theletusæ in somnis visam, ita describit;

Inachis ante thorum, pompa comitata sacrorum

Aut stetit, aut visa est: inerant lunaria fronti

Cornua cum spicis, nitido fulgentibus auro,

Et regale decus, cum qua latrator Anubis,

Sanctaque Bubastis, variisque coloribus Apis:

Quique premit vocem, digitoque silentia suadet:

Sistraque erant, numquamque satis quasitus Osiris,

Plenaque somniferis serpens peregrina venenis.

Apuleius quoque secundum quietem se eandem vidisse testatur, cum esset Asinus; atque iis coloribus depingit; vt manifeste Lunam innui pateat, quam Aegyptij huiusmodi rerum inuolucris venerabantur. Quare & Martianus Capella, sua Phi-

lologiam, Lunæ orbem ingressam, multa ibi siftra, Cereris faces, Dianæ arcum, Cybeles timpana, illamque figuram triformem vidisse dicit. Sed ad Apuleium reuertamur, qui in x r. lib. de Asino aureo scribit, eam sibi dormienti pelago medio venerandos etiam Diis vultus attollentē esse visam (nam poetæ fingunt, Solem, Lunam, cæteraque astra cum occidunt, in oceanum se immergere, ex eoque cum oriuntur, emergere) atque dehinc paullatim toto corpore pellucidū simulacrum, excusso pelago, ante se constitisse. Ei iamprimum crines vberimi, prolixique, & sensim intorti per diuina colla passim dispersi; molliter defluebant; corona multiformis variis floribus sublimem distinxerat verticem; cuius media quidē super frontem plenam rotunditas in modum speculi vel immo argumentum Lunæ, candidū lumen emicabat, dextra læuaque sultis insurgentium viperarum cohibita, spicis etiam cerealibus, desuper porrectis, multicolor bysso tenui pertexta, nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, nunc roseo rubore flammida, & quæ longe, longèque cuiusuis confutabat obtutum, palla nigerrima splendescens, atro nitore, quæ circumcirca remeans, & sub dextrum latus ad humerum læuum recurrens, vmbonis vicem, deiecta parte lacinia, multiplici contabulatione dependula ad vltimas oras, modulis fimbriarum decoriter confluctuabat per intectam extremitatem; & in ipsa eius planicie stellæ dispersæ coruscabant, eorūque media semestris luna flammeos spirabat ignes. Quæ tamen insignis illius pallæ perfluebat ambitus, indiuiduo nexu corona totis floribus, totisque constructa pomis, adhærebat. Iam gestamina longe diuersa: nam dextra quidem ferebat æreum crepitaculum, cuius per angustam laminam, in modum balthei recuruatam, traiectæ mediæ pauca virgulæ, crispante brachio tergeminos iactus reddebant argutum sonum: læua vero cymbium dependebat aureum; cuius ansulæ, qua parte conspicua est insurgebat aspis, caput extollens arduum, ceruicibus late tumescentibus: pedes ambroseos tegebant soleæ, palmæ victricis foliis intextæ. Ita Apuleius nobis Isidem adumbrat: cui non iniuria albam vestem, luteam, atque rubram attribuit; quod Luna scilicet colorem subinde mutat: ex quo multi tempus quale sit

futurum præſagiunt; nam rubor ventos, nigror pluuias, cãdor
ferenitatem portendit: quemadmodum Virgilius lib. I. Georg.
dicit:

Luna reuertentes quamprimum colligit ignes,

Si nigrum obscuro comprehenderit aera cornu,

Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.

At si virgineum suffuderit ore ruborem,

Ventus erit: vento semper rubet aurea Phœbe.

Sin ortu in quarto (namque is certissimus auctor)

Pura, nec obtusis per calum cornibus ibit:

Totus & ille dies, & qui nascetur ab illo,

Exactum ad mensem pluuiæ, ventisque carebunt.

Vestis autẽ tota nigra significat, vt sæpius est a nobis dictum,
non sua, sed aliena luce lucere. Nonnulli opinantur, fistrum ad
antiquorum morem respicere, qui nocte sub dio æneis, ac fer-
reis vasis maximum strepitum edebant tempore defectus Lu-
næ, ita existimantes, se Lunæ laboribus consulere posse, nam
eclipseos causam ignorantes, quæ est terræ inter Solem, atque
Lunam oppositus, eam veneficorum carminibus vim pati di-
cebant; nam erant, qui se suis veneficiis vel Lunam e cælo de-
ducere posse iactarent; vt Virgilius in Pharmaceutria dicit:

Carmina vel calo possunt deducere Lunam.

De Medea legitur (si credere fas est) eam vel inuitam Lunam e
cælo in terram compulisse. Lucanus, cum de Thessalis venefi-
cis loquitur, eos asserit primos, qui vim stellis intulerint; Lu-
namque nigram effecerint, cum maxime lucida esse deberet;
eamdemque in terras pertractam, ea facere cogerent, quæ eis
libuissent. Apud Apuleium quædam venefica se maxima quæ-
que mala Diis irrogare, ac stellis pro sua libidine lumen adi-
mere posse gloriatur: vis enim illorum carminum non solum
contra Lunam valere existimabatur, sed etiam contra Solem,
stellas vniuersas, & vel contra Deos ipsos tam superos, quam
inferos: quibus ij in suis execrandis sacris postquam multa
impiissima patraſſent, minari solebãt, vt Porphyrus ad quem-
dam Aegyptium sacerdotem scribit, ita Theodorito referẽte,
se cælum diffracturos, vt illi fortasse præcipites huc darentur,
arcanaque Isis publicaturos, Charontem etiam coacturos;

ne animas amplius transfuehat; itemque Osiridis membra Typhoni dilanianda, ac passim spargenda præbituros: aliasque plures insanas minas addebant contra eum Deum, quem ad sibi parendum compellere studebant. Fortasse huc refertur, quod apud Ouidium de Fauno, & Pico, montis Auentini numinibus legitur; eos scilicet Iouem carminibus e cælis in terras attraxisse, vt sibi ad interrogata responderet. Hanc nefariam artem Romani maximis pœnis insectabantur; cuius apud eos Apuleius factus reus, vix ex eorum manibus euasit. In eadem omnium peritissimi Thessali sunt existimati; nam (vt legere est apud Suidam) illac Medea iter faciens, suorum beneficiorum calathū effudit. Quare, cum Poetæ preces ad Lunam concipiunt, (siue Lunam illam, siue Dianam, siue Hecatē, siue alio huiusmodi nomine appellent; eodem tendit) vt eam suis votis facilem reddant, eidem lumen purum, atque nulla labe contaminatum optant, vtque Thessali suis eam carminibus e cælo non deducant, vt Phædiæ nutritrix apud Seneccam in Hippolyto facit, ita dicens;

*O magna siluas inter, & lucos Dea,
Clarumque cæli sidus, & noctis decus,
Cuius relucet mundus alterna face,
Hecate triformis, en ades, cæptis fauens.*

Ac paullo post subiicit;

*Sic te lucidi vultus ferant,
Et nuberrupta, cornibus puris eas;
Sic te regentem fræna nocturni aetheris,
Detrahere numquam Thessali cantus queant,
Nullusque de te gloriam pastor ferat.*

Endymion.

Id ea ratione dicit, quod in fabulis existat, Lunam Endymionis pastoris amore captam, eum quodam in monte seorsim sopuisse, vt liberius eius osculis frueretur: quod ideo est fictum, quoniam Endymion, vt Plinius lib. ii. tradit, primus hominum Lunæ cursum inuenerit: Alexander quoque Aphrodiseus in problematibus, Endymionem, inquit, rerum cælestium apprime studiosum fuisse, maximamque diligentiā in eo adhibuisse, vt Lunæ cursum causamque cur subinde aspectum mutet, peruestigare; quia vero interdum dormiret, noctu autem vigi-

laret,

laret, Lunæ amoribus indulgere esse dictum. Idem fortasse Thessalis hominibus accommodari posset, qui, cum toti essent in Lunæ natura indaganda existimati postea sunt, eam cælo deducere, tunc scilicet, cum ea luminis defectum pateretur: nam stultum vulgus. tunc eam ex Thessalorum carminibus laborare putabant: cuius laboribus vt consulerent, maximos sonitus edebant, quibus eius dolores magnopere mitigari arbitrabantur; perinde atque, vt & Plinius scribit, strepitus illi carminum murmur impedirent, quominus ad Lunæ aures

Sistrum.

perueniret; ideoque nihil ei posset officere. Quare Propertius asserit, Lunam carminibus e curru deturbatum iri, nisi resonantia æra succurrerent: & Iuuenalis, cum de quadam loquacissima muliere loqueretur, dicit, nihil iam amplius opus esse strepitum cæneis vasculis edere, cum ea sola sua loquacitate tantum obstrepat, vt Lunā a veneficiis tueri queat. Sistrum in Isidis manu secundum quorundam sententiam Lunę sonum significat, quem reddit, dum cælestes orbis ambit. Hoc non solum æneum, sed & argenteum, atque aureum solebant efficere, vt Apuleius inquit, cum de Isidis mysteriis loquatur. In hoc, quemadmodum Cælius Calcagninus refert, quattuor facies erant extrinsecus exsculptæ, quæ poterant in orbem torqueri. Hæ inferiorem hunc orbem sub Luna existentem designabāt: in quo res cunctæ ex quattuor elementis cōcretæ, ortui atque interitui sunt obnoxie. Intrinsicus in extrema parte felē humana facie incidebant, duo quoque capita viscebantur, quæ sub prædictis quattuor mouebantur, harū vna Isidē referebat, altera Nepheliam, quæ rerum procreationem, atque interitum innuebant, ex elementorum mutatione proficiscentem. Felis Lunæ erat symbolum: nam, quemadmodum fabulis fictū est, ab Ouidioque refertur; cum Dij fuga e Typhonis furore in Aegyptum euasissent, neque ibi se admodū tuto degere posse putarēt, alij aliorum animalium formas induerunt; Dianaque in felē se cōuertit; cum animal hoc sit sanequā varium, quodque noctu cernat, cuiq; oculi subinde mutentur, aucta luce, aut imminuta, prout Luna crescit, aut decrescit: hunc facie humana figurabāt, vt Lunæ motum non temere fieri, sed superiori quadam mente regi ostenderent. Huiusmodi arcanæ erant fistri significationes, tantum a veteribus in Isidis sacris celebrati: quod Apuleius, vt superius memorauimus, ei in manus tradidit. De vasculo, quod sinistra gestat, potest etiam, præter ea quæ attigimus, dici, eo tumentium aquarum, quæ ex Lunæ humiditate incrementum habent, motum significari. Quamobrem fluxionem, atque refluxionem maris nonnulli in Lunam crescentem, & decrescientem retulerunt. Sed ex Lunæ imaginibus, non solum plurima quæ ad rerum naturalium cognitionem pertinent, discere possumus; verū quod magis est operæ pretium,

ræpretium, ex eiusdem contemplatione multa hauriamus licet, quæ moribus conformandis inseruiant. Atque diligenter animaduertamus quæ de ea re D. Ambrosius scripsit, qui ex Lunæ lumine, quod subinde mutatur, nobis rerum humanarum incertum, ac fluxum statum ponit ob oculos, monetque, ne caducis his, quæ statim effluant, nitamur. Proptereaque aliqui senserunt, olim patritios Romanos calceis lunulas affixas habuisse, vt eas intuentes rerum harum instabilitatis commonescerent; idque ne prosperis rerum successibus tumescerent: diuitiæ namque, ac cætera, quæ a mortalibus tanti fiunt, Lunæ conferri possunt, quæ alias tota est lucida; alias tantum de suo splendore imminuit, vt vix cernatur; alias etiam totum amittit, vt nusquam exstare videatur: ita & illa interdum maximam sui præbent intuëtibz admirationem, quæ mox elapsa, hominem antea clarissimum, destituant, omnibusque despicatissimum reddant. Sed postquam in hanc tractationem delapsi sumus, eam continuemus, cum nihil de Luna dicendum superfit. Hunc lunularum morem sunt qui in Arcades referât; qui se omnium Græcorum antiquissimos, atque nobilissimos iactabant; nam se ante Lunæ procreationem extitisse volebât: in quam opinionem deuenerant, quod Arcadia in Peloponesi medio esset, si longitudinem spectes, vniuersamque Græciam altitudine superaret, aliisque esset montibus referta. Quare diluuij tempore soli Arcades feruntur euasisse cum se ad montium vertices recepissent, ibi degentes, quoad aquæ decreuissent: tum autem ex cauernis emergentes, Lunamque cernentes, tamquã veteri vna cum cæteris rebus abolita, recens aliam natam sibi persuasisse: hincque occasione sumpta, se omnium antiquissimos, ac nobilissimos esse iactitabât, quandoquidem vel ipsam Lunam tempore anteuerterent. Fieri igitur potest, vt & Romani lunulis se insignirent, vt id scilicet eorum nobilitatis esset argumentum. Athenienses quoque, cum se omnium hominum antiquissimos, e terraque ortos probare vellent, aureas cicadas variis modis capillis implicatas ferebant: cuius rei testis est Suidas, Athenæus autem hoc ad Atheniensium delicias refert, vbi adolescentes frontem cicadis aureis redimire solebant.

TANTVM sibi Iupiter apud veteres gloriæ peperit, post Saturnum parētem e cœlo in terras deturbatum, vt, quemadmodū in fabulis exstat, Deorum maximus apud omnes fuerit habitus. Quare passim ei templa, aræ, statuæque ponebantur; ab vniuersis Rex, mūdi Dominus vocari cœpit, perinde atque omnia sua potestate contineret. Eum dē Optimum, Maximum appellarunt; cum eius bonitas per cuncta didi, omnibus prodesse, nihil prætermittere; suæ beneficentiæ expers putaretur; neque solum benefacere vellet, sed & maxime omnium posset; cum ita potentia polleret, vt nihil esset, quod sub eius potestatem non caderet. Itaque apud Latinos Iupiter a iuando nomen habet, sicut apud Græcos ἀνδρῶν ζῶν, quod est a viuēdo; eo quod cunctis rebus vitam suppeditare crederetur. Quapropter non iniuria Platonici eum pro mundi anima, quaqua permeante posuerunt. Fuerunt etiam qui existimarent eum diuinam mentem esse, quæ hanc rerum vniuersitatem procreauit; procreatâque summa eam prouidentia administrat; quem omnes DEVM appellamus. De hoc Iamblichus in libro de mysteriis AEGYPTIORUM loquens, ita fere dicit; quandoquidem Deus inter vniuersa eminet, suumque splendorem tamquam ab omnibus separatus emittit, atque totus ex sese aptus, non aliunde pendens supra mundum incedit; propterea AEGYPTIJ eum supra lotum sedentem effinxerunt, quæ aquatica est arbor; hoc innuentes, materiam, ex qua mundus est coagmentatus, ei esse subiectam: eamque ab illo administrari, absque eo quod aliqua ratione tågatur; eius enim administratio sub nulum sensum cadit, cum tota intelligentia, ac ratione percipiat: quod a loto adumbratur: cum eius frondes, atque fructus sint rotundi; mens enim diuina in se ipsam in orbem torquetur, semperque eodem modo intelligens, cuncta moderatur. Hinc monarchia illa, supremus principatus dictus, existit, qui ab vniuersis rebus secretus, immobilisque permanens, in summa semper quiete ac tranquillitate perseuerans, omnia regit, cunctis motus tribuit, vniuersisque prouidet. Hunc antiqui magnum illum Iouem esse intellexerunt, cœli regem, qui que in suprema vniuersi parte degeret: eumdemque dicebāt, prout

Iupiter unde dicatur.

Iupiter supra lotum sedet.

Iupiter ubi que est.

rerum est effector, videri quodammodo ad inferiora descen-
dere, aliquibusque à se effectis, per quæ alia architectatur, no-
men interdum suum mutuari. Quare Seneca in quæstionibus
naturalibus scribit; sapientes nequaquam Iouem cum intelle-
xisse, qui in Capitolio aut in aliis templis fulmine armatus cer-
neretur; sed potius mentē, atque animū existimasse omniū cu-
stodem, vniuersique administratorē; quique hanc rerum vni-
uersitatem cōdiderit, ac eandem nutu suo gubernet. Ac pro-
pterea diuina quæque nomina ei conuenire. Itaque optimo iu-
re Fatum appellari posse, vt a quo ordo, seriesque caussarum
inter se aptarum dependeat. Idem & Prouidentiam dicit, cum
ipse prouideat, vt omnia perpetuo perenni quōdam cursu ad
finem, ad quem sint destinata, currant. Naturam quoque nun-
cupari, ex eo enim cuncta nascuntur, per eumque quidquid
vitæ est particeps, viuūt. Mundi quinetiam nomē illi congrue-
re; quæcumque enim sub aspectum cadunt, ipse est, qui seipso
nimitur; suoque ambitu omnia complectitur; vniuersaque suo
numine complet. Quare de eo a Virgilio Ecloga IIII. dicitur;
Iouis omnia plena.

Iupiter
Fatum.
Prouidentia.
Natura.

Mundus.

Orpheus etiam Iouem omnium primum atque postremum
appellabat, eundemque omnia tempora, quæ vmquam fue-
rint, præcessisse, permanfurumque post cūcta, quæ futura sint;
illum supremam mundi partem colere, infimam quoque om-
nium attingere, totumque vbique esse dixit. Alibi idem vates
Iouem suis quasi coloribus pingens; vniuersi figuram ei attri-
buit, ita vt eius caput vna cum aurata coma ipsum sit cælum;
fulgentibus stellis conspersum; e quo aurata duo cornua ex-
stent, quorum alterum sit oriens, alterum vero occidens; oculi
Sol atque Luna, aer ei instar lati sit pectoris; eius humeri dua-
bus magnis alis sint præditi, quæ ventorum velocitatem signi-
ficent; Deus enim velocissime per omnia excurrit, imo nusquā
non est præsto: amplissimus eius vterus vastissima sit hæc tel-
lus, Oceano circundata: pedes infima orbis terrarum pars exsi-
stat, quæ mundi centrum appellatur. Hæc Iouis imago ab Or-
phæo efficta, cum sit Panis imagini simillima, me quodammo-
do admonere videtur, vt aliquid hic de Pane dicam; præcipue
cum eo veteres hæc rerum vniuersitatē adumbrari cēfuerint.

Pan.

Sed & Iupiter Lycæus olim idem atque Pan erat; quod ex eius simulacro patet, quod nudū erat, nisi quod caprina pelle aliqua ex parte contegebatur. Hic, vt Iustinus lib. XLIII. ait, in Palatini montis radicibus templum habebat. De Pane ergo legitur, eum fuisse montiū, siluarum, ac lucorū Deum. nam antiquorum Dij non omnes cœlo concludi poterāt; quare ex eorum numero aliqui in terras erant ablegandi. Pani autem præcipue a pastoribus diuini honores deferebantur, vt qui eorum esset tutelaris Deus, sub eiusque patrocinio essent greges; quæ admodum de eo Virgilius primo Geörg. scripsit;

Pan ouium custos.

Quia vero greges atque armenta sæpe in siluis paucere videntur; cum tamen nulla terroris causa extet; eam veteres ad Panem retulerunt; hincque, omnem improuisum timorem panicum terrorem appellarunt; vel etiam quod Pan primus dicatur, qui cocleæ vsum docuerit, qua pro tuba Tritones utebantur; huius sonitu in bello contra Titanes tantum hostibus terrorem obiecit, vt eos repente tamquam furētes in fugam coegerit: quod etiam Gallis duce Brenno, vt Pausanias in Phocæis refert, Græciam ingressis accidit; nam maxima clade accepta, nocte sequente panico hoc terrore correpti sunt; cum initio pauci tantum, post & vniuersus exercitus magnum equorum strepitum sibi visus esset audire, atque videre contra se hostes maximo cum impetu irruentes: quare repente arreptis armis, & inter se facto agminis dissidio, vicissim & occidebant alij alios, & occidebantur; cum neque per tenebras, & amentiam illā patriam linguam intelligerent, neque vultus inter se, nec scutorum signa possent agnoscere: sed contrariis ordinibus vtrisque per cæci illius erroris vecordiam, Græci esse, qui contra pugnarent, viderentur, & Græca esse arma putarent, quin & Græcam esse vocem crederent, quam homines mitterent; Græci cum id animaduertissent, magno impetu irruentes, eos vsque ad interneccionem ceciderunt. Hoc terroris genus, qui repente hominē occupat, a Pane immitti credebatur. Idem in Arcadia præcipue colebatur instar Deorum, qui maiorum gentium dicuntur: quare perpetuus ignis in eius templo custodiebatur, vbi oraculum olim erat, quod responsa per Era-

to nympham reddebat. Athenienses etiam eius cultum susceperunt, posteaquam videndum se preberat nuncio, quem Spartam auxilium contra Persas petitiu miserant: cui pollicitus fuerat, se Atheniensibus in Marathonis campis auxilio futurum: suum autem promissum in die conflictus representauit; nam homo rusticanus visus est, qui postingentem stragem Persarum, aratro editam, repente se ab omnium oculis abstulit. Eo autem in loco, vbi Pan Atheniensium nuncio occurrerat, in silua scilicet Parthenia, templum ei positum est: in ea silua plurimæ erant testudines, musicis instrumentis maxime idoneæ: sed incolæ religione impediti, eas nec ipsi fumerè, nec externis fumendas permittere audebant; nam Pani consecratas arbitrabantur. Sed operæpretium fuerit Siliij Italici carmina apponere, quibus lib. XIII. Punicorum Panem describit, à Ioue missum, vt panicis terroribus Hannibalem ab vrbis obsidione deterreret. Carmina autem ita se habent;

-Pendenti similis Pan semper, & vno

Vix vlla inscribens terræ vestigia cornu:

Dextera lasciuit, cæsa Tegeatide capra,

Verbera lenta mouens festa per compita cauda,

Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus.

Ac parua erumpunt rubicunda tempora fronte.

Stant aures, summoque cadit barba hispida mento.

Pastorale Deo baculum, pellisque sinistrum

Velat grata latus tenere de corpore dame.

Nulla in præruptum tam prona, & inhospita cautes,

In qua non librans corpus, similisque volanti

Cornipedum tulerit præcisa per auia plantam.

Hæc eius in currendo velocitas, celerrimum mundi motum innuit; nam hic Deus rerum vniuersitatem significat; *πᾶσι* enim omne sonat. Huic veteres cornua tribuerunt, in radiorum Solis (vt Seruius inquit) & Lunæ cornuum similitudinem: addit Ioannes Buccacius, ea quæ e fronte sursum versus emergunt, cælestia corpora indicare, quorum bifariam à nobis cognitio paratur; vel per artem, quæ nos instrumentis quibusdam stellarum motus, earumque inter se distantiam metiri docet, vel ex effectibus, quos inferius gigni per ea videmus. Rubet eiusdem

facies, ad imitationē ætheris, qui tamquam purissimum quidpiam cunctis elementis innatans est in finibus superioris, atque inferioris mundi. Promissa barba ad pectus duo superiora elementa, hoc est, aerem, atque ignem vim masculam possidere designat, quæ in cætera duo, virtutem fœmineam habentia suam efficacitatem exerant. In pectore vero nebridem habet stellatam, ad stellarum imaginem, quibus octauus cæli orbis est insignitus, qui omnia suo amictu quodammodo contegit. Pedum habet in manu, quod, iuxta Boccacij sententiam, naturæ omnium providentiam adumbrat, quæ ita vniuersa administrat, vt cunctis exceptis, tamen ratione præditis animantibus, finem etiam determinatum præscribat, ad quem illa ferantur. Seruius addit, pedum esse recuruum, propter annum scilicet, qui in se recurrit. Fistulam septem calamorum in altera manu habet; nam ipse primus calamos cera componere docuit, idemque primus fistulam ita compactam inflauit, vt Virgilius dicit; quod cæli harmoniam repræsentat, in qua septem soni sunt, & septem discrimina vocum: quam & ab Echo a Pane adamata, Macrobius vult designari: cuius rei Alexāder Aphrodiseus rationem reddit, vulgarem esse errorem dicens credentium, Echo aut Deum esse, aut a Pane adamatam; ea enim nihil aliud est, quam vocis ad concaua loca allisæ boatus: cuius rei causam cum quidam miro studio peruestigaret, eamque minus intelligeret, non secus molestia afficiebatur ac ij, qui re amata potiri nequeunt. Fabulantur præterea de Echo poetæ, vt apud Ouidiū est legere, eam magno Narcissi amorē correptam, cum re amata frui non posset, ob verecundiam se in antra abdidiſſe, ibique se mœrore confecisse, ita vt tamquam saxum obticesceret, neque aliquid sui reliquiarum dimitteret, præterquam vocem, quam Lucretius testatur, se alicubi sexies, aut etiam septies repetitam audiuisse. Pausanias quoque fidem facit, alicubi apud Elæos porticum quādam fuisse, vbi septies, & eo amplius vox replicata audiretur. Echo Dea, æris, atque linguæ filia ferebatur; itaque humanum aspectum fugiebat. Quare elegantissimum exstat Ausonij Galli Epigramma, contra eos, qui illam suis quasi coloribus exprimere student; id autem est huiusmodi:

Vane quid affectas, faciem mihi ponere, pictor,

Ignotamque oculis sollicitare Deam?

Aeris, & lingua sum filia, mater inanis

Iudicij, vocem qua sine mente gero.

Extremos pereunte modos a fine reducens,

Ludificata sequor verba aliena meis.

Auribus in vestris habito penetrabilis Echo:

At si vis similem pingere: pinge sonum.

Sed nunc ad Panem reuertamur; cuius partes inferiores sunt

*Panis pars
inferior.*

hispidæ, caprinique pedes, vt ostēdat terræ soliditatem, atque asperitatem, nec non propter arbores, virgulta, variasque herbas quibus terra est confita. Verum Macrobius primo Saturnal. Panem pro Sole ponit; qui eius cornua, inquit, barbæque prolixam demissione naturam lucis innuere, qua Sol & ambitum cæli superioris illuminat, & inferiora collustrat; fistulam cælorum harmoniæ esse signum, quæ ex motu Sôlis hominibus innotuerit; virgam potentiam designare, quam idem in omnia exerceat; pellem maculosam stellas ostendere, quæ post Solis occasum se videndas præbeant. Sed siue hoc, siue illud Pan significet (Plato enim eius est sententiæ, vt putet, cum sermonis esse symbolum, atque biformatum esse, hominem nempe, ac capram; verum enim quandoque homines loquuntur, interdum & falsum: eius superior pars verum adumbrat, quæ cum leuis sit, sursum semper tendit; inferior vero falsum designat, vt qua bellæ similitudinem gerat; mēdacium enim non nisi inferius inter mortales habitat) sed quomodocunque, inquam, Pan significet; ita certe exprimebatur. Erat caprina facie, rubro colore, hirtis cornibus, pectore sideribus radiante, infima sui parte hispida, & caprino pede, altera manu fistulam tenebat, altera pedum incuruum.

Eodem fere modo Faunus, Siluanus, Satyrique effecti sunt; qui omnes paruum quamdam breuemque habebāt caudam; erant etiam fertis redimiti ex liliis, atque arundinibus confectis: interdum & populo atque fœniculo coronati leguntur; nam Virgilius in Egloga vltima ita de Siluano scribit;

Venit & agræsti capitis Siluanus honore,

Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

In primo autem Georgic. ita de eodem dicit;

Et teneram ab radice ferens Siluam cupressum.

Quia, vt eo in loco Seruius dicit, in eam arborem Cyparissus a Siluano adamatus, conuersus narratur. Hic a veteribus non siluarum modo, sed & agrorum Deus est existimatus, eique agrorum colendorum cura est tradita; ad quam cum ceremoniis quibusdam antiqui prouocabant, tum scilicet, cum mulieres parturiebant, vt in ea occupatus, noctu nullum eiusmodi mulieribus negotium faceretur. Publica enim persuasione hic putabatur

putabatur quiescentes inuadere, ac pōdere suo pressos, & sentientes grauare. Sed præstiterit, vt vniuersum veterum ritum in auocando a puerperis Siluano ex D. Augustino lib. v. de ciuit. Dei recenseamus; ita autem scribit; Mulieri fœtæ post partum tres Deos custodes Varro commemorat adhiberi, ne Siluanus Deus per noctem ingrediatur, & vexet; eorumque custodum significandorum caussa tres homines nocte circumire limina domus; & primo limen ferire securi, postea pilo, tertio deuerrere scopis; vt, his datis culturæ signis, Deus Siluanus prohibeatur intrare: quia neque arbores cæduntur, ac pulantur sine ferro, neque far conficitur sine pilo, neque fruges coaceruantur sine scopis. Ab his autem tribus rebus tres nuncupatos Deos, Intercidonē a securis intercisione, Pilumnum a pilo, Deuerram a scopis: quibus Deis custodibus contra vim Dei Siluani fœta conseruatur. De Satyris Lucianus scribit eos instar caprarum aures habuisse acutas, caluos etiam esse, ac in eorum capite duo cornicula eminere: Philostratus addit, eos rubra esse facie, humano aspectu, cæterum pedes habere caprinos. Quare velocissimi finguntur, vt Plinius refert lib. v. Natur. histor. & in subsolanis Indorum montibus inueniuntur. Sed ob ipsorum pernicitatem non nisi senes iam, aut ægrotantes capi possunt, vt Plutarchus dicit, cum narrat, vnum ex his ad Syllam adductū, cum ex bello Mithridatico reuerteretur. Pausanias in Atticis scribit, sibi a quopiam affirmatum, qui tempestate ad insulas quasdam Oceani, Satyridas dictas appulisset; homines ibi agrestes habitare, eosdem rufos esse, & caudas haud multo equinis minores infra clunes habere; eos, vbi primum hospites sentiant prope adesse, ad nauim concursu factō, nullā emissā voce in mulieres, quæ in nauī sint, manus iniicere: quod mirum in modum cum iis consentit, quæ de Satyris traduntur. D. Hieronymus in vita Paulli Thebæi refert, Antonium, cum deserta Aegypti peragraret, homūculum quemdam vidisse, qui cornua in fronte habebat, naso erat recuruo, cruribus, atque pedibus caprinis erat: cum demque, hoc monstro viso, sacrosancto crucis signo tamquam amuleto se muniētem ab eo quis esset, postulauisse: tum illum ad eius interrogata respondētem, se mortalem esse, falsum esse, siluarum incolam,

*Satyris
vii.*

colam, eorumque vnum, quem homines a vera religione alieni vt numē colebant, se Faunos, atque Satyros appellantes. Hu iusmodi cœlum non incolebant, sed in terris vna cum Nymphis, aliisque siluestribus Diis perpetuam vitam traducebant; vt Iupiter de eis apud Ouidium primo Metamorph. dicit in Deorum concilio, quod ad mundum diluuiο obruendum coegerat. lidem & Semidei nuncupabantur; nam licet instar Deorum prodesse, aut nocere posse crederentur, itemque multa, quæ futura essent, diuinare; verum tamen tandem aliquando morentur oportebat.

Sed, vt ad Panē reuertamur, Herodotus scribit, eum vnum ex octo maiorum gentium Diis, quos AEGyptij colebant, existitisse; nam, quemadmodum superius diximus, duodecim tantum prima esse numina, AEGyptij opinabantur: sed tamen & octo alios, in quorum numero erat Pan, illos duodecim præcēssisse dicebant. Panis simulacrum apud hos non differebat ab eo, quod Græci effingebant; non quod cum Græcis consentirent, Panis scilicet numen esse minus, quam cæterorum opinantes, sed causam huius rei, dicit Herodotus, se malle reticere, quam patefacere. Vnde discamus licet, quam diligenter antiqui cauerent, ne sua illa arcana enunciarent. Idem Herodotus subiicit, apud eosdem magno cultu capras atque hircos esse affectos, caprarios quinetiam plurimi factos: sed inter cæteros vnum quemdam; cuius mortem tota illa regio maximo luctu sit prosequuta. Sed vniuersus honos his habitus; ex eximio cultu proficiscebatur, quo Panem venerabantur. Apud Græcos etiam magni capra fiebat; sed longe diuersa ratione: nam, vt Pausanias refert, cum circa capræ ortum (sunt autem quædam stellæ, quæ iuxta Ouidij sententiam Kal. Maij se videndas præbent) fere aliqua calamitas vineas vastaret, Corinthij æneam capram in foro collocarunt, cui diuinos honores tribuebant, eandemque auro exornabant, ne cœlestis capra vineis noceret. Eusebius scribens de bestiis, quas AEGyptij venerabantur, inter cætera dicit, propterea apud eos Panem atque Satyros numina habita, quod ij humanæ prolis incremento essent maxime appositū, vt ex eorum simulacris, hircina forma cum genitali membro arrecto propositis pa-

*Arcana nō
passim vul-
gata.*

*Caprarj
plurimi fa-
cti.*

*Capra cur
coleretur.*

ter, hircum enim semper ad coitum paratum dicunt; Satyrique omnium salacissimi credebantur: quare Baccho comites sunt non iniuria dati; quod vinum scilicet hominem vehementer ad libidine inflammet. Quapropter Philoxenes Erethrius, ut Plinius refert, cum lasciuam oculis subicere vellent, tres Satyros pinxit, qui, plenis poculis se ingurgitarent, seque mutuo ad bibendum inuitare viderentur. Id maxime simile est Sileni simulacro. (hic enim & inter agrestes Deos connumeratur) cui in templo ipsi apud Elæos dicato, Ebrietas poculum vino circumfluentem porrigebat. Porphyrius opinatur Græcos ad Aegyptiorum imitationem aliqua simulacra ex homine, atque bellua effinxisse (non quod belluas & ipsi colerent) nam interdum Iupiter arietinis cornibus cernitur, & Bacchus taurinis: Pan etiam ex homine & capra constat. Huic antiqui pinum consecrarunt, eam aliquando illi in manus tradentes, interdum & caput eius foliis coronantes: huius causam ferunt, quod in eam arborem Pitys puella a Pane magnopere amata mutata fuerit: ut etiam de Syringa nympa dicitur, quam cum idem sequeretur, illa, implorato Terræ auxilio, in calamum conuersa est, quem Pan ad solatium amoris incidit, & sibi fistulam fecit.

Satyri Bacchi comites.

Lasciuia.

Pinus Panis sacra.

Nunc tamquam postliminio ad Iouem tandem reuertamur, qui omnium Deorum maximus habebatur: atque ideo vniuersi administratio penes eum esse est credita. Is effingebatur, prout eius imago a Porphyrio, Eusebio, Suida, atque aliis describitur, sedens, ut significaret, numen, quo mundus regitur, atque conseruatur, semper idem permanere, ita ut nullam unquam mutationem admittat. Eiusdem superiores partes nude cernebantur, ut ex eo intelligeremus, Deum diuinis illis mentibus, quæ ab omni materiae concretionem longissime remota, caelum incolunt, quatenus fas est, sese aperire: inferiores autem amiculis contegebantur, quod eo refertur, nos, dum hoc corporis carcere, ut ita dicam, concludimur, Deum, quem admodum est, intueri non posse. Sceptrum præterea sinistra manu gerebat; nam in parte hominis sinistra cor esse constat, quod quidem principale membrum habetur, a quo virtus, quæ vitam continet, profluit, ac per totum corpus dicitur: non se-

cus mundus a Deo vitam haurit; qui Regis instar pro suo arbitrio eam dispēsat, atque disponit. Dextera interdū Aquilā porrigebat, aliquando & Victoriae sigillum; hoc innuens, se, sicuti Aquila inter aues regnat, ita inter cælitēs primum locum obtinere; eamdemque omnia sub suam ditionem redēgisse, perinde atque victoriae iure ea sibi comparasset. Cum ergo tota omnium rerum potestas sit penes eum, hinc fit, ut prout est ex libitum, ea alias aliter se habeant, cuius vicissitudinis ratio plerumque homines latet, qui bonorum atque malorum dispen-

sationis cælitus in mortales administratæ; eorumque inter se permutacionis causam ignorantes; vehementer interdum de tota diuinæ prouidentie ratione ambigunt. Quare Homerus apud Iouem duo dolia esse fingit, alterum bonorum, alterum malorum plenum; quæ ipse pro suo arbitrio versaret, ex eisque alternatim huc quantum sibi videretur, effunderet. Alius quin etiam poeta antiquus dicebat, Iouem trutinæ momentum huc vel illuc declinare, prout huic vel illi decreuerit benefacere: quod commentum etiam Homero est ferendum acceptum; nam is Iouem, auream trutinam tenentem facit; qua Græcorum, atque Troianorum res pendat, amborumque inter se causas conferat, ut vtri sit victoria adiudicanda, videat. In Pyræo, quod erat Atheniensium nauale, sicut Pausanias scribit, statua erat Ioui consecrata, quæ sceptrum in manibus, atque Victoriâ continebat. Ægyptij, qui res sacras miris quibusdam inuolucris contegebant, quas maximo studio occultabant, ne profanis ad eas intelligendas, pateret aditus; illi Deo sceptrum etiam attribuerunt, quem ipsi Conditorem appellabant; qui ideo maxime cum Græcorum Ioue consentire videtur. Quare non est, cur quis miretur, quod eorum simulacra simul describam; nam, licet nomine aut effigie inter se non conueniant; tamen, cum idem significare videantur, non absurdum esse sum ratur, si ea consociem. Creator ergo apud Ægyptios humanæ erat formæ, cærulei coloris, circulum vna, altera manu sceptrum tenebat, in capitis vertice penam habebat, quæ designabat, rerum creatorem inuentum esse difficilem; qui & Rex est, cuius rei sceptrum est argumentum; in eius enim manu est positum, vitam vniuerso tribuere, quam ille suppeditat; cum se ipsum intelligens, in orbem quodammodo torquetur: quod circulus denotat. Ex ore idem ouum emittit; ex quo Vulcanus excluditur: ouum nobis mundum repræsentat; per Vulcanum autem calorem illum intelligimus; qui per mundi partes peruadens, rebus vitam elargitur.

Sed quando incidimus in Mundi simulacrum, non abs re fore arbitror, si pauca de ea dixerò. Ægyptij ergo Mundum etiam adumbrabant; hominem pedibus inter se intortis pingentes: is indutus erat veste variis coloribus distincta, vsque ad

*Vniuersi
imagines.*

pedes demissa; capite magnum globum auratum sustinebat: quæ eo referuntur, vt admoneant, Mundum rotundum esse, numquamque locum mutare, ac variam naturam astrorū esse. Hoc Porphyrius scribit; quemadmodū ex eo Eulebius refert: qui & narrat, ab Aegyptiis Mundum ita effictum: Duos circulos efficiebant, quorum vnum supra alium collocabant; quibus serpentem implicabant, qui accipitris caput haberet: circuli Mundi magnitudinem, ac formam ostendebant; serpens bonum dæmonem vniuersi conservatorem, quique sua virtute id contineat designabat; hoc est, spiritum illum quæqua pertinentem, qui vitam omnibus, atque alimentum tribuit; namque Phœnices, & Aegyptij diuinæ cuiusdam naturæ serpentes existimabant; cum illos cernerent, non exteriorum membrorum adiumentis, aliorum animalium instar, sed spiritu quodam, ac virtute intus latitante impulsos, velocissime incedere; maximaque celeritate totum corpus in varias formas torquere; adde, quod diutissime viuant; nam senectutem vna cum pelle ponunt; itaque ad iuuentutem reformati, numquam occumbere posse videntur, nisi ab alio interficiantur. Accipitris caput ei imponunt; propter maximam scilicet volubilitatem, atque agilitatem Mundi significandam.

*Serpentes
diuina cuiusdam
naturæ existi-
mati.*

Iouis imago

Martianus lib. primo de Nupt. Philolog. ita in senatu Deorū Iouem effinxit; In capite flammantem coronam habebat, & super ea velamen rutilum, Mineruæ manibus confectum; vestis admodum candidæ obduxerat: hyalinos amictus, crebris quibusdam stellis interstinctos; manu dextera duos orbes porrigebat, aureū alterum, ex electro alterum; læua ἰννεάφθογγος chelin innitenti similis premebat: calceos autem smaragdineæ fluetu viriditati herbosos vestigiis eius Tellus attexuerat: insidebat autem ex pauonum pennis intertextæ, oculatæque pallæ, ex qua multicoloribus notulis variata pictura vernabat: sub calcæis vero fuscinum deprimebat.

Sæpe Ioui legimus statuas quasdam positas, quæ non solum qualis is esset, quidve posset docebant; sed inde quoque facile discere poteramus, quid nobis esset agendum, præcipue vero Reges, cæterique principes viri quomodo se cum inferioribus gerere deberent; hi namque (vt superius diximus) Dei nobis imaginem

imaginem adumbrant: quare eos pro virili parte diuinam Pro-
uidētiā, Iustitiā, atque Bonitatem in se exprimere oportet.
Itaque Plutarchus in Isidis, & Osiridis libro scribit, Cretenses
Iouis simulacrum effinxisse; quod auribus careret, & iis muti-
lum esset; id significantes, dominatorem omnium audire de-
bere neminem, sed æque omnibus patulas offerre aures. Con-
tra Lacedæmonij summum Iouem cum quattuor auribus de-
pingere solebant; eum vndique, & omnia audire innuentes;
quod Regis quoque ac cuiuslibet principis prudentiæ conue-
nit; qui pro munere sibi iniuncto, populorum, qui suæ fidei
sunt crediti facta summo studio peruestigare, atque audire de-
bet. Atque eodem forte spectabat, qui Ioui tres oculos tribuit;
perinde atque nihil omnino eum lateat, sed omnia ei cognita
ac perspecta sint: quaiē esse hominibus præsidētem oportet.
Hinc illud manauit, Iustitiā cuncta cernere, vt etiam ex eius
immagine intelligamus licet. Sed Pausanias aliam quamdam ra-
tionem affert, cur Iupiter apud Argiuos tres oculos haberet,
quorum tertius esset in fronte; quod scilicet is tria regna obti-
neret, vnū in cælo; nam vulgo Iupiter in cælo regnare existi-
mabatur; alterum in inferno, quod est, in terra, nam terra cælo
cōparata, inferorū locorū vicē tenet: quare eum Homerus Iouem
infernum appellat; tertium est in mari; nam AEschylus
maris regē eum vocat: Martianus etiam Capella, vt paullo an-
te dicebamus, ei fusciculum subiicit: Orpheus quoque quo-
dam in hymno Iustitiā orat, vt omnium viuentium curam
suscipere velit, qui a matre Terra, atque Ioue marino aluntur.
Quamobrem iuxta Pausaniæ sententiā tres Iouis oculi tri-
plicem eius potestatem significant in tria illa regna, in quæ
orbis diuisus fingitur inter tres Saturni filios masculos, quo-
rum Neptunus mare, Pluto infernum est sortitus.

*Iupiter au-
ribus carēs.*

*Iupiter
quattuor
auribus præ-
ditus.*

*Iupiter tri-
bus oculis
præditus.*

Sed quia dicere cœperamus, antiquos sæpe in statuis effin-
gendis id spectasse, vt iis quale esset Principis munus, adum-
brarent; id operæpretium facturus arbitror, si paullo latius ex-
plicuero. Plutarchus refert, Aegyptios, cum Regem vellent
innuere, sceptrum, in cuius vertice oculus esset, depinxisse (vt
superius quoque in Solis imaginibus diximus) Iouem quoque
eadem forma effinxisse; hoc significantes, Regem, sicuti pote-

state plurimum pollet (sceptrum enim principatus atque potestatis in inferiores exercitæ est symbolum) ita vigilantem in sua administratione esse , in omnibusque summa iustitia uti debere: nam & interdum Ioui assistentem Iustitiam veteres fecerunt ea ratione, quod, quæcumque reges facerent, cum Iustitia coniuncta esse deberent. Solebant quinetiam veteres, ut Suidas refert, sceptrum describere, ad cuius verticem ciconia, ad calcem hippopotamus esset, ita Regem ostendentes, pium, iustum, eorumque seuerum vindicem esse debere, qui, viribus

atque iniustitia freti homines imbecilles opprimunt: nam ferunt, Aristotelesque sua auctoritate confirmat, Ciconiam suos parentes, cum senuerint, alere, tamquam eis gratiam educationis referat: quod piū, iustūque certè est opus: sed cōtra, vt Plutarchus scribit, Hippopotamus est adeo iniustus atque impius, vt in patrem violenter insurgere, eumque interficere non vereatur, vt postea liberius cum matre coeat. Apud eundem Plutarchum est legere, Thebis quasdam statuas esse sine manibus quæ iudices significabant; ij namque manibus careant oportet, quod est, nullum præmium, aut donum oblatum capere debent, quibus corrupti iniuriam innocenti faciant, aut causam indigno adiudicent. Inter has quædam carens oculis inerat, quæ principē, qui iudicibus præest, repræsentabat; is enim omnis perturbationis, odij, aut amoris, debet esse expertus, id tantum spectans quod iustum sit, nulla personarum ratione habita; sed omnibus absque vlllo discrimine iustitiam administrandam curās: quod quidem officium, est Regis, ac principis, non solum eorum, quibus magistratus aliquis est mandatus, qui & naturæ lege iuste munus suum obire tenentur, & ad id præstandum se iuramento obstrinxerunt. Quod si secus fecerint, vtrique a Ioue periurij ultore a se pœnas exigendas existiment; quemadmodum quibusdam quoque statuis antiqui adumbrabant: nam apud Elæos quædam perfidis ac periuris vehementer formidanda visebatur. Hæc fulmen vtraque manu continebat, tamquam ad pœnas a periuro capiendas esset paratissima.

De pœna quoque periuri Aristoteles in libro de rebus admirabilibus refert, quemdam fuisse fontē in Cappadocia apud Tyanam eius regionis primariam urbem, quæ aquam haberet frigidissimam, sed tamen semper feruere videretur: ad hunc fontem si quispiam ductus esset, de quo dubitaretur, periurus esset nec ne; si quidem verum dixisset, aqua lente defluebat; si vero peierasset, ea mirum in modum conturbata, ac tumescens pedes, manus, atque faciem periuri perfundebat, perinde atque ab eo periurij pœnas exigeret; neque contra eum, quodammodo exandescere desinebat, quoad is, veritate patefacta, veniam sceleris implorasset: quod si in menda-

cij asseueratione perstitisset, hydropicus inde recedebat, aut magnam saniei copiam ex ore euomebat. Quare fontem illum Iouis periuri appellabant. Pausanias in Corinthiacis refert, Corinthi intra septum Neptunij templi fuisse Portunum ædem, vbi erat cella: aditus ad eam erat subterraneus; ibi Portunum latere aiebant; eo in loco si quis vel ciuis, vel hospes perierasset, periurij pœnas effugere non poterat. Etæi ad aram Sosispolis, tutelaræ ipsorum Dei, iuraturi accedebant, idque maxima cum religione ritum quem seruabant Pausanias recenset. Idem quoque in Eliacis prioribus morem narrat, quo utebantur olim veteres iuraturi in ludis Olympicis; quo vndique homines vel ad certandũ cursu, aut pugilatione, aut luctatione, aliisue id genus ludis, vel spectadum confluebant: nam qui victoriam reportassent, summos consequerentur honores: quare bona fide, absque vlla fraude erat agendum. Itaque solenne erat cunctis athleticis, eorumque parentibus, fratribus, gymnasijs magistris super exsecuti suis testibus verbis conceptis deierare, nihil se fraudis facturos, quominus Olympici ludi rite fierent: athletæ quidem ipsi hoc amplius iurabant, se decem perpetuos menses in ludicram exercitationem propositi certaminis consumpsisse: iurabãt præterea, qui de viris, vel de pullis equorum, in certamen prodeuntium pronunciatuuri essent, ob rem iudicandam pecuniam se nullam capturos; qua vero re adducti, quemuis aut probassent, aut improbassent, se non esse in vulgus prolaturus. Quia vero id quoddã sacrificij genus erat, in quo victimæ carnem post sacram rem peractã comedebãt, idem Pausanias subiicit, sus ille, confecto iureiurando, cui nam esset vsui, percontari, sibi in mentem non venire; veteri quidem religione sancitum se scire, ne victimæ vescerentur homines, super qua iusiurandum conceptum fuisset, id Homerus testatur, cum exsecutum illum suem, super quo Agamemnon iusiurandum concepit, Briseidem se non attigisse, in mari a Talthybio feciali abiectum dixit. Similis fere ritus penes Romanos erat in fœderibus percutiendis: iurabãt enim, execrationesque quasdam super porca concipiebant, præsentibus fecialibus. Sed nunc, iuramenti ritibus omissis, ad Deum, quem iuramenti præsidem dicebant, reuertamur; hunc Græci Iouem

Iurandi ritus.

Horcium

Horcium appellabant, eumque fulmen ambabus manibus *Iupiter*
 tenentem effingebant. Sed eum Romani aliter & nominarunt *Horcius.*
 & expresserunt; licet idem Iupiter Horcius apud Græcos, &
 Dius Fidius apud Romanos secundum nonnullorum senten-
 tiam esset; sicut enim ille iuramento præerat vt verum, iustum-
 que esset; ita hic fidei seruandæ præses erat: atque hac de caus-
 sa diuini ei honores tribuebantur. Sed in antiquitatibus Ro-
 manis Fidij simulacrum ita effictum cernitur; Marmor est in
 fenestræ modum formatum in quo tres imagines exsculptæ
 sunt. Dextra quidem virilis, habitu pacifico; sinistra vero mu-
 liebris est, eodem habitu, coronam in capite ex lauro gestans;
 quæ dextram dextræ iungit cum priore imagine: in medio ha-
 rum duarum ingenui pueruli effigies cernitur; cuius supra ca-
 put hæc duo verba leguntur, F I D I I S I M V L A C R V M : apud
 imaginem dextram virilem, H O N O R, in sinistra imagine mu-
 liebri V E R I T A S legitur.

Quia vero Iouem periurij pœnas capere arbitrabantur, in
 hanc sententiam mihi nunc in mentem venit dicendum, eum
 non semper, vt prodesset, esse cultum, sed interdum, ne obef-
 set; tuncque eum Veiouem appellatū, quod nocendi vim habe-
 re crederetur: quod & eius effigie ostenderunt, nam cum, vt
 Agellius, & Alexander Neapolitanus referunt, puerum effin-
 xerunt, capite cornuto, sagittas manibus continentem, tam-
 quam ad nocendum videretur esse paratus; prope erat Capra;
 nam in fabulis exstat, eum, cum mater a voracibus Saturni fau-
 cibus eripuisset, alendūque in Creta duabus Nymphis, Amal-
 theæ scilicet atque Melissæ, vel vt alij dicunt, Hægæ, atque He-
 lici tradidisset, melle ac lacte caprino esse nutritū: hanc caprā,
 aiunt, cornu arbori illisum perfregisse: hoc mulierculæ, vt quæ
 eam in deliciis haberet, tulisse quidē molestissime; & cornu di-
 uersis floribus ac fructibus refercientes, domum reuersas Ioui
 obtulisse: eūque id munus libentissime excepisse, vt que sempi-
 terna suam nutricē memoria prosequerentur, id annonæ vber-
 tatis signum esse voluisse: quare Cornucopiæ, interdumque
 Cornu Amaltheæ vulgo vocabatur, de quo Pherecydes dixit,
 vt Apollodorus refert, eius vim esse, vt affatim omnia ad esum
 & potum pertinentia suppeditet. Hoc idem cornu non capræ

Cornucopia

Amaltheæ, sed eius bouis fuisse fertur, in quem Achelous est conuersus, cum certaret cum Hercule Deianiræ caussa, quæ a Patre ambobus desponsata erat: nam ei cornua ab Hercule effracta poetæ fabulantur, atque in profluentem fluuium abiecta; quæ Naiades vbi collegissent, variis floribus, ac fructibus referta ac frondibus coronata, Copiæ consecrarunt. Itaque ei Cornucopiæ est nomen inditum. Hoc, vt rem, prout gesta est, examinare omittamus, ex aliquorum sententia fortunæ vim nobis ostendit; animalia. n. multa vires suas in cornibus paratas

habent, quibus obuia quæque lædant. Fortuna suam admini-
stram Copiam habere fingitur; ea namque ditissima creditur,
ac in eius manu esse situm, pro libidine aliis atque aliis diui-
tias tradere vel auferre; quæ floribus non inepte comparari
possunt, quibus cornu refertum erat. Illud quoque hic dici pos-
set, cornucopiæ esse illud quidem Capræ, quæ Ioui ybera præ-
buit; ab eo enim cuncta bona in homines deriuare putaban-
tur; vt & nos superius diximus. Quare ei eandem potestatem
attributam legimus atque Soli; ideoque eidem sagittas in ma-
nus tradebant, prout in effigie hic posita cernitur. Aliqui Ioui
numen quoque Bacchi adscripserunt, eum Bacchi insigniis
effingentes, qualem Polycletus, vt Pausanias scribit, eum in Ar-
cadia expressit: ei cothurni pro calceamentis sunt, & altera
poculum, Thyrsus altera tenet. Thyrsus aquila insidit: eius for-
ma forte erat iuuenilis, cuiusmodi fuisse Bacchus pingitur, ac
qualis Terracinæ exstabat, quem axyron cognominauerunt,
hoc est nouacula non indigentem, cum esset imberbis.

*Iupiter cum
Bacchi insi-
gnijs.*

Paucæ quidem Iouis statuæ visuntur, quibus Aquila non sit
addita; ea enim auis est Ioui sacra: quare eius currus ab Aquil-
is trahi fingitur: aut quod, vt Lactantius refert, faustum ab ea
augurium suscepisset, cum ad bellum contra Patrem Satur-
num, secundum aliquorum sententiã, proficisceretur, ex quo
victoriam postea reportauit. Itaque & in bello contra Titanes
Aquila Ioui arma subministrare fertur. Itaque eam frequenter
vna cum Ioue pingunt, vnguibus fulmen continentem: aut
quod inter aues sola a fulmine numquam læditur: & sola absque
oculorum detrimento, obtutus in sole defigit. Quapropter ea
non iniuria auium regina appellatur, Regique Deorum Ioui
est sacra. Exstat apud Pausaniam in Eliacis prioribus Iouis sta-
tuæ descriptio, quam Phidias effinxit; Sedet in solio Deus, ex
auro, & ebore factus: corona capiti imposita est, ad oleagri
nefrendis imaginem: dextera Victoriam, & ipsam ex ebore, &
auro præfert cum tænia & corona: læua sceptrum tenet affa-
bre expolitum, & omnium metallorum varietate distinctum:
quæ auis scepro incumbit, aquila est: aurei sunt duo calcei;
pallium item aureum: in eo cum diuersa animalia, tum ex om-
nibus florum generibus lilia in primis cæata sunt: solium ipsum

*Aquila a-
uium regina.*

*Aquila a-
uium regi-
na.*

*Iupiter in
Solio.*

auro, & pretiosis præfulget lapidibus; neque in eo vel eburnum, vel ebur desideratur: animalium vero formis intercurrentibus pictura exornatur: signa etiam in eo eminent. Victoriæ quattuor saltitantium specie ad singulos sellæ pedes: duæ itidem ad pedum calcem sunt. In solij puteali supra simulacri caput sunt Gratiæ ex vna parte tres, totidem Horæ ex altera: & cætera, quæ ibi Pausanias persequitur. Iupiter præterea in quodam Neronis numismate sedet, dextera fulmen, sinistra vero hastã tenens: sunt ibi impressæ hæ literæ, IOVI CVSTODI. Lucianus, de dea Syria scribens, in eius templo refert, Iouis simulacrum supra duos tauros sedere. E contra in quibusdam etiam numismatibus Antonini Pij, & Gordiani Iupiter stat, nudusque cernitur, dextera hastam, sinistra autem fulmen gestans. Inscriptio est, IOVI STATORI; ita enim a Romulo fuit cognominatus, quod scilicet Romanos milites a Sabinis in fugam conuersos stitisset, qui renouato prælio, frõtem non terga hostibus ostēdissent. Non longe diuersus exstat in quodam numismate Diocletiani; in quo est Iupiter stans dextera duas sagittas, vel potius duo fulmina, sinistra vero hastam habet erectã, cum his litteris, IOVI CONSERVATORI. In altero etiam eiusdem Diocletiani, idem est Iupiter, dextera Victoriolam porrigens, sinistra hastam erectam habens, in scriptio est huiusmodi; IOVI CONSERVATORI ORBIS. Nam nullum in signe est magis Ioui proprium fulmine; licet Romani olim idem etiã, vt Plinius refert, Summano attribuerint; qui quidem idem erat atque Pluto: sed tamē nocturnum tantum ei fulmen, diurnum vero Ioui adscribebatur. Verum Hetrusci fulminum diligentissimi obseruatores, Vulcanum atque Mineruam quoque fulmen iacere senserunt; quo ea Græcorū classem exussit. Quare Virgilius in primo AENEIDOS Iunonem introducit, talia secum flammato corde volutãtem, cum videret Troianorum reliquias, Aenea duce, se ab Italia auertere non posse, nec eis pro libidine nocere;

Iupiter Custos.

Iupiter Statos.

Iupiter Conservator.

Fulmen datum Summano.

Fulmen multorum Deorum in signe.

*Pallasne exurere classem
 Argium, atque ipsos potuit submergere ponto?
 Ipsa Iouis rapidum iaculata e nubibus ignem:
 Ast ego, &c.*

Idem

Idem dicebant, manubias ab aliis Diis emissas albas ac nigras esse. Sed quam Iupiter iaculabatur, rubram fuisse, vt Acron Horatij interpres refert, cum scilicet ea verba exponeret;

-- & rubente

Dextera sacras iaculatus arces.

Sunt tria fulminum genera, ab Aristotele tradita; quorū vnum est clarum, mirificæ maxime naturæ; quo dolia exhauriunt, in tactis operimentis, nulloque alio vestigio relicto: aurum, æs, & argentum liquatur intus, sacculis ipsis nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem signo ceræ. Martia princeps Romanorum ic̄ta grauida, partu exanimato, ipsa citra vllū aliud incommodum vixit: interficiuntur homines, vestimentis nulla ex parte læsis. Hoc fulminis genus a Minerua proficisci credebatur; quam Iouis e capite ortam ferebant, quæ purissimam, ac subtilissimam ignis partem significat. Itaque fulmen inde manans, candens est. Alterum genus est, quod adurit, hocque est rubeum, Iouis manu emissum. Tertium humidum est, nō vrit, sed infuscat: quare nigrum dixerunt, Vulcanoque attribuerūt, cui ignis noster, qui fumosus est, sacer erat. Quamobrem p̄oētæ fulmen trifulcum appellarunt, vt quod triplici modo feriat, ac triplici sit acumine præditum: à tribus etiam Cyclopi- bus illud effingi existimabatur: vt inferius, cum de Vulcano loquimur patebit. Sed tamen nunquam Vulcani imago aut Mineruæ cum fulmine effingitur, licet id eis attribuatur, vt fulminis natura, atque effectus declarentur. Ioui vero interdum in manus tradebatur, alias ad pedes, aliquando id ei Aquila rostro, vel vnguibus gestabat: atque alias aliter, semper tamen Ioui fulmen adpingitur. Seneca libro 11. Quæst. natural. inquit, ad coercendos animos imperitorum sapientissimos viros Ioui fulmen tradidisse, vt supra nos scilicet aliquid timeremus: vtile enim erat, in tanta audacia scelerum aliquod esse, aduersum quod nemo sibi satis potēs videretur. Ad conterrendos itaque eos, quibus innocentia nisi metu non placet, posuere super caput vindicem, & quidem armatum. Neque solum vt idem dicit, ipse per se Iupiter fulmen mittebat: sed etiam (quod superius etiam diximus) ex aliorum Deorum consilio: hocque genus perniciosum sane erat; sicut placabile existimabatur quod

*Manubias
trium colo-
rum.*

*Fulminum
tria genera.*

*Miracula
fulminum.*

solus iaculabatur. Hinc Seneca infert, inquiring, quemadmodum Iouem prodesse solum oportet, nocere non, nisi cum pluribus visum est; ita hos, qui magnam potentiam inter homines adepti sunt, sine consilio pœnas irrogare non debere, sed multos aduocare, considerare multorum sententias, placita temperare, & hoc sibi proponere, vbi aliquid percuti debet, ne Ioui quidem suum satis esse consilium. Idemque Iouem interdum leuioribus fulminibus, atque lusoriis telis vti, non autem semper grauibus, eo spectare vult, vt ij admoneantur, quibus aduersus peccata hominum fulminandum est, non eodem modo omnia esse percutienda; sed quædam frangi debere, quædam elidi, & distringi, quædam admoneri.

Ægis à Ioue gestata.

Ægida quoque Iupiter legitur sinistro brachio gestasse, quæ erat pellis capræ illius, a quo fuit nutritus; qua excussa, pluiæ creari dicebatur, perinde atque dextera fulmina emittis; quemadmodum Seruius apud Virgilium adnotat in I I X. AEneid. cum dicit;

-- *Arcades ipsum*

Credunt se vidisse Iouem, cum sæpe nigrantem

Ægida concuteret, dextra nimboſque cieret.

Diphthera, Iouis liber.

In eadem pelle, quam Diphtheram vocabant, Iupiter omnia hominum facta perscribere credebatur, ne scilicet e memoria effluerent; ac multa quidem pro tempore dissimulare; verum aliquando de improbis pœnas, sumere: quare, cum aliquem improbum, postquam diu in sua improbitate viuere situs esset, sero tandem pœnas dare viderent, prouerbio dicebant; Inspexit, etsi sero, pellem Iupiter. Sed & idem absque fulmine in quadam statua, quæ erat in Caria, cernebatur; immo nec sceptrum, nec quidquam eorû habebat, quæ superius esse Iouis insignia diximus; sed tantum securim tenebat. Cuius quidem rei hanc causam Plutarchus affert; quod scilicet, Hercules, Hippolyta Amazonum regina interfecta, ab ea vna cum cæteris armis securim ademerit, quam & Omphalæ, suæ amasiæ donarit, quæ erat Lyda genere: quare Lydorum reges eam postea tamquam sacram feruarunt, & religionis ergo gestare solebant. Hæc deinceps post longam annorum seriem tamquam per manus tradita ad Candaulë peruenit; qui eam ob fastum ferre

ferre detrectans, ferendam cuidam suo asseclæ tradidit: sed Gyges Cariæ Rex ambobus interfectis, vna cum cæteris spoliis, securim in Cariam detulit; ibique exstructo Iouis simulacro, securim in illius manu dedit, & Labradeum Iouē appellauit; nam Lydi securim λάβρημ vocant. Ex huius Iouis Labradei statua, quemadmodū refert Aelianus, gladius nomine Carius appēsus fuit; qui ideo venerationē habuisse dictus est, quod Cares primi belli officinas instituisse, pecunia & mercede militasse, lorris clypeos appendisse, & cristas galeis accōmodasse ferantur.

*Iupiter
Labradcus*

Quia

*Bellicorum
instrumento-
rum inuen-
tores.*

*Iupiter par-
turient.*

Quia vero pictores non minus interdū poetarum figmen-
ta penicillo exprimunt, atque ipsi poetæ effinxerint; Ctesilo-
chus Apellis discipulus eam fabulam; qua Iupiter Bacchum
peperisse fingitur, ad viuum suis coloribus repræsentauit; nam,
vt Plinius lib. xxxv. refert, Iouem parturientē mitratum depin-
xit, & muliebriter ingemiscentem inter obstetricia deorum.
Nihil hic de Baccho dicam, quem Iupiter diu femori aggluti-
natum habuisse ferunt, quoad partus hora venisset: huiusmo-
di enim fabulæ ex Ouidij libro Metamorph. facile cuius notæ
esse possunt. Sculptores etiam statuarum suarum exempla sæ-
pe a Poetis mutuati sunt. Quare quidam Leontini, quemad-
modum scribit Pausanias, suis sumptibus Iouem septem cubi-
tos altum, aquilam sinistra, dextra vero iaculum continentem
effinxerunt, quod eum scilicet ita a quibusdam poetis descri-
ptum legissent. Strabo, cum de Iouis Olympij templo scribit,
quo ex vniuersa Græcia concursus fiebat maximus, certatim
omnibus splendida dona afferentibus, inter cætera dicit, ibi
statuam Iouis videri, ex ebore a Phidia factam, eamque ita va-
stam, vt templum id, quamuis maximum, exiguum magnitu-
dini statuæ esset: quare reprehensione dignus fuisse artifex vi-
sus est, quod statuam ibi posuerit, quæ loco minus congrueret;
nam ea sedens, vertice tectum attingebat; quare si forte surre-
xisset, templi proculdubio operimentum perfregisset. Sed ta-
men ea apud omnes fuit laudatissima: nam, vt Quintilianus
ait, vastitas illa religionem iniicere intuentibus videbatur, &
nescio quid maiestatis Iouis numini addebat. Hanc ad Home-
ri descriptionem exculpisse, Phidias fassus est, qui in Iliade ita
de eo inquit;

Annuit, & nutu totum tremefecit Olympum.

Sæpe etiam pictores sui animi commenta depinxerunt, vt fe-
cit Apelles, cum coniurationis fuit factus reus, quod inferius
in Calumniæ imagine exponemus: & Nealces ingeniosus, &
solers in arte, & Plinius lib. xxxv. refert, cum prælium nauale
Ægyptiorum & Persarum pinxisset, quod in Nilo, cuius aqua
est mari similis, factum volebat intelligi, argumento declara-
uit quod arte non poterat; asellum enim in littore bibentem
pinxit, & crocodilum insidiantem ei: nam magna est in Ægypto
pto

to crocodilorum copia, sicut in Persia asinorum. Quare a pictoribus ac sculptoribus excogitatum dicunt, Deorum imagines absque hominis vel animantis alicuius figura effingere; qualis legitur Veneris Paphiæ statua fuisse. Sol etiam ita apud Phœnices fuit expressus. Sicionij, qui est Peloponesi populus, Iouem Pyramidis instar habuerūt; quod eodem referri crediderim, quo eiusdem effigies in inferioribus partibus nudī, & superioribus tecti referebatur, de qua superius diximus: basis enim huius statuæ tenebras significat, quibus impediti, dū hęc

vitam viuimus, diuina illa minus intueri possumus: quæ acutis mentis obtutibus sunt cernenda, quos pyramidis cuspis nobis adumbrat: tunc autem ea cernimus, cum omnibus rerum harum affectibus exsuti, intelligentiæ aciem acuiamus, qua vel cælos ipsos penetremus, vel cum corporea hac mole deposita, sursum, ad Deo fruendum euolamus.

*Iupiter
Ammon.*

Solis fons.

*Statuam-
bilici instar.*

Quinctus Curtius lib. iv. scribit, apud Troglodytas in luco Ioui Ammoni consecrato, fontem existisse, quæ aqua Solis vocabatur; hæc oriente Sole tepebat, meridie frigebat, vesperi calebat, intempesta nocte feruebat, & nocte ad auroram declinante, paullatim vsque ad teporem deferuebat: ibidem ait, pro numine quoddam simulacrum habitum quod nullam cum cæteris similitudinem haberet; sed instar umbilici esset, ex smaragdus, aliisque lapillis preciosis coagmentatum, subtus quidem latum, ac rotundum, quod paullatim versus cuspidem attenuaretur: cūque ex eo aliquid sciscitari vellent, solenni pompa a sacerdotibus supra auratam nauiculam gestatum, cui in circuitu multæ argentæ pateræ adhærebant; in pompa sequi matronas atque virgines, in composita quædam carmina concinentes, quibus sibi persuaderent, Iouem certa responsa redditurum.

*Iupiter sub
arietina spe
cie.*

Sed & sub arietis specie, Iupiter Ammō fuit cultus; cuius rei hanc esse aliqui causam dicunt; quod Bacchus, cum exercitu per Libyæ deserta ambulans, sitiens, cum opem a patre Ioue petiisset ab ariete ad fontem sit ductus, vbi sitim vniuersus exercitus sedarit. Atque credentes Iouem formam illam indutum, aquas ostendisse, altare, atque arietis simulacrum ibi Ioui posuerunt. Ouidius, a fabula non recedens, vult Iouem eo tempore, quo dij Gigantum impetum declinantes, in AEGyptum secesserunt, vt tutus ab eorum vi esset, se in arietem conuertisse. Herodotus rationem afferens, cur Thebis, quæ ciuitas est in AEGypto, nefas esset, oues mactare, dicit, Iouem, cum nollet se Herculi, mirum in modum ipsius aspectum desideranti, videntum præbere; vbi quotidianis efflagitationibus sibi ab eo molestia exhiberetur, tandem eius precibus victum cessisse, ac se pelle arietina tectum ostendisse; ex hocque AEGyptios Iouis simulacri exemplar sumpsisse, quod specie arietis effingebant:

*Aries cul
tu affectum.*

bant. Quare hanc belluam apud eos diuinos honores meruisse, neque vniquam in sacrificium mactari, præterquam quod die Ioui sacro quotannis caput arietis abscinderent, ei pellem detraherent, qua Iouis simulacrum vestirent; ad quod Herculis effigiem admouerent, ita vt hoc illud cerneret: post omnes ad decoriatum arietem verberandum proficisci, cuius cadauer in sacra vna conditum, maxima cum religione sepelirët. Neque tantum apud Aegyptios Iupiter Ammon fuit, sed & apud Arcades, quemadmodum Pausanias recitat; apud quos eius effi-

gies cernebatur forma quadrata instar Hermarum, quæ sunt Mercurij statuæ. Alexander Neapolitanus scriptum reliquit, Celtas, qui sunt Galliarum populi, loco Iouis altissimam quercum veneratos esse; fortasse, quod eam arborem Ioui sacram scirët, ex cuius fructibus olim homines victitassent; tamquam Iouis esset, eos alere, quos in lucem edidisse, eisque prospicere crederetur. Quamobrem antiqui omnes fere Iouis statuas quernis foliis coronare consueuerant; perinde atque ea arbor vitæ symbolum esset, quam ab eo in mortales dimanare existimarent. Itaque Romani, eos milites querna corona cohonestare solebant, qui ciuem Romanum in pugna ex morte seruassent; ei vitæ insignia tribuentes, qui vitæ alicuius auctor existisset.

Sed & ex oleæ foliis aliquando Iouem redimebant; huiusmodi enim arbor semper viret; plurimum vtilitatis in mortales importat; eius folia cælestem colorem referre videntur: quamuis Mineruæ aut Palladi potius sacra esse videatur. Pausanias narrat, alicubi in Græcia Iouis simulacrû existisse, quod in altera manuum auem, in altera fulmē teneret, variisque florum generibus circa tempora esset redimitum. Interdum Iupiter regiam coronam gestabat, quemadmodum superius ex Marciano vidimus; nam eius effigies, vt eam Pallas cum Arachne certās, apud Ouidiū acu pinxit, erat regia; idque non iniuria, cum Deorum, hominum, vniuersique orbis Rex crederetur. Seruius decimam Virgilij Eclogam enarrans, scribit, propria Iouis insignia, quæ triumphantes gestare solebant, sceptrum, togamque palmatam fuisse (quod erat vestimenti genus purpureum, magnum, atque latum, dictum a palma, in eo intexta; alij a latitudine clauorum aureorum, qui in eo picti erant, dictum putant) itemque faciem rubro colore tinctam habere: nam vt Plinius refert, Romani quolibet festo die Iouis faciem minio illinere solebant, & a censoribus imprimis Iupiter miniandus locabatur: ex quo mulieres sumpserunt exemplum, sese minio fucandi, vt rubræ videantur: quod putent se ita pulciores reddi, cum interdum se his fucis maxime deformes exhibeant. Apud Aethiopes proceres totos se eo tingebant, hicque ibi Deorum simulacris color erat.

Victimæ, quæ Ioui diuersas ob causas, aliis atque aliis temporibus, sub variis cognominibus immolabantur, erant capra; agna bima, candidus taurus cornibus auratis: idque apud Romanos, qui interdū ei farre, sale, atque thure, absque alia victima faciebant. Apud Athenienses ei bos maçtabatur, maxime quidem ridiculo ritu; qui erat eiusmodi, vt apud Pausaniam in Atticis legitur; In Poliei Iouis ara ordeum tritico permixtum apponebant, neque custodes adhibebant: bos ad sacrum comparatus dum ad aram accedebat, fruges eas attingebat: ex sacerdotibus is, quem *Βουφόρον*, id est bouis percussorem appellabāt, securim in illum iaculatus, fugiens abibat: qui assistebant, tamquam eum, qui bouem percussisset, non vidissent, securim in iudicium ream citabant. Hic mos inde deriuauit, vt Suidæ videtur, quod in festo Iouis ferūt taurum sacras placentas deuorasse, paratas ad sacrificium, quem Taulon quidam, arreçta securi, statim interfecerit, atque fuga euaserit: bipennis relicta ad iudicium postulata, absoluta est: & eum deinceps ritum quotannis seruabant. Neque mirum, apud Athenienses securim ream peractam; nam inter Draconis leges res quoque inanimatas, cum facinoris auctor non reperiretur, citari, damnari, relegari, extraque ciuitatem abiici, alia sive pœnas irrogari pro criminis ratione volebant. Quare apud Pausaniã de Theagene, & apud Suidam de Nicone Athleta, simile quidpiam legitur. Hic pugil fuit, & pugnis, & luçta, pancratio, cursu, & aliis certaminibus, in Olympiis, Nemeis, Isthmiis & alibi victor acceperat coronas, vt aiunt, mille quadringentas: cum vero e viuis excessisset, quidam accessit ad statuam eius, quasi viueret, & flagellis eam cecidit; in quem illa collapsa, hominem contumeliosum vlta est: interfecti autem filij cedis ream egerunt statuam; itaque eã Thasij in mare abiecerunt secundū leges Draconis. Pythia vero Thasios, ex hoc iniquo iudicio peste laborantes, eam statuam restituere iussit. Quicum dubitarent, quo pacto illa e mari extrahenda esset, piscatores retia cum laxassent, vt pisces caperent, eam e mari extraxerunt, quam Thasij in pristinum locum restituerunt, eique postea diuinos honores decreuerunt.

*Victima
Ioui immo-
lata.*

*Ridiculus
ritus sacri-
ficandi.*

*Bipennis
rea facta.*

Fabulæ quæ plurimæ de Ioue narratur, multa præbēt argu-

menta, eius effigiei diuerso modo exprimendæ. nam cum referunt alias atque alias subinde formas induisse, vt amatis rebus frueretur; in taurum enim se conuertit, vt cum Europa concumberet; in Aquilam, vt Ganymedem atque Asteriam raperet, in auream pluuiam, vt Danaæ illuderet; in Cycnum, vt Lædam opprimeret; in ignem, vt Aeginam falleret; in Amphitryonem, vt cum Alcmena coiret; in Dianam, vt Calistoni se iungeret; atque in alias innumeras figuras se vertisse fertur; de quibus nihil dicendum statui; quandoquidem veteres ad eas nullam Ioui imaginem expresserunt.

DE I V N O N E.

*Iuno Iouis
Soror.*

QVI fenserunt, antiquos sub variorum Deorum nomine elementa coluisse, pro aere Iunonem intelligendam tradiderunt; quam ideo Iouis sororem fabulati sunt, quod Iupiter pro Igne poneretur: atque sicuti illum cæli regem, ita hanc Reginam vocauerunt. Ignis enim atque aer in sublimioribus locis degunt, maioremque vim in res has caducas possident, quam cætera duo elementa. Interdumque eandem pro terra acceperunt;

Vxor Iouis.

quare & Iouis vxorem finxerunt; virtus enim quædam feminialis ex superioribus corporibus in terram influit, quæ vim illi elargitur, ea omnia proferendi, quæ affatim ipsa producit; non secus atque vir genitale mulieris aruam suo femine conspergens, id ad prolem concipiendam, suoque tempore edendam compellit. Itaque Virgilius hoc innuens, Iouem dixit in sinum vxoris copiosis pluuiis descendisse. Nonnulli Iunonem idem cum Luna nume esse voluerunt; sei aliqua Lunæ cognomina attribuentes, nam Lucinam vocauerunt, tamquam ea esset, quæ a parturientibus implorata adesset, ac foetum in lucem educeret. Hinc factum est, vt antiqui alia corporis humani membra aliis diis adscribentes, sub quorum tutela essent; Iunonem superciliis præposuerunt; quod iis protegantur oculi, per quos luce fruimur, quem tribuere putabant Iunonem, Lucinam dictam. Sed tamen & brachia eidem sacra leguntur: quam obrem Homerus, qui unicuique Deo pulcerrimum aliquod membrum tribuit, a qua eum cognominet; Iunonem *ἀσπώλερον* appellat, quod

*Supercilia
sub Iunonis
tutela.*

quod est, candida brachia habentem. Itaque eius simulacrum aliqui ex materia pura atque candida effinxerunt, corpus scilicet Lunæ adumbrantes. Lucianus testatur, quamuis Dea dicta Syria, quæ Hieropoli colebatur, Iuno esset; tamen eius statuum non vnum aliquod videri numen referre, sed plurima, in ea enim aliquid Palladis, Veneris, Dianæ, Nemesis, Parcarum, atque aliorum numinum manifesto deprehendebatur; ea supra duos leones sedebat, altera manu sceptrum, altera fufum gestabat, radiis caput insigniebatur; plurimaque alia in ea cernebantur, quæ aliarum Deorum erant propria. Hinc Lucianus ostendit, Iunonis numen sub diuersis nominibus honore atque cultu fuisse olim affectum. Quare minime mirum videri debet, si ea Lucina quoque est appellata; quã parturientes, vt sibi adesset, inuocabant, quemadmodũ Terentius in Andria facit Glyceriũ, dum partus dolores experiretur, ita dicentem;

Iuno Lucina fer opem, serua me, obsecro.

Hæc ab antiquis fingebatur, sicut in Faustinae numismatibus exstat, ibi enim matronæ stolatæ imago stans cernitur, quæ dextra pateram, sinistra hastam tenet, his litteris adscriptis; **I VNONI LVCINAE**. Fere omnibus Deorum imaginibus antiqui hastas tradiderunt, vt & in iam expositis patet, & in plurimis aliis dicitur: quare eius rei ratio nõ videtur mihi amplius differenda; quæ quamuis alibi commodius forte reddi posse videatur; non tamen hic incommode aliquid de ea re attingemus; nam quispiam hic admiretur, cur Iuno, quæ pacifica fingitur, hastam gestare dicatur, quæ bellicosorum est propria: hoc quidem non semper est verum; sæpe enim se valde ferocem præbuisse narratur; vt tunc scilicet, cum opem Græcis contra Troianos tulit, aduersus quos omnes suas vires est experta, & (si Homero credimus) armata currum cõscendit, vna cum Minerua in aciem prodiit: eius currus (nam præstantissimi quique bellatores e curru tunc pugnare consueuerant) ita ab Homero describitur: lignum trãsuersum, quo currus sustinebatur, erat ferreum, rotæ ænæ erant, octo radiis suffultæ, circuli eos ambientes aurei, ære obducti, argento tegebatur locus, vnde radij exsistebant. Supra Deæ sedes loris aureis, atque argenteis contexta erat; temo argenteus, iugum aureum erat; equorum

equorum insignia aurea: nam licet alias eius currus ab auibus tractus legatur, tunc tamen equis ei opus erat. Virgilius etiam eidem currum, atque arma adscribit, cum de Carthagine in primo Aeneid. loquens, ita dicit;

Hic illius arma,

Hic currus fuit.

Quare nemini debet absurdum videri, Iunoni ab antiquis fuisse hastam concessam, neque me hoc loco rationem afferre, cur plurimis Deorum simulacris hastæ sint additæ; quæ ex Iustino est huiusmodi; olim scilicet reges pro diademate, aliisque regibus insigniis hastam gestabant; atque in orbis primordiis homines nullas Deorum statuas habebant, præterquam hastas, quas religioso cultu prosequiebantur. Sed cum humana forma effingi Dij sunt cœpti, tunc statuas non hastas coluerunt: sed tamen ut antiquæ religionis aliqua vestigia exstarent; eorum simulacris hastas addiderunt. Cum Anchises apud Virgilium lib. v. i. Aeneid. Aeneæ progeniem ex ipso orituram ostendit, ab adolescente incipit, qui hastæ inhæret: vbi Seruius adnotat hastam apud veteres præmium eorum iuuenū esse, qui, interfecto aliquo hostium in prælio, tunc primum suæ virtutis specimen ostendissent: hastamque plurimi ab antiquis factam; cæterisque armis præpositam; ea enim præstantiæ, atque imperij erat argumentum: quare fortibus viris donabatur, sub hasta quinetiam auctorem fieri solitam; denique Carthaginenses, cum bellum Romanis denunciassent, eis hastam misisse. Suidas refert, morem Athenis fuisse, ut cum efferretur cadaver eius, qui interfectus esset, hasta in pompa præferretur; aut ad sepulcri caput affigeretur, hoc ritu interfectore admonito, se inultum non abiturum. Quare olim hasta maximi ducebatur, & pulcherrimum erat insigne. Hæc igitur est causa, cur ea sacris imaginibus adpingeretur. De Iunonis currum, ab Homero descripto dici posset, eum varios colores significare, qui interdum in aëre cernantur. Sed Buccatius lib. i. x. Genealog. aliter sentit, dicens eum idcirco ita esse splendidum, quod Iuno diuitiarum Dea credebatur: arma quoque ideo ei data, ut intelligeremus, homines inter se fere diuitiarum causa pugnare. Quare eidem sceptrum in manus tradiderunt, innuen-

tes, in ipsis esse potestate, diuitias atque regna elargiendi: quemadmodum ea Paridi pollicita fuisse fingitur, cum scilicet vellet, trium Dearum pulcerrimam eius iudicio decerni. Quod quidem magnam habet probabilitatem, si pro ea Terram intelligamus; cuius sententiæ est Fulgentius, qui Iunonem capite velo obducto, manu sceptrum gestantem describit; hoc ostendens, qua in parte regna, ac diuitiæ consistant; in terra namque reges suam ditionem habent; in terræ etiam visceribus diuitiæ latent, nam inde aurum, argentum, omnia-

*Pauo Iuno-
nis sacer.*

que metallorum genera effodiuntur, indidem lapilli preciosi extrahuntur. Huic deæ Pauo sacer erat. Quare Pausanias templum Iunonis alicubi in Græcia describens, inter cætera, quæ inibi esse recenset, extitisse etiam dicit pauonem ex auro factum, atque gemmis maxime splendidis, quem Deæ Hadrianus Imperator obtulerat. Ratio autem, cur sub Iunonis tutela hæc auis esset, præter id quod de Argo refertur, esse potest, quod diuitiæ non secus animos nostros demulceant, atque pauo intuentium oculos oblectet. Buccatius lib. ix. de Deorum Genealog. pauones atque diuites inter se comparans, multa in eam sententiam dicit; nam vtrique voce maximam superbiam atque arrogantiam ostentant; aliis semper se præferunt; falsa aliorum laude se iactant; aliaque plurima apprime similia deprehendi in vtrisque possunt. Sunt aliæ quoque aues, quæ Iunoni consecrabantur; inter quas fuit quoddam accipitrum genus, item & vultur, quemadmodum refert Aelianus iuxta Aegyptiorum morem; qui huius auis pennis Isis simulacrum coronabant; quæ apud eos plurima in se numina colligebat, quæ a Græcis atque Romanis colebatur. Eisdem pennis domorum ianuas ornabant: quod secundum Alexandri Neapolitani sententiam ad domus nobilitatem, atque antiquitatem ostendam referebatur. Anseres quoque Iunoni erant sacri; quorum aliquot Romani in eius templo alebant, quod scilicet anseres se in Capitolio a Gallis obsessos, patefactis hostium insidiis, a præsentis discrimine liberaissent. Itaque in huius beneficij, ab illis accepti memoriâ, publicis sumptibus in Capitolio aliquot semper alebantur; & censores id summo studio curabant, vt optime nutrirentur; item argenteus in Iunonis templo fuit dedicatus. Atque vt se magis gratos erga hanc auem ostenderent, quotannis solemnè pompa maxima cum religione splendido ferculo anserem gestabant: eodemque tempore canem palo ex sambuco transfigebant, vt ab ea bellua pœnas male custoditæ arcis repõserent.

Iris.

Fabulantur præterea poetæ, Iridem Iunonis nunciam fuisse, per quam arcus diuersicolor intelligitur, qui in cælo pluuioso tempore existere videtur: eam dixerunt Thaumantis filiam; quod admirationem significat, quam intuentibus inicit, cum pulcerri

pulcerrima colorum specie oculos ferit: hoc spectrum ad diuitias refertur, quæ primo quidem aspectu insipientium animos stupore percellunt, cum tamen non secus atque Iris statim euanescant. Hæc apud veteres Dea est habita; quam fingebant habitu muliebri, versicolore veste, nonnumquam & croceo, in obsequium expeditam; alas etiam versicolores ei Virgilius tribuit in 1 v. AENEID. cum eam a Iunone missam fingit, ad Didonis crinem incidendū. Iuno etiam fertur quattuordecim Nymphas ad sua obsequia habuisse paratas, vt in primo AENEIDOS AEOLUM alloquens, ipsa de se dicit; quarum pulcerrimam illi in vxorem pollicetur, si ipse ventos, quorum Deus credebatur, ad AENEÆ classem dissiçiedam emittat. Hoc aeris turbationem portendit, quem Iuno adumbrat; huiusmodi sunt nubes, venti, pluuia, niues, fulgura, tonitrua, caligines, atque id genus alia: quæ etiam a Martiano Capella lib. primo Philolog. sub Iunonis imagine repræsentantur, quam ita describit; Iuno tecto capite, lacteo quodam galumnate prænitebat: cui gemmis insitum diadema præciosum: nam neque Scythidis vireta, nec Cerauniorum vibrans, fulguransque lumen, nec fructicolor hyacinthi credebatur abesse profunditas. Sed totum illud sertum capitis fulgurantis Thaumantias obtulisse reginæ cælitum ferebatur. Ipsius vero diuæ vultus assidua perlucens gratia fratri cõsimilis, nisi quod ille immutabili lætitia renidebat: hæc commutationum assiduarum nubilo crebrius turbidabatur: nam vestis eius hyalina, sed peplum fuerat caliginosum: quod tamen si appulsu cuiusdam luminis tangeretur, inter obumbrantes nebulas sudæ perspicuitatis gratia præniteret. Hæc fulmen dextera, læua sonorum bombis terrētibis sustinet timpanum, huius calcei admodum furui; quorum soleæ atræ noctis nigredine coloratur (sed Hesiodus eas vult esse auratas: in cuius sententiam poetæ omnes discedunt) eiusdem genua zona quidem diuersicolor ambiebat, quæ nunc præfulgido resplendebat orbe, nunc vanescentis gratiæ tenuata varietas ita penitus obliquabat, tamquam nihil habuisset ante discolorum. Hæc Martianus: quæ ita clare aeris qualitates ostendunt, vt nihil sit opus explicatione. Itaque ad aliam Iunonis statuam, de qua Pausanias in Corinthiacis meminit, veniamus. Deæ signum in

*Iunonis
imago.*

folio sedebat, eximia magnitudine, auro, & ebore fabricatum, Polycleti opus; corona erat capiti imposita: ea Gratas & Horas egregie factas habebat: Dea manu altera punicum malum, altera sceptrum tenebat, cui cuculus infidebat: quod idcirco factum dicunt, quod Virginis Iunonis amore captus Iupiter, in eam se auem verterit, quam puella tamquam ludicrum captarit. In hoc suam sententiam Pausanias interponit, dicēs, se hæc, & quæ his sunt similia, de Dijs vulgata, etsi vera neutiquam existimet, non putare tamen negligēda: perinde atque aliquod

arcantum sub his fabularū inuolucris latitet; quod tamen cum ipse non patefaciat; neque ego audeo aliquid comminisci; sæpius enim sum factus, me nolle ibi aliquid temere asserere, de quo antiqui tacuerunt.

Apuleius lib. x. de Asino aureo, cum Iudicium Paridis in scena actum describit, inquit, in scenam mulierem prodiisse, quæ Iunoni erat similis, honesta forma, habentem in capite candidum diadema, & sceptrum manu gestantem, Castore, & Pollice comitatam, qui cassides in capite gestabant, stellarum apicibus insignes: atque ita quoque efficti in antiquis numismatibus visuntur.

Hi Dioscuro, id est Iouis filij dicebantur, qui ita charitate se mutuo complexi feruntur, ut vita inter se diuisa, vicissim uiuerent, atque moretetur: cuius rei ergo digni sunt habiti, qui in cælum transferrentur; efficerentque signum, quod Geminos vocant. Spartiatæ ita horum simulacra effingebant; erant duo signa parallela duobus obliquis coniugata; id quod putabant, fraterno Deorum amori simulacrum proprium esse. Horum vnus pugilatu, alter equo plurimum valebat. Quare ambo sæpe fuerunt efficti albis equis insidentes, qui illos forte referebant, quos a Iunone dono acceperat, a Neptuno ipsi traditos; quorum nomen vni Xanthus, alteri Cyllarus erat: equites hi in quodam peruetusto Athenis templo visebantur: atque ea forma Vacieno, cum e prætura Reatina Romam veniret, noctu visi sunt, dicentes, Persem Regem illo die captum: quam rem Cicero lib. 11. 1. de Nat. Deor. narrat. Iustinus scribit, in prælio inter Locros, & Crotoniatas, duos adolescētes egregia forma, statura proçera, in equis albis, diuersa ab aliis arma ferentes, purpureis vestimentis indutos visos esse, qui in prima acie fortissime pro Locrensibus, quorum numerus ad quindecim milia perueniebat, contra Crotoniatas, qui ad cētum viginti milia erant: sed tamen hos ab illis fractos, ac profligatos fugisse, duorum illorum proculdubio opera; qui eiusmodi victoria parta, ex hominum oculis euauerunt. Hi non iniuria Dioscuro crediti fuere; nam cum Locri a Lacedæmoniis suppetias postulassent, iis non impetratis, ad Dioscurorū opem implorandam confugerunt. Qui qua forma essent, quæque insignia ge-

*Castor, &
Pollux.*

starent, optime in se duo illi adolescentes Messenij, de quibus Pausanias in Messeniis, expresserunt. Hi namque in Laconia fines populandi gratia simul excurrere soliti erant: forte Lacedaemonij per fastos Castoris & Pollucis dies post solemne epulum in ipsis castris computationibus se, & lusiibus oblectabant: ibi duo illi adolescentes in albis tunicis, & purpureis lacernis, equis pulcerrimis inuehentes, hastas manibus tenentes, de improviso se Lacedaemoniis ostendere. Illi, Castores esse rati, qui sacris interesse suis voluissent, adorabundi occur-

rerunt, eorum sibi numen precibus implorantes. At iuvenes, vbi primum in medium recep.i sunt, tumultum, & stragem, modo hos, modo illos hastis ferientes, ediderunt; atque inde ad suos impune, violatis sacris, reuerterunt. Pileati præterea Castor atque Pollux fuisse feruntur, vt a Catullo in hoc sca-
ronte;

A pileatis nona fratribus pila.

Nam Laconibus, ex quibus Dioscuri fuerunt oriundi, pileatis pugnare mos fuit, vt Festus scribit. Pausanias in quadam Laco-
niæ parte sigilla nonnulla pileata extitisse narrat; quæ non cer-
to asseuerat Castorum fuissent, nec ne.

Hic libet aliquid de pileo dicere, quod apud Romanos olim erat libertatis insigne; nam cum seruum manumitterent, ei caput radebant, ac pileum tradebant: hoc apud Feroniæ fie-
bat; nam ea manumissis seruis, id est libertinis præesse putaba-
tur. Quare Plautus in Amphit. seruum introducit ita optatæ;

*Libertatis
insigne.*

Vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum.

Interfecto Iulio Cæsare Romæ passim hastæ cum pileo in ver-
tice humi figebantur, quasi populus ad libertatem vocaretur.
Cum vrbs in magno discrimine versabatur, vt vndique mili-
tes ad præsens periculum contraherentur; vel cum quis sedi-
tionem commouere vellet, serui ad pileum vocabantur; quo
libertas eis certa promittebatur. Hinc legimus, Brutos mone-
tam cudisse cum pileo, duobus pugionibus imposito, eo in-
nuentes, se, tyranno interfecto, patriæ libertatem restituisse.
Nerone mortuo, Romæ, & per prouincias, quemadmodū Sue-
tonius testatur, passim populus cursitabat cum pileis, eo gestu
significantes, se a seruitute in libertatem assertos. Apud Plu-
tarchum legitur, L. Terētium nobilissimum ciuem Romanum
Scipionis triumphantis currum pileatum sequutum esse, quod
captiuus cum esset apud Carthaginienses, Scipionis opera li-
beratus esset. Idem multi quoque ciues Romani in triumpho
T. Quincti fecerunt, quod ab eo deuicta Macedonia, vindicati
essent in libertatem, quemadmodū Plutarchus, atque Lilius
referunt. Pileus præterea virtutis atque scientiæ est argumen-
tum; ideoque nostra tempestate ij, qui Doctoris insigniis de-
corantur, pileo donantur. Pileatos seruos vænum ire solitos,
quorum

quorum nomine venditor nihil præstaret, Ageſtius lib. VII. ex Cœlio Sabino refert.

Sed ad Caſtores reuertamur; nam ſub Caſtoris nomine, Pollux quoque eius frater intelligitur. Itaque Bibulus, qui Cæſaris fuit collega in conſulatu, cum ſuam ab eo auctoritatem uſurpari cerneret, qui ſolus amborum nomine cuncta præſtaret; ſibi fatebatur id accidiffe, quod Polluci; nam templum, ambobus Dioſcuris dedicatum, Caſtoris tantum, aut Caſtorum nomen præferebat. Hi, vt AElanus atque Suidas narrât, iuuenes, proceræ ſtaturæ, imberbes, inter ſe ſimiles; militaribus indumentis, ornati gladios ad femur, haſtaſque in manibus habentes effingebantur; ſtellarumque loco, de quibus ſupra dixi, flammulæ eorum capiti adpingebantur. Nam ſcribit Diodorus Siculus, Orpheum, cum tempeſtate vna cum cæteris Argonautis agigaretur, Deis Samothracibus vota feciſſe pro ſalute, ac incolumitate; & extemplo ſedatam tempeſtatem, cum duo aſtra ſupra Caſtoris, atque Pollucis capita cecidiſſent, Deorumque prouidentia ſe ſeruatos credidere. Vnde factum

*Caſtorum
opem cur
nautæ im-
plorarent.*

est, vt qui tempeſtate deprehenſi forent, Dioſcuris vota facerent. Itaque Pausanias quamdam Neptuni ſtatuam, apud Corinthios exiſtenteſſem deſcribens, in baſi inquit Caſtores fuiſſe exſculptos, vt qui nauibus, atque nautis ſalutaria numina crederentur; nam maxima aliqua tempeſtate in mari orta, ſolent interdum quidam ignes in ſublime micare, qui tranquillitatis paullo poſt futura ſpem præbent; de quibus Seneca, ac Plinius ſcribunt: hi, cum in aere ſe oſtendant, qui pro Iunone capitur, non iniuria gemini fratres, Caſtor, atque Pollux Iunoni ſunt comites attributi.

Sed iterum ad Iunonem veniendum; quam fabulæ fingunt, vt Theopompus atque Hellanicus recitant, quondam a Ioue pedibus vincitam catenis aureis, ex quibus etiam grauiſſima ferri moles dependebat: itaque ea in ſublime pendula viſebatur. Hoc eo ſpectare arbitror, quod ea aeris pars, quæ ab æthere longiſſime recedit, in qua, vt omnium denſiſſima, nubes, caligo, pluuiæ, aliaque huiuſmodi procreantur, facile cum aqua, atque terra coit, quæ elementa, cum ſint grauiora, ſemper ſidunt. Apud Pausaniam eſt legere, in quadâ Bœotiz parte Iunoni fa-

num consecratum, in qua ingens simulacrum eiusdem stantis existebat: eam vero ibi Sponsam appellabant. Sed id nominis magis iure ei in insula Samo attribuendum fuisse existimo, quam olim, vt Lactantius ex Varrone refert, Partheniam vocabant, ex Iunone, quod adolescentula ac virgo ibi degisse feratur, ibidemque Ioui matrimonio coniunctam. Itaque in templo, quod in eo loco habebat, ei simulacrum erat positum, quod sponsæ speciem referret, quæ forte flammeo obnubebatur; quod velum ita a flammeo colore, qui est ruber, dicebatur, quia scilicet recens nuptæ ingenuo quodam debeant rubore perfundi. Itaque Varro scribit, apud antiquos morem fuisse; vt nocte tantum nuper nupta cum marito coiret, perinde atque per noctis tenebras minus erubescerēt. Eædem ad mariti ædes noctu lectica vehebantur, quæ a mulis, siue bobus gestabatur, quemadmodum Suidas narrat; vbi sponsa in medio sedebat, eius latera ex vna parte marito, ex altera honestissimo aliquo aut amico, aut propinquo claudēte. Eis quinque pueri totidem faces præferbant, vt ex Plutarcho in Problematibus nuptialibus habetur; quibus cum nocturnæ tenebræ dispellebantur, tum faustum omen afferebatur, fore vt ex illo matrimonio fecunda proles oriretur; generare enim nil aliud est, quam in lucem edere. Hæ faces quinarium numerum non excedebant; nam opinantur aliqui, mulierem vno partu ad quintum peruenire posse, ibique sistere. Sed alij, rem subtilius considerantes, veteres numerum impari in nuptiis adhibuisse dicunt, vt eo pacem atque concordiam submonerent; is enim in partes æquales diuidi nequit, semper aliquo medio numero remanente, qui ambabus communis, eas iterum inter se coniungere possit. Quamobrem cælestes Deos impari numero gaudere dicunt, qui pacis semper sint auctores; inferis vero parem esse gratum, a quibus semper discordia proficiscatur; par enim numerus in duas æquas portiones dispesci potest, nihil reliqui existente, per quod rursus partes in vnum coeant. Ex imparibus veteres ad nuptias optimo iure quinarium desumpserunt; is enim primus est numerus, qui ex primis pari atque impari, inter se coniunctis existeret; vnitatis enim numerus non est, sed numerorum principium. Itemque quinque Deos in nuptiis

*Flammæ
nuptæ: vni
v. lum.*

*Faces præ-
ferbantur
nuptiis.*

*Numerus
Par. & Im-
par.*

*Ignis, &
aqua sponse
proposita.*

inuocabant, Iouem scilicet, atque Iunonē adultos, Venerem quoque, Suadelam, & Dianam. Proponebant præterea sponsæ aquam atque ignem; aut vt ostenderent, hæc per se ac seorsim infœcunda, hunc quidem, cum nihil humiditatis contineat; illam vero, cum sit frigida; sed ad rerum procreationem, caliditatem, atque humiditatem inter se coire debere; eodemque pacto ad prolem conficiendam, viri atque vxoris coniunctione opus esse: aut vt eam admonerent, vt, quemadmodum ignis res impuras expurgat, & quod in re inest sæcis excernit; aqua, que sordes cunctas eluit: ita se pudicam, ac puram præstet, nihil vniquam in se admittens, quod labe connubiales leges aliqua respergere valeat. Ferebatur etiam colus atque fusus: itemque in mariti domum per ouis vellus nuptā trā sibat: alios præterea ritus veteres in nuptiis adhibebant; quos, vt ad nostrum propositum minus facientes, prætermittimus; nam paucos hos recensuimus, vt ostēderemus, quo pacto Iunonis sponsæ simulacrum esset effingēdum; nam hoc Varro reticuit, cum huiusmodi simulacrum Iunonis in Samo insula existare testatus est. Sed ad id reuertamur, quod ex Pausania dicebamus, Iunonem scilicet sponsam vocatam; rationemque, cur ita vocaretur, ex eodem in Bœoticis afferamus; quæ est huiusmodi; Iunonem autē iratam Ioui, incertum qua de causa, in Eubœam secessisse: Iouem, cum placare eam non potuisset, ad Cithæronem, qui tūc Platænsibus imperabat, venisse: fuisse vero Cithæronem nemini calliditate secundum. Eius monitu Iupiter simulacrum e ligno fabricauit, illudque plastro vestimentis velatum imposuit: in vulgus vero prodidit, Platæam eam esse, A sopi filiam, quæ sibi esset despōsata. Id vbi ad Iunonis aures peruasit, accurrit illico, & ad plaustrum accedens, veste conscissa, ligneam esse effigiem comperit, quam nouam esse nuptā putarat: falsam se itaque latenti animo ferens, facile in gratiam cum Ioue rediit. In eius rei memoriam festos celebrabāt dies, Dædala quæ nuncupabantur. Hanc fabulam Eusebius ex Plutarcho ita interpretatur; Iunonis ac Iouis bella, & dissidia nihil aliud, quam elementorum intemperiem significant; quæ, nisi certis proportionibus contemperentur, natura rerum soluta, magnam perniciem afferunt. Si ergo, Iupiter, id est, calida virtus, ac ignea

nimum

nimum exceſſerit, ſiccitate omnia pereunt: ſin vero Iano, hu-
 mida ſcilicet; & ventoſa natura, Iouem aſpernata ſuperauerit,
 magna viſ pluuiæ delata diluuiò cuncta vaſtabit: quod illis
 temporibus factum, Bœotiam maxime regionem probauit; que
 multitudine aquarum tecta fuiſſe dicitur: quia quam primum,
 tempeſtate tranſacta, terræ apparuerunt, Deorum reconcilia-
 tio facta fingitur: prima vero omnium arborum quercus efflo-
 ruit; quæ non modo piis hominibus (vt Heſiodus ait) verum
 etiam diluuij reliquiis opitulata eſt; cum glandes rami ferant,

& apes cum tegat truncus.

*Iunonia ro-
sa.*

Iunonē veteres candidis liliis coronabant, quæ Iunonias rosas appellabant; nam eius lacte respersa, vt fabulis fertur, candida euaserunt: fabulantur enim, Iouem ad eius dormientis vbera Herculem infantem admouisse, ne eum suo lacte nutritum, tam infecto odio prosequeretur. Sed eum nimis auide lac exfugentem effecisse vt Dea euigilaret, cognitumque, statim esse proiectum, ita vt lac per cælum spargeretur, indeque ea

Via lactea.

cæli pars dealbaretur, quam viam lacteam Astrologi vocant; aliquid etiam in terras instillaretur, ex quo lilia candescerent. Tertullianus testatur, Argis Iunonis simulacrum fuisse, vitium ramis circumdatum, quod leonis pellem pedibus proculcabat; perinde atque in Bacchi contumeliam pampinos gestaret, leonemque calcaret, vt Herculi iniuriam faceret; quos ambos priuignos maximo odio infectabatur. Lanuuij Iuno sospita, tamquã Dea tutelaris colebatur, vt Liuius refert; eiusque statua, sicut Cicero testatur, caprina pelle amiciebatur, hastam, atque parmam gestans. Festus de Iunone Februali loquens, cur ea ita nuncuparetur, inquit, ei Februario mense sacra fieri, eiusque ferias esse Lupercalia, qua die mulieres februebantur a Lupercis amiculo Iunonis, id est, pelle caprina. Finxerunt præterea ipsius Iunonis simulacrum, æream forficem præferens; sumpta translatione (vt Suidas dicit) ab incidente capillos forfice, & purū corpus ostendēte: quod munus aeri, cuius Iuno est symbolum, in humanis corporibus expurgandis tribuitur. In quodam Neruæ numismate matrona est cum radiata corona, in throno sedens, læua sceptrum, dextera forficem præfert. Iuno iudicari possit: litteræ tamen, quæ in eo leguntur, hæ sunt; FORTVNÆ P. R.

Non memini, me de alio Iunonis simulacro legisse; nisi quod aliqui eam rectam effingunt, manibus papauerum capita tenentem, ac ad pedes iugum habentem; hoc inuuentes quo pacto inter se coniuges coniuncti esse debeant; idemque referatur ad prolem ex eorum coniunctione existentem: huius imaginis nullam apud antiquos mentionem inuenio factam: præterquam quod Iugæ Iunonis ara fuit Romæ in vico, qui ideo Iugarius dictus est, vt Festus ait; quod ad hanc aram, veteri ritu

nuber

nubentes vinculis iungebantur in omen futuræ concordia. Et Seruius super illa Virgilij verba I v. Æneid.

Ne cui me vinclo vellem sociare iugali.

Iugali, inquit, propter iugum, quod imponebatur matrimonio coniungendis; vnde etiam Iuno Iugalis dicitur. Et, cum Dido se Æneæ matrimonio coniungere statuisset, sacrificasse ibidem legitur,

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia cura.

Ex quo nonnulli, itemque ex Veneris imagine, quæ cū compedibus pingitur, Matrimonium expresserunt, quod collum iugo submiterit, & pedes compedibus habeat vinctos. Id alij ex Hymenæo deriuarunt, qui nuptiis præesse credebatur: in quibus cum olim, quibusdam conceptis precibus inuocabant, vt is suo numine præsens, matrimonium fortunaret. Sed & aliis quibusdam ritibus antiqui coniugalem concordiam adumbrabant: nam coniugibus fausta quæque precati, in nuptiis a male ominatis verbis parcebant: quare sæpe cornicem nominabant, vt inferius in Concordia imagine videbimus; Iunoni que Iugali sacrificantes, fel ex victima extrahebant, idque post altare proiiciebant, vt ostenderent inter coniuges nihil amoris intercedere, quod est, eos vacare omni dissidio, atque odio debere. Atque ideo veteres in nuptiis celebrandis, Hymenæum inuocandum sanxerunt; non quod is matrimonium instituisset, sed quod post multos grauesque labores, atque discrimina, ad optatas tandem nuptias maxima cum felicitate peruenisset. Res autem ita a Luctatio Statij interprete lib. 111.

Theb. narratur; Hymenæus puer Atheniensis fuit: is, cum annos puerilis ætatis excederet, neque adhuc virum posset implere, ea pulcritudine præditus fuisse dicitur, vt fœminam mentiretur. Hic cum vnâ ex ciuibus suis virginem nobilem adamasset, ipse mediocribus ortus parentibus, quia nuptias desperabat; quod poterat tamen, puellam extrema amoris linea diligēs, animum solo satiabat aspectu. Cumque nobiles fœminæ cum virginibus sacra Cereris Eleusinæ celebrarent, subito piratarum aduentu raptæ sunt: inter quas etiam Hymenæus, qui illo & amatam fuerat subsequutus, & ipse puella creditus. Cum igitur per longinqua maria prædam piratæ vexissent, ad

Matrimonium.

Hymenæum.

Fel proiectu.

Narratio de Hymenæo.

quandam regionem tandem delati perueniunt; ibique somno oppressi, ab insequentibus sunt interempti. Hymenæus, relictus ibi virginibus, reuersus Athenas, pactus est a ciuibus dilectæ nuptiæ, si eis filias suas restituisset: quas vbi pro voto restituit, exoptatam accepit vxorem: quod coniugium quia felix fuerat, placuit Atheniensibus nomen Hymenæi nuptiis miscere. Hæc Luctatius. Sed Donatus in Adolph. Terentiatque Seruius in primum Æneid. ipsum etiam Hymenæum tradunt puellas liberasse, cum piratas somno fatigatos interfecisset. Hæc Græci de nuptiarum suarum Deo: sed Romani omnis causæ Thalassionem in nuptiis inuocabant. Res ita habet, quemadmodum eam Liuius describit; Romæ scilicet in rapto Sabinarum virginem vnã, longe ante alias specie & pulchritudine insignem a globo Thalassij cuiusdã raptam fuisse; multisque seiscitantibus, cui nam eam ducerent, identidem, ne quis eam violaret, Thalassio ferri, clamitatum: propter quod nuptialem hæc vox em factam. Aut hic ritus inde originem trahit, quod Thalassio, iuxta Varronis sententiam, signum sit Ianicij: nam Thalassionem vocabant quasi illum vas utique Ianicij aptum: ut hæc vox sæpius repetita, sponsam admoneret, quodnam eius esset munus futurum: id etiam Plutarchus in Problematis confirmat, referens quoque, quod superius de colo, atque fuso, atque transitu per vellus ouillum diximus; sed & Festus vult sponsam supra id sedere solitam; ex eo enim lana sumitur, quæ postea colo aptatur; atque hæc verba concepta dixisse, Vbi tu Caius, ego Caia: quibus verbis designabatur, omnia inter maritum atque vxorem cõmunia esse debere. Atque senserunt aliqui, huiusmodi nomen in nuptialibus cæremoniis fuisse adhibitum, in Caiæ Cæciliæ memoriam, quæ eadem Tanaquil Tarquinij Prisci vxor fuit, mulier sane sapiens, atque omni virtutum genere prædita, quæque domum summa cum prouidentia administravit. Quare Plinius ex Varrone refert, Romæ magna cum religione eius fufum, atque colum fuisse seruatum; crepidas aliqui addunt. Hincque factum esse asserunt, ut sponsa, vbi primum viri domum ingrederetur, secum colum vna cum lana, atque fuso afferret, vt scilicet se ad virtutem mulieris huius imitandam excitaret, quæ suis laboribus regiam vestem

*Thalassius
in nuptiis
inuocatus.*

vestem Seruio Tullo suo genero confecisse fertur: hanc postea
 ad Fortunæ templum suspenderunt. Cingulo insuper nupta
 cingebatur, quod vir in lecto soluebat. Factum id ex lana ouis
 Sextus Pompeius dicit; vt sicut illa in glomis sublata, cōiuncta
 inter se est; sic vir suus se cum vinctus, cōiunctusque esset. Cin-
 gulum id Herculano nodo vinctum, vir ominis causa solue-
 bat; vt sic ipse felix in suscipiendis liberis esset, sicut Hercules
 fuit, qui LXX. liberos reliquit. In quo Deam Virginensem vir
 inuocabat, quæ fasciis virginalibus feliciter soluendis præesse
 credebatur. Hanc Deam, vt D. Augustinus lib. vi. de Ciuit. Dei
 ex Varrone refert, vnā cum magna Deorum turba in cubicu-
 lum ferebant, vt iis opitulātibus, vir facilius virginalē florem
 decerperet, neque sponsa id reformidaret, cum tot Deos præ-
 sentes cerneret, qui eam, ad sese marito permittendam horta-
 bantur, quolibet suum munus exercente; nam distincta erant
 inter eos munera. Sed Coryphæi Venus atque Priapus erant.
 Sed quid referre est opus Deorum numerum, qui ab antiquis
 nuptiis præponebantur, cum sit fere innumerabilis? neque id
 mirum, nam (vt supra diximus) apud veteres mos fuit, vt singu-
 lis hominum actionibus singulos Deos præficerent; qui etsi
 interdum non erant inter se numine diuersi, cognominibus ta-
 men distinguebantur: quod ex Martiano Capella lib. i. i. Philol.
 patet, vbi eandem Iunonem ob quattuor munera, quibus in
 matrimonio fungi putabatur, quattuor cognominibus insi-
 gnitis; quæ sunt, Interduca, Domiduca, Vinxia, atque Cinxia; ver-
 ba sunt huiusmodi; Iure te mortales puellæ debent in nuptias
 conuocare, vt earum & itinera protegas, & in optatas domos
 lucas, & cum postes vngent, faustum nomen affigas, & cin-
 gulum ponentes in thalamis, non relinquant. Sed iam de Diis
 nuptialibus satis, de quibus nullam eorum imaginem apud an-
 tiquos me legisse memini: reuertamur ad ritus, qui in nuptiis
 adhibebantur, quatenus ad Hymenæi effigiem pertineant. So-
 lebant olim vittis postes ornare, ac eosdem adipe vngere, ne
 quid mali medicamenti inferretur. Mariti nuces spargebant,
 pueris magno cum strepitu eas colligentibus, ne sponsa elan-
 dor, dum fasciam virginalē sibi solui nollet, a circumstanti-
 bus audiretur. Aliis placuit, ea id gratia factum, vt se puerili-

bus omnibus ludis renunciare, & iuuenilia cuncta ludicra relinquare, maritus eo indicio testaretur. Varro spargendarum nucum hanc esse rationem putabat, vt Iouis omine matrimonium celebraretur; vt noua nupta matrona esset, sicut Iuno: nam nuces in tutela erant Iouis. Sed de his haftenus. Pingebatur Hymenæus coronatus floribus, & amaraco, dextra facem tenens, sinistra flammeum (lutei velaminis id genus) quo velo nouæ nuptæ se tegebant; idque flammeum vocabatur, quo boni ominis causa eas velari solitas Sex. Pompeius tradit, id-

*Imago
Hymenæi.*

circo quod eo assidue Flaminica vteretur; cui diuortium face-
re non licebat. Sed tamen non incommode id referri potest ad
poniæ ruborem atque verecundiam innuendam, quam idem
dicamus licet cum Pudore, quæm antiqui tamquam Deum ve-
nerabantur: quare ei Athenis altare erat dicatum; Lacedæmo-
ne vero simulacrum positum fuit ea de causa, quam Pausa-
nias in Laconicis narrat; Cum Icarius Vlyssi Penelopæ nuptum
dedisset, Vlyssis animum tentauit, numquid Lacedæmone do-
micilium habere vellet. Quæ spes vbi hominem fefellit, filiam
orare cœpit, ne se desereret, atque vt secū permaneret. Quin &
Ithacam iam proficiscētem in curru prosequutus, multis eam
solicitabat precibus. Vlysses, tandem victus hominis importu-
nitate, puellæ optionem dedit, vel se vt sequeretur, si id mallet,
vel cum patre Lacedæmonem rediret. Ibi illam aiunt, nihil sa-
ne respondiisse, sed faciem tantum velasse: Icarium, cum sibi
probe nosse videretur, quid illa animi haberet, vt cum Vlysse
abiret, permisisse. Signum vero Pudoris ea in viæ parte dedi-
casse, quo Penelope, cum faciem velauit, peruenerat: quod for-
te facie tecta effectum erat. Quare non temere recens nupta
faciem flammeo velabat, quod sinistra Hymenæus gestabat;
qui & in pedibus croceos foccos habebat. Sed eius imago
præclare a Catullo in Epithalamio in Nuptias Iuliæ & Manlij
adumbratur, his verbis;

Collis o Heliconij

Cultor, Vranix genus,

Qui rapis teneram ad virum

Virginem o Hymenæe Hymen.

Cinge tempora floribus

Suaue olentis amaraci;

Flammeum cape latus: huc

Huc veni, pineo gerens

Luteum pede soccum.

Excitusque hilari die,

Nuptialia concinens

Voce carmina tinnula,

Pelle humum pedibus,

Pineam quate tadam.

Seneca vero in Medea sic eundem effinxit his versibus;

*Et tu, qui facibus legitimis ades,
Noctem discutiens, auspice dextera,
Huc incede, gradu marcidus ebrio,
Præcingens roseo tempora vinculo.*

Claudianus etiam in Epithalamio Palladij & Serenæ ita de Hy-
menæo canit;

*Dulce micant oculi, mœas infecerat igni
Solque pudorque genas: dubiam lanuginis umbram
Cæsaries intonsat egit.*

MAGNA MATER.

TERRAM existimauere veteres, omnium Deorū primam;
quam ideo Magnam matrem, atque Deorum matrem dixe-
runt; & pro naturæ eius varietate, diuersisque qualitatibus,
multa ac varia ei nomina imposuerunt, multiplici cultu affe-
cerunt, ac diuersas illi statuas posuerunt. Quamobrem, cum de
ea, prout interdum sub Iunonis nomine intelligebatur, supe-
rius differuerimus; nunc dicendum restat de aliis imaginibus,
quæ aliarum Dearum nomine insignitæ, terram nobis repræ-
sentant; cui vni rerum naturæ partium, iuxta Plinij sententiam
lib. 11. naturalis historię, eximia propter merita cognomen
indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, vt cælum
Dei, quæ nos nascentes excipit. Itaque solebāt veteres editum
infantem statim in terra deponere, tamquam si collocassent in
vlnis omnium rerum matris: quem & illico leuabant; cui rei
Deam dictam Leuanam præposuerūt: sicut & Cuninā Deam
colebant, quam infantes in cunis tueri, & fascinum subinoue-
re credebant. Erat & Vagitanus Deus, qui infantum vagitibus
præesse existimabatur. Paueritia puerorum pauoris Dea dice-
batur. Edusa & Potina Deæ præsidēs existimatæ sunt infantum
eduliis & potionibus. Quare terra nascentes nos vbi statim
exceperit, natos alit, semelque editos sustinet semper; nouissi-
me complexa gremio, iam a reliqua naturā abdicatos, tum
maxime vt mater operit. Neque homines tantum, aut belluæ,
sed omnia quæ hic sunt, a Terra vitam haurire, ab eaque ali,

*Terra cur
mater dicta*

ac conseruari vidētur. Merito igitur magna mater, & Deorum
 pporum mater appellatur; nam Dij, qui a veteribus colebātur,
 aliquando mortales fuisse perhibentur, ac ex terræ fructibus
 victitasse constat, instar mortalium cæterorum. Hæc eadem est
 atque Ops, Cybele, Vesta, Rhea, Ceres, aliæque, quæ Terram
 aliquomodo significant; quarum nomina, fabulas, ac alia quæ
 de eis iactantur a nobis hic declarabuntur, cum earum imagi-
 nes describemus, si opportune ceciderit: nam sicut pictores ta-
 bulas omnibus ornamentis conuestiunt, quæ intuentium ocu-
 los oblectare possint; ita & nos has a nobis adumbratas imagi-
 nes omni pigmentorum genere distinguere decreuimus, quo
 regentium animos maiori voluptate perfundant: nam hic in-
 terdum nomen aliquod expono, aliquando fabulam interfe-
 ro, quam vel lōga interpretatione declaro, vel leuiter præstrin-
 go; nec omitto aliquid attingere, quod ad historiā pertineat:
 omnia vero hæc ita præstare studeo, vt loco fiant; qua ex re si
 non magnam aliquam oblectationem lectoribus creos; certe
 non mihi videor multum molestiæ afferre; cum rerum varietas
 per se nata sit, fastidium magna ex parte leuare. Magna ergo
 mater Ops ab antiquis fuit appellata, ab ope scilicet præbēda; *Ops.*
 quia nihil est, quod mortalibus maiori sit adiumento, ad vitam
 tolerandam ipsa terra: quam & Homerus *ἑτάλοπον*, hoc est, vitæ
 elargitricem cognominat; ea namque vbi commode degere
 possimus, vndeque victitemus, affatim suppeditat; plurimisque
 rationibus, piissimæ matris instar nobis prodest. Quare Mar-
 cianus eam describens, inquit, eam grādæuam, corpulentam-
 que esse: quod cum iis consentit, quæ Pausanias in Achaicis
 de quodam Telluris simulacro refert, quam vocabant Eury-
 sternon, id est, latum pectus habentem. Hæc quamuis fœcun-
 da, circumfusaque partibus, tamen floridam, discoloramque
 vestem herbida palla contexuerat; in qua totus gemmarum,
 metallorumque census, atque omnium prouentus, frugum-
 que, & sationum larga admodum vbertate ferebantur. Ex hac
 imagine Terram quiuis intellexerit; quam Varro vult, vt D. Au-
 gustinus refert, Opē vocari, quod humana opera melior eua-
 dat, & quo magis colitur, eo vberiores fructus proferat: eam-
 dem dicit Proserpinam nuncupari, ex ea enim fruges exeun-

*Expositio
imagine
Opis.*

tes proserpunt. Vesta dicitur, quod viridibus herbis vestiatur. Buccatius lib. iii. de Geneal. Deorū huius imaginē exprimit, & quid ea sibi velit, exponit. Dicit ergo eam in capite turritam coronam gestare; nam terræ ambitus, coronæ instar est ciuitatibus & oppidis insignitus. Vestis præterea ramorum, atque herbarum textura distinguitur; quæ arbores, plantas ac herbas ostendit, quibus terra est consita. Sceptrum manu tenet, quo regna, diuitiæ, ac humana potentia, quæ sunt in terra, significantur: timpana, quæ apud eam sunt, ad terræ rotundita-

tem referuntur, quæ in duo hemisphæria diuiditur, quorum vnum superius vocatur, in quo nos degimus, alterum inferius, quod Antipodes incolunt. Quadriga vehitur; nam ea licet immobilis persistat, opera tamen, quæ in ea exercetur, certo quodam ordine per quattuor anni tempora progrediuntur, alio aliud deinceps sequente. Quod a Leonibus trahitur, vel agricolarum in tradendis terræ seminibus opera demonstrat; consueuere enim leones, vt Solinus dicit, si per puluereum solum iter faciant, caudâ pedum suorum verrentes turbare vestigia, ne venatoribus sui itineris præstent indicium: quod & agricolæ seminibus iniectis, statim faciunt, sulcos tegentes, ne semen surripiatur ab auibus: vel cum sint ossa leonum ossibus cæterorum animalium duriora, intelligi voluerunt, vertentium terram membra oportere esse solidiora, quam cæterorum: vel vt ostendatur per leones, quos quadrupedum reges dicimus, iugo Opis subditos, orbis principes terræ legibus esse suppositos. Si vero fabulam spectamus, Hippomanes & Atalanta, eo quod in luco Matri Deorum sacro, nulla religionis ratione habita, vna coierint, in leones ab ea conuersi dicuntur, ac domina currui alligati. Sedes autem vacuæ circum illam positæ designant, non solum domus, sed ciuitates, quæ incolentium sunt sedes, vacuas per sæpe fieri, vel peste agente, vel bello; seu quia in terra plurima sunt loca inhabitata: seu quia ipsa terra semper sedes seruet vacuas nascituris. Corybantes autem hanc armatos obire veteres voluerunt, innuentes, vnumquemque mortalium pro patria sede debere se bellis exponere, & arma pro salute patriæ sumere. Isidorus præterea scribit, clauem Matri Deorum in manus traditam, vt eo intelligeremus, terram hyberno tempore claudi, in suumque sinum semen sparsum abdere, quod vere erumpit; tunc autem terra aperiri dicitur, secundum Alexandri Neapolitani sententiam. Eam antiqui quernis fertis interdum redimebāt; nam olim homines glandibus, à terra productis victitabant, sicut nunc frumento, aliisque fructibus vitam sustentant, quos & eadem terra abunde sufficit. Coronæ aliquando erant pineæ; hæc enim arbor illi sacra erat; ob maximam earum copiam, quæ in Phrygia est, vbi ea primum est Dea habita, & præcipuo cultu afficiebatur, ita

Leonum natura.

Clauis in manu Matri magna.

Dea Phrygia. vt Dea Phrygia fit nuncupata. Quare ab eius regionis monte dicto Berecyntho, est dicta Berecynthia: ita eam Virgilius v. i. Aeneid. appellat, cum ei similem Romam facit, ita dicens;

Qualis Berecynthia mater

Innebitur curru, Phrygias turrata per urbes,

Lata Deum partu, centum complexa nepotes.

Pinus sacra Magne matri.

Aut pinus Magnæ matri fuit consecrata; quod feratur, Atys pulcerrimus adolescens, ab ea adamatus, in eam arborem conuersus. Fabula autem est huiusmodi; Dea huius pueri amore capta, eum ad se adsciuit, ei suorum sacrorum administratione credita: ita tamen, vt virginitatem coleret: quod ille & iuramento confirmauit, se facturum: sed postea pulcritudine Nymphæ cuiusdam, Sagaris fluuij filix captus, promissi oblitus, cum ea concubuit. Quod cum Dea rescuisset, statim Nympham de medio sustulit; adolescentem vero a se expulit. Qui peccati conscientia permotus, in eum furorem adactus est, vt montes peragraret, semper vociferans, ululans, ac caput concutiens: petris vero acutissimis frustra ex suis carnibus concideret, & abscissa virilia ab se proiecerit. Sed Dea, eius tandem commiseratione mota, in pinum eum conuertit: vtque significaret, se adolescentis memoriam retinere, pineis ramis se coronari voluit; ac suos sacerdotes acuta petra se castrare, atque diebus sibi sacris, eos circumire iussit caput agitantes, brachia compungentes, totumque corpus vulnerantes, vt in eo Atyn imitarentur. Hi sacerdotes Galli quoque vocabantur, a quodam regionis illius fluuio sic dicto id nomen mutuati, ex cuius aquis qui bibissent, statim in furorem atque insaniam rapiebantur. Pausanias in Achaicis scribit, fuisse in Dymæis templum Dindymenæ matri, & Attæ (qui idem est atque Atys) consecratum. De Atta hæc refert fabulam; hic Matris Deum orgia apud Lydos peregit: quare cum apud eam in honore esset, Iupiter inuidit, aprumque immisit, qui Lydorum labores & opera vastabat, tum & ipsum Atten interfecit. De eodem aliam longe absurdissimam fabulam narrat; quæ est huiusmodi; Iouem ferunt in somnis semē in terram effudisse, ex quo genius duplicis sexus est natus; quē vocauit Agdistin. Hunc vero Dij metuentes, illi pudendum absciderunt; atque exinde, nata amygdala

mygdala: quæ matura cum facta essent; Sangarij aiunt fluuij
 filiam cepisse, & in sinum posuisse: tum statim fructus euanit:
 ipsa autem puella prægnans facta, cum peperisset, hircus pue-
 rum expositum curauit. Sed supra hominem cum formosus
 adoleuisset, pueri amor Agdistin cepit: adultum autem iam
 Atten propinqui Pefinunta miserunt ad regis filiam. Canaba-
 tur iam Hymenæus: instar Agdistis: Attes vero furore corre-
 ptus, sibi virilia amputauit: amputauit & Rex, qui filiam illi da-
 bat. Porro pœnitentia Agdistin cepit ob ea quæ fecerat, &
 ab Ioue impetrauit, ne quid corporis Attes putresceret, neve
 liquefceret. Hæc Pausanias. Eusebius lib. 111. de Prepar. Euang.
 Attis, inquit, maxime flores significat, qui antequam ad fru-
 ctum veniant, defluunt: quapropter ei abscissa virilia feruntur.
 Sed iam ad Magnam matrem reuertamur, quæ olim maxima
 pompa e Phrygia Romam est aduecta: legatos enim eo Sena-
 tus miserat, cum de ea in urbem accersenda libris Sibyllinis ef-
 sent admoniti. Nauis autem, qua id simulacrum uehebatur, in
 faucibus amnis Tiberini vado hæserat, nec vlla vi inde amo-
 ueri poterat. Tunc Claudia Vestalis, quæ de pudicitia male au-
 diebat (nam eam comptiorem, ac in hominum consuetudine
 liberiorem animaduertentes, in suspicionem parum integræ
 eius pudicitie venerant) manibus ad Deam leuatis, Tu optime
 nosti, inquit, me impudicam vulgo existimari: quare te precor,
 vt, si eius criminis sim rea, de me tu pœnas sumas: sin semper
 me castam integramque custodiui, in huius rei argumentum,
 meam pudicam manum sequi ne detrectes. His dictis, cingulo
 nauem alligauit, quam facillime quo voluit, traxit, maximo
 cum spectantium stupore. De ea autem virgine nemo postea
 ausus est vumquam aliquid, quod eius famam læderet, loqui,
 immo ne suspicari quidem. Hoc operæpretiũ arbitratus sum
 narrare, vt qui Pudicitie imaginem exprimere velit, habeat
 vnde exemplar desumat: licet multa, eaque præclara argumen-
 ta non desint, quæ sparsim hoc in libro sunt disseminata, ad
 quæ facile quis eam effingat. Huius Deæ simulacrum Romam
 aduectum, in atro lapide erat exsculptum, quod cum eo per-
 uenisset, vbi Almon in Tiberim influit, a sacerdotibus ex naui
 in plaustrum fuit impositum, quod a duabus vaccis traheba-

*Attis quid
 significet.*

tur: atque in urbem maxima cum pompa, & populi publica
lætitia fuit receptum. Quotannis vero eadem pompa celebra-
batur, & Carpentum, quo vehebatur simulacrum, Almonis
vadis, immo etiam ipsum simulacrum, & sacerdotes, gladij
quoque abluébatur: quod ostendit Ouidius in Fastis, sic dicēs:

Est locus, in Tiberim, quo lubricus influit Almon,

Et nomen magno perdit in amne minor.

Illic purpurea canus cum veste sacerdos

Almonis dominam, sacraque lauit aquis.

In hac pompa currum præcedebant multi nudis pedibus, qui longe obscenissima de hac Dea, & eius amasio Aty concinebant. Quare D. Augustinus lib. II. de Ciuit. Dei execrabiles hos ritus detestans, Antè eius lecticam, inquit, die solenni lauationis eius talia per publicum canebantur a nequissimis scenicis, qualia non dico Matrem Deorum, sed matrem qualemcumque seuatorum, vel quorumlibet honestorum virorum, immo vero qualia nec matrem ipsorum scenicorum deceret audire. Herodianus in historia Commodi idem testatur, dicens: Veris initio, solemnique die pompam Matri deùm Romani celebrant, in ea quæ apud quemque sunt diuitiarum præcipua, supellexque materiæ, aut artis spectandæ, præferri ante Deam solent; passimque omnibus ludendi licentia permessa, sic vt personas induât, quas cuique libitum. Alij quoque festi dies, ludi, sacrificiaque in huius Deæ honorem apud veteres sunt instituti. Sed quia ad rem nobis propositam minime facere videntur, de eis dicere omittamus. Sed tantum dicamus, ei porcæ maectatam fuisse: hæc enim bellua, cum copiosam prolem vno partu effundat, maxime terræ fœcunditatem imitatur. Ouidius refert, ei, cum primum Romam ingressa esset, indomitam iuuentam fuisse immolatam, Romanis fortasse Ægyptiorum morem exprimentibus, qui hieroglyphicis suis litteris terram volentes innuere, bouem (vt Macrobius scribit) aut vaccam describebant. Apud Tacitum legitur, quosdam Germaniæ populos Matri Telluri diuinos honores tribuisse, tamquam quæ cunctas in mortalium res adhiberetur. Sed cum ij (vt superius diximus) templis, ac simulacris carerent, diuinam ei rem in loco faciebant. Erat currus, pannis opertus, quem nefas erat cuiquam præterquam sacerdoti attingere, vt qui solus sciret, ibi Deam esse: quare nusquam ab eo curru recedebat, quem duæ vaccæ per eam regionem trahebant. Tunc festi dies omnibus incolis indicebantur; arma tractare non licebat, sed ea clausa omnibus erant: regio vniuersa pace, atque ocio abundabat: loca autem, per quæ Dea iter fecisset, maxima cum religione colebantur. Cum hæc diuturna peregrinatione defessa esset, neque amplius apud mortales versari vellet, currum, quo vecta fuisset, quodam in lacu, vna cum vestibus, qui-

*Magna
tris victime*

*Tellus
Germanis
Dea habita.*

bus tecta fuisset, immo & ipsam quoque abluabant. Serui vero, qui id opus præstitissent, numquam amplius existebant, absorpti lacu illo: quod mirum in modum eorum populorum animos religione opplebat, & numinis maiorem venerationem iniiciebat. Hæc eadem (vt & Tacitus refert) ab aliis quoque Germaniæ populis colebatur, nullum eius simulacrum habentibus: qui tamen in eius religionis argumentum, apri imaginem ferebant; quam omnium armorum instar existimabant sibi id persuadentes, eo se præsidio tutos ac incolumes a cunctis periculis, atque hostium vi conseruandos. In numismate quodam Faustinae Magna mater ita exprimitur: Est mulier, corona turrata redimita; hæc sedet, dextero brachio sedi innixa; sinistra Clypeum continet, supra genu collocatum; ex utroque latere singulos leones habet. Eadem & Cybele, a quodam scilicet Phrygiæ monte fuit nuncupata. Sed Festus Pompeius vult eam dictam ἀπό τῆς κύβου, qui est cubus; quin & eadem ratione ei cubus ab antiquis dicabatur, quo terræ stabilitas monstrabatur: nam quocumque tadem modo cubus iaciatur, semper rectus stabit. Eius imago cum ea consentit, quam supra Magnæ Matri attribuimus; nam & caput turrata corona habet ornatum, quemadmodum Lucretius de ea dicit lib. 11.

Muralique caput summum cinxere corona:

Eximij's munita locis, quod sustinet vrbes.

Muralicorona qui nã donaretur.

Hac corona olim donabantur ijs, qui primi hostilia mœnia ascendissent. Eiusdem currum leones trahunt: quod secundum aliquorum sententiam adumbrat, Terram in aere p̄dere. Eius currus rotis sustinetur; nam circum terram cælestes orbis perenni motu voluuntur: quod etiam leonibus innuitur, quæ sunt belluæ feroces: cæli namque sunt maxime valida corpora, vquæ aerem intra se coerceant, ac terram contineant, ne diffluat. Quare eodem libro ita apud Lucretium legitur;

Hanc veteres Graium docti cecinere Poeta,

Sedibus in curru biungos agitare leones,

Aeris in spatio magnam pendere docentes

Tellurem, neque posse in terra sistere terram.

Leones etiam ei subiugati significare possunt, maternam pietatem omnia superare. Itaque de ea ita Ovidius lib. 1 v. Fastorum

um scribit.

-- *Feritas mollita per illam*

Creditur: id curru testificata suo est.

Dum hoc mirum in modum consentit id quod apud Aristotelem libro de mirabilibus rebus exstat; narrat enim, in Sipylo Phrygiæ monte lapidem paruum quidem, oblongum, ac rotundum inueniri, quem si quis repertum ad Cybeles templum tulisset, maxima pietate erga parentes afficiebatur, eosque in posterum summa obseruantia colebat, licet antea impius erga illos exstitisset, violentis etiam manibus in eos iniectis. Nonnulli opinantur, vt Diodorus refert, Cybele leones attributos, quod ea ab illis nutrita in monte Cybelo feratur, a qua ea id nomen sortita fuisset: nam & alij multi a belluis alti dicuntur, vt Æsculapius a canibus, Romulus atque Remus a Lupis, a ceruis Telephus, Semiramis ab auibus, a picis atque capra upiter: quæ licet fabulosa videantur, tamen ita historiis est traditum, atque pro vero confirmatum. Qui de rebus naturalibus scripserunt, elementa ita inter se communicare voluerunt, vt aliud facile in aliud commutetur, prout magis concrefcit, vel attenuatur. Quare Plato inter ea decuplam proportionem esse existimauit. Si quis ergo id diligenter considerauerit, minus mirabitur, tantum inter se antiquorum Deos implexos, vt vix extricari posse videantur; nam idem Deus alias atque alias subinde res significat; e contra sæpe diuersa inter se nomina ad eandem, eandemque rem referuntur: vt Iupiter plerumque ignis est symbolum, sed interdum etiam aeris. Iunoque fere pro aere capitur, sed tamen & terram aliquando adumbrat: Sol vnus ille quidem est, Luna quoque vna; plurima tamen nomina habent. Aqua multis est numinibus adscripta, terræ idem accidit; ea, cum assidue humorem ad se attrahat, vapores rursus ex se in subline emittit, qui concrefcetes, in infima aeris parte nubes creant, ex quibus postea pluuiæ existunt. Hac de causa Phornutus vult Terram Rheam vocari, tamquam ex ea pluuiæ essent, quod est, fluat: cui tympana, & cymbala ideo adhibita fuisse, item faces, & lampades scribit, propter tonitrua scilicet & fulgura significanda, quæ pluuiis præuia esse solent. Alij opinantur, tympana ad ventos referri, quos terra intra sua

Rhea.

Vesta. viscera continet: eius opinionis est Alexander Aphrodisæus, qui eosdem refert, Vestæ adscribi, quæ virginali facie est efficta: ea enim est Terra, quæ etiam sedet: ita enim exsculpsit Scopas, ut Plinius scribit, in hortisque Seruilianis viscebatur: hæc etiam tympanum tenebat. Phurnutus dicit, eam rotundam esse, fingi solere, atque per medios humeros fixam, eo quod huiusmodi est terra, & sic coagulata sedet: ferta candida ait ei circumposita esse, quod coronetur, & occultetur vndecumque a candidissimo elemento. Sed hic est animaduertendum, duas apud antiquos fuisse Vestas; quarum vna Saturni fuit mater, quam pro terra posuerunt; altera filia; quæ ignem significabat, hoc est vitalem illum calorem, qui per terræ viscera fusus, omnibus quæ ex ea oriuntur, vitam tribuit. Quare nullam ei antiqui statuam posuerunt, ut de ea Ovidius libro Pastorum canit;

Nec tu aliud Vestam, quam viuam intellige flammam;

Nataque de flamma corpora nulla vides:

Iure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,

Nec capit: & comites virginittatis amat.

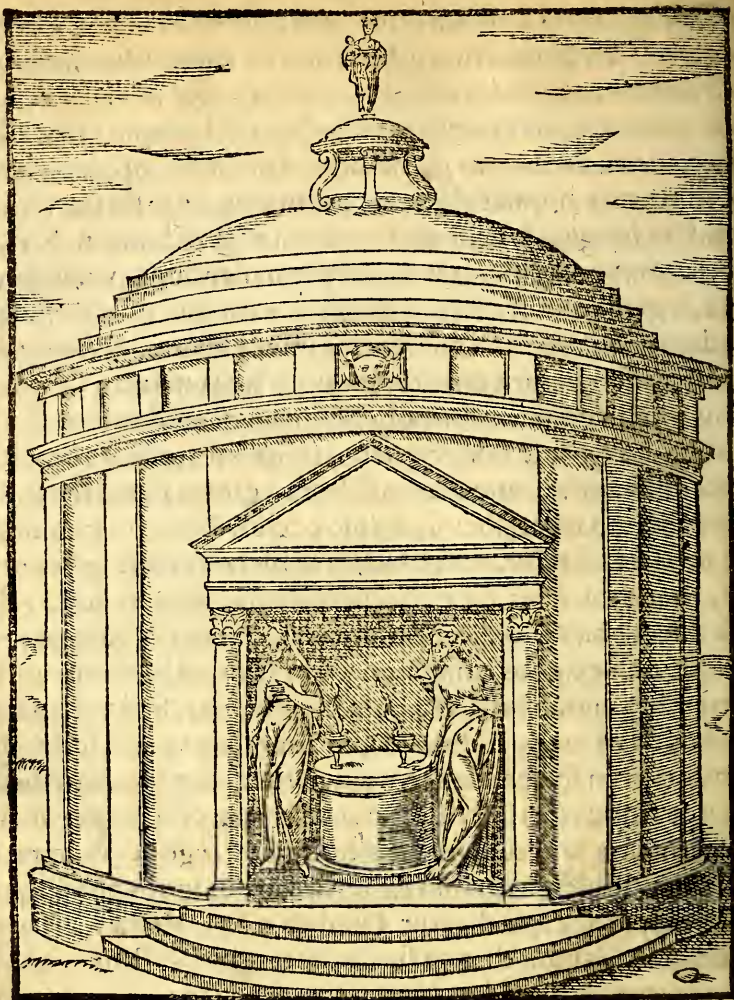
Amata prima virgo Vestalis.

Itaque eius cultui virgines, Vestales dictæ, dicatæ fuerunt; quæ primum a Numa, ut ex Liuius intelligi potest, institutæ fuerunt. Scribit Agellius, quod virgo, dum a Pontifice caperetur, Amata appellabatur, ea ratione, quod quæ prima capta fuit, ita vocabatur: in id collegium cooptabantur illæ quidem non minores sex annis, nec decem maiores; has oportebat nullo linguæ, aut oculorum, aut aurium, aut denique alicuius corporis partis vitio laborare; harum parentes eiusmodi esse debebant, ut numquam seruitutem seruissent, neque quæstuariam, aut sordidam artem exercuissent. Initio quattuor tantum fuere, post sex: neque homines aditu excludebant, præterquam noctu. Triginta annis ibi necessario eis erat permanendum, decem enim in sacris ceremoniis atque in suo munere perdiscendo consumebant: hoc erat, curare, ut ignis ille sacer, ipsarum custodiæ creditus ne extingueretur: si enim id vnquam accidisset, maximum aliquod malum Romanis portendebatur: ea vero, cuius culpa id euenisset, a Pontifice acriter verberari solebat: mos autem erat, tabulam felicitatis tam diu verberare,

Vestales.

rare, donec ignis conciperetur; qui cribro aheneo in ædem a virgine deferebatur. Altero decennio eæ munus suum obibāt: quo absoluto, tyronibus docendis aliis decem annis præerant. Post quod tempus tamquam rude donatis liberum erat, nubere vellent, an ibidem permanere: sed tamen oppido pauca fuerunt, quæ nuptias eligerent; nam quæ ab instituto resiliissent, fere longe infelicissimum exitum experiebantur. Sed tamen eo tempore, quo erat eis ibi permanendum, vitam pudicam degere eas necessario oportebat: nam quæ in incesto fuisset deprehensa, viua adhuc feretro imponebatur, & tamquam mortua efferebatur, cum propinquorū suorum luctu, sequentibus mæsto cum silentio pontificibus, & sacerdotibus. Prope portam locus fuit subterraneus, in quem scalis quibusdam descendebatur: in eum locum solam virginem demittebant, & scalæ auferebantur, locusque ipse occludebatur: in quo ne fame necari videretur, panis, lactis, & olei nonnihil apponebatur, vnaque ardens lucerna: quibus peractis, sacerdotes, aliique discedebant. Eo die iustitium erat in vrbe, & mæror, pauorque non exiguus: magnum enim aliquod malum ciuitati portendere putabant Vestalium supplicium. Sed tamen hæc *Vesta*, de qua modo loquimur, pro altera sæpe apud scriptores ponitur, cum scilicet de Deorum natura, templis, sacrificiis, aliisque ritibus sacris scribūt, qui ad eorum cultum pertinent. Quare nemo miretur, si quæ alterius sunt, ego ad alteram interdum trāstulero: vix enim de terræ viribus scribi potest, quin de terra quoque ipsa dicatur. Ouidius refert, *Vestæ* templum, quod antea Numæ domus fuerat, rotundum exstitisse, ut scilicet eo terræ globus adumbraretur, intra cuius viscera semper ignis ardet, perinde atque eo in templo perpetuus ignis asseruabatur. Festus scribit, Numam *Vestæ* rotundum templū consecrassè; nam eam terram esse crediderat, quæ hominum vitam conseruat: hæc quia globi speciem refert, *Vestæ* quoque templum eadem figura construendum curauit: cuius structura Deæ imaginem exprimebat. Quare Alexander opinatur, per eam diuinum animum repræsentari, in quo oculorum obtutus defigere nequimus, sed ea tantum cernimus, quæ eum circūstāt. Eius templum a Christophoro Landino, dum Virgilij illa ver-

*Vestæ tem-
plum.*

ba enarrat, quibus Hector lib. 11. Æneid. AENEÆ Vestæ sacra commendat, ita designatur. Templum erat sane magnum: in eius medio erat altare, in quo ignis ex utraque parte ardebat; cuius custodiæ binæ Vestales præerant. In templi culmine virgo erat efficta, quæ vlnis infantem continebat: Iupiter enim a Vesta nutritus ferebatur. Huic Deæ antiqui vestibula consecrabant; vnde & nomen ea a Vesta habere, Ovidius arbitratur. Hic sæpe comedere erant soliti, ad suas mensas Deos inuitantes, quibus tamquam altaribus utebantur, diis videlicet penatibus

atibus consecratis. Cum autem nullum sacrificium absque igne fieret; ideo focus erat ei dicatus, qui & Lar dicebatur; nam & ibi Lares Dij colebatur. Sed sciendum est, Vestam non pro quolibet igne capis; is enim prout varie considerari potest, pro varios sibi præpositos Deos admittit. Vesta ergo pro igne solo intelligitur, qui intra terræ viscera latitans, vitam cunctis terra nascentibus tribuit. In sacrificiis vero, aliis Diis oblati, semper Vestæ nomen præfabantur, sicut etiam de Iano dixerunt. Cuius rei eam potissimum rationem Ovidius affert, quod Vestibula, ubi olim sacrificabatur, Vestæ erant sacra: affertur quoque fabula, qua ea, post victoriam contra Titanes partam, a Ioue impetrasse dicitur, ut virgo permaneret, ac omnium sacrificiorum primitias sortiretur. Sed mihi eo præcipue veteres respexisse videntur, quod ea, quæ in sacrificiis adhibebantur, ab igne illo, quem Vesta designat, habent ut sint, utque permanent; adde, quod nil magis Deorum ipsorum puritatem, immortalitatemque exprimeret, flamma, ideoque nullum sacrificium sine igne constabat, hinc est, ut Vestæ nomen cæteris omnibus præmitteretur.

Lares.

*Vestæ nomen
in sacrificiis
præmittitur.*

Præter Vestam alia quoque fuere numina, quæ antiqui sunt venerati, ut quæ quasdam terræ virtutes significarent, quas terra iuxta diuersas sui partes exferit: nam, ut Virgilius cecinit

-- Non omnis fert omnia Tellus.

Hic segetes, illic veniunt felicius vnae:

Arbori sætus alibi, atque iniussa virescunt

Gramina.

Quamobrem olim Ceres, Proserpina, Bona Dea, Flora, Pales, aliaque sexcentæ diuinos honores obtinuerunt. Sed de aliis inferius, nunc de Cerere dicamus, quam primam frumenti sationem, messionem, atque panis cõfectionem hominibus demonstrasse dicebant; antea enim herbis, ac glandibus victitabant. Itaque ita de ea Virgilius lib. 1. Georg. scribit;

Prima Ceres ferro mortales vertere terram

Instituit, cum iam glandes, atque arbusta sacra

Deficerent siluæ, & victum Dodona negaret.

Et Ovidius de eadem ita scribit;

Prima Ceres vnco terram dimouit aratro,

Prima

Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris;

Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus.

*Ceres legi-
fer.a.*

Hacque de caussa in diuos fuit relata, quod leges prima ho-
minibus tulisse sit credita; nam ante frumenti vsu, a Cerere
inuentum, homines passim ferarum more sine lege vagaban-
tur; quæ feritas interrupta est, inuento vsu frumentorum; cum
glandibus enim homines, vita illa rudi abiecta, ciuitates con-
dere, vnum in locum coire, ac vna viuere cœperunt. Quam
obrem Cereris numen veteres ad eam terram transferebant

quæ frumenti est ferax. Itaque eius effigies matronam referebat fertis spicis redimitam, papauerisque fasciculum manum tenentem; hæc enim fertilitatis sunt argumenta; eius autem currum duo dracones, ut est apud Orpheum, trahebant, quos Claudianus lib. r. de raptu Proserpita describit;

*Hic ubi seruandum mater fidiſſima pignus
Abdidit, ad Phrygios tendit ſecura penates,
Turrigeramque petit Cybelem, ſinuosa draconum
Membra regens, volucrique per auia nubila tractis
Signant, & placidis humectant membra venenis.
Frontem criſta tegit, pingunt maculoſa virentes
Terga notæ, rutilum ſquammiſ intermicat aurum.*

Serpentes ideo Cereri sunt attributi, ne segetes nimis ab humo se tollant, sed potius humi serpent; aut, quod serpentum flexuosa corpora obliquos sulcos adumbrant: aut iuxta Hesiodi sententiam, quod Salaminæ olim serpens prodigiôsæ magnitudinis erat, qui omnem eam regionem populabatur; sed inde ab Eurylocho depulſus, Eleuſim tranauit; & ad Cereris patrociniûm suæ incolumitatis gratia quodammodo confuſſe viſus, ſemper in eius templo tamquam Deæ miniſter permanſit. Quod autem Ceres latifundia ſignificet, quæ magnam frumenti vim proferant, id eius imago (ut Eusebius ex Porphyrio refert) non obſcuris argumentis oſtendit, cum ea ſit ſpiceis fertis redimita, circum quam aliquot papauerum plâtæ viſuntur, quæ fertilitatis ſunt ſymbola. Itaque ei omnium gratiſſima Sicilia fuiſſe fertur: quod regio ea ſit fertiſſima: atque inter eam ac Vulcanum diu controuerſum eſt, vtri eius poſſeſſio deberetur; ſed demum Cereri eſt adiudicata. Huc forte reſpiciebat ea Cereris ſtatua, de qua Cicero in Verrinis. Hæc dextera Victoriæ ſigillum geſtabat: quod etiam ad inſulæ fertilitatem referri poteſt. Itaque poetæ fabulati ſunt, Proſerpinam Cereris filiam, quæ etiam sæpe pro fertilitate ponitur, in Sicilia a Plutone raptam; quod ſcilicet quondam Sicilia parum erat frumenti ferax: aut, quod Proſerpina ſeminis vim adumbrat, quæ in eo latitat, ad fructus ex ſe gignendos; Pluto autem, qui Solem repræſentat, eam correptam, ad inferos traxit; nam Solis virtus ſemē intra terræ viſcera clauſum hiemis tem-

*Serpentes
cur Cereræ
attributi.*

*Sicilia Ce-
rerigrata.*

*Proſerpina
a Plutone
rapta.*

pore nutrit atque conseruat. Hanc Ceres facibus quærit; agricolæ enim æstiuo tempore, cum solis radij maxime vigent, maturas fruges quærunt, atque legunt. Hinc factum est, vt Praxitelis Ceres, quemadmodum Pausanias in Atticis meminit, facies manibus teneret: sacerdotes quoque diebus Cereris Eleusinæ sacris noctu cum facibus currebant. In his sacris virgine Cereri sacræ, vere calathos florum plenos, ætate vero spicarum portabant. De his Tullius quoque aduersus Verrem meminit. Eisdem in pœpibus, vt Eusebius refert, imago Creatoris, ab Hierophonta, Solis, ab eo qui & faciem tenebat, Lunæ, ab altaris ministro, Mercurij, a Præcone gestabatur. Theodoretus addit, hic fœminei pudendi imaginem, sicut & in Bacchi sacris masculæ circumferri solitam: quam quidem maxima venatione prosequerentur; cum tamen Ægyptiorum Rex Sesostris, quemadmodum de eo narrat Herodotus, in eis regionibus, quas sibi facile, parum aut nihil incolis repugnantibus, subegisset, columnas pro trophæis statuisset, cum nominis sui, atque patriæ inscriptione; exsculpta etiam muliebris pudendi effigie, qua eorum populorum ignauia designaretur. Tanta autem religione, ac silentio Cereris sacra celebrabantur, vt sacerdos semper voce præiret; ita dicens *ἐκας, ἐκας ὄγῃς ἀλιτρος*: quod est, *Procul, procul este profani*: nemo autem ad ea admittebatur, nisi initiatus, quem etiam omni flagitio expiatum oportebat. Quare de Nerone legitur; numquam his sacris eum voluisse interesse, scelerum scilicet conscientia conuictum. Antoninum Imperatorem ferunt, in probitatis argumentum, se Cereris Eleusinæ sacris initiandum curasse. Neque hic silentio inuoluam ridiculum sane morem eorum, qui his sacris imbuerentur; nam ij primo suæ cōsecrationis die subuculam nouam, ac mundam induebant, quam numquam exfuerent, quoad detrita per se discerperetur; atque dicunt, frustra illa maxima cura custodita, vt ex eis fasciæ infantibus conficerentur. Quid illa pompa circumferretur, nemo sciebat: hæc sacra cistis operis deferebantur; vnde puellæ, quæ illa gestabant, dictæ sunt canephoræ, id est, cistiferæ; nefasque erat, rationem ceremoniarum illarum inuestigare. Quare Macrobius de Numenio philosopho lib. i. in Somn. Scip. narrat, ei offensam numinum, quod

Fleusina sacra.

quod Eleufina facra interpretando vulgauerit, fomnia prodidiffe: vifo fibi, ipfas Eleufinas Deas habitu meretricio ante apertum lupanar videre proftantes, admirantique, & cauffas non conuenientis numinibus turpitudinis, confulenti, refpondiffe iratas, ab ipfo fe adytu pudicitiae fuæ vi abstractas, & paffim adeuntibus proftitutas. Pausanias de fe refert, fe, cum copiofe de facris Eleufinis differere ftatuiffet, in fomnis a quodam fpectro ab eare deterritum. Quare de eis nil attingit, nifi quod in propylæis erat Triptolemi ftatua, atque Vacca ænea, floribus redimita, ac cornibus auratis, quales erant victimaæ immolandæ. Triptolemus vero fortaffe in curru Cereris fedit; nam fertur a Cerere per orbem terrarum allegatus, vt vbiuis gentium mortalibus terræ cultum, frumenti fationem, vsumque monftret. Deæ autem Eleufinæ Ceres atque Proferpinæ intelliguntur; quæ etiam Magnæ Deæ a Græcis dicebantur. Arcades vero præcipuo quodam cultu eas afficiebant, ignem in earum templo femper ardentem maxima cum religione conseruantes: ibi, vt fcribit Pausanias in Arcadicis, Ceres e marmore tota erat; Proferpina, qua vefte velabatur, e ligno: fingularum magnitudo quindecim ferme pedum. Præferrebant puellæ duæ, talaribus amictæ tunicis, calathos vtroque capite, floribus refertos. Ante Cereris pedes Hercules collocatus erat magnitudine cubitali. Horæ præterea duæ ibidem affabre effictæ, & Pan fiftila, Cithara Apollo canens: indicabat infcriptio, eos effe e primoribus Diis. In menfa Nymphæ eminebant; Nais inter eas paruulum Iouem gremio ferēs: Anthracia vna ex Arcadicis Nymphis facem præferbat (quam Cereris effe diximus) Agno manu altera hydriam, phialam altera Anchirrhoe, & Myrrhoëffa, & ipfæ hydrias effluente aqua præferrebant: quod forte quædam Cereris facrificia innuebat, dicta Cereris nuptiæ, vbi vinum non adhibebatur, contra atque in aliorum Deorum facrificiis fieri confueuerat: quod fignificat Plautus in Aulul. Sta. Cererin' Strobile has facturi nuptias: Strob. Qui? Sta. Quia temeti nihil allatum intelligo. Potest fus Cereri adiungi, tamquam propria eius victima. Ratio vero cur aliis Diis aliæ victimæ mactarentur, eff iuxta Seruium non tantum in confenfionem referenda, quam bellua aliqua

Dea Eleufina.

Cereris nuptiæ.

Victimæ cur diuerfa.

*Sus cur Ce-
reri attribui
t116.*

cum aliquo Deo habet, sed etiam quod quædam inter eos inimicitia existat. Hacque de causa in Cereris sacrificiis suen adhibitum dicunt; quod scilicet Deæ gratum esset futurum spectaculum, si inimicus ad pedes eius mortuus iaceret, qui non solum segetes vastaret, sed & terra rictu defossa, semina ipsa voraret. Eadem quoque ratione Baccho caper immolabatur, ut bellua maxime vitibus aduersa. Nonnulli opinantur gratum esse Cereri suis sacrificium, propter maximum, qui est inter eos consensus: ea enim est terrestris numen, cum terram significet; sus etiam semper humi volutatur; ut plurimum est niger, sicut & terra est sua natura nigra atque opaca: hæc præterea bellua præclare terræ fecunditatem adumbrat. Itaque interdum Cereri porca prægnans cædebatur; nam ea legitur ad viginti fœtus vno partu profudisse: triginta ea porca pepererat, quæ AENEÆ in Tiberis ripa prodigij loco visa est, quem admodum Virgilius refert. Aliud quoque Cereris simulacrum in Arcadia visebatur, sicut refert Pausanias: ubi Ceres ipsa faciem dextera præferebat, læuam Heræ admouebat (erat hæc & Arcadium Dea, quam Neptuni atque Cereris filiam existimabant; licet & id nomen Cereri quoque ab Arcadibus, sicut & Iunoni a Græcis fuerit tributum) Hera sceptrum & yas, quæ cista dicitur, genibus sustinebat. Narrat quoque Pausanias ibidem, Cererem fuisse nuncupatam Erinny, ob huiusmodi scilicet causam: Neptunum aiunt Cereri, dum illa errans, filiam quæreret, eius amore captum, vitium offerre conatum: sed cum in equam se Dea vertisset, & ad Oncium gregibus permixta pasceret, Neptunum non fefellit; nam & ipse in equum mutatus, eam compressit: quod illa primum iracunde tulit: verum postea placabilior facta, lauisse dicitur in Ladone. Cognomina itaque attributa, Erinny a verbo, quod furere Arcadibus est; Lusina vero, quod se in flumine abluisset. Hinc etiam factum est, ut Ceres Nigra appellaretur, propter vestem videlicet nigram, quam tum ira in Neptunum, tum luctu de Proserpinæ raptu commotam sumpsisse aiebant: itemque, in specum cum se abdidisset, diu lucem vitasse: ita vero accidisse, ut, cum omnes, quos terra educat, fructus corrumpere, & homines passim pestis conficeret, Diis cæteris latebras ignorantibus,

Hera.

*Ceres Eryn-
nys.*

*Ceres in
equam con-
uersa.*

*Neptunus
in equum con-
uersus.*

*Ceres Ni-
gra.*

bus, Pana per Arcadiæ montes inter venandum errantē, cum ad Elaium venisset, ibi Cererem offendisse tali cum ornatu & vestitu: Iouem, re de Panis oratione cognita, Parcas misisse; quibus deprecantibus, compressa ira, & luctu lenito, placata Ceres fuerit. In rei memoriam se Phlialenses dicunt antrum illud cum ligneo simulacro Deæ dedicasse: simulacrum ita fabricasse, vt saxo insideret muliebri figura, præter caput, quod equinum atque adeo cum iuba esset; serpentibus, & aliis feris ad caput alludentibus; reliquo corpore ad imos pedes tunica velato, altera manu delphinem, columbam altera præferente. Ibidem Pausanias scribit, prope fanum Cereris Eleusinæ lapides fuisse prægrandes duos, alterum apte alteri impositum, Petroma fuisse vocatum. Eos lapides, vbi anniuersarij sacri, quæ Maiora nominabant initia, dies appropinquabant, disiunxisse, atque inde litteras eduxisse, quibus pompæ ritus, & quæ fieri oporteret, omnia consignata erant. Eum commentarium, cum, sacrificulis audientibus, recitandum curassent, ea ipsa, quæ conseq̄uebatur, nocte, in pristinam sedem reposuisse: ad eam lapidum compagem Pheneatarum multitudinē de maximis quibusque rebus iusiurandum concipere solitum: saxo superiori operimentum fuisse rotundo ambitu: in eo effigiem Cereris cognomento Cidonix seruatam: eam effigiem sacerdotem tamquā personam indutum, statis, quæ Initia Maiora appellantur, diebus, populares patrio quodam ritu virgis cæcidisse: venisse in hæc loca, Pheneatas Cererem dictitasse, ante Naum, dum errabunda Proserpinam quæriraret; & iis, qui se comiter, ac liberaliter accepissent, legumina diuisisse omnia præter fabam. Qua autem maxime de caussa impurum legumē faba sit, idem Pausanias reticet, dicitque arcanis commentariis mandatum esse. Sed id fortasse dici poterit, fabas scilicet impuras esse existimatas, quod eas in manibus placandis adhiberent: is enim qui horum sacrificiorum fuit auctor, cum animaduertisset in huius floribus quasdam litteras videri inscriptas, quæ luctum atque mœrorem significarent, optimo iure in sacris illis, fabis est vsus: ideoque vulgo dicebatur, manes sese in fabas abdere: sed & Flamini Diali nefas erat, fabas tangere, ac nominare, nedum comedere. Pythagoras a fabis

Cereris statua.

Legumina a Cerere diuisa.

Faba cur impura.

abstinendum esse præcipiebat; hac fortasse de causa, quod timendum esset, ne quis alicuius animam vna cum gurgulione voraret: eius enim fuit opinionis, vt sentiret animas subinde ex alio in aliud corpus migrare. Aut a fabis cauere admonuit, innuens lugubres ac mœstas cogitationes deponendas ei qui velit in rerum diuinarum contemplatione versari: vel eo dicto significauit, ne viui similes mortuis essemus. Sed quomodo cumque sit, Pythagoras in hoc Cereri consensit, quod ambo fabas legumen impurum existimauerunt. Sed quia, vt superius dicebamus, diuersæ terræ virtutes ab antiquis diuersis numinibus adscribebantur; ea quæ ad pascua est idonea, Palis nomine fuit demonstrata, quæ Pastorum propria Dea dicebatur. Huius nullam adhuc imaginem apud antiquos existisse puto: quare tantum dicam qui ritus in eius festis celebrandis vsurparentur, quæ Palilia dicebantur, & in vrbis Romæ natalem diem incurrebant: eo die nulla victima cædebatur, perinde atque nefas esset, alicui tum vitam adimere, cum natale Vrbis celebraretur. Sed homines fumo ex sanguine equino combusto, vituli cinere, ex matris vtero auulso, quæ in quibusdã aliis sacrificiis mactata fuerat, atque fabæ stipula expiabantur: ouilia etiam, oves; ac cæteræ pecudes purgabantur fumo ex sulphure: rosamarinumque, ac herbam Sabinam, oleam ac tædam & laurum cremabant, postea per flammam sceno accensam transibant. Item liba ex milio, & lactis mulcralia in Deæ honorem offerebant; solemnique prece sacrificium absoluebãt. Qui ritus non admodum ab iis differebãt, quibus in Pomonæ pomorum Deæ sacris utebantur: Ouidius eam hortis præponit, dicitque Vertumni fuisse vxorem, sub cuius etiam tutela horti erãt: ei in manus tradit falcem, qua inutiles arborum ramos amputet, felicioresque inserat. Quare qui eius imaginem vellet adornare, omnia ei instrumenta, quorum est vsus in re hortensi, essent adiungenda. Hæc arboribus vim ad maturos fructus producendos tribuere credebatur: sicuti & Floram floribus ex eis eliciendis præponebant; ideoque florum Dea dicebatur tam eorum, qui in arboribus, quam qui in pratis erant. Eius imaginem tunc describam, cum de Zephyro ipsius marito dixerò. Sed tamen historiis traditur, eam in lupanari meretricem extitisse,

Pales pastorum Dea.

Palilia.

Pomona.

Flora.

extitisse,

extitisse, infantisque Romulum, ac Remum suo lacte nutriti-
 uisse; aut etiam aliam, quæ ex meretricio quæstu ingentem hæ-
 reditatē Populo Romano legarit. De hac id scriptum reperio.
 AEdituus quidam Herculis, otio superfluens, tesseras, & id ge-
 nus lusionis diem terere solebat; sed cum forte aliquādo col-
 lutores deessent, Deum Hercule, vt colluderet, ea lege prouo-
 cavit, vt, si Deus vinceretur, boni aliquid elargiretur: si vero
 ædituus, Deo cœnam se præbiturum, puellamque in superfor-
 mosam, cum qua Deus misceretur. Tali proposita conditione,
 tesseras ædituus pro se, & Deo iecit; iactus a Deo victus est ædi-
 tuus; qui ideo cœnam apparauit; & Laurentiam formosum
 scortum conduxit: in templo discubere: post cœnam puella
 clausis foribus, in templo est relicta. Ferunt autem noctu cum
 Laurentia non humanitus congressum; puellæque iussisse, vt
 mane in forum prodiret; & cuicumque primo occurrisset, il-
 lum sibi amicum pararet: id cum fecisset puella, Tarruntio ho-
 mini prædiuiti, & iam natu grandi, & cælibi obuia facta est;
 cui est matrimonio iuncta. Ei, viuens, potestatem fecit Tarrun-
 tius omnis suæ rei familiaris; moriensque hæredem testamen-
 to instituit, quæ & moriens Pop. Rom. scripsit hæredem: qui
 quidam maxima eius memoriam veneratione est prosequu-
 tus. Sed quia flagitiosum arbitrabatur, meretricem colere, eius
 nomen in Floram commutauit; vtque pudendæ rei quædam
 dignitas adderetur, Deam finxerunt esse, quæ floribus præf-
 set: & Iudi eidem Florales sunt nuncupati, in quibus omnes
 nequitia, & lasciuia nudis mulieribus peragebantur: in iis
 etiam venationes leporum, atque damarum instituebantur; hæ
 enim belluæ in hortis custodiuntur, qui sub eius Deæ tutela
 esse putabantur; vt de se ipsa apud Ouidium dicit. Erat olim
 quoque Bona Dea, numen quod ad terrâ pertinebat; Porphy-
 rius enim opinatur, quemadmodum refert Eusebius, illam ter-
 ræ virtutem, quæ iactum semē fouet, ac nutrit, ab antiquis sub
 Bonæ Deæ nomine significari: cuius rei illud esse argumento
 dicit, quod eius effigies virides quasdam plantas manibus
 porrigit, tamquam quæ recens pullularunt. Victima quoque,
 quam eidem immolabant (hæc autem prægnans porca erat)
 ostendebat, veteres hanc Deam pro terra cepisse. Hæc Bona
 est

*De Flora
narratio.*

Bona Dea.

Fauna.

est nuncupata, quod ex terra sexcenta in nos bona deriuant eadem Fauna appellabatur; ea enim nobis fauet, cum eius ope egemus: alia etiam nomina habet, quæ Plutarchus enumerat, cum narrat, quo pacto Clodius, vxoris Cæsaris amore captus, muliebrem habitum gerens, in huius Deæ sacra penetrauit. De hac legitur, eam tam insigni fuisse pudicitia præditam, vt marito excepto, hominem nõ viderit, immo ne de nomine quidem audiuerit; nec vmquam extra proprias ædes sit visa. Hinc factum est, vt in eius templum hominem ingredi, vel eius sacrificiis interesse, nefas esset: eius sacra vel in domo Pontificis Max. vel Consulis, vel Prætoris celebrabantur: tuncque omnes inde homines emigrabant, mulieribus succedentibus, quæ totam noctem peruigiles Deæ litabant; non enim interdium diuinam ei rem facere licebat. Nec tantum homines inde cedere oportebat, sed & viriles effigies tegebantur; tantum ea Dea a masculino sexu abhorrebat. In eius templo variarum multorum generum herbe erant, quas templi custos libenter ægrotis, qui eis indiguissent, impertiebat. Atque ea de causa nonnulli eam Medeam esse sunt opinati, quæ, a Iasone decepta, postea omnem hominum conspectum refugiebat. Sed tamen exstat in fabulis, hanc Bonam Deam, siue Faunam eam dicere malimus, filiam fuisse Fauni; qui, cum filiam deperiret, nihil non fecit, vt eam ad sua scelerata vota pertraheret; neque quidquam promouisse tamen: quare ad vim conuersum, ab illa myrtea virga capite percussus fuisse, ac vulneratû. Patrem ergo, vbi se a filia complexibus repulsum vidisset, quos neque blanditiis, neque vi expugnasset, dolis in posterum agere decreuisse: itaque eam inebriasse: sed & sic sua spe falsum; cum desiderio patris filia nec vino pressa cessisset: demum eum se in serpentem trãfigurasse, & cum filia coiisse creditum. Horum hoc tale proferunt indicium, quod virgam myrteam in eius templo haberi, nefas fuerit; & quod super caput eius extendere vitis, qua maxime causa eam pater decipere tentauerit: quod vinum in templum eius non suo nomine foleret inferri sed vas, in quo vinum indicum esset, mellarium nominaretur, & vinum lac; quodque serpentes in eius templo nec terretes, nec timentes apparerent. Quare eius imago effingebatur, sce-

*Sacra Bone Deæ.**Bona Deæ imago.*

ptum

ptrum sinistra manu tenens (nam eam parem Iunoni potestatem habere , aliqui crediderunt) vite eius capiti incumbente; ad latus erat serpens, ac myrteus baculus.

Huic Deæ sane quam similem potestatem Proserpina habebat; cum veteres pro Proserpina vim illam terræ intellexissent, quæ semina sub ea condita conseruaret. De hac apud Eusebium similis fabula legitur, ac ea quam de Bona Dea retuli. Ea sic habet; Ceres ex Ioue Proserpinam genuit, quam aliqui Pherephatten appellant; filiæ amore correptus parens, ei in

*Proserpina
pro frangi-
buscapier.*

serpentem conuersus coniūgitur. Vnde in Sabaziorum myste-
riis draco in spiram inuolutus in sacrificiis ad factorum me-
moriam adhibetur. Peperit & Pherephatte tauriformem fi-
lium: quare poetæ nonnulli taurum laudant draconis patrem,
& draconē rursus tauri patrē. Proserpina etiam fruges signifi-
cari legimus, quæ e terra, Cereris nomine denotata, ortum tra-
hunt; idque non absque vitali quodam calore, qui e cælo de-
riuat: Iupiter autem cælum adumbrat. Hæc a Plutone rapta
fingitur; aut quia semina in terram iacta interdū non nascūtur;
ex quo terra quodammodo dolere videtur; cum se suis orna-
mentis spoliatam cernat: aut quod natiuus terræ calor corre-
pta semina fouet, donec ea ad maturitatem perducatur. Eadem
Proserpina aliquando pro Luna capitur: quare potest eodem
pacto effingi, quo Luna. Sed & eius effigies, anserem manu re-
tinens cernitur, vt Pausanias in Bæoticis narrat; dicit enim,
prope Trophonij lucum Ercynam cum Proserpina ludentem,
anserem e manibus inuitam dimisisse; volitantem illum subi-
isse cauernosum antrum, ibique se sub lapide occultasse; Pro-
serpinam subingressam auem a fuga retraxisse: quo loco lapi-
dem submouerat, aquam erupisse, qui postea fuerit Ercyna
amnis appellatus. Manebat ergo ad Ercynæ ripas ædes, & si-
gnum in ea, virgo anserem manibus præferens; quæ Proserpi-
na Cereris filia erat.

NEPTVNVS.

NEPTVNO inter fratres sorte aquarum regnum obtigit
inde maris Deus dictus. Eum veteres interdum tranquillum,
mitem, sedatumque, sæpe etiam vultu turbato effinxerūt: quod
apud Homerum atque Virgilium legere est; mare enim statim
ex altero in alterum statum permutatur, quod ex tranquillo fit
turbulentum, atque e contra. Eidem tridentem in manus tra-
diderunt, qui in Concha veluti in curru stat, hæc ab equis ma-
rinis trahitur, qui posteriore sui parte piscis speciem referunt.
Hi a Statio lib. II. Thebaid. sic describuntur;

Illic AEgeo Neptunus gurgite fessos

In portum deducit equos: prior haurit habenas

Vngu

Vngula; postremiti soluuntur in aquora pisces.

Eum vestibus cæruleis induerunt; quæ, vt Phornutus inquit, marinum colorem referunt. Lucianus in sacrificiis cæruleis capillis, & nigris effingit; quãuis Seruius dicat, apud antiquos, marinos deos canis capillis, atque fenes plerumque depictos fuisse; quandoquidem eorum capita spuma candescunt. Quare Philostratus in Imaginibus Glaucum depingens; qui est etiam marinus Deus, eum dicit barbam habere madefactam; comas autem aqua perfusas per humeros spargi; supercilia densa, hirsuta, & inter se iuncta; brachiumque attolentem, vndas scindere; aptasque ad natandum efficere; pectus marina alga, ac lanugine oblitum, ventremque paulatim attenuari, ac inde ceteras corporis partes in piscem desinere; itaque cauda erecta, extraque aquas existente ostendi. Ouidius lib. XIII. Metamorph. ita Glaucum de se loquentem inducit;

Glaucus.

Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi:

Vix bene combiberant ignotos guttura succos;

Cum subito trepidare intus præcordia sensi,

Alteriusque rapi naturæ pectus amore.

Nec potui restare diu, repetendaque numquam

Terra vale, dixi, corpusque sub aquore merfi.

Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam,

Cæsariemque meam, quam longa per aquora verro,

Ingentesque humeros, & cærulea brachia vidi,

Cruraque pinnigero curuata nonissima pisce.

Idem Philostratus Neptunum cum equis & cetis in mari tranquille incedentem facit, ac tridentem præbet; quem tres maris mediterranei sinus significare, aliqui volunt: alij ad triplicem aquarum naturam referunt; fontium enim sunt dulces, marinae salæ; quæ autem in lacubus continentur, non sunt amarae illæ quidem, sed gustatui sunt ingratae. Idem buccinam eidem tradit; ea autem est coclea, qua Tritones vtuntur: nam & hos antiqui inter marinos Deos numerauerunt, Neptunoque comites adiunxerunt. Poëte fingunt Tritones maris tubicines; cocleam enim retortam gerunt, qua terribilem quendam sonum edunt. Itaque Hyginus refert eo tempore, quo Titanes aduersus Deos bellum gerebant, quemdam Tritonem bucci-

Tritones.

na nuper a se reperta, ita insonuisse, vt Gigantes sonitum ferre non valentes, terrore illo consternati, statim sese in fugā conuerterint. Hi potius belluæ quam Dij, aut homines erant existimandi; nam vt Virgilius lib. x. Æneid. scribit,

Frons hominem præfert, in pristin desinit aluus.

*Homines
marini.*

Hæc eorum duplex forma, secundum nonnullorum sententiā duplicem aquarum vim ostendit; nam eæ interdum profunt aliquando etiam nocent. Neque tamen poetarum omnino est commentum, quod de Tritonibus iactatur; nam ex historiis discimus, homines marinos sæpe visos qui figura partim hominem, partim piscem referunt. Plinius lib. i x. Natur. histor. testatum reliquit, Olyssipone Tyberij principis tempore, legatos missos Romam, qui nunciarent, apud se Tritones buccina sonantes esse auditos, immo & a plurimis visos. Et Alexander Neapolitanus lib. iiii. refert se a quodam certæ fidei homine audisse, qui diceret se, cum esset in Hispania, marinum hominem & vultu & corpore prorsus humano, absoluta similitudine pube tenus, postremis vero in piscem desinentibus, vidisse, in melle ex vltima Mauritania, & Oceani finibus eo pro monstro allatum: fuisse autem facie hominis vetusti, capillo, & barba hispida, atque hirta, colore cæruleo, statura procera, & maiore humana; alis quoque tenui cartilagine, quibus marinos fluctus secabat, & membrana passim interlucente munitum.

Nereis.

Quod ne quis commentitium arbitraretur, idem Theodori Gazæ auctoritate confirmat, qui affirmavit, se, dum in Peloponneso ageret, fœda maris tempestate oborta, cum nonnulla piscium monstra ad litus illisissent, inter cætera vidisse Nereidem in litore, fluctibus expositam, viuentem iam, & spirantem, vultu haud absimili humano, facie quoque decora, neque inuenusta specie, corpore squamis hirta ad pubem vsque, nisi quod cætera in locustæ caudam desinebant. Quamobrem minime mirum videri debet, si poetæ Nereides pulcerrimas. Nymphas esse sinxerunt, quæ marinos Deos, Oceanum scilicet, Neptunum patrem, Neptunum, Thetin, Doriden, cæterosque eiusmodi comitarerent, qui varios aquarum effectus significat; ab antiquisque colebantur, quod crederent, sibi plurimum ab eis commodari, in commodarive posse. Quamuisque plurimæ fe-

rantur

ratur fuisse Nereides (nā Hesiodus eas ad quinquaginta nominatim enumerat; tamen de vna tantum, Galathea dicta, mihi dicendum suscepi. Hæc sic est a candore nominata, qui in ea aquæ spumam repræsentat: quare Hesiodus ei albicantes comas, faciemque lacti similem tribuit. Polyphemus eius amator apud Ovidium, eam ligustris candidiorem vocat. Philostratus in quadam imagine Galatheam per quietum mare incedentem facit, eamque in curru collacat à delphinis tracto, quos Tritonis filiæ regunt, Nymphæ circumstantes, eiusque obsequiis paratissimæ. Cæterum ipsa purpuream vestem supra caput ad Zephyrum tollit, vt & sibi vmbaculum, & curru velum sit. Ipsius autem comæ Zephyrò minime diffusæ; madidæ enim sunt, & quam vt a vento agitari queant, grauiore. Hic non duxi prætermittendum, quod Alexander Neapolitanus loco proxime citato refert; nempe suo tempore in Epiro ad fontem iugis aquæ, ad quam mulieres ex oppido aquatum ventitabant, Tritonem, seu marinum hominem a spelunca, quam forte ibi nactus fuerat, obseruare solitum, si quando solam ad aquas accedentem, aut per litus obambulantem mulierem videret, ipsum ex vndis, & spelunca leni gressu, tacitisque vestigiis desilire, & a tergo accedere, ac vi compressam mulierem ex insidiis adori, & ad mare concubitus causa arripere, arreptamque sub vndis deferre consueuisse. Quod cum apud loci incolas percrebuisset, diligentius marinum monstrum obseruasse, & cum diutius laqueos illi intēdisset, haud multo post dolo captum, & laqueis vinctū cepisse: cumque cibo abstineret, extra aquas multum viuere nequisse. Pausanias in Bœoticis ita Tritones nobis depingit; colore eo sunt, quo esse videntur ranæ palutres in dorso: nares humanas habent, branchias sub aures, os rescissum, latumque, ferinos dentes, glaucos oculos, manus cum articulis ad humanam effigiem, vngues ostreorum conchis persimiles; reliquum porro corpus paruulis squamis contentum est, & in piscem definit, non dissimiles extremis delphinorum partibus. Ab his, aut a Naiadibus non multum Sirenes differunt: vt enim fabulantur poëtæ, muliebrem aspectum habent; idque vmbilico tenus, nam in posterioribus partibus piscem imitantur: aliqui alas addunt, pedesque gallinaceos. Eas

*Galathea.**Tritones.**Sirenes.*

dicunt Acheloi, & Calliopes filias tres fuisse, quarum vna canebat, altera tibiam inflabat, tertia lyram pulsabat; quæ omnes ita suauem edebant concentum, vt facile miseros nautas allicerent, vt ad quosdam in Sicilia scopulos impingerent, vbi eæ degebant. Sed, ybi se ab Vlyssæ contemptas vidissent, qui illac transiens, se ad malum religandum, fociis vero cæra aure obstruendas curauit, ne ipsarum cantus audirent; statim sese in mare præcipites dedisse; atque hinc forte factum fuit, vt diceretur a posteriori parte pisces euasisse. Seruius eas nõ pisces, sed aues ea in parte vult fuisse: sicut & Ouidius, cum easdem dicit Proserpinæ comites fuisse; quæ, postquam illa a Plutone correpta fuit, in huiusmodi monstra versæ fuere, habentia quidem faciem atque pectus muliebre, sed in cæteris aui similia. Suidas refert, secundum fabulas Sirenas aues fuisse, pulcra mulieris facie insignitas, quæ suauissime concinerent; sed reuera quosdam scopulos existisse, ad quos aqua allisa, ita suaue murmur redderet, vt nauæ ab ea suauitate pellecti, illuc nauẽ dirigerent, atque ita contracta ad cautes nauẽ, misere disperiret. Plinius quoque, de fabulosis auib; loquens, in India inquit, aues quasdam existisse creditum, quæ cantus suauitate hominibus somnum iniiciebant, dormiẽtesque deuorare solebant. Sed tamen siue pisces, siue aues, siue aliud quodcumque tandem Sirenes sint; illud certũ sit, fictitium quidpiam esse; atque iis nonnulli meretriciam pulcritudinem, atque illicia innui volunt: eæ cantu nautas sapiunt, ac tandem deuorat: nam incaute se meretricum blanditiis de mente ac sanitate deturbari fidentes, ab eis tandem patrimoniis abliguritis, ad extremã inopiam rediguntur. Quare Buccatius narrat, apud antiquos Sirenas fingi in amœnis pratis degerẽ mortuorum ossibus conspersis; eo extremum exitium, quod lasciuiam sequitur, significantes. Apud Virgilium quoque Sirenum scopuli multorum ossibus albi valdeque ardui, ac periculosi describuntur. Sed Xenophon aliter sensit: nam in libro de dictis & factis Socratis, Sirenas vult eorum laudes concinere, qui dignissimi sint, quorum virtus præconiis summis celebretur; easque ideo ab Homero fingi de Vlyssæ cecinisse; quod reuera is esset Græciæ vniuersæ ornamentum: hocque fascinum esse, atque præstigi-

gias, quibus studiosos homines ad se pellicerent; nam eos, aulito virtutis præconio, cuius amore capti sint, multo maiores erga illam concipere ardores, & ad eam ardentius accurrere, atque dulces præconis voces sequi. Atque hac de causa forte factum fuit, vt, quemadmodum Aristoteles libro de rebus admirabilibus testatur, quibusdam in Insulis, Sirenarum dictis, quæ in Italiae finibus sitæ erant, templa atque altaria meruerint, atque ab incolis colerentur: earum autem nomina fuerunt, Parthenope, Leucosia, & Ligia.

Nunc

Scylla.

Nunc ad alios Deos, siue monstra marina veniamus. Humerus Scyllam fingit, in antro obscuro, & horrendo habitare terribili illam esse latratu, canū videlicet simili, pedes habet duodecim, colla sex longa, capita totidem, & dentium triplicem ordinem, ex quibus virus stillare videatur; capita vero affidue in mare porrigere, ac circumspicere e scopulo, an in nauis aliqua circumnauiget, vt ex ea saltem tot deprædetur, quot ipsius sunt capita; atque totidem ex Vlyssis fociis abstulisse. Cum Helenus apud Virgilium lib. III. AENEID. AENEAE cursum, quem tenere debeat, ostendit, monet vt duo hæc horrenda monstra caueat, Scyllam scilicet, atque Charybdis; de quibus ita dicit;

*Dextrum Scylla latus, laeuum implacata Charybdis
Obsidet: atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat vnda.
At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris,
Ora exsertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulcro corpore virgo
Pube tenus: postrema, immmani corpore Pristis,
Delphinum caudas utero commissa luporum:*

Huiusmodi figuram induisse Scylla dicitur, veneficiis scilicet Circes quæ videret Glaucum, quem ipsa deperibat, non suos, sed Scyllæ amores sequentē: itaque aquis, vbi se Scylla ablueret confuerat, suis veneficiis infectis, eam in ita deformem figuram conuertit. Sed ea, se ita aspectu horribilē videns, præ mœrore præcipitem in mare se dedit, vbi & nautas transeuntes perterrefacit; sicut & Charybdis, quæ, cum esset mulier rapacissima, Herculis boues ausa est furari; quare a Ioue fulmine icta, ac in mare præcipitata, in scopulum est cōuersa, pristinam autem naturam apprime seruat. His fabularū inuolucris poetæ nobis geminorum scopulorum, qui in angustiis freti Siculi se mutuo respiciūt, naturam adumbrare voluerunt. Sed hinc ad

Nereides.

alia maris monstra describenda deueniamus. Nereides centum fuisse, quæ totidem delphinis insidebant; Plato inquit, cum mirabile illud templum describeret, quod apud Atlanticos Neptuno erat consecratum, qui ibi in curru erat effictus, alatorum

alatorum equorum fræna manu continens, tamque ingens erat, vt capite alti illius templi fastigium contingeret. Maxima pars Neptuni comitum in quodam templo quod est in agro Corinthio, vt Pausanias refert, cernebatur, vbi is vna cum Amphitrite sua vxore in curru erat; puer quoque Palæmon delphino innixus visebatur; equi quattuor currum trahebant; Tritones duo erant ad latus: in basi media, quæ currum sustinebat, mare erat exsculptum, atque Venus, quæ inde emergebat, pulcherrimis Nereidibus comitata. Palæmon, qui a Latinis Portu-

nus dicitur, portuum erat Deus; cui nautæ reduces sacrificabant: itaque est Neptuno comes attributus.

In quodam templo Neptuni, quod erat in Ægypto, Canopus Menelai nauta colebatur, qui post mortem in astra translatus dicebatur. Eius effigies erat crassa, brevis, & quasi rotunda, collo obtorto, breuissimis cruribus: caussam, cur ita effingeretur, hanc dicūt: Cum Persæ Ignem, quem vt maximū Deum colebant, quaque circumducerent, vt eo cæterorum Deorum, quos reliquæ nationes venerarentur, vires experirēt; nullus autem, cuiuscumque tandem materiæ esset, non illi cedebat: tunc Canopi sacerdos, ne suus Deus flāmis absumeretur, quiddam contra Ignem callidum excogitauit. Solebant in Ægypto fictilia quædam vasa fieri, minimis foraminibus pertusa, quibus turbida aqua limpidissima effluit: horum ille vnum, cera foraminibus obturatis cepit, variis coloribus vndique depictum, aqua repletum, ac vt Deum statuit; & excidens Canopi simulacri caput, illi diligenter aptauit: adsunt post hæc Persæ: itur in conflictum; circa hydriam ignis accenditur; cera dissoluitur, qua foramina erant obturata: diffluente aqua, ignis extinctus est. Astu igitur sacerdotis Canopus Deus victor Dei Persarum euasit; & ex eo Deus cultus est, vt Suidas refert. Quare in posterum ea forma est effictus, qua dixi, vtque cernere est in quodā Antonini Pij numismate. Delphini omniū pisciū Neptuno gratissimi feruntur; quare Hyginus testatur, semper, cum Neptunus effingeretur, delphinem in eius manibus, vel sub pedibus fuisse; hac fortasse de caussa, quod sicut leones ferarum, aquila auium, ita & delphines piscium sunt reges. Martianus eum in nuptiis Philologiæ expressit, sic dicens; Nudus est, maritima inundatione viridior, coronam albidis salis instar candidam, atque spumarum caniciei concolorem habens. Pallas cum apud Ouidium lib. v i. Metamor. cum Arachne de texēdi arte contēderet, duodecim Deorū cōfessum pinxit, vbi disceptaretur, vtri, sibi ne, an Neptuno concederetur, vt Athenis recēs conditis, nomē imponeret: Carmina sunt huiusmodi:

Stare Deum pelagi, longoque ferire tridente

Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi

Exiluisse fretum, quo pignore vindicet urbem.

Virgilius in primo Georgicorum equum dicit exiisse;

--Tuque o, cui prima frementem

Fudit equum, magno tellus percussa tridente,

Neptune.

Quod Seruius ideo fictum esse vult, vt velox, frequensque maris motus ostenderetur. Quare equi sub Castoris & Pollucis tutela esse dicti sunt, eorū enim astra velocissime mouētur. Quidam ideo Neptuno equorum inuentionem tributam dicunt, quod equi latos campos, æquosque desiderant, qui ab æquore optime repræsentantur. Idem Seruius principium lib. 11 X.

AENEIDOS enarrans, vbi Poëta sic dicit;

Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce

Extulit.

refert, Romanos belli tempore, duplicia signa extulisse, alterum scilicet purpureum pro pedestribus copiis, alterum vero cæruleum pro equestribus; hic enim est maris color, cuius Deus putabatur Neptunus, qui & equos inuenisse fertur. Diodorus Siculus scribit, Neptunum primum omnium equos domuisse, artemque equitandi docuisse, hincque factum esse, vt equestris appellaretur: cui Pausanias etiā cōsentit, qui vult ideo Homerum, cum ludos equestres describeret, Menelaum induxisse, qui certatoribus iuramentum per Neptuni numen proposuisset, se nullam fraudem adhibituros. Idemque subiicit, hoc Neptuni cognomen cæteris præstare, cum cunctis nationibus sit commune. Hinc arbitror profectum fuisse vt ludi Circenses apud Romanos, qui erant equestres, Neptuno essent sacri: celebrabantur autem in Consualibus, quæ erant a Romulo instituta, in memoriam, vt inquit Liuius, raptus Sabinarum; nam, quemadmodum Plutarchus refert, cuiusdam Dei aram conditam sub terram in Circo inuenerat; eique Deo indidit nomen Conso, siue a consilio, quod consiliarius foret; aut, quod magnarum rerum consilia occulta esse oporteret: quare ad eius aram aditus numquam patefiebat, præterquam ludorum Circensium diebus. Quod effecit, vt Neptunus idem ac Cōsus crederetur; de quo hæc strictim attigisse sit satis; nam nullam adhuc eius imaginem apud scriptores reperi. Quod autem equi sub Neptuni tutela essent, Pausanias in Eliacis po-

Consus.

sterioribus ostendit, cum circum, vbi equi currebant, describit, dicens, ad alterum curriculi latus aram fuisse figuræ rotundæ, ad eamque Deum coli, Taraxippum, ab incutiendo equis pauore, nuncupatum. Solitos enim esse iniecto terrore, circa aram hanc equos tam vehementer consternari, vt incertū vnde coorta trepidatione, sæpe illis curribus affligerentur aurigæ: quo igitur æquo, & propitio vterentur Taraxippo, ad eam aram aurigas vota nuncupasse. De hoc Deo multas multorum opiniones idem Pausanias affert; sed eam tamquam omnium

probabilissimā approbat, qua Taraxippus Neptuni fuisse cognomen dicitur; ab eo enim equorum origo profluxit: a quo duos equos Iunoni dono datos, ferunt, quos illa Castori & Poluci tradidit. Cui fabulæ illa quoque concordat, qua iactatur, equuleum ab Ope Neptuni loco suppositum Saturno fuisse: hacque de causa Festus vult, Neptunum Equestrem fuisse dictū, ob idemque inquit, in Illyrico quaternos equos iaci solitos nono quoque anno in mare. Aliqui sentiunt, Neptuno equos optime accommodari; quod scilicet mare vndique ad nos necessaria v̄sibus nostris aduehat, sicut & equi. Quare Philostratus cum duas paruas insulas describeret, quibus, rerum venalium forum erat commune, in quod quod ab agris legeretur, altera inferebat, altera vero quidquid ex maritima præda corrogasset; ibi Neptuno statuam positam inquit cum aratro, atque curru, tamquam si agricola esset: quo incolæ innuebant, se etiam terræ fruges Neptuno acceptas referre: sed ne eum terrestrem tantum colere videretur, aratro nauis proram aptarunt; ita vt Neptunum nauigantem, terram arare diceres.

Apud Eleos, sicut Pausanias refert, adolescentis imberbis statua visebatur, qui pedem pede premebat; ambabus vero manibus hastæ innitebatur; hæc statis temporibus nunc lineis, nunc laneis vestibus induebatur. Hæc Neptuni esse est credita, aliūde illuc trās lata, vbi maximo cultu ab incolis afficiebatur. Sed nō Neptuni, verum Satrapis effigies appellabatur. Duo numismata exstant, Vespasiani vnum, alterum Adriani, in quibus Neptuni imago cernitur nudi stantis: sed in læui humeri tergo propendet amictus; dexteraque trilorem scuticam, læua elatum tridentem tenet. In aliō quoquam numismate idem est effictus nudus, rectusque, sinistra elata tridenti inhærens, delphinem dextera porrigens, alterumque pedem in prora tenēs. Illud præterea est sciendum, apud veteres vrbium portas Iunoni, arces Mineruæ, mœnia atque fundamenta Neptuno fuisse sacra; quod Seruius adnotat, illud 11. AENEID. enarrans, vbi Venus inducitur, AENEÆ ostendens, Troiæ ruinas reparari non posse; cum horum Deorum pro se quisque id dirueret, quod sibi esset proprium, ita inquit;

Hic, vbi dissectas moles, auulsaque saxis

*Fundamē-
ta Neptuno
sacra.*

Saxa vides, mixtoque undantem puluere fumum:

Neptunus muros, magnoque emota tridenti

Fundamenta quatit; totamque a sedibus urbem

Eruit.

*Terræ motus
a Neptuno
fit.*

Hæcque de causa a Græcis *εὐσείλιος* est dictus, quod et Terriquassor; quo significarunt, terræmotum Neptuno tribui, propter aquarum scilicet motum. Quamobrè Thessali, Neptunum aquis exitum aperuisse dicebant, quæ vniuersam olim Thessaliam inundabant; nam ingenti terræmotu excitato, montes discidit, ita vt latus fieret Peneo flumini exitus, terraque inter mōtes interiecta cōmode habitari posset: quod & Herodotus confirmat. Quod dixi de Neptuno Terriquassore, perbellè ad Terræmotus imaginem aptari posset, si quis eam vellet effingere.

Oceanus.

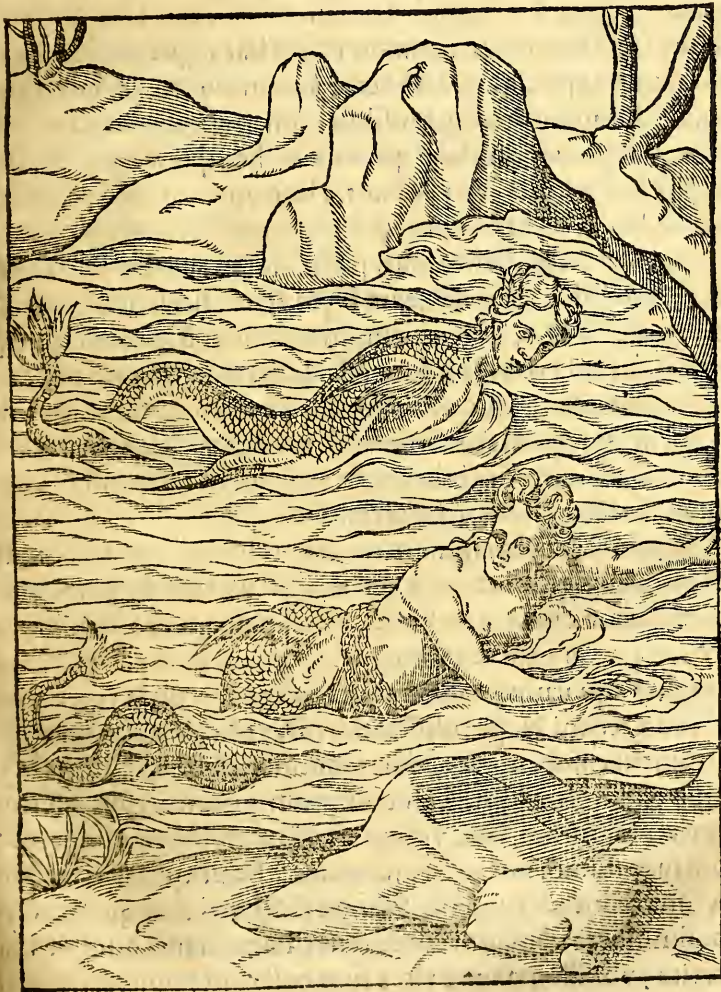
Imagines Neptuni atque Oceani non multum inter se erāt dissimiles. Hunc Oceanum veteres patrem Deorum dixerunt; pro eo autem non solum mare, quod vniuersam terram ambit, sed etiam aquæ virtutem intellexerunt, quam Thales omnium rerum principium statuit. Eum ergo Deorum patrem nuncuparunt; Thetisque vxorem ei tribuerunt; ex quibus innumeri propemodum Dei marini, fluuiatiles, ac fontani, item & Nymphæ profluxisse feruntur. Thetis vero fingebatur vetus, cana, atque alba: eam poetæ matrem, atque venerandam appellabant. Hæc vna cum viri sui imagine poni potest: qui, vt Ioānes Buccatius refert, in curru effingebatur, a quattuor balænis per mare tracto; eum Tritones cum buccinis præcedebant, circumstabant Nymphæ, magnus belluarum marinarum numerus sequebatur, quæ sub Proteo dūce ac pastore erant. Hic ex marinis Deis erat, qui ventura prædicebat, sed non nisi coactus; eosque, qui sibi vim parassent, fraudibus decipiebat, varias subinde formas induens, vt ex eius manibus elaberetur. Quare necesse fuerat, eum vincire, ac tamdiu cōtinere, quoad in pristinam figuram reuertisset: tunc enim facile ad interrogata respondebat. De hoc Diodorus refert, eum in regnum ab Aegyptiis adscitum, tamquam qui omnibus sapientia anteccleretur, per quam erat ita dexter in cōsiliis pro tempore capiendis, vt ea alia ex aliis prout res requirebat, commodissime mutaret,

Proteus.

*Proteus cur
in varias for
mas muta
retur.*

taret,

aret, atque hinc factum esse, vt se in diuersas figuras conuertere diceretur: quod idem erat, ac si dixissent, cum foro vti sciuisse. Græci volunt, id de Proteo, dictum, vt scilicet ad Aegyptiorum regum morē respiceretur: nam illi, cum in publicum procedebāt, semper aliquod insigne in capite gestabāt, quod regiam maiestatem præ se ferret; id quidem subinde mutabāt; aliquando enim leonis, aut tauri, aut draconis priorem partem, interdum arborem, quandoque ignem, nonnumquam redolentia vnguenta præferabant. Vnde factum locum fabu-

læ, Proteum in ea omnia, quæcunque capite gestabat, solent transformari. In Carpatho etiam insula idem regnasse legitur a qua mare Carpathium nomen habet, quod est prope Aegyptum, cum vero Phocis id mare abundet (quæ & vituli marini appellantur; priores enim partes corio, ac pilis tectas ad vituli similitudinem habent) atque aliis marinis belluis; ideo *Eurynome*. marini gregis pastor est dictus. Oceani quoque filia Eurynome putabatur; eam Homerus Thetidi comitem adiunxit cum Vulcanum adiret. Nonnulli eam Dianam esse crediderunt, ut Pausanias refert: quod quidem nihil cum eius simulacri consentit: id femineam formam referebat usque ad summa femora, cætera piscis figuram; erat autem aureis catenis reuinctum. Id numen a Phigalensibus, qui erant in Arcadia, celebratur: templum eius statò quotannis die aperiebant: sacra eodie publice & priuatim fiebant. Huic non admodum dissimilis quædam Dea erat, quæ Derceto appellabatur: hæc capite excepto, quod muliebre erat, piscis videbatur. De hac Diodorus Siculus lib. I I I. scribit, eam Nympham fuisse, sed grauidam postea effectam, a quo autem, ignoratum, Semiramidem peperisset; sed sui erroris pudore affectam, se in quemdam Syriæ lacum abiicisse, atque inde ab illis populis numinis loco habitam, ac in piscem se conuertisse creditam: ideoque factum esse, ut a piscium esu abstinerent, qui in eo lacu essent, quos omnes illi Deæ sacros arbitrarentur.

Sed ad Oceani imaginem reuertamur: eius currus, eum terram ambire significat; rotæ terræ orbicularem figuram ostendunt: balænæ currum trahunt, quod mare vniuersam terram percurrat, ac in eam se insinuans, magnam eius partem alluat. Nymphæ aquarum proprietatem designant; quas veteres non solum sub Oceani, Neptuni, Thetidis, Doridis, Amphitrites, atque aliorum marinorum Deorum nominibus, sed etiã sub Acheloi nomine adumbrarunt. Licet nonnulli prioribus illis salinarum aquarum naturam, hoc vero posteriore dulcium innui, cuiusmodi sunt fluuiorum aquæ; qui etiam ab antiquis pro numinibus sunt habiti, & humana figura efficti. Sed antequam ad eorum simulacra veniam, ventos describam: nam, cum de mari dixerim, ubi illi maxime vires suas exerunt; non abs re mihi factu

Venti.

facturus videor, si statim ventorum tractationem subiecero. Quamquam vero non absurde cum Iunone coniunxissem: ea enim aërem significat; ventus autem, secundum Physicorum sententiam, est aër concitatus. Itaque AEolus ita Iunoni apud Virgilium lib. 1. Aeneid. respondet;

*Tu mihi quodcumque hoc regni, tu scepra, Iouemque
Concilias; tu das epulis accumbere Diuum,
Nimborumque facis, tempestatumque potentem.*

Non tamē hic locus videtur a ventis alienus. Veteres vt Deos, sunt ventos venerati; eisque sacrificabant, vel quod eis propitiis vsi essent, vel vt in posterum vterentur. Eos cum alis effinxerunt, tumescentibus buccis, inflatis, ac spirantibus: sed alij alios suo flatu effectus producant; nam aliqui nubes cogunt, & pluias creant; alij e contra nubes dispellunt; alij aliter suas vires ostendunt. Itaque diuerse a poëtis descripti fuere: qui quamquam multi sunt; tamen præcipui quattuor, qui a prima-
riis quattuor mundi cardinibus flant, numerari solent, vt ab Ouidio, cum lib. 1. Metamorphos. vniuersum in suas partes distribuit. Fuerunt aliqui, vt refert Strabo, qui duos tantum ventos posuerunt. Sed ex quattuor vnus est Aquilo, qui & Boreas dicitur, a Septentrione flans: hunc Pausanias in Eliacis scribit in Cypseli arca exsculptum fuisse, Orithyiam rapientem; non tamen eius effigiem designat, nisi quod eum pro pedibus anguim caudas habuisse dicit. Hic ergo, quia niues ac frigus affert, glaciemque creat, barba, capillis, ac alis niue conspersis effingitur. Alter est Auster, qui & Notus nuncupatur, qui a meridie flat; hic, quod flatu suo pluias adducit, ita ab Ouidio describitur;

*Venti principes
pales.*

Boreas.

Notus.

-- *Madidis Notus evolat alis,*

Terribilem picea tectus caligine vultum,

Barba grauis nimbis, canis fluit vnda capillis,

Fronte sedent nebula, rorant pennaque sinusque.

Tertius est Eurus, qui ab Oriente flat. Hic niger effingitur ob AEthiopes, per quos transit; cumque Sol occidens si forte rubeat, signum sit fore vt sequenti die (quemadmodum Virgilius in Georgicis testatur) Eurus excitetur, ideo eius imagini sol igneus ad caput adpingitur. Quartus lenissimus ille qui-

Eurus.

Zephyrus. dem, & Zephyrus, qui ab Occidēte spirat. Hic vere primo terram herbis conuestit, flores excitat. Quare Floræ maritus est
Flora. ab antiquis dictus, quæ florū Dea habebatur. Eius imago pulcherrimā Nymphā referebat. Itaque ea, cum ab Ouidio lib. v. Fast. loquens inducitur, ita de sua pulcritudine dicit;

Quæ fuerat mihi forma, graue est, narrare modestæ:

Sed generum matri repperit illa Deum.

Ei & sertum ex variis floribus additur; item & vestis versicoloribus floribus pingitur; nam flores quibus terra vestitur, omnia

colorum genera referunt. Philostratus ita Zephyri imaginem adornat; is est forma iuuenili, facie decora, alatis humeris, tempora habens pulcherrimis floribus redimita.

Sed iam ad fluuios transeamus, qui ab antiquis etiam numina habebantur, item votis ac sacrificiis colebantur. Eis capillum quodam peculiari ritu incisum offerre solebant; præcipue Græci, vt Pausanias testatur: quod etiam ex Homero intelligimus, cum Peleum inducit, vota Sperchio flumini faciētem, se capillos suos illi oblaturum, si filius Achilles incolumis ad se ex Troiano bello reuertisset. Et in agro Attico apud Cephisum fluuium adolescentis statua visebatur, sibi comam cædentis, vt illi consecraret. Fluuiorum effigies hominem referebat barbatum, promisso capillo, iacentem, cubito innixum, vt Philostratus Thessaliam describens, meminit; nam numquam fluuii in pedes se erigunt; sæpe etiam magnæ alicui vrnæ incumbunt, quæ aquam abunde effundat. Ita enim Statius Inachum depingit. Seruius inquit, cornua quoque fluminibus tribui; aut quod aquæ murmur, bouum mugitum exprimat; aut quod fluuiorum ripæ cornuum instar sint incuruæ. Quamobrem Virgilius lib. I IX. A. Æneid. de Tiberi dicit;

Inachus.

Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum.

Eundemque ita paullo ante describit;

Huic Deus ipse loci, fluuiio Tiberinus amæno

Populeas inter senior se attollere frondes

Visus: eum tenuis glauco velabat amictu

Carbasus, & crines umbrosa tegebat arundo.

Idem libro I V. Georg. de Eridano ita dicit,

Et gemina auratus taurino cornua vultu

Eridanus.

Eridanus.

Vbi Probus Eridanum inquit facie taurina pingi; quod sonus quem edit, sit taurino mugitui perquam similis; eiusque ripæ veluti cornua, sint intortæ. A. Elianus scribit, fluminum simulacra, quæ antea nullam certam formam habebant; bouis postea effigiem expressisse. Idem apud Festum Pompeium legitur, fluuiorum scilicet statuas esse forma taurina, quod est, cornigera; nam ij sunt taurorum instar efferati. Fluuios quoque arundineis foliis antiqui coronabant; arundo enim feliciter in

*Acis in flu-
uium mu-
tatus.*

aquosis locis prouenit. Ouidius lib. x i i 1. Metamorph. cum de
Aci in fluuium mutato fabulam recenſet, quem Polyphemus,
grandi quodam ſaxo proieſto, cōtriuerat, ita de eo Galatheam
narrantem induxit;

Miraque res, ſubito media tenus exſtitit aluo

Inciñctus iuuenis, flexit noua cornua cannis.

Qui niſi quod maior, quod toto cœrulus ore eſt,

Acis erat.

Romæ etiamnum in Vaticano Tiberis ſtatua viſitur, qui nec
cornua

cornua, nec ferta arundinea habet; sed est corona, ex variis floribus ac fructibus cōtexta redimitus: quod, secundum meam quidem sententiam, eo refertur, vt fertilitatem, atque annonæ copiam significet, quam is fluuius incolis affert. Sed tamē non omnino est poeticis ornamentis spoliatus; nam & arundinem manu gestat. Cum Achelous apud Ouidium lib. I I X. Metamorph. Theseo narrat contētionem, quam cum Hercule pro Deianira suscepit, brachio innititur, caput habet arundine cinctum, viridi amictu induitur, neque tamē ambobus cornibus, sicut cæteri fluuij, est insignitus; nam alterum ei ab Hercule est diffractum, quod postea floribus, ac fructibus variis refertum, AEtolis est donatū, qui id Cornucopiæ appellarunt. Quod est ideo ab antiquis fictum, vt Diodoro videtur; quod Hercules scilicet maximo cum labore alterum huius fluuij ramum a pristino cursu in aliam partem diuerterit; quæ cum fœcundis illis aquis irrigaretur, maxime fructifera euasit. Itaque varie flumina a poetis describuntur; nam ij, vel aquarum qualitatem, vel illorum cursum, vel regionis naturam, per quam transeunt, considerantes, fluuios diuersis descriptionibus designāt. Quare Pausanias in Arcadicis refert, in quodam Arcadiæ templo nobilium quorundam annium e candido marmore signa videri; sed vnus Nili simulacrum e nigro lapide: cuius quidem rei hanc caussam affert; quod scilicet per nigros AEthiopes Nilus in mare delabitur. Lucianus scribit, AEgyptios Nili effigiem supra Crocodilum, aut equum fluuiatilem collocasse: equus autem fluuiatilis est, vt Herodotus eum describit, quadrupes, magnitudine taurum æquans, bouino capite, depressis naribus, caprarū instar, iubis dorso, ac hinnitu equino, dentibus aprorum aduncis, renidenti cauda, pelle ita crassa atque dura, vt, cum est exsiccata, sit iaculis conficiendis apta. Hæc bellua a Græcis est dicta *ἰννοώδραμα*. Circum Nili simulacrum pueros aliquot ludentes effingebant; vt etiam apud Plinium lib. x x v. legitur, vbi de marmore, quod Basaltem vocabāt, loquitur; scribit enim, ex hoc marmore statuam Romæ in templo Pacis ab Imperatore Vespasiano Augusto dicatam, argumento Nili, x v i. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augmentis se annis eius intelligen-

*Achelous.**Cornucopia.**Nilus fluuius.*

tur. De quadã Vertūni statua, in foro Romano posita legitur, quæ Tiberim olim illac transeuntem repræsentabat: hæc floribus atque fructibus erat ornata, vt fertilitatem agrorū ostenderet, iuxta quos Tiberis præterfluit. Vertumnus etiam Deus, humanis cogitationibus præpositus credebatur, qui diuersas formas indueret, sicut & homines subinde consilia mutant. Aliqui eum anni Deum putauerunt, qui iuxta tempora varias sumit figuras; atque ideo eius natura cunctis figuris est opportuna, vt Propertius de eo lib. I v. dicit; cuius descriptionem opere præpetium

ræpretium fore sum ratus, hic apponere, cum sit longe elegantissima; ea vero sic habet;

Quid mirare meas tot in vno corpore formas?

Accipe Vertumni signa paternæ Dei.

Tuscus ego, Tuscis orior, nec pœnitet inter

Prælia Volsminos deseruisse focos.

Nec me turba iuuat, nec templo delector eburno;

Romanum satis est, posse videre forum.

Hac quondam Tiberinus iter faciebat, & aiunt

Remorum auditos per vada pulsa sonos.

At postquam ille suis tantum concessit alumnis,

Vertumnus verso dicor ab æmne Deus.

Seu, quia vertentis fructum percepimus anni,

Vertumni rursus credidit esse sacrum.

Prima mihi variat liuentibus vna racemis,

Et coma lactenti spicea fruge tumet.

Hic dulces cerasos, hic autumnalia pruna

Cernis, & æstiuo mora rubere die.

Insitor hic soluit pomosa vota corona,

Cum pyrus inuito stipite mala tulit.

Mendax fama nocet: alius mihi nominis index:

De se narranti, tu modo crede Deo.

Opportuna mea est cunctis natura figuris:

In quamcumque voles, verte: decorus ero.

Indue me Cois, fiam non dura puella.

Meque virum, sumpta quis neget esse toga?

Da falcem, & torto frontem mihi comprime sæno:

Iurabis, nostra gramina secta manu.

Arma tuli quondam, & memini, laudabar in illis:

Corbis & imposito pondere, messor eram.

Sobrius ad lites: at cum est imposita corona,

Clamabis, capiti vina subisse meo.

Cinge caput mitra; speciem furabor Iacchi:

Furabor Phœbi, si modo pleetra dabis.

Cassibus impositis, venor, sed arundine sumpta,

Faunus plumoso sum Deus aucupio.

Est etiam aurige species Vertumnus, & eius,

*Traicit alterno qui leue pondus equo.
 Suppetat; hoc pisces calamo prædabor, & ibo
 Mundus, demissis inſtitor in tunicis.
 Pastorem ad baculum possum curare, vel idem
 Sirpiculis medio puluere ferre rosam.
 Nam quid ego adijciam, de quo mihi maxima fama est,
 Hortorum in manibus dona probata meis?
 Ceruleus cucumis, tumidoque cucurbita ventre
 Me notat, & iunco brassica vineta leui.
 Nec flos ullus hiat pratis, quin ille decenter
 Impositus fronti languet ante mea.
 At mihi, quod formas vnus vertebat in omnes,
 Nomen ab euentu patria lingua dedit.*

PLUTO.

LICET in ditionis diuisione, alij Saturni filiorum cæli regnum obtigerit, alij aquarû, alij inferorum, prout fabulis fertur; quod, si rei veritatem spectare velimus, innuit, Ioui sorte orientis partes, Plutoni Occidentis, Neptuno vero maris insulas obuuisse. Sed tamen eorum quemlibet passim suum imperium exercere, interdum videmus; nam Neptunus apud Virgilium lib. I. Aeneid. ventis minatur, quod sine eius permisso, cælum, terrasque turbare ausi fuissent. Iupiter nonnumquam inferorum res administrat: necnon & Pluto in cælum suum ius extendit. Itaque Iouem dicunt fulmen triplici cuspe præditum, Neptunum tridentem, Plutonem canem tricipitem habere. Quamobrem cum Plutonis imaginem describemus, mirum videri nemini debebit, si eum interdum parem Soli potestate statuemus, & aliquando terræ. Sed tamen tunc etiam inferorum Deus est intelligendus, utpote qui præcipuam ibi potestatem exerceat, imperiumque in animas corporeis vinculis exsolutas habeat. Hic, ut quilibet iuxta promerita iustas pœnas aut præmia consequatur, tres æquissimos iudices habere fingitur, qui inferorum iudicio præsent, quorum vnus dicitur esse AEacus, alter Minos, tertius Rhadamanthus: de quibus, antequam ad Plutonem veniam, aliquid ex Platone dicam; nam id

*Inferorum
 indices.*

cum

cum in primis cognitu iucundum videtur, ac multum facere ad intelligendum, quo pacto eorum imagines sint exprimendæ; tum hinc discamus licebit, quales iudicum debeant esse mores. Ita igitur Plato habet; Saturni tempore lex erat, quæ etiamnum apud Deos viget, viguitque semper, vt scilicet ij, qui vitam cum iustitia transegiſſent, post mortem ad beatorum insulas proficiscerentur; contraque qui nequam, ac flagitiose vixissent, morientes eo abducerentur, vbi pœnas suorum scelerum luerent. Sed Saturno regnante, & in primordiis regni Iouis adhuc viui, postremo videlicet vitæ die homines etiam a viuis iudicibus iudicabantur: quo fiebat, vt multi non pro vitæ meritis iudicium ferrent. Quod vbi Iupiter ex Plutone resciuisset, ex eisque qui beatorum insulis præſiderent; multos scilicet illuc destinari, qui eum locum nullis promeritis sibi comparassent; se huic ordinis perturbationi obuiam iturum inquit, cuius causam in id referebat, quod homines ante mortem iudicarentur, dum mortali adhuc corpore circundarentur, multique eos circumstarent, qui bene, maleve de ipsis sentirent. Itaque plurimos animos sceleribus coopertos se coram iudicibus sistere audere, tamquam si essent summa innocentia præditi; suam enim peruersitatem corporis pulcritudine, familiæ nobilitate, diuitiarumque copia tegere; nec testibus destitui, qui asserant, se vitam, omni culpa carentem duxisse. Itaque iudices, corpore impeditos, quod veluti velum est animo obiectum, quominus verum cernere possint, tot rebus deceptos ac tantam bonitatem admirantes, non posse eos non omnibus bonis dignissimos iudicare. Quare illud in primis facto opus esse, ne homines, quando ex hac vita sint migraturi, præſentiant: cuius rei Prometheo fuit demandata prouincia. Deinde, vt cunctis rebus corporeis exsuti iudicibus se sistant, qui & corpore careant; ita vt animis tantum animos nudos & apertos cernant; atque ita facile iustum iudicium futurum. Quamobrem decreui, inquit, vt ex meis filiis duo Asia oriundi, Minos scilicet, & Rhadamanthus, vnusque Europa, AEacus vocatus, cum ex hac vita migrarint, ad quoddam pratum proficiscantur (quod Veritatis ager appellabatur) ibique vbi duæ viæ se diuidunt, altera ad beatorum insulas, altera ad inferorum loca tendens,

*Iudices cur
fallantur.*

*Iouis decre-
tum de ani-
mis iudican-
dis.*

animorum, qui e corporibus recesserint, iudicia exercent. Asiaticis iudicandis prærit Rhadamanthus, Aëacus iis, qui ex Europa aduenerint; sique quid dubij inciderit, Minos cognoscet; ut sine vlla fraude quisque ad eum locum destinetur, qui meritis conueniat. Hoc fuit Iouis decretum, ut hominum animi iuste iudicarentur. Itaque Rhadamanthus, atque Aëacus, cum iudicant, virgam manu tenent; Minos seorsim sedet, singulorum causas secum dispicit, auratum sceptrum ipse quoque gestans; ita enim Vlysses apud Homerum refert, se eum vidisse, cum mortuis ius dicit. Iudicandi animi omnium affectuum signa, quibus tenentur, præ se ferunt; itemque quidquid vnumquam gesserint, dum adhuc corpore coercerentur, facile in eis argumenta deprehenduntur. Quare cum se coram iudicibus statuunt, nequaquam interrogantur, quinam olim fuerint; iudices enim, iis tantum cõperts, quæ dum adhuc inter mortales versarentur, perpetrarint, eos ad commerita loca ablegant. Hic Plato explicat, quinam animi ad inferorum carceres destinentur, & qui ad beatorum sedes mittantur. Sed nos contenti trium horum iudicum effigiem designasse, ad alia transibimus. Dantes Algerius Minoi videtur formam belluæ tribuisse; ita enim in Poëmate de Inferno dicit;

*Cernere erat tetro aspectu Minoa sedentem,
Horribili rictu latrantem, ac torua tuentem.
Quæsitore saeuus vitasque, ac crimina discit,
Atque alias aliis pœnas decernit; & umbras
Pallentes audit, tentat, subigitque fateri,
Quæ quis apud superos commisit crimina: quorum
Pro meritis pœnas taxat, numerumque, locumque,
Tot caudæ corpus spiris immane reuincens,
Pœnarum gradibus quot vult torquerier ipsas.*

*Minos quid
significet.*

Aliqui in ea sunt sententia, ut putent, Minoem scelerum conscientiam significare, qua assidue, qui sibi facinorum est conscius, se ipsum vexat, accusat, supplicium ob oculos statuit, torquet, exagitat. Sed nunc ad Plutonem reuertamur, qui etiam diuitiarum Deus est habitus, πλοῦτος enim Græce diuitias significat. Per eum autem terra intelligitur unde tot opes hauriuntur. Itaque Latini eum Ditem ad diuitias innuendas, appelladun

dux

duxerunt. Hunc manium Deum putarunt, quod is scilicet funebres pompas inuenerit, ac iusta, quæ mortuis persoluimus. Sed hæc missa faciamus, & eius effigiẽ, a poetis adumbratam, describamus. Apud inferos is tamquam rex in folio sedet; ita enim eum Claudianus Lib. 1. de Raptu Proserp. designat, cum refert, eum Mercurium ad Iouem, vxorem sibi petitem mississe.

*Ipse rudi fultus folio, nigraque verendus
Maestate sedet: squalent immania fœdo
Sceptra situ.*

Martianus Capella regiam coronam ei tribuit, cum eum vna cum Neptuno fratre describit, ita dicens; Pluto lucifuga in umbratione pallefcens, in capite coronam ex hebeno, tartaræ noctis obscuritate feruescens. Sceptrum, quod manu gerit, eum regem monstrat; id est paruum; nam inferioris huius orbis regnũ repræsentat; ita Porphyrius hoc explicat, quemadmodum Eusebius refert; subque Plutonis nomine Solem intelligit; qui ideo inferorum Deus dicitur, quod hieme parũ se nobis ostendat, sed maximam temporis partem degat cum Antipodibus, quos in inferiori orbe habitare dicimus: cum tamen illi se nobis superiores arbitrentur, vt Seruius ex Tiberiano refert, qui ait, olim a vento ab Antipodibus litteras ad nos allatas, cuius id erat initium; Nos superi vos inferos salutamus. Aristoteles etiam rationibus conatur ostendere, nos reuera inferos esse. Sed hoc non multum ad rem; illud hinc intelligamus, Plutonium, si pro Sole capiatur; sub terris degere creditum, cum nostrum hunc orbem non collustrat. Is idcirco Proserpinam, a se raptam retinere dicitur, quæ feminis vim exprimit; quia hiemis tempore, cum Sol a nobis longius recessit, semen intra terræ viscera conclusum latitat. Galeam Pluto gestat, vt Homerus, Plato, atque Hyginus dicunt. Solis enim verticem nequimus intueri. Itaque secundum fabulas, quicumque galeam sibi Plutonis aut Orci induisset (vtroque enim nomine idem appellatur) mortalium oculis cerni non poterat, cum tamen ipse alios cerneret: quam Perseum gestasse fabulantur, cum Medusæ caput abscidit, hocque præsidio fretum, ab eius sororum impetu sese sartum, tectum præstitisse. Hanc Mineræ beneficio

Plutonis color.

Corona, Sceptrum.

Pluto pro Sole capiatur.

Proserpinam.

obtinuisse ferunt, quæ etiam apud Homerum huiusmodi galeam sibi aptasse fingitur, ne a Marte contra Troianos pugnas deprehendi posset. Cerberus ei ad pedes iacet, quemadmodum Fulgentius scribit, qui Plutonem terræ præsidem, ac custodem appellat, eundemque obscuris tenebris circumdatum, sceptrumque manu tenentem describit; hæc eo referuntur, ut intelligamus, tria semini opus esse, ut ad fructus perueniat; primum scilicet, ut humi spargatur; deinde ut terra tegatur; postremo, ut sub ea latitans germinet. Pindarus Plutonem facit, manu virgam tenentem, hacque animas ad inferos eum dicit perducere. Nonnulli ei clauem in manus tradunt, qua sui regni fores claudat, ne videlicet animæ ibi conclusæ, aliquando elabantur. Quare apud Pausaniam legitur, in quodam Iunonis templo, quod alicubi in Græcia erat, tabulam quãdam existitisse, in qua inter alia multa, incisus erat Pluto cum Proserpina, duabusque Nymphis, quarum vna manu pilam, altera clauem continebat; huius rei hanc rationem affert, quod clavis scilicet sit Plutonis insigne; cum is inferna loca ita conclusa teneat, ut nemo inde possit elabi. Ex quo locus fabulæ est datus, Cerberum ad inferni portas excubare, ut eos perterrefaciat, qui fugam moliantur: quem ita Seneca in Hercule furente describit;

Clavis in
Plutonis
manu.

*Hic sæuus umbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono,
Regnum tuetur, sordidum tabo caput
Lambunt colubri; viperis horrent iubæ;
Longusque torta sibilat cauda draco.*

Ita etiam eum Apollodorus lib. 11. Bibliothecæ describit; nisi quod addit eum in dorso serpentum omnium capita habuisse. Dantes quoque in libro de Inferno sic eius imaginem designat;

*Cerberus umbrarum latratu regna trifauci
Personat, atque animas multa formidine complet.
Truces illi oculi; barba est implexa colubris;
Immanis venter, nec non ferus unguibus uncis
Dilaniatque, voratque animas, manditque, rapitque.*

Hesiodus ei centum capita tribuit; eumque Plutonis ostia-

rium appellauit, eisque blandiri, qui infera loca ingrederētur, sed qui egredi studerent, continuo ab illo corripī, atque deuorari dixit: quod quidem eius nomini congruit; nam Cerberus quasi κρεοβόρος, hoc est, carnem vorans dicitur. Atque ideo aliqui per eum terram significari dixerunt, quæ cadauera vorat, atque conficit. Huic similis erat quidam Eurynomus, de quo ex Delphicis interpretibus Pausanias libro postremo scribit, ipsum inferorum fuisse dæmonem, qui mortuorum carnes absumeret, ita, vt ossa solummodo relinquerentur: colore erat

inter caruleum, & nigrum medio, quales muscæ esse solent, quæ carnibus infederint: dentes ostentabat; vulturis erat substrata pellis. Quidam senserunt, Cerberum nostrum hoc corpus referre; sic ut enim ille infernum adeuntibus se mitè ostendit, ita & hoc se præbet facile atque obsequens iis, qui genio, ac voluptatibus indulgent; item non secus maximum facessit negotium iis qui a vitiis ad virtutes deficere volunt, atque ille in eos insurgit, qui ex inferno exire tentant. Et ad hanc fortasse significationem Virgilius lib. v I. AENEID. respexit, cum fingit, belluam hanc, AENEAM, hominem scilicet omnibus virtutibus insignitum, primo ingressu allatrantem: quod contrarium videtur iis, quæ de eadem Hesiodus aliique scripserunt, qui volunt, eam ingredientibus ab blandiri. Sed nihil est inter eos discrepantiæ, si rem suis momentis velimus expendere: nam qui ad inferos descendit, hoc intellectu, vt vitiorum cœno sese ingurgitet, is Cerberum in aditu offendit, qui miris modis ipsum demulceat; hoc enim corpus animi libidinibus magnopere acquiescit, ac oblectatur: quod tamen acriter reclamationem, si quis a tantis sordibus resilire velit. Qui vero infera loca adit, quem admodum AENEAS fecisse fingitur, vt scilicet, vitiorum turpitudine considerata, vehementer ab omni scelere abhorreat, ac virtutes summo studio sectetur, is Cerberum habet aduersarium; hoc est, appetitus magnopere repugnantes sentit, qui se ab instituto ad virtutes cursu quantum potest, retardet. Eadem ratione a poetis est fictum, Herculem inferos penetrasse, ac inde victum Cerberum secum abstraxisse: quia is prudẽtem hominem referebat, qui sensus hos corporeos rationis vinculo ita constringit, vt secum ex inferorum vitiis facile educat, atque per virtutis semitam eos ambulare compellat: e contra vero de Pirithoo fertur, eum, cum ad infernum descendisset, vt vxorem a Plutone abstraheret, quacum libidines suas expleret, a Cerbero interfectum fuisse; qui enim se in fœdis voluptatibus immergit, fere numquam emergit, sed illis tenaciter adhærescens, tandem obruitur. Hecataeus Milesius, vt Pausanias in Laonicis refert, quæ de Cerbero narrantur, signum esse testatus est; nam in cauerna, quæ erat in Tænaro promontorio, vnde ad inferos descensus patere putabatur, immanem

ac tetrum serpentem lustrum habuisse refert; qui sit idcirco inferorum canis dictus, quod quem morfu impetisset, subita eum veneni vi mori statim necesse esset: eum serpentem ab Hercule ad Eurystheum pertractum. Homerus vero (is enim primus Ditis canem, quem Hercules extraxisset, appellauit) neque nomen ei proprium imposuit, neque de eius figura est quidquam fabulatus: posteriores & Cerberum appellarunt, & eum, cætera cani similem, tria dixerunt capita habere. Sed de Cerbero hæcenus. Nunc ad Plutonium postliminio redeamus; quem Seneca in Hercule furente ita describit;

-- *Superbo digerit vultu sedens*

Animas recentes: dira maiestas Deo:

Frons torus, fratrum quæ tamen specimen gerat,

Gentisque tanta: vultus est illi Iouis,

Sed fulminantis: magna pars regni trucidis

Est ipse dominus, cuius aspectum timet

Quidquid timetur.

Huic veteres quadrigas tribuere, quas equi quattuor atri, & naribus ignem spirantes trahunt: quattuor equos Claudianus lib. 1. de Raptu Proserpin. recenset. Sed Buccatius lib. 1. IX. tres tantum nominat, currumque tres etiam rotas habere dicit; quod ad difficultatem, atque pericula, quæ experiuntur ij, qui diuitias parant, & ad futuros rerum euentus incertos refert. Plutonium enim interdum Diuitiarum Deum posuerunt: licet Græci alium quemdam diuerso nomine appellatum diuitiis præponerent, quem Plutum dixerent; qui a Plutone saltem effigie differebat; nam Aristophanes in Comædia, quæ Plutus inscribitur, eum cæcum repræsentat, a Ioueque excæcatum dicit, ne viros probos, modestos, doctosque cognosceret. Lucianus etiam in Timone eum cæcum, claudum, interdum lectica vectum, aliquando pedibus celerem facit; nam dum diuitias malis hominibus elargitur, velocem se ostēdit; sed cum ex eis aliquid probis imperat, mirum quam sit segnis & lentus: quod etiam est Fortunæ proprium. Itaque Pausanias in Bœoticis laudat eum, qui Plutum in manibus Fortunæ posuerit, tamquam eius matris, atque nutricis: neque minus prudenter fecisse Cephisodotum statuarium dicit, qui Pacem Atheniensibus

*Plutonis
quadrigæ.*

*Diuitiarum
Deus.
Plutus.*

nienſibus fecerit, Plutum in ſinu habentem; pax enim diuitias conſeruat, quas bellum diſſipat. Plutarchus ſcribit, apud Lacedæmonios Plutum cæcum, atque iacentem eſſe effictum. Rhodij, vt Philoſtratus in Imaginibus refert, eundem videntem, alatum, ac inauratū habebant; & arcis ſuæ cuſtodix præfecerunt: eſt quidem volucris pictus, vt e nubibus, ad eos deſcenderit; aureus autem eſt, ob materiam, in qua eis primum eſt viſus; pictus eſt & oculatus, ad eos enim ex prouidentia acceſſit: dicunt enim in ortu Mineruæ Rhodiis aurum depluiſſe; quod & apud Claudianum in Paneg. Stiliconis legitur. Quod ideo factū fuiſſe, idē Philoſtratus narrat, quod Rhodij Mineruam eximio cultu proſequebātur; ſed ei non quemadmodum par erat, litabant; in re enim ſacra ignem non adhibebant: itaque Iupiter in eos cælitus aurum depluit, non autem Mineruam demiſit; quæ ad Athenienſes, vt ſapientiores, riteque ſacrificantes proſecta eſt; nam ij in ſacrificiis igne utebantur. Plutoni cupreſſus erat ſacra, e cuius foliis, ac ramis ei ſertum contexebatur; erat enim arbor infauſta, cuius uſus in funeribus plurimus erat; aut, quod ſemel abſciſſa, numquā amplius germinat; aut, quod iuxta Varronis ſententiam, rogos hoc ligno olim circumdarent, ne teter nidor ex concrematis cadaueribus circumſtantes offenderet. Apud veteres enim erat in more poſitum, vt propinqui ac amici funus ad locum, vbi erat cremandum comitarentur; vbi ad præſicæ modos omnes flebant, ac lamentabantur: hæc autem erat mulier pretio conductæ, quæ mortuum maxima qua poſſet voce deſleret, eiſque egregia facta prædicaret; nemo autem inde recedebat, quoad cineres vrna non eſſent conditi; præſica voce præeunte; Ite; dimiſſio eſt. Adianto etiam herba Pluto legitur coronatus. Fuerunt qui narcifſo eius caput adornarint; hic enim flos mortuis gratus eſſe credebatur; fortaiſſe propter adoleſcentem quemdam, hoc nomine vocatum, qui moriens in hunc florem dicebatur mutatus. Quare ex eodem Furiis ſerta contexebant, quemadmodum Phornutus refert.

*Aurum plu-
uia dela-
tſum.*

*Narcifſus
flos.*

Furiæ autem Plutonis adminiſtræ putabātur: ex inferiſque in terras emergere aliquando, ſunt creditæ, ad pœnas a mortalibus ſuorum flagitiorum exigendas, aut eos ad alia peiora ſcelera

celera impellendos: tres eæ numerantur, Alecto scilicet, Tiphone, ac Megæra. Eædem ab antiquis colebantur, magis ne obessent, quam vt prodesse; quo cultu etiã olim Deos Auerruncos prosequerentur, vt scilicet mala auerterent: auerruncare enim est auertere. Ea de caussa, vt Pausanias in Atticis meminit, Furiis Græci sacrificabãt. Furia ergo fana, ac aras apud veteres, sicut & cæteri Dei habuerunt; eas Athenienses *σεμνὰ θεῶν*, hoc est, seueras Deas; Sicyonij vero *εὐμνιδας*, id est, a contrario sensu, beneuolas, ac mites appellabãt: iis quotãnis die statim sacrum facientes, prægnantes oues mactabãt, ac mulso pro libamentis, pro corollis floribus vt, sollene habebant. Alicubi etiam in Achaia Eumenidum fanum erat dedicatum; eo si quis cæde, vel quouis incesti, aut impietatis genere pollutus intrauisset, spectandi caussa, statim eum mente capiendum diris terroribus exagitatam credidere: quare omnibus, etiam alio contententibus templi aditu interdictum fuisse, scribit Pausanias in Achaicis: qui etiam Arcadiam describens, narrat, in quadam eius regionis parte templum, atque agrum Deis Maniis cõsecratum fuisse; quas is Furias fuisse arbitratur; nam hoc in loco ob matris cædem Orestem insaniuisse tradebant; itemque non longe ab eo fano terræ agger surgebat, e lapide excisum digitum insigne prætendens; vnde & illi tumulo Digiti monumentum nomen est: ibi furem Orestem tradebant, manus digitum abrosisse: prope erat & alter tumulus. Ace nomine; quod ad eum insaniam medelam Orestes nactus fuerit. Et illic erat alterum Furiarum templum: has Deas Oresti, cum primum est mente captus, nigras obuias factas memorant: easdem, cum digitum adedisset, albas apparuisse; & earum aspectu statim illum ad se redisse; idcirco iis, quarum effugit iram, inferias misisse; posterioribus vero rem diuinam fecisse dicitur: ac Candidis quidem Deabus & Gratiis pariter incolas postea sacra fecisse, idem Pausanias refert. Cicero libro III. de Nat. Deorum de Deæ Furinæ luco meminit, quam Furias esse vult. Earum serpentibus esse crinem implicitum, primus omnium finxit AEschylus; quemadmodum in Atticis refert Pausanias. Itaque Seneca in Hercule furente ita Iunonem dicentem facit, cum vult furorem Herculi iniicere;

Auerruncis Dij.

*Incipite famulae Ditis, ardentem incita
Concutite pinum, & agmen horrendum anguibus
Megera ducat, atque luctifica manu
Vastam rogo flagrante corripiat trabem.*

Dantes in Comœdia de inferno dicit, se, cum in imo inferno
esset, oculos ad quamdam turrim erexisse;

*Aspexit diras ubi tres residere sorores,
Fœmineum quibus os, facies respersa cruore,
Tortis cinctæ hydri, redimitæ tempora sæuis*

Anguibus,

Anguibus, & crines quibus ornanere cerasta.

Hæ quales in reliquo essent, ex Strabone colligi potest, qui lib. I V. Cassiteridas insulas describens, inquit, homines ibi habitantes fuisse colore fusco, tunicis ad talos demissis, cingulo pectus incinctos, baculosque manu gestasse, Furiis perfimiles. Suidas etiam de Menippo Cynico referens, qui insania captus; se inferorum ministrum esse dicitabat, seque huc ab infernis Deis allegatum, vt hominum facta exploraret, ac ad ipsos de cunctis referret, cum Furiarum habitu vsus scribit; nempe veste nigra, ad talos vsque demissa, non admodum lata, fascia incinctum, pileum gestantem, in quo duodecim signiferi signa erant expressa, tragico cothurno calceatum, manu fraxineum baculum tenentem, proluxa barba, qualis philosophorum solebat esse: quæ nihil ad furiarum habitum faciebat, sicut nec pileus. Itaque vestis illa nigra, ad terram vsque protensa, fascia, ac baculus in Menippo, iuxta Suidam, Furiarum habitum adumbrabant, quemadmodum etiam Strabo paullo ante depinxit.

Ariadna, cum se a Theseo solam in littore relictam vidisset, qui clam cum Phædra profugerat; multum, diuque misera est de sua acerba fortuna conquesta; demum ad Furias conuersa, ab eis contra perfidum illum, ac proditorem vltionem exposcit apud Catullum in poemate de nuptiis Pelei, & Thetidis.

*Quare facta virum multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo,
Frons expirantis præportat pectoris iras,
Huc, huc aduentate, meas audite querelas.*

Perinde atque nemo melius eis ab illo pœnas impietatis reposceret; cum nihil magis homines excruciet, quam mentis perturbationes, ac morbi, cum a ratione animum abducunt. Neque quidquam aliud intelligendæ sunt Furia, quæ a Poetis homines vexare dicantur: quare de eis Lactantius in diuinarum institutionum Epitome, Tres inquit affectus, vel (vt ita dicam) tres Furia sunt, quæ in animis hominum tantas perturbationes ciunt: Ira, quæ vindictam cupit; auaritia, quæ desiderat opes: libido, quæ appetit voluptates. Hi non per se mali sunt, quos Deus homini rationabiliter inseruit: sed cum sint vtique

natura boni (quoniam ad tuendam vitam sunt attributi) male utendo fiunt mali. Ita igitur ad coertionem peccatorum, id est, ad regendam subiectorum disciplinam, data est a Deo, ut metus licentiam comprimat, & compescat audaciam: cupiditas ad desideranda, & conquirenda vitæ necessaria tributa est: libidinis autem affectus ad procreandos filios insitus & innatus est. Redigendi sunt ergo isti affectus intra fines suos, & in viam rectam reducendi. Si enim illis omnem, qua velint, vagandi licentiam tribuimus, omnem mentis tranquillitatem, Furias immittis, perturbant. Furias antiqui cum ardentibus facibus effingebant, ut hoc intelligeremus quibus ardoribus nostra peccata deprauati affectus inflamment; ut melius in Tisiphonis imagine videbimus,

*Centum illi astantes umbrabant ora Ceraſtæ,
Turba minor diri capitis: ſedet intus abactis
Ferrea lux oculis: qualis per nubila Phæbes
Atracia rubet arte color: ſuffuſa veneno
Tenditur, ac ſanie gliſcit cutis igneus atro
Ore vapor: quo longa ſitis, morbi que, fameſque,
Et populis mors vna venit. riget horrida tergo
Pallas, & cærulei redeunt in pectore nodi.
Atropos hos, atque ipſa nouat Proſerpina, cultus.
Tum geminas quatit illa manus: hæc igne rogali
Fulgurat; hæc viuo manus aera verberat hydro.*

Et Ouidius lib. I V. Metamorph. cum fingit eam a Iunone ad furorem in Athamantem iniiciendum miſſam; ita eam deſcribit;

*Tiſiphone canos, ut erat turbata, capillos
Atouit, & exſtantes deiecit ab ore colubros.
Nec mora Tiſiphone madefactam ſanguine ſumit
Importuna facem, fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam, tetroque incingitur angue:
Egrediturque domo. Luëtus comitatur euntem,
Et Pauor, & Terror, trepidoque Inſania vultu.*

Quare Furia non ſolum operam Plutoni dabant, ſub cuius ditione erant, ſed Iunoni quoque ac Ioui; qui ius aliquod in inferos habere videbantur. Itaque vterque interdum Infernus, ac Stygius

Stygius a Stygia palude, quæ Inferorum regionem dicitur ambire, appellatus est; per cuius aquas Poëtæ fabulantur, Deos iurasse; periuri autē eam fuisse pœnam, vt annum diuinitate se abdicaret, ambrosia, nectareque priuaretur. Id paludi Stygiæ tributum ferunt, vt Dij per eam iurarent, quod Victoria eius filia in bello contra Gigantes a Ioue steterit. Vel potius id confictum est, quod *σβύρος* mœrorem significat, a quo Dij longissime recedunt, qui sempiternis fruuntur bonis; perinde atque per id iurarent, cuius penitus sunt expertes. Hæc palus infernum dicitur circumdare; nullibi enim maior mœstitia reperiri potest. Ibidem Lethe, Achæron, Phlegethō, Cocytus, alique fluuij esse dicuntur, qui luctum, tristitiam, aliasque huiusmodi animi perturbationes significant, quibus perpetuo illic inclusi afficiuntur. Sed Platonici ea volunt in hac vita contingere; hunc enim mūdum infernum vocant, in quem animum tunc dicunt descendere, cum huic mortali corpori coniūgitur, vbi primum ei Letheus fluuius occurrit, cum scilicet rerum præcedentium obliuione capitur; ex hoc ad Achærontem transit, qui lætitiæ priuationem significat; animus enim, res cælestes oblitus, omni statim voluptate destituitur, quam in illarum contemplatione sentiebat. Itaque est in maxima mœstitia; & id sibi vult, cum palude Stygia circumdari. Ex quo in luctu, atque lacrymis versatur, quas Cocytus nomen repræsentat. Phlegethon autem, cum ab igne nomen trahat, iræ ardores, aliorumque animi morborum æstus, quibus in hoc corpore incendi mur, atque torquemur, designat. Idem ministerium Furiis tribuitur; quibus Virgilius alas addit, easque præsto Ioui esse dicit, cum eas ad magnum aliquem mortalibus terrorem incutiendum velit allegare; cuiusmodi sunt bellum, pestis, aliaque id genus. A Elianus turtures scribit, Furiis fuisse consecratas: nec aliud animans earum proprium reperio, præter quod Virgilius lib. x i i. Aeneidos, vnam ex iis in noctuam fingit conuersam, cum a Ioue ad Turnum cum Aenea pugnantem perterrefaciendum mittitur. Aliqui tribus prædictis Furiis quartam addunt, nomine Lyssam; hæc rabiem significat. Vnde Euripides in Hercule furente, Irim inducit Iunonis iussu Lyssam adducere, quæ Herculi furorem ac rabiem iniiceret: hæc cen-

tum serpentum capitibus sibilantibus caput incinctum habere, manu vero stimulum gestare finge batur.

Furiis nõ incõgrue Harpyias adiuxerimus; nam & hæc olim a Diis immitti credebantur, ad hominum scelera punienda: & eorum sedes erant in inferno; quamvis Virgilius in Strophadis insulis, quæ sunt in Ionio, habitasse dicat. Sed tamen ad earum imaginem designandam, parum referre puto, vbi tandem illæ degissent. Ita vero a Virgilio describuntur lib. III. Æneid.

*Virginei volucrum vultus, fœdissima ventris
Prolunies unæque manus, & pallida semper
Ora fame.*

Dantes etiam ad Virgilij exemplar eadem ita adumbravit;

*Hæc loca monstra colunt Harpyiæ pessima, quondam
Quæ Strophadis a se pulsos Troas cecinere
Tibridis ad ripas vexatum iri fame dira.
Virginei volucrum vultus, collumque, capillique,
Immanis venter plumis contactus, acerbos
Dant gemitus ramis hærentes arboris alta.*

Ex Harpyis Ovidius lib. V. I. Fastorum vult Striges natas, quas ita designat;

*Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis,
Canices pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lætæntia viscera rostro:
Et plenum poto sanguine guttur habent.*

Stattus eas fabulatur in inferno natas, ac eis faciem, collum, pectusque muliebrem, serpentesque a capite in vultum descendentes tribuit: eas etiam dicit, noctu per domos euntes, ut infantum sanguinem exfugant. Quare antiqui Deam Carnam, seu Cardineam, de qua superius diximus, sacrificiis placabant, ut hanc a se calamitatem auerteret. Plinius lib. X. I. fabulosum arbitratur de Strigibus, vbera eas infantium labris immulgere; fuisseque dicit in maledictis apud antiquos hoc nomen; sicut & nos mulieres maleficas strigas appellamus. Nonnulli voluerunt Lamias idem apud Græcos sonare, atque Striges apud Latinos. Sed Philostratus in Apollonij vita dicit, Lamias esse

esse cacodæmonas peruersos sane, crudeles, ac libidinosos, humanarumque carnū deuoratores. Suidas atque Phaiorinus, Lamiam mulierem formosam fuisse tradunt, quam Iupiter adamauit, & ex ea filium suscepit: sed Iuno præ zelotypia filium perdidit; & Lamia præ mœrore deformata, alienos infantes rapere ac perdere dicebatur. Non defuerunt qui eas beluas fuisse dicerent, facie muliebri, ac pedibus equinis. Sed Dion in Libya historia hæc de Lamiis scribit; Facies est eis mulieris, & formosæ quidem, vbera ac pectora longe pulcer-

rima, quæ neque melius pictor possit effingere; color splendidissimus; gratia quædam, & venustas ab oculis, & mansuetudo in animū incidit, quoties aliquis eas spectarit: reliqua pars corporis dura, & infrangibilis ob squamas confertas, inferiora sunt serpentis, vt ima pars in caput desinat serpentis, & quidem horribilis. Hæ feræ alas non habent, neque loquuntur, neque aliam vocē emittunt, sed solum sibila acutissima, quemadmodum dracones: terrestrium omnium hæ velocissima, vt nullum possit eas animal effugere. Cætera quidem animalia viribus expugnant homines; hæ solæ fraude, ac deceptione: peccora aperiunt, & vbera ostentant (quod & Hieremias propheta confirmat, cum dicit, sed & Lamia nudauerunt mammas suas) eum vero, qui aspexit, veneficiis quibusdam cogunt ad confabulationis desiderium: & hic quidem veluti ad mulieres accedit; illæ intrepidæ manent, deorsum in humum sæpe respicientes, ornatum ac pudorem mulieris imitantes; atque ita eum, qui propius accesserit, rapiunt; namque manus sunt ferarum, quas aliquantisper occultant: cæterum serpens mordens, veneno interficit; cadauer ipsum comedit serpens, & quod reliquum est, feræ. Sed de Lamiis satis.

Iam ad Sphingas venio; quæ sunt mōstra, non admodū præcedētibus dissimilia, & partim fabulosa, partimque ad verum accedentia. Nam Plinius lib. 11 x. eas scribit fusco pilō, mammis in pectore geminis in Aethiopia generari. Albertus Magnus de animalibus scribens, eas inter simias connumerat; ex cuius verbis coniciamus licet, eas esse cercopithecōs. Sed tamen aliter de eis poëtæ loquuntur; a quibus postea pictores ac statuarij exemplar desumpserunt; nam ij, vt Aelianus refert, Sphingem ita effingunt, vt media eius pars mulieris speciem præferat, media leonis; ita enim fabula, quæ de Thebis narratur, eam describit, vbi illa erat; & scopulo insidens, viæ imminenti, insolubilia ænigmata transeūtibz proponebat; & quotquot dissoluere non poterant, vnguibus & alis interficiebat. Eius ergo imago secundum fabulas hæc erit, vt caput manus & pectus puellæ, alas auis, reliquum corpus leonis habeat, vt ex quibusdam Ausonij poëtæ carminibus intelligimus. Plinius lib. x x v. scribit alicubi in Aegypto sphingem effictam, vel
magis

magis mirandam, quasi siluestre numen accolentium: fuisse autem saxo naturali elaboratam, & lubricam: capitis monstrum ambitum per frontem centum duos pedes colligere, longitudinem pedum CXLII. altitudinem a ventre ad summum apicem in capite LXXI. Neque hic de Chimæra siluero, quod quidem monstrum est penitus fabulosum. Id(iuxta Homeri, ac Lucretij descriptionem,

Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra)

ex ore maximam flammaram vim euomebat; quod & Virgilius testatur, cum eam lib. V. Æneid. in primo inferni aditu, una cum aliis monstris collocat. Sed res ita habet: Mons erat in Lycia igniuomus, in cuius cacumine leones habitabant; in medio autem, ubi pascuis abundabat, capræ; in radicibus autem serpentes. Et quoniam Bellerophontes montem hunc habitabilem reddidit, Chimæram fingitur occidisse. Huc multoties malorum descriptio quæ ad Stygiam familiam pertinent, non incommode referri posset; sed tamen, quia alibi opportunius tractari posse videntur, ea ad alium locum referuo. Quare, aliis omissis, ad Parcas venio, quæ ab antiquis in Diuos relatæ sunt, & templa, ac altaria obtinuerunt. Hæ tres fuerunt, Plutoni que suam nauabant operam, ut earum vna apud Claudianum lib. I. de Rapt. Proserp. fatetur, cum Plutonē orat, ne bellum Ioui velit inferre, ita dicens;

O maxime noctis

Arbiter, umbrarumque potens, cui nostra laborant

Stamina, qui finem cunctis, & semina præbes,

Nascendique vices alterna morte rependis;

Qui vitam, lethumque regis.

Neque mirum est, Parcas Plutonis esse administras; nam eæ vitam humanam quasi e colo ducere credebantur; quæ est brevis vel diuturna, prout corpus solidiori, aut infirmiori est materia coagmentatum; materiam autem Pluto repræsentat. Eas antiqui tres finxerunt, quarum primam hominis generationi, tertiam morti præfecerunt; nam quæ est inter eas adolescentula, colum tenet, ac inde pensâ trahit; quæ est hac ætate maior, fusum habet, quo fila colligit; postrema anus collecta iam fila incidit. Quamobrem cum Poëtæ mortem innuere

volunt, de filorum incisione meminerunt; vt Martialis,

Ruperunt tetrica cum mala pensa Dea.

Fulgentius Plutoni Parcas tribuit; earū enim vis in res has inferiores dominatur; diximus autē superius, Plutonē terræ esse quoque symbolum. Varro, vt exstat apud Agellium, lib. 111

nomina Parcis antiquos ait fecisse a pariēdo, & a nono, atque

Nona. decimo mense: nam Parca, inquit, immutata littera vna, a par

Decima. tu nominata: item Nona, & Decima a partus tempestiui tem

Morta. pore. Sed quia qui natus est, mori quoque debet; earū terti

Morta fuit appellata a morte, quam ea homini credebatur afferre. Hanc Pausanias in Eliacis prioribus describit, cum de Cypseli Arca narrat; ita dicēs: Hic Polynicem in genua collasum frater Eteocles vrgebat: a tergo adstibat fœmina dentibus, & aduncis vnguibus quauis fera immanior. Testabatur inscriptio, Mortam illam Parcarum vnam esse; & fati quidem Polynicem succubuisse, Eteoclem vero merito suo cecidisse. Quia vero multi Philosophorum senserunt, diuinam prouidentiam semel cunctas vniuersitatis huius res ita disposuisse, ut numquam amplius vlla ratione mutari queant; quandoquidem earum causſæ ita inter se per seriem quandam sint connectæ, vt non possint non omnia necessario ab eis proficisci; hinc nati nomen ortum habet, quod Poëtæ sub Parcarum fictione adumbrarunt; easque tres constituerunt; nam omnia ex principio quodam prodeant, necesse est, vt per sua media progredientia ad finem tandem, quo sunt destinata, perueniant. Hæ ex Chao emerſisse finguntur; nam in prima illa omnium separatione, singulis suæ propriæ causſæ tributæ fuerunt. Sunt qui ex Herebo (qui est penitissima terræ pars) ac Nocte eas natas coluerunt: vt ex patris matrisque obscuritate intelligeremus, quam difficile in causſarum cognitionem perueniamus. Plato lib. x. de Repub. eas Necessitatis filias facit; interque earum genua magnum illum fusum adamantinum collocat, qui ambos polos attingit. Hæ ergo iuxta Platonis sententiam æqualibus inter se interuallis in throno sedent, vestibus albis, capite coronato, & ad Sirenum harmoniam canunt, Lachesis quidem præterita, præsentia Clotho, Atropos vero futura: omnes fusum vna cum sua matre Necessitate tractant; Clotho dextera, sinistra Atropos; ambabus manibus Lachesis. Humanæ vitæ fata a Lachesi pendent: aliaque multa diuinus hic Philosophus adiicit, quæ nunc non est explicandi locus. Earum matri Necessitati atque Violentiæ templum apud Corinthios dicatum esse Pausanias refert, quo nemini fas erat ingredi. Serta Parcis alii qui ex narcissis confecerunt; alij candida fascia earum capita cinxerunt; quæadmodum Catullus, qui eas ita in Pelei, & Thetidis Epithalamio ita describit;

*Necessitas
Dea.*

*Parcarum
corona.*

His corpus tremulum complectens vndique vestis,

*Candida purpurea talos incinxerat ora;
 Et roseo niuea residebant vertice vitta;
 Aeternumque manus carpebant rite laborem.
 Laeva colum molli lana retinebat amictam:
 Dextera tum leuiter deducens fila, supinis
 Formabat digitis, tum prona in pollice torquens
 Libratum tereti versabat turbine fusum.*

Homerus in hymno Mercurij, Parcas tres sorores, virgines, alasque facit, ac eas caput farina cōspersum habere dicit. Apud

Pausaniam est legere, Venerem a Græcis, inter Parcas adnumeratam fuisse, præsertim ab Atheniensibus, qui huic Deæ simulacrum vt Hermæ quadratum dicauerant; epigramma autem indicabat Cælestem Venerem esse, Parcarum natu maximam; de qua nihil fide dignum ait, ab Atheniēsis traditum. Hoc mihi in mentem reuocat, Romanos olim in Libitinæ templo feretrum reposuisse: cuius rei Plutarchus eam rationem affert, quod scilicet Libitina Venus esset, in cuius templo sepulcralia insignia custodirentur, vt nos humanæ vitæ fragilitatis admoneremur, cuius initio atque fini eadem Dea præfret: nam Venus generationis credebatur Dea: quare qui eam Parcarum maximam natu faciebant, proculdubio innuebant, eandem humanæ vitæ finem imponere. Possumus etiam dicere, id eo referri, quod Parcæ cælestes haberentur, licet Plutoni inferuire essent dictæ. Itaque in quadam Græciæ parte altare erat Mœrageri Deo dicatum, qui Parcarum ducem significat. Pausanias scribit, id certissime Iouis esse cognomen; is enim solus Parcas in sua potestate habere creditus est. Eadem fortasse de causâ eundem Deorum scribam vocant; tamquam eius esset munus Deorum voluntatem sibi cognitam atque perspectam litterarum monumentis commendare, vt suo tempore eam exsequendam curaret. Petrus Applanus in libro Antiquariorum refert, in Stiria non diu admodum plumbeam laminam repertam fuisse; vbi circulus ductus est; intra cuius ambitum adolescens quidam nudus supra paruum sedile sedet, qui vtraque manu oculos, faciemque cōtegit; Epigrāma supra caput, est C L O T H O: ad pedes est puer alatus, nudus quoque, qui dextera manu genu dexterum tangit; sinistra hominis caluariæ inhæret, quæ in ore transuersum ossum habet; puero est inscriptū nomen L A C H E S I S, caluariæ autē A T R O P O S: a pueri dextera, non admodū longe ab eo, ardēs flamma videtur existere; prope adolescentem herba cum quibusdam floribus cernitur; reliquum solum est aridum, saxi hinc inde conspersum. Sed vt tandem Stygiæ familiæ finem imponamus, nunc de Nauiculario videamus, quem ferebant, animas, mortalibus corporibus exsutas, Achærontem fluuium transportasse; non tamen omnes, sed eas, quæ Deum insensum haberent; vt Dan-

*Venus inter
Parcas.*

*Deorū scri-
bā.*

tes Virgilium sibi narrantem inducit,

Scito, animas, quarum diuinum haud numen amicum,

Vna omnes Stygias huc vndique tendere ad vndas.

Sed tamen antiqui absque vlllo discrimine omnes illuc confluere afferebant; licet non omnes eodem modo vltiorem ripam transueherentur; quemadmodum ex Virgilio lib. v. i. Aeneid. intelligimus; nam ex tantum statim fluuium transmittabant, quarum corpora sepulturam essent naeta; sed si ea adhuc insepulta iacerent, centum errabant annos, antequam Charontis

rontis

rontis nauim ingrederentur. Charontem Seneca in Hercule furente ita designat;

*Hunc seruat amnem, cultu & aspectu horridus,
Pauidosque manes squalidus gestat senex.
Impexa pendet barba, deformem sinum
Nodus coerces: concaua squalent gena:
Regit ipse conto portitor longoratem.*

Exemplar autem a Virgilio lib. v. i. Aeneid. est mutuatus; qui ita dicit;

*Portitor has horrendus aquas, & flumina seruat
Terribili squalore Charon, cui plurima mento
Canicies inculta iacet: stant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus:
Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,
Et ferruginea subuectat corpora cymba,
Iam senior, sed cruda Deo, viridisque senectus.*

Ita etiam eundem Polygnotus expresserat quibusdam in tabulis, quæ apud Phocenses in Apollinis templo asseruabatur; nam is in eo pingendo, poetas antiquos sibi imitandos proposuerat, quemadmodum Pausanias in Phocaicis refert; qui etiam de quadam aqua meminit, ibi existentem, quã pro Achæronte poni putat, magnã quoque vim palustris arûdinis inesse, & pisciû potius umbras, quã pisces ipsos cerni scribit. Ioannes Buccatius hanc imaginem exponens, inquit, Charontem pro tempore capi, vt etiam Seruius intellexit; hic est Herebi filius, qui arcantum diuinæ mentis consilium repræsentat, a quo tempus, cæteraque vniuersa sunt progenita. Eius mater dicitur esse Nox; nam antequam tempus existeret, nondum lux erat; ideoque in tenebris estis generatus, ex tenebrisque natus est. Hic ad inferos relegatus est; nam cælites tempore minime indigent, quemadmodum nos, qui infimam orbis partem colimus: quare illis cõparati, in inferno degere iure dicimur. Animas Charon ad alteram fluminis partem transfuehit; nam nos statim in lucem hanc susceptos, tempus ad mortẽ ducit; per fluuiumque Achærontem transfert, qui gaudij priuationem significat; nam vitam hanc transigimus fragilem, caducam, miseriarumque plenissimam. Idem est quidem senex, sed tamẽ robustus;

*Expositio
imaginis
Charontis.*

bustus; nam tempus numquam diuturnitate suas vires amittit. Panno quodam atro, ac sordido contextus est; nos enim, dum temporum sumus obnoxij, nullam fere cogitationem aliorum suscipimus, præterquam terrenorum, quæ vilissima sunt, si cum cælestibus conferantur; quibus tantum nobis esset inhædum: sed tamen mortalis huius corporis velum, quò induimur, ita nobis rationis lumen occultat, vt cæcutientes inferna hæc loca obeamus, sensus, ac deprauatos animi affectus tamquam duces sequentes. Quare minime mirum videri debeat, si sexcenta nos opprimant mala, statim atque in hunc infernū delabimur, hoc est, animi nostri mortalia corpora induunt; nam huc referri potest, quod Virgil. lib. v. i. Æneid. de Malis, inferni portas obsidentibus fingit: Carmina ita habent:

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci

Luctus, & ultrices posuere cubilia Cura:

Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,

Et Metus, & malesuada Fames, & turpis Egestas:

(Terribiles visu formæ) Lethumque, Laborque:

Tum consanguineus Lethi Sopor, & mala mentis

Gaudia, mortiferumque aduerso in limine Bellum:

Ferrei que Eumenidum thalami, & Discordia demens,

Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

M E R C V R I V S.

INTER fabulosos antiquorum Deos ita erant munera distributa, vt alij aliud sibi tantum proprium essent sortiti. Inter hos duo hoc officioungebantur, vt Deorum essent nuncij; Mercurius vnus, qui Ioui operam suam nauabat; Iris altera, quæ Iunoni; non soli tamen; nam & Ioui interdum ministrasse legitur: sed tunc tantum, cum mortalibus bellum, pestem, famem, aliudve ingens malum annunciaret. Mercurij autem opera in rebus lætis Iupiter utebatur; sed & cæteri Dij eundem sibi nuncium, cum esset opus, adscisciebant. Hæc fabula innuit, sermone id exprimi, quod mente, quæ diuina est in nobis particula, conceperimus. Hunc veteres non solum nuncij, sed & lucris præposuerunt, quemadmodum is de se apud Plau-

Deorū nū-
cij.

Mercurij
mūnū.

tum in Amphitryone,

Nam vos quidem id iam scitis concessum, & datum

Mihi esse ab Dijs alijs, nuntijs præsim, & lucro.

In libro Antiquariorum Petri Appiani Mercurius imberbis effingitur, duabus paruis alis supra aures affixis, nudus, nisi quod in dorso palliolum habere videtur; dextera marsupium continet, quod supra caput hirci iacet; sinistra vero caduceum præfert; ad pedes gallus, & hircus subest. Caduceus erat eius

Caduceus.

quam ab Apolline dono accepit, pro citharæ munere, quod in eum contulerat, cum post boues surreptas, fœdus cum eo percussit. Itaque Homerus in hymno in Mercurium, Apollinem ita ei dicentem inducit;

Hancque tibi virgam, qua felix, atque beatus

Efficiere, dabo; placeant si munera nostra.

*Angues cur
cū Caduceo.*

Caduceo duo angues sunt additi; vel quod Mercurius, cū duos inter se serpentes pugnantes offendisset, sua virga inter eos coniecta, illos reconciliauit; aut ob eam rationem, quam Plinius lib. x x i x. affert, qui, postquā retulisset, cur serpentes ætate inter se complicentur, subiicit; Hic complexus anguium, & efferatorum concordia causa videtur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circūdata effigie anguium, fecerint. Aegyptij, quibus non iniuria id tamquam primis inuentoribus tribuerimus, caduceum ita pingebant; Erat virga erecta, vbi dracones, mas, & fœmina parte media voluminis sui inuicem nodo, quem vocant Herculis obligabantur; primæque partes eorum reflexæ in circulum, pressis oculis ambitum circuli iūgebant, & postmodum caudę reuocabantur ad capulum caducei, ornabanturque alis, ex eadem capuli parte nascentibus. Eam virgam Latini Caduceum appellabāt, quod eo apparente, statim discordiæ caderēt. Itaque pacis insigne erat; & legati, pro pace missi, illum ferebant: qui & Caduceatores appellabantur: iidem interdum Oleæ ramum ferebant, hoc præ se ferētes, se vt amicos venire. Ita Virgilius fingit Aeneam centum oratores ad Latinum allegasse, olea coronatos; eundemque, cum ad Euandrum proficiscitur, Pallanti, qui primus sibi occurrisset, manu oleam extulisse, hoc signo ostendentem se tamquam amicum ad eos accedere. Statius, cum scribit, Tydeum legatum pro Polynice Thebas ad Eteoclem pro recuperando regno profectum, eum oliuæ ramum prætulisse refert; cum vero re infecta, eum reuerti oporteret, eundem humi abieccisse: ex quo sceleratum illud inter fratres bellum initium duxit. Appianus Alexandrinus scribit, Asdrubalem, cum videret, se diutius Carthaginis arcem contra Romanos oppugnantes defendere non posse, vxore filiis, aliisque multis in AEsculapij templo relictis (qui postea se ipsos combusserunt) clam ad Scipionem

*Legati pro
pace.
Olea pacis
signum.*

pionem profugisse, oleæ ramum secum ferentem; quo significabat, se pro pace impetranda ad illum accedere: quod multi præterea ex eius militibus paullo ante effecerant, qui ad Scipionem se contulerant, vt ab eo obtinerent, quo non esset fraudi eis, qui ex arce fugissent, verbenam, non oleam præferentes; licet ex Appiani verbis non solum verbena, sed & alia herbarum genera, quibus AEsculapij templum, atque ara ornabatur, quæ in arce erat, intelligi possint; nam Verbenæ nomine herbæ omnes, ac folia capiebantur, quæ Deorum aris imponebantur. Sed & alicui herbam porrigere, apud veteres significabat, eum fateri, qui porrigebat, se victum ab eo, cui porrigebatur. Quod Festus scribit, primis illis temporibus a pastoribus introductum; nam, cum cursu, aut alio ludorum genere inter se certabant, victus se humi inclinabat, & herbam manu decerpam victori porrigebat. Sed tamen Verbenâ ipsa erat pacis signum, vt Plinius scribit; hacque legati coronabantur, qui pro fœdere aut pace ineunda mittebantur, præsertim a Romanis; nam aliæ nationes alia pacis insignia vsurpabant; apud enim Appianum de quibusdam Hispaniæ populis legitur, qui legatos ad Marcellum pro venia ac pace impetranda miserunt, eos lupi pellem pro Caduceo, aut olea, vel verbena prætulisse; quæ magis apud cæteros in huiusmodi negotiis erant vsitata: his veteres interdum vela quædam, aut laneas fascias prætendebat, quæ eorum qui ferrent infirmitatem atque submissionem denotabant: ouis enim est animal infirmum, atque vile, quemadmodum Seruius, AEnææ primum ad Euandrum sermonem enarrans testatur.

Verbena.

*Porrigere
herbâ, quid
significet.*

Pax Caduceo repræsentata apud antiquos Dea habebatur, *Pax* Romæque pulcerrimum, amplissimumque templum habebat, ita vt exteræ nationes ad illud visendum vndique confluerent. Id a Vespasiano post Victoriâ e Iudæis partam, exedificatum ferunt; in quod omnia Hierosolymitani templi ornamenta transtulit. Pacem Aristophanes aspectu pulcerrimam describit, eique Venerem, ac Grâtiâs comites tribuit. Pausanias refert, eius statuam Athenis ad mulieris speciem esse effictam, *Pacis imago.* Plutum puerum diuitiarum Deum (vt superius diximus) manu tenentis; diuitiæ enim pace magis, quam bello parantur, ac

*Pax Cereris
amica.*

conseruantur. Itaque veteres Pacem Cereris amicam dicebāt,
vt Tibullus lib. I. Eleg. vltima dicit;

*--Pax candida primum
Duxit araturos sub iuga curua boues.
Pax aluit vites, & succos condidit vna,
Funderet vt gnato testa paterna merum.*

Bellum autem cōtrarium efficit. Quare Claudianus Cererem fingit, filiam Proserpinam Marti, aut Phœbo noluisse collocare, qui eius erant proci; nam sicut vehementes Solis æstus, atque diurni segetibus officiant, ita & bella. Quamobrem antiqui; vt in quibusdam numismatibus cernitur, Pacem effinxerunt, mulierem, manibus spicam continentem: de qua ita ibidem Tibullus scripsit;

*At nobis Pax alma veni, spicamque teneto,
Perfluat & pomis candidus ante sinus.*

Eam olea interdum coronabant, aliquando lauro: in numismatibus roseis fertis sæpe cernitur redimita. Cōcordia atque Pax quamquam diuersa nomina habent, & diuerso modo effingantur, tamen idem vtræque significare videntur. Ambæ ab antiquis diuino cultu affectæ sunt, vt ab eis vitam tràquillam, ac ab omni perturbatione liberam consequerentur. Concordiam effingebant, dextra craterem tenentem, læua Cornucopiæ. Itaque de ea ita Seneca in Medea dixit,

--Et asperi

*Martis sanguineas, quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet diuite copiam,
Donetur tenera mitior hostia.*

Interdum & sceptrum habebat, ex quo fructus exire videbantur. Aristides in oratione pro Concordia ad Rhodienses eam expressit decoram, compactam, bene coloratam, gratiosam, & vndique per omnia sibi quadrantem, & congruentem, Deorumque diligentia, ac benignitate in terram delapsam. Hanc eandem Deam idem orator ait, ab Ioue horas confirmare, solam obsignare cuncta, agros cultibus exornare, suarum cuiusque rerum fructus, aliarumque possessionem præstare, res urbanas gerere pro voto, perquã mature nuptias tum dare, tum

incipere in quos, & a quibus libeat, liberos educare, atque erigere. Sed & duabus tantum dexteris manibus inter se iunctis in quodam Neronis numismate cernitur: id quod & Fidei tribuitur, quam etiam veteres Deam habebant. Eam Silius Italicus b. i. i. de bello Punico in penitissima cæli parte collocat, cum Ierculem fingit eam ita alloquentem,

Fides Dea.

*Ante Iouem generata, decus diuumque, hominumque,
Qua sine non tellus pacem, non æquora norunt,
Iustitiæ consors, tacitumque in pectore numen.*

Fides enim debet esse tecta, atque secreta; hoc est, res, quæ ali cuius fidei creduntur, non sunt villo pacto prodenda. Eamden omnis doli, atque fraudis expertem esse oportet. Albo panno velati Flamines ei ex Numæ instituto sacra faciebant, quemad modum Lilius refert, vt eo intelligeremus, fidem omni sinceritate custodiendam esse. Fidei dextera manus erat consecrata; quod innuebat, Fidem dextera tutandam esse. Virgilius lib. 1. AEn. albam, & canam Fidem vocauit; quod Seruius enarrans, ideo dictum esse inquit, quod fere in canis hominibus fides reperitur. Horatius suorum temporum iniquitatē accusans, inquit,

Fidei color.

— & albo

Rara Fides colitur velata panno.

Vbi Acro ait, albo panno caput velasse eos, qui Fidei sacrificarent: quod eo referebatur, vt significaret, candidissimum animum semper Fidei debere esse comitem. Quare Ludouicus Ariostus hæc de Fide dixit:

Olim sancta Fides niueo vestita colore

Tota videbatur, nihil & nigroris inesse,

Cernere erat: totum nam illi decus ore perisset.

Dextera Fidei consecrata.

Quia vero Fidei propria sedes in dextera manu credebatur; ideo interdum duabus iunctis manibus fingebatur; interdum duabus imagunculis, dexteram dexteræ iungentibus. Quamobrem apud veteres manus dextera tamquam res sacra putabatur. Vnde profectum est, vt, cum tumultum aliquem repente excitatū sedare volumus, eam in altum tollamus; eandemque apertam porrigentes, pacem afferre indicamus. Itaque plurimæ principum, ac illustrium imperatorum statuæ cernuntur cum pedestres, tum equestres, dexteras manus tendentes. Iosephus quoque in libris de antiquitate Iudaica refert, inter barbaros, cum quis dexteram manum alteri porrexisset, significasse, nullum dolum subesse, quominus alter alteri non fideret. Hinc forte consuetudo manauit, Dominorum, ac principum manus osculandi; quæ non solum apud nos sed etiam apud veteres seruabatur; vt ex Plutarcho discere possumus; vbi Popilius Lena, postquam diutius cum Cæsare, in senatum abeunte eo ipso die, quo fuit interfectus, esset colloquutus, manu oscula

Manus osculari.

sculata, discessit. Et Macrobius lib. I. Saturn. sub Prætextati persona in seruorum defensionem dicit, inueniri inter seruos liquem pecunia fortiorem; inueniri & dominum spe lucri scula alienorum seruorum manibus insipientem. Hoc significabant, se eius fidei commendare, cuius manum oscularentur; ideoque cum suum dominum agnoscere. Vsq̄ue ad tempora nostra veterum etiam mos deriuauit, dexteræ manus in dei signum porrigendæ. Fides etiam sub canis candidi symbolo ostendebatur; plurima enim, eaque admiranda de canum fidelitate narrantur. Sed ad Concordiam reuertamur, cui antiqui ciconiam consecrarunt; ideoque ciconiæ multæ in eius templo alebantur, licet Angelus Politianus nō ciconiam, sed cornicem Concordiæ tribuat; ad cuius confirmationem vetera numismata aliquot adducit, atque Ælianum, qui dicit, veteres in nuptiis, postquam Hymenæum inuocassent, cornicem quoque aduocasse, in faustum scilicet omen concordiæ futuræ inter eos, qui liberorum quærendorū gratia conuenissent. Sed hoc fidem innuebat, quam inter se coniuges seruare debebant; vt idem quoque Ælianus refert; dicitque cornices ita sibi mutuo fideles esse, vt, si coniugum altera mortua fuerit, altera perpetuo vidua perseueret. Sed & apud antiquos mala vnicuique Concordiam significabant, vt Hebræorum scriptores tradunt; ideoque in veste sacerdotali depicta tradunt.

Ciconia Concordiæ sacra.

Cornix concordiæ avis.

Nunc ad Mercurium reuertamur; quem Homerus pedibus ulatis, manuque virgam tenentem designauit, cum a Ioue vel ad Calypsonem missum, vt Vlysses a se dimitteret, vel ad Priamum in Græcorum castra perducendum allegatum fingit, vt Ælij Hectoris cadauer repeteret. Eum Virgilius felicissime est imitatus; cum lib. I v. Æneid. Mercurium inducit Iouis iussu ad Æneam proficiscentem, qui tunc Carthagine desidebat. Carmina ita habent;

Mala præ-nica pro concordia sumpta.

-- Ille patris magni parere parabat
Imperio: & primum pedibus talaria nec̄tit
Aurca, quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tunc virgam capit: hac animas ille euocat orco
Pallentes; alias sub tristitia tartara mittit:

Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

*Penna cur
Mercurio
tributa.*

Mercurio penne sunt attributæ, vt diximus, sermo enim, cuius habebatur Deus, vel quem ipse significabat, perinde ac alatum esset, euolat. Itaque Homerus *ἑρμῆα ὠτερόπυλον* solet appellare, id est verba alata. Quod autem Mercurius & caput semper alatum haberet, ex Plauto discamus licet; nam is, cum paullisper alie nam sibi personam induisset, pennas deponere noluit; licet id se facere diceret, vt spectatores haberent, quo ipsum ab Amphitryonis seruo, in quem se verterat, dignoscere possent; eius

verba sunt hæc;

*Nunc, internosse vt nos possitis facilius,
Ego has habeo usque in petaso pinnulas.*

Nam Mercurius pileo erat indutus, cui hærebant alæ; quamuis Apuleius lib. x. de Asino aureo de eis non meminerit; cum iudicium Paridis in scena actum refert, Mercurium inducens puerum luculentum, nudum; nisi quod ephebi chlamyde sinistro tegebat humerum, flauis crinibus conspicuum, inter cuius comas aureæ pinnulæ simul coniunctæ prominebant, cum caduceo, & virgula. Martianus lib. i. Philolog. eum describit adolescentem, venusto, alto, ac robusto corpore, pubescens genis (qualem etiam Lucianus designat) seminudum incedentem, chlamydeque indutum parua, inuelatumque cetera, humerorum cacumen obnubentem: neque vllam alarum aut caducei mentionem facit; sed addit; palæstra, crebrisque discursibus exercitum corpus lacertosis in iuuenilis roboris excellentiam toris virili quadam amplitudine renidere. Quod cum eo consentit, quod Philostratus scribit, Palæstram Mercurij filiam, fuisse; que vix discerni posset, mas ne, an fœmina esset; nam facies erat eiusmodi, vt vehementer ambigeres, num puer, an puella esset, flauæ comæ nondum tam longæ erant, vt in nudum contrahi possent: pectus virginis erat; ipsæ mammæ vt in adolescentulo molli paullum exstare videbantur; brachia a sole colorem ducebant; ei sedenti oleæ ramus in sinu positus erat; nam Palæstra hanc plantam diligebat; quandoquidem luctatores oleo se vngebant. Ita Philostratus Palæstram adumbrat; quam Mercurij filiam facit; is enim luctæ inuētor fuit, vt etiam Horatius in hymno in eum meminit. Neque solum Mercurius corporis exercendi artem inuenit, sed & quibus meditationibus animus esset assuescendus, docuit. Iamblichus, A Egyptios omnes bonas artes Mercurio acceptas retulisse; atque ideo omnia sua scripta ei dedicasse refert. Cicero lib. i i. de Natura Deorum scribit, Mercurium A Egyptiis leges, ac litteras tradidisse, & ab eis Thoit, vel Theut nominatum, vt & apud Platonem legitur. Alij addiderunt, præter litteras, Musicam quoque a Mercurio, geometriam, ac palæstram repertam; cuius rei gratia quadratam in gymnasijs statuam ei ponebant; qualis

Palæstra.

*Mercurius
omniū bona
rū artium
inuentor.*

*Thoit.
Theut.*

erat ea, quam Pausanias in quapiam Arcadiae parte fuisse scribit eo habitu, ut pallium induere videretur, in quadrangulam figuram desinentem, neque pedum tenus expolitam. Galenus in oratione suasoria, Mercurium, inquit, ut orationis parentem, & artium omnium auctorem in aliam effigiem quam Fortunae effinxerunt tum pictores, tum statuarii. effingunt enim iuuenem formosum non tamen fucatum, aut comptum, sed nativam quadam virtutis specie, vultu hilari, acribus oculis, in basi quadrata, quae stabilitatis ac firmitatis figura est. Suidas narrat, quadratam figuram Mercuri

io datam, vt verus sermo innueretur, qui semper consistit, nec
 uiquam impugnatori vmquam cedit; sicut e contra menda-
 rium subinde mutatur, nec vsquam consistere potest. Alexan-
 der etiam Neapolitanus lib. 1 v. scribit Mercurij statuam apud
 Græcos haberi quadrato statu, capite solum efficta; tali specie
 luribus figuratis, quas pro immortalis gloria magnis sæpe du-
 bus dicabant: eas etiam ante domorum priuatarum ostia
 olim statuebant, quemadmodum Suidas memorat. Thucydi-
 des in y 1. & Plutarchus in Alcibiade prodiderunt, huiusmodi
 statuas, cuiusmodi plurimæ erant Athenis, vna nocte delectas;
 quæ res Alcibiadi negotium non paruum factitauit, cum in af-
 fectati principatus suspicionem venisset. Huiusmodi statuæ
 Hermæ dicebantur; quod & Mercurius ἐρμῆς Græcis diceretur:
 onebantur autem, vt diximus, in gymnasiis, & Academiis:
 uare Cicero in quadam epistola ad Atticum lib. 1 1. Hermem
 omnium Academiarum ornamentum vocat: & in alia lib. 1 v.
 d eundem scribit ita; Hermæ tui Pentelici cum capitibus
 eneis me admodum delectant; hortaturque eum, vt quam pri-
 mum ad se mittat, quo iis. suam bibliothecam adornare posset.
 Athenienses primi harum statuarum opifices leguntur: postea
 non solum Mercurij, sed aliorum quoque Deorū statuas Græ-
 ci quadratas non raro effinxerunt; præsertim Arcades, apud
 quos ara Ioui cum eiusmodi simulacro erat dicata. Cyllenius
 uit Mercurius cognominatus a quodam Arcadiæ monte sic
 lieto, vbi is est natus: sed tamen Festus dicit, eum ita appella-
 um, quod omnem rem sermo sine manibus conficiat; quibus
 partibus corporis qui carent, κόλλαι vocantur: ideoque qua-
 dratum eum fingebant. Mercurij vires, quas per sermonem
 exercet, præclare Horatius in Hyinno in eum expressit, di-
 cens:

*Hermæ.**Hermarū
primi opifi-
ces.**Cyllenius.**Qui seros cultus hominum recentum**Voce formasti catus.*

Quod is forte est a quapiam Græcorum fabula mutuatus, qua
 fertur Prometheus aliquando Iouem aduiffe, orasseque, vt ho-
 mines, rudi illa vita relicta, quam initio viuebāt, ad politio-
 rem se cōferrent; tuncque Iupiter Mercurium vna cū illo misisse,
 præcipiens, vt eos, quos maxime idoneos existimasset, eloquen-

tiam doceret, qua instructi, aliis persuadere possent, ut vitam ei uilem socialemque degerent. Itaque veteres linguam Mercurio consecrarunt: & mos fuit, ut, cum cubitum irent, vinum libarent, & victimarum linguas ei sacrificarent. Mercurius primus est habitus, qui lucrandi modos ostēderet; ideoque mercatorum erat Deus: hacque ratione factum fuisse, Suidas scribit, ut crumenam eius simulacro adderent. Fulgentius alatos Mercurij pedes vult ad velocem, atque perennem negotiatorum discursum referendum, qui suorum negotiorū transigendorum causa, hac illacque cursitant. Quare Cæsar in commentariis de bello Gallico, Gallos refert, Mercurio præcipue inter omnes Deos diuinos honores tribuere, cuius apud eos multa simulacra visabantur; nam, præterquam quod eum omnium fere artium repertorem crederent, putabant etiam multum in lucris, ac in negotiandi arte prodesse posse: in qua quantum homines vigilantes esse debeant, præclare sane gallus, eius simulacro appositus innuit; licet nonnulli putent, id potius solertiam, atque vigilantiam sapientum hominum designare, quibus turpe est, totam stertere noctem: nam Mercurius, cum pro ratione, ac diuino illo lumine capiatur, quod nos ad rerum cognitionem ducit; non diu nos in somno sepultos delitescere permittet, sed, animi ac corporis viribus modico somno recreatis, nos ad consueta opera excitabit; neque tamen omnino insomnes ducere noctes nos volet; nam homines cum in perpetua corporis, aut mentis agitatione persistere nequeant, breui quiete, quam somnus affert, indigent. Pausanias in Corinthiacis scribit de quadam ara, ubi Musis, atque Somno simul res sacra fiebat, tamquam maxime inter se consentirent. Veteres enim Somnum Deum habuerunt; cui & statuas ponebant: eum Homerus, ac Hesiodus Mortis fratrem appellarunt: quo etiam quædam imago in Cypseli arca exsculpta respiciebat; erat enim mulier quæpiã, quæ sinistro brachio puerum candidum dormientem sustinebat, dextera autem nigrum, qui etiam dormiebat, atque distortos pedes habebat; hic Mortem, ille Somnum denotabat; fœmina illa Noctem, amborū matricem significabat. Nox vero apud antiquos mulieris speciem habebat, magnis alis iisque atris præditæ, quæ expansæ essent ita ut

iam volare velle videretur; iis vniuersam terram complectebatur, vt Virgilius scripsit. Quidius papauere tempora eius cingit, vnaque cum ea magnam mittit nigrorum Somniorū multitudinem. Alij ei currum rotarum quattuor attribuunt, quæ iuxta Buccatij sententiam quattuor noctis partes repræsentâr, in quas a militibus, ac nautis, cum excubias agunt, est distributa. Ea est fusci coloris, sed vestis micat aliquantulum; quod ad cælum refertur, in quo semper sidera fulgent. Tibullus lib. 1. 1. Eleg. 1. ei comites adiungit stellas, quas eius filias dicit, item Somnum, atque Somnia, cum ita dicit;

*Ludite iam Nox iungit equos, currumque sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.*

*Postque venit tacitus, fuluis circumdatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.*

Quibus ex verbis, Somnū etiam alas habere coniiicimus; quod *Somnus ala*
& Staius habet lib. v. Siluarum, vbi Somnum alloquens dicit; *tus.*

-- Nec te totas infundere pennas

Luminibus compello meis: hoc turba precatur

Latior, extremo me tange cacumine virga.

Idem de eo Silius lib. x. dicit,

-- Quatit inde soporas

Deuexo capiti pennas, oculisque quietem

Irrorat, tangens lethea tempora virga.

Staius loco supradictō eum adolescentem facit; atque placidissimum Deorum vocat; nam nihil mortalibus gratius accedere potest quiete post labores; eam autem Somnus affert. Itaque de eo Seneca in Hercule furente dixit;

Tuque o domitor Somne malorum,

Requies animi, pars humana melior vite,

Veris miscens falsa, futuri

Certus, & idem pessimus auctor.

Pater o rerum, portus vite,

Lucis requies, noctisque comes,

Qui par regi, famuloque venis,

Placidus fessum, lenisque foues

Pavidum lethi genus humanum,

Cogis longam discere mortem.

Philostratus in Amphiarai imagine ; in cuius antro portam
Vestes Sc̄ni. Somniorum esse dicitabant (nam si quis illic dormisset, quod
Cornu Som̄ni. scire optabat, in somnis discebat) ita Somnum describit; Facie,
 in quiens, resoluta videbatur; candidam vestem habebat supra
 nigram, quasi diem, & noctem indicaret; cornu in manu habe-
 bat: quod & poetæ de eo affirmant, e quo somnia super dor-
 mientes effundere videatur; quod ideo fictum esse dicunt; quod
 cornu attenuatum pellucidum sit, resque, prout se habent,
 ostendat; itaque somnia, quæ vera sunt, cornea dicuntur. Cum

vero Somnus vana denuntiat, ebur, & elephantis dentem gestat; nam illud in laminas vel tenuissimas dissectum, nūquam pellucidum redditur. Quare Virgilius lib. v. i. geminas portas finxit, per quas ad nos Somnia deriuent, alteram corneam, alteram eburneam: per hanc falsa, per illam vera in dormientes spectra immittuntur. De quo, ex Homero expresso ita Porphyrius differit, quemadmodum Macrobius lib. i. in Somnium Scipionis refert; latet, inquit, omne verum: hoc tamen anima, cum ab officiis corporis, somno eius, paullulum libera est, interdum aspicit; nonnumquam tendit aciem, nec tamen peruenit: & cum aspicit, tamen non libero, & perfecto lumine videt, sed interiecto velamine, quod nexus naturæ caligantis obducit: hoc velamen cum in quiete ad verum vsque aciem introsipientis admittit, de cornu creditur, cuius ista natura est, vt tenuatum visui peruium sit: cum vero a vero hebetat, ac repellit obtutum, ebur putatur, cuius corpus ita natura densatum est, vt ad quamuis extremitatem tenuitatis erasum, nullo visu, ad vltiora tendente penetretur. Idem Virgilius lib. eodem de vltimo Somniorum scribit;

In medio ramos, annosaque brachia pandit,

Vlmus opaca, ingens, quam sedem Somnia vulgo

Vana tenere serunt, folijsque sub omnibus hærent.

Vbi Seruius, qui de insomniis, inquit, scripserunt, dicunt, quo tempore folia de arboribus cadunt, vana esse somnia. Alij dicunt, vltimum arborem esse sterilem, ideoque Somniorum vanitatem exprimere, quæ a veteribus cæca sunt appellata, vt Suidas refert; aut quod fallacia sint, aut quod cum eis loquantur, qui oculos habent clausos. Virgam nonnumquam Somnus in manibus habere dicitur, qua homines tangens, soporem inducit: hac se tangi Staius in poemate paullo ante posito, orat. Ouidius eius sedes apud Cimmericos vult esse, Homerus in Lemno insula, Staius apud Aethiopes, Ludouicus Ariostus apud Arabes. Ouidius ergo postquã lib. x. i. Metamorph. Somni regiam descripsisset, hæc subiungit;

In medio torus est hebeno sublimis in antro,

Plumens, unicolor, pullo velamine tectus,

Quo cubat ipse Deus, membris languore solutus.

*Porta Som-
niorum.*

*Somnia va-
na.*

*Virga Som-
ni.*

*Hunc circa passim varias imitantia formas
 Somnia vana iacent, totidem quot mensis aristas
 Silva gerit frondes, eiectas littus arenas.
 At pater e populo natorum mille suorum
 Excitat artificem, simulatoremque figura
 Morphea: non illo iussos solertius alter
 Exprimit incessus, vultum, somnumque loquendis
 Adjicit & vestes, & consuetissima quaque
 Verba: sed hic solos homines imitatur: at alter
 Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens,
 Hunc Icilon superi, mortale Phobetora vulgus
 Nominat: est etiam diuersa tertius artis
 Phantasos, ille in humum, saxumque, vndamque, trabemque,
 Quæque vacant anima, fallaciter omnia transit.*

Sed nunc ad Mercuriū quadratum: quem Pausanias in Achai-
 cis refert, alicubi in via extitisse barbatum, atque pileatum:
 neque arbitror alibi de Mercurio barbato mentionem fieri;
 nam semper imberbis describitur: quod significat, elegantem
 sermonem numquam senescere. Sed tamen primam lanugi-
 nem ex eo pullulare, ex Martiano supra didicimus; & Lucia-
 nus, in libro de sacrificiis idem confirmat. Homerus quoque
 fingit, ita Vlyssi visum, cum ad eum Molij herbam attulit, quæ
 contra Circes veneficia eum muniuit. Mercurij in super statuis
 viatores solebant lapidum acervos accumulare, vt singuli fin-
 gulos adiicerent; id innuentes, vel ita Deum honorandum, re-
 scilicet ea, quæ ad præsens sit in promptu, & obuia; vel quod ita
 viam videbatur repurgare, ne ad lapides cæteri viatores offen-
 derent; vel quod eo lapidum cumulo statua Dei notior præter-
 euntibus fieret: alij in orationem ipsam referunt, quæ ex mini-
 mis particulis consistat. Suidas scribit hos lapidum acervos in
 triuiis fuisse; ne viatores scilicet errarēt. ideoque ibi fructuum
 primitias olim ponebāt, vt viatores ex iis quod sibi esset opus,
 caperent. Mercurius quoque triceps effingebatur, vel ad vim
 sermonis exprimendam, vel ad vias ostendendas; in iis enim
 suberant subscriptiones, quo scilicet illa via ferret, & quo alia,
 & alia. Sedenim & Pastores a Mercurio curari, ex Homero
 habetur, cum in Iliade testatur, Phorbam ditissimum Troia-
 norum

*Mercurius
 cur imber-
 bis.*

*Acerui la-
 pidum cir-
 ca statuam
 Mercurij.*

*Mercurius
 triceps.*

orum fuisse armentorum, atque gregum; nam Mercurius, cui
 s præcipue curæ erat, illum ita locupletarat. Itaque Pausanias
 in Corinthiacis, illius statuã, ait, æneam fuisse apud Lecheum
 edentem, & iuxta eum arietem: cuius rei tamquam arcanę ra-
 tionem reticet. De alia apud Tanageos, qui erat Bœotix po-
 pulus, idem meminit, quæ a collo suspensum habebat arietem;
 nam dicitabant, Mercurium, ea figura per oppidi mœnia di-
 currentem, magnam pestem, quæ tunc ibi grassabatur, depu-
 lisse. Itaque cum anniuersarium sacrum in eius rei memoriam

*Mercurius
pro Sole po-
situs.*

celebraretur, venustus adolescens urbem obibat, agnum collo sustinens. Idem Pausanias de quadam alia Mercurij statu meminit, ex Arcadia, in Iouis Olympij templum allata. Haec erat galeata, amicta chlamyde, & tunica, arietemque sub alis portans. Macrobius libro I. Saturn. qui sub aliorum Deorum nominibus Solis multiplices virtutes intelligi vult, Mercurij imaginem ad Solem applicat, alas, inquit, Solis velocitatem referre; nam ex fabulis habetur eum Argum Ius Inachi filium custodis, quæ erat in vaccam versa, interfecisse. Itaque eius statua interdum gladium habens effingitur: Argus autem est cæli, stellarum luce distinctum, quibus inesse quædam species cælestium videtur oculorum: & videtur terram desuper observare; quam Aegyptij hieroglyphicis litteris cum significare volunt, ponunt hominis figuram. Is ergo ambitus cæli stellarum luminibus ornatus, tunc existimatur enectus a Mercurio, cum Sol diurno tempore observando sidera veluti enecat. Pleraque etiam simulacra Mercurij, idem inquit, quadrato statu figurari, solo capite insignita, & virili membro; ut Solem innuant, qui est mundi caput, & rerum sator: quattuor item latera ea ratione fingi, ut totidem mundi plagas, vel quattuor vices temporum, quibus annus includitur, significant; vel quod duobus æquinoctiis, duobusque solstitiis zodiaci ratio distincta est. Argumentum Caducei ad genituram quoque hominum, secundum eiusdem sententiam, Aegyptij protendunt Deos præstitos homini nascenti quattuor adesse memorantes Dæmonem scilicet, Fortunam, Amorem, ac Necessitatem: & duos priores, Solem ac Lunam intelligi volunt; quod Sol auctor spiritus, caloris, ac luminis, humanæ vitæ genitor ac custos est: & ideo nascētis Dæmon, id est, Deus creditur: Luna est Fortuna; quia corporum præsul est; quæ fortuitorum varietate iactatur: Amor ex amborum serpentum, qui caduceum ambiunt, osculo significatur: Necessitas nodo, quo inter se illi connectuntur, innui videtur. Martianus Capella lib. I. I. scribit, Philologia, cum secundum cælum intrasset, obuiam venisse virginem, quæ cælatam ex hebeno tabulam, argumentis Mercurium designantibus afferebat. Erat autem in medio auis Aegyptia, quæ Ibis memoratur ab incolis: sed cum petaso ver-

*Caduceus
quo modo
ad hominis
genesim re-
feratur.*

tex, atque os pulcerrimum videbatur: quod quidem serpentis gemitu lambebat implexio: subter quædam prænitens virga, cuius caput auratum, media glauca, piceus finis exstabat: sub dextra testudo, minitansque nepa: a læua caprea: sed dilophon alitem, quæ sit oscinum mitior, in certaminis tentamenta pulsabat. Hæc omnia ex Aegyptiorum arcanis sunt desumpta, apud quos Mercurius sub Anubis nomine colebatur; nã hunc cum caduceo effingebant, vt eum Apuleius describit, qui de eo ita dicit; Erat ibi Anubis, quem Mercurium dixerunt, nunc atra, nunc aurea facie sublimis, attollens canis ceruices arduas, læua caduceum gerens, dextera palmam virentem quatiens. Capite canino effingebatur, vt ex eo Mercurij sagacitatem in nos deriuantem intelligeremus; nullum enim cane sagacius animal. Aut iuxta Diodori Siculi sententiam, quod Anubis Osiridis filius esset, qui cum patrem semper in bello affectaretur, magna suæ virtutis argumenta præbuit. Itaque post mortem est in diuos relatus: quia vero is viuens canem pro insigni gestabat, ideo canina facie illum Aegyptij coluere, id innuentes, eum scilicet fidelem patris custodem semper fuisse.

*Anubis.**Hercules.*

Hercules etiam idem erat cum Mercurij numine, vel certe non ab eo abhorrens: cuius rei fidem facit eius imago, a Gallis excogitata, qui eum tamquam prudentiæ atque eloquentiæ Deum colebant: ea autem, quemadmodum Lucianus refert, erat huiusmodi; Senex videbatur pene decrepitus, caluus, paucis capillis, coloratus, fuscusve, & rugosus, leonina pelle indutus, cum rhopalo, id est, claua dextera, sinistra arcum tenens, pharetra ex humeris dependente, catenulis vero ex auro, & electro admodum tenuibus, linguæ suæ extremitate perforata, insertis, maximam hominum multitudinem non inuitam, sed sponte sequentem, auribus alligatis trahens. Hic eloquentiæ vires adumbrari, est perspicuum, quam Galli Herculi tribuebant; qua magis, quam corporis viribus eum pollere credebant. Eum igitur senem effinxerunt; nam eloquentia magis viget in senibus, quam in adolescentibus: quemadmodum Homerus in Nestore nobis ostendit; ex cuius ore dulcior melle fluebat oratio. Itaque in Arcadia templum commune cum Mercurio, eloquentiæ Deo habuisse fertur. Athenienses etiam in Acade-

Eloquentiæ vires.

*Gymnasio-
rum Dij.*

nia aras non solum Musis, Mineræ, & Mercurio, verū etiam Herculi posuerunt; quod putarent huius quoque numen adesse iis, qui ibi exercerētur: Pausanias quoque scribit, Græcos, atque barbaros credidisse, Mercurium, atque Herculem gymnasiis præesse; qui in gymnasiis præcipue colerentur. Itaque apud Lacedæmones in dromo (erat autem is locus, vbi cursu se adolescētes exercebāt) vetustum erat Herculis simulacrum, cui qui maiores erant natu, sacrificabant: & alicubi in agro Corinthio, Herculem aiebant, clauam suam Mercurio dicasse,

quæ erat ex oleastro; & radicibus actis, in magnam arborem excreuisse credita fuit. Hic non dixerim, num vnum, an multos fuisse Hercules existimem; (quamuis me nō lateat, Varro-
nem x l i v. numerasse, afferentem, fortissimos quosque, Hercules fuisse dictos) neque quis ex tot in Diuos fuerit relatus: hoc enim extra meum propositum esse arbitror. Id hic dixisse fat sit, veteres vnum tantum Herculem coluisse, Aegyptiosque eum in duodecim principalium Deorum numerum retulisse, quemadmodum Herodotus refert. Licet autem facinora Herculis insignia a diuersis, hoc nomine appellatis facta legantur; tamen vni illi omnia adscribebātur, qui Deus habebatur. Huius simulacrum erat vt plurimum ingens, vt eo Herculis vires significarentur: ob quas Melampygos est cognominatus, hoc est, cluniater, quod est magni roboris argumentum: de quo huiusmodi fabula refertur. Passalus, & Alcmon fratres fuere, Memnonis filij, omni scelere inquinati; quibus mater prædixerat, vt a nigriclune cauerent: illi nil magis ab instituto destiterunt. Accidit, cum forte Hercules sub arbore fessus recubaret, vt ij fratres Herculi insidias tenderent: quod præsentiens Hercules, viuos ambos cepit, per pedesque ligatos, a tergo suspensos claua gestabat: qui demissis capitibus, cum Herculis nigra nates viderent, maternæ monitionis memores, inter se tacite submurmurabant: quos audiens Hercules, re intellecta, eo fertur cognomine adeo delectatus, vt statim vinculis solutos, impune abire permiserit: qui, postea Iouem fallere tentantes, in cercopithecus versi fuerunt, vt Suidas refert. Itaque sub Cercopum nomine dolosi, atque assentatores intelligūtur; quemadmodum est legere apud Plutarchum in libello de discernendis amicis ab adulatoribus; vbi scribit, Principes ita adulatoribus delectari, vt Hercules Cercopibus. De iis etiam meminit Herodotus, cum Xerxis iter in Græciam describeret, dicēs, eum Alopum fluuium transisse, apud dictas Cercopum sedes, vbi erat & lapis, qui Melampygos appellabatur, quod nomen nigrum etiam fontem significat. Sed pergamus de Hercule dicere; cuius simulacrum hominem fortem, ac robustum referebat; erat etiam nudum, nisi quod leonis pelle tegebatur; cuius caput ei erat loco galeæ; clauam vna manu, altera arcum tene-

*Hercules
Melampy-
gus.*

bat; pharetra pendebat ex humeris. Huiusmodi quoque simulacrum æneum, decem cubitos altum Olympiæ visebatur, a sociis Thasi, Agenoris filij, qui ad quærendam Europam venerat, dedicatum, ut apud Pausaniam in Eliacis prioribus legitur. Fuit etiam apud Lacedæmonios Herculis armati signum. Cur esset autem eo habitu Hercules, refert Pausanias in Laconicis hanc fuisse causam; Oeonus (vel Lycimnius, secundum Apollodori sententiam lib. 11.) Herculis consobrinus, cum adolescentulus adhuc esset, cum Hercule Spartam venit: cumque visendæ vr̄bis causa obambulans, ad Hippocoontis ædes forte accessisset, in eum canis, domus custos inuasit; at ille lapide canem percussit. Hippocoontis filij cursim egressi, puerum fustibus conficiunt. Ea res Herculem vehementer commouit: subito itaque animi impetu impulsus, Hippocoontis filios est armis adortus. Verum in ea dimicatione vulnere accepto, se clam periculo subduxit. Mox vero copiis comparatis, patre, & filio male multatis, probe Oeoni cædem ultus est. Ideoque Arcades Herculis simulacrum cum cicatrice in coxendice effinxerunt; propter vulnus scilicet in dicta pugna acceptum; quo sanato, templum AEsculapio Cotylæo dicauit (κοτύλη enim est coxæ cauitas) ei sanitatis beneficium acceptum referens. Apollodorus lib. 11. refert, Herculem tunc etiam armatū fuisse, cum pro Thebis contra Mineos pugnavit; Mineruamque ei arma suffecisse: idemque dicit, Herculem, cum ab Euryto sagittandi artem didicisset, sagittas ab Apolline, ensē a Mercurio, thoracem a Vulcano, a Minerua peltam sumpsisse; clauam autem sibi in Nemea silua confecisse. Plinius lib. xxxiv. cum memorabiles statuas recenseret, quæ erant apud antiquos, iuxta rostra Herculis tunicati, eleo habitu Romæ, torua facie, sentienteque suprema in tunica fuisse scribit. Eum vero terribilem aspectu fuisse, vel illud fuerit argumēto; quod quidam eum tantum exhorruit, ut in saxum obriguerit, cum eum transeuntem cerneret e spelunca quapiam, in quam eius timore se abdiderat: is vero lapis, ut Suidas refert, hominis formam præferbat, qui caput exferit, ut prospectet. Fabulantur quoque poeta; Solem ingens poculum Herculi dono dedisse, quo & mare iuxta Athenæum transmisit. Macrobius lib. v. id

Aesculapius Corylaeus.

Herculis arma.

ad Scyphum refert, quod est nauigij genus, & ad poculum id etiam nomen accommodari potest: quare olim in Herculis sacrificiis eo tantum poculi genere vsi sunt. Virgilius itaque libro II X. de Herculis sacrificio ab Euandro celebrato scribens, inquit;

Et sacer impleuit dextram scyphus.--

quod vasis magnitudinem ostendit; cum quo Hercules interdum effingebatur; aut vt ad fabulam dictam alluderetur, aut vt innueretur, eum maxime fuisse bibacem, quemadmodum

*Scyphus
Herculis poculum.*

Hercules bibax.

de

de eo Athenæus narrat: quo fortasse eius simulacrum respiciebat, quod in quadam eius ædícula in Corinthio agro uidebatur, in qua quidam adolescens ei poculum porrigebat; licet Pausanias in Corinthiis scribat, Herculem, cum apud focerum suum cenaret, digito vno Cyathi pueri, qui erat pocillator, eius in fundendo vino, ministerio offensum, tam grauitè caput percussisse, vt ex eo vulnere puer diem suum obierit: in cuius facti memoriam illa simulacra fuisse efficta. Apud Apollodorum, Athenæum, atque alios legitur, Herculem mirum in modum fuisse epulonem, atque voracem; itaque solum interdum integrum bouem absumpsisse: atque ideo ei auem *λάροϋ* a Græcis, a Latinis fulicam dictam esse dicatã: ea enim iuxta Suidam est maxime rapax, atque vorax. Ex quo factum est, vt in quibusdam eius sacrificiis verba bona præfari non liceret; nam, vt Lactantius lib. primo ac Apollodorus lib. 11. refert, Hercules, cum Lindum, quod est oppidum Rhodi, delatus esset, famemque pateretur, aratorem quemdam aspexit operantem, ab eoque petere cœpit, vt sibi vnum bouem venderet. Enimvero ille negauit, fieri posse; quia spes sua omnis colendæ terræ duobus illis iumentis niteretur. Hercules, solita violentia vsus, quia vnum accipere non potuit, vtrumque sustulit. At ille infelix, cum boues suos mactari conspiceret, iniuriam suam maledictis vltus est; quod homini eleganti, & urbano gratissimum fuit: nam, dum comitibus suis epulas apparat, dumque alienos boues deuorat, illum sibi amarissime conuiciantem cum risu, & cachinnis audiebat. Sed postquã Herculi diuinos honores ob admirationem virtutis deferri placuit, a ciuibus ei ara posita est, quam de facto *βούβυρον*, id est, bouis iugum nominauit; ad quam Deo iuncti boues immolarentur, sicut illi, quos abstulerat aratori; eumque ipsum sibi cõstituit sacerdotem, ac præcepit, vt iisdem maledictis semper in celebrandis sacrificiis vteretur: quod negaret, se vnumquam epulatum esse iucundius. Neque hic silentio inuoluam quoddam sacrificiorum genus, non minus fortasse ineptum, ac ridiculum, atque superius fuerat impium, & nefarium; quod quidem etiam ab Herculis voluptate ortum habuit. Id sic habet, prout Suidas refert; Bos, cum esset Herculi immolandus, aufugit: cum verò nihil esset, quo res sacra Deo fieret,

fieret, malum, quattuor suppositis ramis pro pedibus, & duobus pro cornibus, in formam bouis illi in sacrificium oblatum est. At Iulius Pollux in primo ait, in Bœotia de malis fructibus Herculi rem sacram fieri; idque ea causa cōtigisse; quod, cum forte aries ei in sacrum adduceretur, Alopus fluuius adeo excreuit, vt adduci non posset: tum qui sacrum procurabant, malum maturum, & pulcrum accipientes pro ariete, ei quattuor festucas pro pedibus, & duas pro cornibus infixerunt; atque eo modo rem sacrā peregerunt. Vnde postea apud Thebanos, & Bœotios id moris permansit. Sed, quia non minor Herculis virtus in egregiis ac fortibus gestis eluxit, quam in edacitate, aut bibacitate; plurimæ ei quoque statuæ, & tabulæ, in quibus illustria eius facinora expressa fuere, tam in eius templis, quam alibi dicata sunt; alicubi enim infans Hercules cernitur; in cunis existens, duos serpētes, qui ad se accesserant, strangulans: idem maior iam natu effectus videtur effectus, qui capita Hydræ subinde renascentia abscindat, quæ postea comburat: alibi vero post ceruum currens, æneos pedes, atque aurea cornua habentem, eumque comprehensum interficiens; itemque malas ferocissimi leonis confringens, aut eum suffocans. Interdumque exprimebatur, ferocissimos quosdam equos contempans, qui regis cuiusdam membra, a se suppositi, dilaniant, atque mandant; humeris quoque impositum aprum gestans; sagittis aues quasdam conficiens, quæ ita erant ingentes, vt alas pandentes, lumen solis mortalibus eriperent; vinctum secum ferocissimum taurum perducens, qui naribus ignem efflabat; fortissimum quemdam gigantem pectore comprimens, eumque elidens; feroci dracone interfecto, aurea mala ex Hesperidum hortis decerpens; humeris suppositis, cælum sustinens; tricorpore quodam rege sublato, eius armenta bouum secum abigens; in spelunca quapiam formidabilem latronem, ore fumum ac flammam expirantem enecās; tricipitem Cerberum, catenis a se vinctum secum pertrahens; sagittis aquilam conficiens, quæ iecur Promethei, ad Caucasum montem religati absuēbat; sexcentos demum latrunculos, atque tyrannos per vniuersum terrarum orbem de medio tollens; infinitum enim esset, singula eius gloriosa facinora percensere, quæ præclara

*Herculis la-
bores.*

argumenta variis imaginibus effingendis suppeditant; & ob quæ *ἄλεξίκανος*, hoc est, malorum demolitor fuit cognominatus. Sed, quia nulla unquam môstra sunt tetriora, atque immaniora, nec tyranni fauiores, ac truculentiores inter mortales reperiri possunt, fœdis animi vitiis; ideo nonnulli in ea sententia fuere, vt dicerent, Herculis fortitudinem in animo, non in corpore constituisse, qua is indomitas animi cupiditates, rationis imperio minus audientes, atque animi tranquillitatem mirum in modum perturbantes, compescuerit. In hanc sententiã Suidas scribit, veteres, vt Herculem prudentissimum, ac omnibus virtutibus ornatissimum fuisse ostenderet, eum pelle leonina indutum depinxisse; quod magni, ac generosi animi est argumento: clauam dexteræ addidisse; quod eius prudentiam, ac sapientiã nobis ob oculos statuit; quibus virtutibus præditum, fabulæ eum draconem, Hesperidum horti custodem interfecisse, ac tria mala aurea quæ sinistra gestabat, inde abstulisse fingunt; appetitum enim edomuit, eumque a gubernaculis amouit; eis rationem præficiens, quam omni virtutum genere insigniuit. Macrobius lib. 1. Saturnal. sicut cæteros omnes Deos pro Sole capi vult, ita etiam & Herculem ad eundem refert; eius vero duodecim illa memorabilia gesta, à Sole, duodecim signiferi signa superante, adumbrari sentit. Alij tempus Hercule repræsentari voluerunt; quod omnia vincit, atque domat: atque ea de causa eum populea fronde coronatum dicunt: hanc enim ei arborem veteres dicarunt. Itaque Virgilius lib. 11. x. Aeneid. Euandrum, Herculi sacrificantem, populea fronde, quam & Herculeam vocat, caput cinxisse fingit; hæc enim duplici colore duas temporis partes exprimit, nam albus ad diem, fuscus autem ad noctem refertur. Fabulæ vero huius rei hanc causam afferunt, quod scilicet, populea corona; cum ad inferos descenderet, caput Hercules velauerit; vnde foliorum pars, quæ illius temporibus adhæserat, candida, quæ exterior fuerat, ex atro inferorum colore, nigra permansit: qui colores adhuc, in ea arbore cernuntur: easque frondes semper postea Hercules amauit, nam ei capit a tetro inferorum fumo defenderunt. Quod autem Hercules pro tempore caperetur, quidam ritus, qui in eius sacrificiis, adhibebantur; apposite significabant;

*Herculis
fortitudo in
animo.*

*Hercules
pro Sole po-
situs.*

*Hercules
pro tempore
positus.*

*Populus
Herculi sa-
cra.*

*Ritus in
Herculis sa-
cris.*

bant; nam præter morem, qui in aliorum Deorum sacrificiis feruabatur, aperto capite ei sacrificabant, quemadmodum Macrobius lib. 11. Saturnal. refert; ad quam rem eadem ratio accommodari potest, quam supra in Saturno attulimus, cui item capite aperto rem sacram faciebant. Apud Plinium lib. x. legitur, Romæ in ædem Herculis in foro Boario nec muscas, nec canes intrasse; hos quidem, aut quod clauam foribus appositam subolfacerent; aut, quod magno ab Hercule odio habiti feruntur, ob causas a Plutarcho in Problematibus allatas, cum scilicet rationem redderet, cur canes eius templum non ingrederentur. Illas vero; quod, ut in fabulis narratur, cum in Olympia rem diuinam faceret Hercules, & muscæ illi valde molestæ essent, Iouem orasse ferunt; atque ita muscæ omnes ultra Alpheum amnem euolauere: quare ab eo tempore Elieufes Iouem Apomyion, hoc est, Muscas abigentem coluere. Licet aliqui putent, non Iouem, sed Myiagram (qui & Myiodes dicitur) muscas ab Hercule abegisse. Huic Deo cum alicubi in Græcia rem sacram facerent, muscæ omnes extra regionem auolabant. Cyrenæi, qui sunt Libyæ populi, Achorem muscarum Deum colebant; eique sacrificabant, multitudine pestilentiam afferente; quæ protinus interibant, statim atque esset litatum. Accaronitæ, quorum vrbs erat in Palæstina, Beelzebubum venerati sunt, quem muscarum Deum Hieronymus interpretatur. Et sicut muscæ ab Herculis sacrificiis excludebantur; ita mulieribus eis interesse, nefas erat; quod ab eo statutum ferunt; propterea quod mulier quædam ei sitienti potum negarit, se excusans, quod Bonæ Deæ sacrificiis impediretur, quo minus hominibus aliquid præberet. Quare, ut par pari referretur, factum est, ut, sicuti homines a Bonæ Deæ sacris repellerentur, ita & mulieres Herculis sacrificia spectare, aut eius templum ingredi non possent; nisi pauca quædam apud Erythræos, qui Herculis simulacrum apud se habebant in lignorum rate insertum, quemadmodum Pausanias in Achaicis refert. Ea ratis per Ionij pelagus ad insulam quandam appulsa est, quæ inter Erythræos, & Chium est media. Cum iam terram ea attigisset, conspecto signo, sumnis viribus Iones, & Chij certatim ad se illud pertrahere sunt conati. Erythræus postremo

*Iupiter
Apomyion.*

Achor.

Beelzebubus.

*Mulieribus
Herculis sacrificiis
interesse nefas.*

quidam, cui e mari, & piscatu victus fuerat, sed ex morbo erat oculis captus, quod per somnum moneri sibi visus fuerat, exposuit, oportere Erythræorum fœminas comas tondere; e capillo earum si viri funes contexuissent, non difficulter, quo velent, ratem pertracturos. Ei somnio vt obtemperaret, cum ciues fœminæ animum non induceret, e Thracia mulieres, qua volûtaria seruitute, ingenuæ ortu cum essent, victum sibi apud Erythræos quærîtabant, se tondendas præbuerunt. Qua iam rate potiti Erythræi, edixerunt solis e Thracia mulieribus in Her-

culis fanum introire, vt liceret. Idem Pausanias in Phocicis scribit, Delphis fuisse statuas Herculis, & Apollinis, qui tripodem prensitabant, & de eo iam prope erant pugnam commissuri: sed Latonam, & Dianam Apollinis, Mineruam Herculis leniuisse. Tradebant enim, venienti ad Oraculum Herculi, sacerdotem responsum dare recusasse, Herculem vero ira commotum, sublatum e templo tripodē secum asportasse; sed postea, tripode reddito, quidquid voluit, ab oraculo didicisse. Erant tripodes ollæ æræ, tribus fultæ pedibus; quorum alij *ἄνδραματι- κοί* dicebantur, quod scilicet ornatus gratia dicati erant in domibus, vel templis, ignibus profus intacti, quos Homerus *ἀνθρῶπος* appellat, quod est, ignis expertes; qui vero ad ignis vsum comparati erant, *αἰδάνας*. Priores illi maximo in pretio erant, Diisque, ac præstantibus virtute viris dono dabantur. Quare Virgilius lib. v. Aeneid. eos inter præmia recēset, quæ Aeneas in ludis Anchisæ patris manibus celebratis proposuerat: qui erant illi fortasse, quos dono ab Heleno acceperat, quos Virgilius lib. I. I. Aeneid. lebetes appellat; hos Seruius vult vasa esse, ad manus abluendas idonea; cum dicat, sibi videri, non multum decere, tali viro vasa culinaria donare. Sed Athenæus, Hæmericam tripodum distinctionem referens, vsum introductum dicit, vt ambo genera lebetes appellentur; vultque *αἰδάνας* illos ad aquam calfaciendam esse accommodatos, *ἀνθρῶπος* autem esse paterarum instar, quorum vsum sit in vino fundendo. Sed tamen ad rem, qua de agimus, hæc non admodum facere videntur: illud potius facit; quod Tripus sit mensa in templo Apollinis Delphici, cui superposita Phæbas, vaticinabatur, Apollineo spiritu inflata, qui ex partibus inferioribus sacerdotis corpus ingrediebatur: itaque nonnulli referunt, eum tripodem in medio fuisse perforatum, ne vllum scilicet esset impedimentum, quo minus spiritus in eam penetrare posset. Tripodem autem pro Veritatis signo capere possumus: nam oraculum e tripode editum, semper verū habebatur. Itaque Athenæus olim proverbio iactari scribit, cum vellent hominem veridicum inuenire, eum ex tripode loqui. Eadem ratione, idem dicit, Baccho tripodem attributum, qui in pateræ formam erat effictus, nam vinum veritatem patefacit, non secus ac Deorum oracu-

*Mulierēs
quibus licet
Herculistiē-
plū ingredi.*

*Herculis cū
Apolline
pugna.*

*Tripus quid
esset.*

Lebetes.

Veritas.

*Tripus
Bacchi.*

*Mercurij
oraculum.*

la: nam de omnibus fere Diis legimus, eos alicubi oracula edidisse. De quibus non est nunc dicendi locus; operæpretium tamē mihi facturum videor, si in extrema hac Mercurij imagine, aliquid de Mercurij oraculo dixerō. Pausanias in Achaicis scribit, alicubi in ea Græciæ regione in medio foro Mercurij marmoreum signum exstitisse cum barba, e quadrata basi eminēs, modica magnitudine: proximo loco oraculum fuisse; ante Mercurij signum Vestam & ipsam marmoream; appositas ei fuisse plumbo ferruminatas æneas lucernulas: qui Deum consulerent, Vestam primum, thure incenso, placasse, deinde, oleo infuso, lucernas accendisse; tum vero in aræ dextera parte numum, patria nota signatum dedicasse: vbi quod ex vsu fuerit, rogassent; aurem simulacro admouisse, inde vero e foro abeuntes, manibus aures pressisse. vbi e foro excessissent, a motis manibus, quam primum excepissent vocem, eam sibi oraculi loco duxisse.

MINERVA.

D I C V N T Philosophi, Deum opt. Max. inter plurima, quæ in hominem contulit dona, duo præcipue admiranda esse elargitum: vnum esse orationem, alterum manuum vsum. Sermo enim, animi sensa exprimens, maximam vim ad id, quod volumus, persuadendum habet; manus autem maxima industria cuncta ad vitam humanam facientia procurant, cunctarum artium munera obeuntes, quæ aut olim sunt repertæ, aut in futurum reperientur. Quia vero ornata oratio sæpe non prodest, immo nocet plurimum, nisi rationem, atque prudentiam comitem habeat; nec prudentia in commune aliquid boni afferre potest, nisi sit orationis præsidii instructa, qua aliis persuadere valeat, vt a malis refugiant, sectentur bona, ciuilibusque vitæ rationem tueantur, id veteres hoc symbolo innuerunt, Mercurium videlicet, ac Mineruam coniungentes. De Mercurio autem iam diximus; restat nunc de Minerua differere, quam Prudentiæ Deam, ac omnium artium inuentricem arbitrabantur. Amborum ergo Deorum statuas copulantes, vnâ reddiderunt, quam *ἑρμῆδ' ἰωὴν* appellarunt; *ἑρμῆς* enim Mercurium, *ἰωὴν*,

Miner

Mineruam sonat : eam in Academiis collocabant; vt eos scilicet commonefacerent, vt qui ibi se exercebant, eloquentiam prudentiæ coniungerent; hanc reputâtes per se parum posse prodesse, illam vero obesse plurimum; quemadmodum etiam Cicero in proœmio librorum de Inuentione pluribus verbis differit. De Hermathena idem ita lib. III. ad Atticum scribis; Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est, & ornamentũ Academiae proprium meæ; quod & Hermes commune omnium, & Minerua singulare est eius gymnasij. Si quis Mineruam velit effingere aut solam, aut cum Mercurio coniunctam, eam vultu virili effingat, & truculento, glaucis oculis; perpetuum enim fere id eius est apud Homerum epithetum, vt dicatur *γλαυκῶπις ἄδύνη*. Pausanias etiam in Atticis post descriptum quoddam Mineruæ simulacrum, quod Athenis in Vulcani templo exstabat, dicit, in fabulis fuisse, Neptuni filiã Mineruæ similem fuisse, quod ambæ cæruleos oculos haberent; cuiusmodi etiam pater Neptunus haberet. Sed Cicero in libris de Natura Deorum, Mineruæ oculos cæcios, Neptuni autem cæruleos fuisse scribit: in quo quidem aliqua differentia, quamuis non admodum magna cernitur; ambæ enim voces apud Latinos viridem colorem significant, qui ad claritatem tendat, qualis in cati, aut noctuæ oculis deprehenditur: si tamen quis velit in Mineruæ oculis splendorem quemdam magis ignitum inesse, cuiusmodi est in Leonum oculis; non repugnabo. Eadem quoque longa hasta & crystallino clypeo armata effingatur; qualem se apud Ouidium lib. v. i. Metamorph. cum Arachne certans, acu pinxit: carmina ita habent;

At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam,

Dat galeam capiti, defenditur ægide pectus.

Quæ omnia hominis prudētis ingenium exprimunt, vt postea pluribus docebo. Claudianus etiam in Gigantomachia, aliique nonnulli eodem pacto Mineruã expressere, ab Homero exemplar mutuantes; qui cum eam fingit a Iunone in Martem Troianorum propugnatorem immissam, vt Græcis suppetias ferret, ei fortissimæ bellatricis figuram attribuit; auratam galeam capiti accommodans; nam sapiens, sua sapientia munitus, facile se sartum, tectum a cunctis quæ obstant, præstat; totusque

splendet

*Minerua
effigies.*

*Minerua
oculi.*

*Minerva
galea.
Minerva
quomodo
nata.*

splendet in operibus, quæ assidue sua industria molitur. Aurum etiam in Mineruæ galea diuinum splendorem innuit, qui humanam mentem suo fulgore collustrat; ab eo enim prudentia, ac sapientia in homines deriuat. Dicebatur etiam olim Minerva ex Iouis capite extitisse; cuius rei simulacrū quoddam in arce Athenarum visebatur, quemadmodum Pausanias in Atticis refert; nam Vulcanus adamantina securi Iouis caput scindebat, ex quo Minerva absque matris opera emergebat; nam intelligentis animi virtus in cerebro residet, ac a diuina mente,

nente, quam Iupiter adumbrat, tota promanat, omnis enim sapientia a Deo est, & ab ore altissimi procedit, non autem ortum ab inferioribus trahit, quæ per Iunonem repræsentantur. Sed Martianus Capella, Mineruam inquit, absque matre natam ideo fingi; quia mulieres omni consilio, ac prudentia destituuntur: in quo Aristotelē sequitur, qui in Ethicis scribit, mulieres non pollere consilio. Caput quinetiam Mineruæ galea texerunt, ut innuerent, prudentem hominem non semper sua consilia passim cuiuis patefacere solere, nec assidue loqui, ita ut ab omnibus facile intelligatur; sufficit enim ei, ut a sui similibus sua verba percipiantur, quæ cæteris ænigmatum Sphingis instar sint. Itaque Aegyptij in Isidis templi vestibulo (quæ eadem erat, ac Minerua) Sphingem collocarunt: licet id possit ad religionis arcana accommodari, quæ sub sacris integumentis tegi debet, ut a promiscuo vulgo non secus atque ænigmata a Sphinge proposita ignorentur. Pausanias in Atticis testatur, Athenis Mineruæ simulacrum fuisse, in cuius galeæ cono Sphinx eminebat, utramque autem galeæ partem gryphes tenuisse; qui caput, atque alas similes aquilæ habent, cætera leones repræsentant: hæc belluæ dicuntur esse (si tamen reperiuntur; nam Plinius lib. x. fabulosas esse arbitratur) in Scythia; & cum Arimaspi, qui vnicum habent oculum, auri causa, quod custodiunt, assidue bellum gerere. Ex quo intelligimus, quam custodiam nostro ingenio adhibere debeamus, ne Arimaspi irruentes, eo nos priuent. Interdum & gallum eiusdem galeæ imposuerunt, ut apud Elæos in quadam statua, a Phidia ex auro & ebore confecta cernebatur: quod Pausanias ad audaciam, quæ in bello est adhibenda, refert; gallus enim magnam præ se fert audaciam: sed possumus ad vigilantiam quoque accommodare, quæ in forti, ac sapienti imperatore inesse debet; nam eam antiqui tam bellicæ rei quam pacis artibus præfecerunt; ac propterea armatam effinxerunt: fabulis quoque ea fertur Pallantem gigantem occidisse, a qua Palladis nomen iuxta quorundam opinionē sumpsit; alij autem ἀπό τοῦ παλλᾶρ τοῦ δόρυ, id est, a concutienda hasta sic dictam volunt; nam eius Palladium hastam vibrare, ac oculos motare videbatur. Erat autem Palladium Palladis simulacrum, quod cælitus delapsum cre-

*Gryphes.**Arimaspi.**Pallas.**Palladium.*

Tritonia.

debat; Romæque in Vestæ templo erat repositum, tantaque diligentia custoditum, vt nemini vel ad intuendum pateret accessus, nedum tangendum, nisi ex virginibus cuidam, cui eius custodia erat demandata. Eadem Tritonia cognominata fuit, aut a quadam Libyæ palude sic dicta, cuius filiam nonnulli eam fecere; fortasse quod ibi primum ea sit visa; aut quod tres sint sapientiæ partes, præsentia nempe nosse, futura præuidere ac præterita meminisse: aut quia tria sunt sapientis præcipua muna, bona scilicet consilia dare, recte iudicare, & iuste operari: cætera

cætera prætermitto, quæ ad hoc nomen explicandum faciunt; parum enim nostro proposito congruunt, sicut & illud, Mineruam dictam aut a monendo, sapientia enim semper nos nostri officij admonet; aut a minuendis eorū viribus, qui sese sapientia studiis dediderunt; aut a minādo; nam vt belli Dea semper terribilis intuentibus videbatur: quod postremum cum eo mirum in modum consentit; quod & Bellona vocaretur: nam aliqui idem vtriusque numen esse voluerunt: Bellonam autem veteres bellis præfecerunt. Cæsar scriptis testatum reliquit, Cappadoces eam tantum veneratos fuisse, vt eius sacerdos secundum a rege locum teneret; id Deæ maiestatem decere existimantes. Sed tamen earum inter se diuersæ imagines differentiam inter eas esse aperte indicant; quod scilicet Minerua Imperatorum bellicis in rebus prouidentiam, diligentem administrationem, consiliumque sapiens repræsentaret; Bellona autem cædes, furorem, strages, & alia huiusmodi, que exercentur in præliis, significaret: nam eam poetæ Martis aurigam fingunt, vt Stautus lib. v i i. Thebaid. vbi sic inquit;

*Minerua.**Bellona.*

-- regit atra iugales

*Sanguinea Bellona manu, longa que fatigat
Cuspide.*

Eandem etiam sanguine aspersam faciunt, qualem Silius Italicus eam describit, dicens;

*Ipsa facem quatiens, & flauam sanguine multo
Sparsa comam, medias acies Bellona pererrat.*

Sed tamen Stautus lib. i i. Thebaid. eandem vim Mineruæ tribuit, cum Tydei ad eam preces exponit in hunc modum;

*Diua ferox; magni decus, ingeniumque parentis,
Bellipotens, cui torua genis horrore decoro
Casis, & asperso crudescit sanguine Gorgon.
Nec magis ardentes Mauors, hastataque pugna
Impulerit Bellona tubas: huic annue sacro.*

Bellona igitur ab antiquis Dea iræ, ac furoris plena credebatur, cui cædes, humanus sanguis, bellaque cordi essent. Itaque eius sacerdotes, qui Bellonarij appellabantur, se ipsi cultris feriabant, & proprio sanguine numen placabant. Hanc effingebant interdum flagello pugnas concientem; nunc tuba belli-

cum canentem; nunc facem gestantem: nam apud Lycophro-
nem legitur, veteres ante tubarum vsu inuentum, cum præ-
lium essent commissuri, præmittere solitos qui ardentem face-
contra se mutuo iacularentur, a quibus tamquam auspicate
funestum prælium inchoabant. Quo respexit Staius, cum pu-
gnæ initio Bellonam ardentem facem ostēdisse scribit. eodem
Claudianus spectauit, cum lib. i. de Rapt. Proserp. dixit,

*Tisiphone, quatiens infesto lumine pinum,
Armatus ad castra vocat pallentia manes.*

*Columna
bellica.*

Ante Bellonæ fanum columna quædam exstabat, non admo-
dum magna, quam Romani bellicam columnam vocabant:
nam, cum patribus certa sententia inferendi in aliquem popu-
lum belli sedisset, ad eam post Iani portas patefactas, alter con-
sulum accedebat; indeque hastā iaculabatur ex ea parte, qua
ad populum, cui erat bellum offerendum, vergebat; & ex eo
tempore bellum denunciatum intelligebant. Sed Romani, an-
tequam imperij fines multum protulissent, ita bellum edice-
bant; Facialem ad hostem allegabant, qui, belli causis narra-
tis, hastam in eorum castra coniiciebat. Sed & alij fuerūt apud
veteres, belli denunciandi ritus, quos in Iano attingi, & inferius
in Marte, si locus dabitur, attingam. Et, vt de Bellona conclu-
dam, eam imagine saltem a Minerua differre constat: Miner-
uæ Apuleius lib. x. galeam oleagina corona circumdat; nam
hæc arbor olim ei erat sacra; eius enim repertrix putabatur;
quemadmodum & Virgilius eam lib. i. Georg. nominat; & si-
cut in fabula habetur litis inter eam, atque Neptunum, vtri sci-
licet Athenarum possessio esset adiudicanda. Herodotus scri-
bit, eandem oleam quam Minerua e terra eduxerat, quando
cum Neptuno contendebat, arsisse vna cum ciuitate, a Persis
combusta, sed eodem die repullulasse, & ad duos cubitos cre-
uisse. Nonnulli dicunt, ideo hoc fictum; quod Minerua prima
modum olei ab olearum baccis exprimēdi docuerit; vel etiam,
quod scientiæ absque diuturnis vigiliis, & multo oleo insum-
pto, comparari nequeant. Quamobrem, vt Pausanias in Atticis
refert, aurea lucerna huic Dæ Athenis dicata fuit; in quam
oleum infusum non consumebatur, nisi exacto demum anno;
cum tamen lucerna dies, noctesque arderet: id adco cuenie-
bat,

*Lucerna
Minerua.*

bat, quod lucernæ inerat e lino carpasio funiculus; quod sane linum vnum ex omnibus igni non conficitur. Idem in Corinthiis narrat, Epopeum pro quadam victoria Diis gratulatum, Mineruæ templum erexisse, ac, opere iam absoluto, Deam esse precatum, sibi signum aliquod vt daret; num ei accepta fuisset fani dedicatio; statimque oleum ante templum diuinitus fluxisse. Ex quibus pateat, non iniuria Mineruæ oleam dedicatam; idque non solum ob sapientiæ studium, sed ob artium, ab ea re pertarum exercitationem; ei namque ars nendi, suendi, texendique accepta refertur, aliæque quæ mulierum sunt propriæ. Itaque apud Græcos ea lignea erat efficta, ambabus manibus colum tractans. Apud Romanos quibusdam Mineruæ festis, Martij mense celebratis, dominæ ancillis prandentibus inseruiebāt, hoc præ se ferentes, a Minerua se emolumentum capere, quod ab ancillis per supradictas artes traherent; ancillæ etiam hoc veluti præmium a Dea se recipere fatebantur, ob labores in artibus, ab ea repertis toleratos. Noctua interdum Mineruæ galeæ imponebatur; vt quæ esset ipsi auis sacra, quam tantum amasse fertur, vt aut supra caput, aut ad pedes, aut alias aliter semper fere cum ea esse cernatur. Cuius rei causam nonnulli eam esse volunt, quod Athenis, quæ vrbs erat omnium Deæ charissima (cuius rei vel illud sit argumento, quod & ipsa ἀθήνη vno nomine cum ipsa ciuitate vocaretur; neque iniuria, cum ibi, si vsquam alibi, quondam omnium artium studia maxime floruerint) maxima noctuarum erat copia. Sed tamen si fabulas audire volumus, cornicem olim Minerua amabat, in quam adolescentulam quamdam, sibi charissimam conuertebat, vt eam a Neptuni vi defenderet, qui, vt virginem comprimeret, post eam in littore maris maxima qua poterat celeritate currebat: eam igitur cornicem factam Dea in deliciis habuit, quoad Cecropis filias accusasset. Ex qua re indignata Dea, eam ex alba in nigram, cuius nunc est coloris, commutatam, a se repulit, atque in eius locum noctuam succedit. Itaque ex eo tēpore maxima est inter has aues inimicitia. Noctua autem sapiens viri prudētis consilium significat; quemadmodum apud Iustinum legitur, qui refert, Hieroni, cum adhuc adolescentulus in militiam tunc primum profectus esset, noctuam supra

*Artes à
Minerua
inuenta.*

*Noctua
vna cum
Minerua.*

*Noctua
quid significet.*

hastam aduolasse; quod cōiectores interpretati sunt, eum consilio plurimum valiturum: neque a vero aberrarunt, nam licet obscuro esset loco natus, Syracusarum est rex effectus. Quia vero oculos habuisse fertur eiusdem ac noctua coloris, quæ noctu optime cernit; id inuit, sapientem hominem res vel occultissimas, ac difficillimas facile dispicere; eundemque, amoto ab animo mendaciorum velo, ad veritatem intuendam penetrare; hæc enim delitescit, nec facile omnibus passim se vident-

Veritas. dam exhibet. Quamobrem Democritus eam in putei profundo obrutam dicebat, neque inde vnumquam emergere, ni tempus, aut Saturnus (vt Plutarchus in problematibus dicit) eius pater ex eo loco eam quandoque in lucem extrahat. Hippocrates autem in quadam ad Philopæmenem epistola hoc modo eam describit, Mulierem pulcram, magnam, simpliciter ornata, illustrem, ac splendidam, cuius oculorum orbis puro lumine nitebant, vt astrorum fulgorem imitari viderētur. Idem

Opinio. ibidem & Opinionem describit hoc pacto, Mulierē, quæ non mala videatur, sed audacior aspectu, & cōcitior. Exstat apud Epiphaniū ex Marco hæretico Veritatis effigies, litteris Græcis: cuius caput ex α , & ω constabat; collum ex β , & γ , ac cætera deinceps membra ex litteris prioribus se deinceps sequentibus, & posterioribus præcedentibus per seriem quamdam. Eadem fingebatur, vt Philostratus in Amphiarao scribit, virgo niueis induta vestibus; eamque alibi Virtutis matrem appellat. Hæc etiam apud antiquos Dea habebatur; cui Romani fanum ante Honoris templum, dedicarunt; nam, cum Marcellus, vt Valerius Maximus refert, ambobus templum vouisset, Romani, obiecta sibi a Pontificibus religione, duo exædificauere; dicebant enim, si forte aliquod ibi prodigium accidisset, dubitassent, vtri numini litandum esset. Virtutis vero delubrum ante positum fuit, post inde Honoris; vt ostenderetur, aditum non patere ad verum honorem consequendum, nisi per virtutem ipsam; cuius ille tantum & est, & habetur premium, & præmium: quare virtutem alata effinxerunt; propter gloriam scilicet, & honorem, qui eam ex humo in sublime euehunt: quod fortasse Luciani ætate raro vsuueniebat, sicut & aliorum temporum, præcipue nostrorum ratio fert, vt homines videlicet

omni virtute illustres sæpissime humi serpere videamus; nam
 is in quodam Dialogo de Virtute, & Fortuna, Virtutem a For-
 tuna male habitam describit, laceram, & mœrentem, vt quæ
 nec ad Iouis aspectum admitteretur. Quare non inepte eam
 quidam peregrino habitu induerunt, vt quæ, apud nos diuer-
 sorio non inuento, in alias regiones migret. Eamdem antiqui
 interdum matronæ specie expresserunt, quadrato saxo insi-
 dentis. In M. Val. Acilij triumviri numismate mulier est inscul-
 pta, columnæ læuo nixa cubito, dextera serpentem tenens. Ex-
 stat etiam mascula Virtus in vno quidem Gordiani Imperato-
 ris, in cuius altera parte imago est senis barbati, stantis, nudi,
 clauæ innitentis, cum leonis pelle, brachio aduoluta, cum hæc
 inscriptione, VIRTVTI AVGVSTI: in altero vero Nume-
 riani numismate eadem prorsus cernitur imago senis cum in-
 scriptione, VIRTVS AVGG. In Vitellij numismate Virtus
 est, adolescentis formam præferens, succincte vestiti, galeam
 in capite habentis, cuius conus est ex pennis quibusdam; is si-
 nistra eleuata rectæ hastæ inhæret; dextera, qua & sceptrum
 tenet, dextrum genu cōtingit, quod sinistro est eleuatius, nam
 pede testudinem premit, ocreas pedibus induit, & oculos in
 Virginem quandam, quæ est e regione, intendit; hæc Hono-
 rem repræsentat; quæ dextera manu hastam erectam tenet; ex
 ea parte vsque ad ventrem est nuda: sinistra cornu copix hæ-
 bet: galeam pede proculcat; caput flaua coma est ornatum,
 quæ concinnum in modum est aptata. Prodicus Sophista, vt,
 apud Xenophontem in vita Socratis, & apud Ciceronē lib. i. i.
 Offic. legitur, refert, Herculi, cum primum pubesceret, iuisset-
 que in solitudinem quamdam, vbi duas vias inuenit, diuersas
 in partes ducentes, nescientique vtri se committeret, dum in
 ancipiti versaretur, duas vias esse mulieres; quarum vna erat
 Voluptas, primo aspectu pulcra, lasciuia, venustaque ob fucos,
 quibus se obliuerat; quæ Herculem secum conabatur per de-
 liciarum viam abducere, latam illam quidem initio, planam,
 facilem, variis herbis, floribus, ac arboribus consitam, quæ mi-
 rum in modum oculos oblectabant; sed in fine artam, salebro-
 sam, sentibusque obsitā: altera aspectu seuerior, simplicemque
 habitum gerens, Virtus erat; quæ viam suam initio artam,
 accliuem,

*Virtus ma-
scula.*

Voluptas.

accliuem, atque difficilē ostentabat, sed quæ demum in amoenissima prata, ac in campos, omnibus deliciis circumfluentes ducebat. Huic se Hercules adiunxit, illa reiecta: atque idcirco tam celebre est nomen consequutus. Dantes, in suo Purgatorio Voluptatem se vidisse fingens, illam describit mulierem balbam, strabam, pedibus distortam, mutilis manibus, pallido colore; quæ postea expedite loqui inciperet, in pedes se erigeret, vultuique exalbescenti eos colores induceret, quos amor veller; ab eaque se dulcissimis verbis illiciendum fuisse, nisi statim

tim Dea quædam sancta, atque honesta existisset, quæ alteri comprehensæ vestes abscidisset, ventre sibi patefacto, qui tantum fœtorem ex se emittebat, vt somnum sibi ademerit. Quæ maxime cum supradicta Prodicî fabula consentiunt. Sed si quis viam Virtutis, atque Voluptatis aliter vellet adumbrare, Pythagoræ litteram effingat, cuius descriptio, atque significatio inter Virgilij opuscula inuenitur: ea autem sic habet,

Littera Pythagora, discrimine secta bicorni,

Humanæ vitæ speciem præferre videtur.

Nam via Virtutis dextrum petit ardua callem,

Difficilemque aditum primum spectantibus offert;

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Molle ostendit iter via lata: sed vltima meta:

Præcipitat captos, voluitque per ardua saxa.

Quisquis enim duros casus Virtutis amore

Vicerit, ille sibi laudemque, decusque parabit:

At qui desidiam, luxumque sequetur inertem,

Dum fugit oppositos incauta mente labores,

Turpis inopsque simul, miserabile transiget æuum.

Idque non iniuria dicitur; nam voluptates nihil tandem ad extremum afferunt, nisi mœrorem, pœnitentiam, atque ruborem; contra virtutes non solum nobis animum pacatum reddunt, eumque ingenti lætitia complent, sed etiam apud alios nobis gloriam, atque honorem pariunt. Alciatus in Fidei simbolo. Honorem purpurea veste depingit, laurea coronatum. Alij Virtutem Deam fingunt præcedere, deinde ad eam Honorem a Cupidine duci. Veteres Volupiam voluptatum Deam coluere, vt ex Varrone discimus: cuius effigies mulieris pallidæ speciem referebat, quæ Reginæ instar in sublimi loco sedebat, Virtutemque pedibus proterere videbatur. In eius ara Angeroniæ simulacrum visebatur, ab angoribus leuandis dictæ: a qua parum differenti voce Agenoriam Deam vocauerunt antiqui, ab agendo appellatam; quod ad agendum homines excitaret; sicut & Stimulam, à stimulando dictam, & Hortam, ab hortando, habuerunt. Plutarchus in Problematibus huius Deæ Hortæ ædem numquam claudi solitam tradit; ea scilicet causa, quod semper præclari aliquid fieri hortaretur, numquam.

Honor.

Volupia.

Angeronia.

Agenoria.

Stimula.

Horta.

que cessandum. Sed ad Angeronam reuertamur, quam ab angore vocatam dicebamus; vel quod Pop. Rom. morbo, & angina, dicitur præmissis huic Deæ voto, liberatus fuisse. Ac propterea fortasse huius collum fascia erat obligatum, qua & os tegeatur. Macrobius lib. I. Saturnal. ex Masurio refert, simulacrum eius Deæ ore obligato, atque signato in ara Voluptatis propterea collocatum; quod, qui suos dolores, anxietatesque dissimulant, perueniant patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. Plinius lib. I. I. I. atque Solinus scribunt, hanc Deam ita effictam, ut intelligeremus, religionis arcana non euulganda:

Tacita.

quod etiam Numa instituit, cum Deam quamdam, Tacitam dictam, colendam proposuit; nam diuinas res tacere nos oportet. Itaque Aegyptij silentij Deum inter præcipua sua numina sunt venerati; eum Harpocratem vocauerunt, quem Græci Sigaleonem dicunt. Hunc Apuleius, & Martianus lib. I. redimitum puerum faciunt, ad os compresso digito salutari, quasi silentium commoneret. Silentij Deus interdum effingebatur absque distincta facie, pileo caput contactum habens, lupina pelle indutus, quæ oculis, atque auribus plurimis erat distincta; ut eo intelligeremus, multa videnda, atque audienda, sed loquendum parum; omnes tacere posse, cum libuerit; sed loqui non item: id pileo quidem innuitur, quod est libertatis symbolum, ut superius diximus. De lupo narratur, eum, quem prior

Lupus silentium significat.

ipse viderit, mutum reddere; ac, postquam aliquid rapuerit, ita tacitum profugere, ut ne hiscere quidem audeat. Perseam arborem Harpocrati dicauit Aegyptus; quod eius arboris frondes linguæ, fructus autem cordi sit quam simillimus; perinde atque lingua, quod in corde latet, patefaciat; sed id non antea fit faciendum, quam diligens & diuturna cogitatio præcesserit. Itaque tempore tacere, non mediocris est virtus; ut Minerua significauit, cum Cornicem a se dimisit, quod esset auis perquam loquax, ac garrula; nam prudenti homini non est in nugis tempus conterendum, sed in silentio est etiam, atque etiam considerandum antequam loquatur, quid de quaque re loqui debeat. Quo fortasse Mineruæ quædam statua, quæ erat apud Messenios, respiciebat; quæ secundum Pausaniam in Messenicis cornicem manu continebat; nempe, quod vir prudens

Persea arbor sacra Harpocrati.

Cornix a Minerua expulsa.

Cornix in Minerua manu.

sermo

sermonem in suam potestatem habere debeat, ut, cum expedire iudicauerit, eum cohibere, aut emittere possit. Hastam etiam Minerua, ut dixi, tenet; eamque, ut Apuleius libro x. scribit, quat; brachiumque attollens, clypeum ostentat; idemque eius duos pueros addit, qui nudatis gladiis minitari omnibus videntur; quorum vnus est Terror, alter Timor; qui quidem in bello dominantur. Itaque Statius lib. v. *Il.* Thebaid. cum fingit Martem a Ioue missum ad bellum inter Argiuos, & Thebanos excitandum, eum dicit, secum Pauorem, & Terrorem ad-

sciuisse; quos ita adumbrat,

*Inde vnum dira comitum de plebe Pauorem
 Quadrupedes anteire iubet: non alter anhelos
 Insinuare metus, animumque auertere veris,
 Aptior: innumera monstro vocesque, manusque,
 Et facies quæcumque libet, bonus omnia credi
 Auctor, & horrificis lymphæ incurfibus vrbes:
 Si geminos soles, ruituraque suadeat astra,
 Aut mutare solum, aut veteres descendere silvas;
 Ah miseri vidisse putent.*

Pausanias dupliciter ab antiquis descriptum Terrorem refert, nam scribit in Eliacis prioribus, eum in Agamemnonis clypeo leonis capite fuisse expressum: in Corinthiis autem, Pauorem muliebri habitu, ad terrorem quam maxime effectum, existitisse refert, hancque imaginem Corinthios Medæ filiis dedicasse, à se lapidibus obrutis, ob perniciosâ dona à matre ad Creontis filiam allata, quæ ei exitium, vniuersæque eius domui attulerunt. Timorem quoque Lacedæmonij coluerunt, vt Plutarchus in Cleomene ostendit: sed eum non sicut alios dæmones venerabantur, quos tamquam noxios procul abesse a ciuitate volebant, at hoc Rempub. maxime contineri arbitrabantur, cum scilicet leges, atque magistratus timerentur. Itaque Ephori statim atque magistratum iniissent, publica præconis voce edicebant, quemadmodum Aristoteles refert, vt omnes barbâ abraderent, legibusque parerent, ne ipsi ad supplicium alicui inferendum adigerentur: idque factitabant, vt adolescentes vel in rebus leuissimis magistratum dicto audientes efficerent. Neque vera illa apud antiquos animi fortitudo est existimata, cum quis sibi animû induxit, nihil vnquâ timere, immo illud vere hominis fortis argumentum statuebant, si quis, ne quid se indignum pateretur, vehementer timeret; huncque magis contra hostes fortem, atque audacem fore ducebant, qui legum timore percelleretur, quam qui nihil eas formidaret; infamiæque timorẽ homines ad quiduis perpetiendum fortiores reddere. Quare legimus apud Lacedæmonios, Ephoros Timoris sacellum construxisse prope locum, vbi ipsi tribunal habebant, vt essent cæteris maiori formidini.

*Timor Deus
 habitus.*

Vera fortitudo.

Et huc fortasse Tullus Hostilius, Romanorum rex respexit, cum Pauorem, Palloremque simul colendos proposuit, vt La-
 Stantius lib. 1. refert; raro enim vsuuenit, vt is non expallescet,
 qui pauet: dignus profecto fuit, vt ibidem Laestantius dicit, qui
 semper Deos suos praesentes haberet. Sed ad Mineruam reuer-
 samur; quae, dum hastam quatit, clypeumque attollit, vna cum
 comitatu, quem illi Apuleius libro x. attribuit, bellicas minas
 repraesentat. Sed si eandem pacificam consideremus; clypeus,
 qui ex crystallo erat, corpusque totum ab vniuersis periculis
 protegebat, significat, hominis sapientis animum hoc mortali
 corpore esse tectum, vt eum tueatur, atque custodiat, non vt
 nentis aciem impediatur, quominus cernere verum possit. Quia
 vero clypei vt plurimum rotunda sunt forma (quamuis alio
 nodo interdum videamus eum effectum, quem Minerva ge-
 tabat) ideo Martianus Capella clypeum, Mineruae brachio in-
 tertum scribit denotare, Mundum, qui rotundus est, prouiden-
 tia regi, non temere, ac casu ferri, quemadmodum Democri-
 o ac Epicuro est visum. Hasta vero, hominem prudentem aliis
 tiam eminus obesse posse ostendit; aut tantam esse pruden-
 tia vim, vt nil sit ita durum, quod ipsa non penetret, eandem
 interdum tantum se extollere, vt caelos ipsos contingat. Itaque
 Claudianus Mineruae hastam tam longam effecit, vt nubes
 transiret. Et Homerus lib. 1. Odyss. Mineruam fingit, cum ad
 Telemachum proficisceretur vt de Vlyssae patre inquireret,
 mortatura, aurata sibi talaria induisse (de quibus in Mercurio
 diximus) nilque praeter hastam gestasse. Apud Ciceronem lib.
 1. de Nat. Deorum legitur, vnam ex quinque Mineruis, de
 quibus meminit, alatos pedes habuisse. Pausanias in Atticis,
 vnum simulacrum Mineruae cum Sphinge, superius positum
 describeret, longam ei hastam in manus tradit, dicitque id re-
 lecto statu cum tunica talari fuisse; item ad pedes fuisse clypeum;
 atque ad imam hastam draconem; nonnulli noctuam addunt;
 ex quo Demosthenis dictionem sumpsit argumentum; cum
 nim a ciuibus Atheniensibus relegatus, in exilium profici-
 ceretur, dixisse fertur, Mineruam, quae Atheniensium erat tu-
 elaris Dea, tribus admodum bellis delectari; noctua scilicet,
 serpente, ac populo: nam in ea Repub. plurimum populus po-

*Mineruae
clypeus.*

*Mineruae
hasta.*

*Minerua
serpens sa-
cer.*

terat. De serpente, sicut de noctua dicam; eum Mineruæ fuisse sacrum; quod sit prudentiæ symbolum. Quamobrem Roma ad pedes magni Mineruæ simulacri erat serpens collectus in spiras; sed caput ad clypeum exserebat, quem illa ex brachio suspensum gestabat, quemadmodum Seruius illum locum lib. II, Æneid. Virgilij enarrans dicit, ubi duo illi angues, qui Laocoontem vna cum filiis interfecerunt, recta ad Mineruæ fanum contenderunt, sub pedibusque Deæ, & sub clypei orbe se protexerunt. De talarum tunica, cui thorax erat suprapositus,

*Minerua
habitus.*

Herodotus scribit, Græcos hunc habitum ab Afris mulieribus, quæ ad Tritonidem paludem habitant, mutuatos esse; neque ullam esse differentiam; nisi quod harum tunica interior est pellicea; exterioris autem thoracis fimbriæ non ex anguiculis, sed ex corio constant, in minuta segmenta conciso: thoracem ex caprina pelle conficere solebant; vnde eum ægida. ἀπό τῆς ἀ-
γῆς.

*Ægis.
Gorgon.*

Græci appellarunt, cuius forte fimbriæ anguiculos apud Græcos continebāt. In ipsa ægide caput Gorgonis effingebāt, quod erat Medusæ caput, anguibus erinitum, linguamque exsertans: quod interdum in clypeo insculpebant, quem nonnulli etiam ægida vocarunt; nam Diodorus refert, a Ioue eum: capræ Amaltheæ corio fuisse obductum, Mineruæque dono datum. Sed frequentius pro ægide pectoris ornamentum sumitur; quod Hyginus lib. I. I. ab Æga Solis filia nomen vult habere, quæ multo candore corporis præstabat, cui contrarius pulcritudini horribilis aspectus exsistebat, quo Titanes perterriti,

*Æga So-
lis filia.*

petierunt a Terra, ut eius corpus obscuraret: quam Terra specu quodam celasse dicitur in Insula Creta. Sed, cum Iupiter bellum contra Titanes appareret, responsum est ei, si vincere vellet, ut Ægos pelle tectus, & capite Gorgonis bellum administraret. Itaque, victoria parta, reliqua Ægos ossa, caprina pelle contacta anima donauit, & stellis figuratam memoriæ commendauit: & postea, quibus ipse vicerat tectus, Mineruæ concessit. Virgilius lib. I. I. x. Æneidos, ita Mineruæ arma describit;

*Ægidaque horrificam, turbata Palladis arma
Certatim squamis serpentum, auroque polibant,
Connexosque angues, ipsamque in pectore diua*

Gorgona, defecto vertentem lumina collo.

o Gorgone autē Medusę caput intelligitur; quod inspectum homines interficiebat. Sed Athenęus scribit, in Libya apud Nades quamdam fuisse huius nominis belluam, quę oui, aut eundem aliorum sententiam, vitulo similis erat; hæc afflatu solo (ita erat is teter) alias belluas ad se accedentes enecabat; spectu etiam interficiebat, si quando ab oculis quemdam criem, qui eos tegebat, dimouisset: quod milites quidam Mariasunt experti, qui, cum belluam hanc capere vellent, ipsi ab ea sunt interfecti, statim atque ab ea sunt conspecti. Sed incolę egyptiam a se bestiam, ad Marium mortuam attulerunt, eius narra narrata; nam ipsi eius capiendę artē callebāt. Pellis erat multicoloribus coloribus distincta, vt Romam missa, nemo possit conicere, cuius esset animantis, & tamquam res aliata admiranda, in Herculis fano sit reposita. Proclus Carthaniensis scriptis testatum reliquit, vt Pausanias in Corinthiis fert, in Africę de fertis bestias gigni multas mirabili specie, que inusitata, feros inter eas viros, & fœminas, ac virum segyptiam illinc deportatum vidisse; conicere itaque se, ex illis fœminis vnā fuisse Medusam, quę, cum a suis gregibus aberrans, venisset ad Tritonidem paludem, eius accolas male muluit, vsque dum a Perseo est occisa. Adiutricem vero Perseoineruam fuisse, idcirco proditum, quod, qui stagnum illud incolunt, homines Mineruę sacri erant. Diodorus, Gorgonas in Africa fœminas bellicosissimas fuisse tradit, quę a Perseo superata fuere, earum regina Medusa interfecta: quod fortasse vera fuit gestum. Sed fabulis fertur, vt Apollodorus lib. II. narrat, Gorgones tres fuisse sorores, quarum Medusa sola mortalis esset, cæterę, Euryale & Stheno, immortales; his capita serpentinibus obuoluta, dentes suum instar, æneas manus, alas auas fuisse, quibus, cum fuisset collibitum, volarent, eosque in lapides mutasse, quos conspexissent; Perseumque, eis dormientibus repertis, caput Medusę abscidisse, quod Mineruę dono tradiderit, a quā multum in ea re esset adiutus; nam clypeum ab ea est mutuatus, sicut a Mercurio mucronem acciebat; talaria, ac Orci galeam, quę gestantem non aspectabilem reddebat: item & peram, in quam formidabile illud caput coniecit;

Gorgon.

Medusa.

Gorgones.

coniecit, a Nymphis quibusdam sumpsit, quæ a tribus alii Gorgonum sororibus ipsi sunt ostensæ, ut oculum, atque dentem ab eo ablata, recuperarent; de his enim legitur, eas ab ortu ipso statim anus factas, vnoque tres oculo, & dente vno præditas, quibus vicissim inter se utebantur. Itaque alicubi in Graecia in Mineruæ fano Persei statua visebatur, ut Pausanias refert, cui, tamquam in Africam profecturo, nymphæ quædam galeam capiti aptabant, ac pedibus talaria annectebant. Secunde Gorgonibus magis vulgata fabula habet; pulcerrimarum trium sororum, quæ Gorgones ab Insulis, vbi habitabant, ita nominatis, sunt appellatæ, Medusam cæteras pulcritudine antecisse, quæ aureos etiam capillos habuerit. Quare eius amore Neptunum captum, cum ea in Mineruæ templo concubuisse Deam vero ob id piaculum indignatam, Medusam, auratis eius crinibus in serpentes conuersis, maxime deformem, ac visu formidabilem, effecisse; voluisseque eum in lapidem verti, qui in eam, amplius oculos intendisset; sed huiusmodi monstrum, cum ob maximum exitium, quod orbi importabat, diutius ferri nequiret, a Perseo, eorum quos dixi, subsidiis fuisse de medio sublatum, cuius caput Minerva ab interfectore dono habuerit, idque in clypeo, vel in thorace gestauerit. Homerus, cum Mineruam contra Troianos armari fingit, eam sibi thoracem induisse scribit, maximo horrore circumdatum, cui Medusæ caput erat infixum, inclusosque habebat ingentes animos, maximam fortitudinem, trucesque minas: quæ quidem sunt bellorum Deæ propria, quæ eadem est quoque Victoria. Quamobrem Pausanias in Atticis scribit, Athenienses ei Victoriæ in pectore vna cum Medusæ capite insculpisse; sed apud Elæos eidem illam prope adesse. Hæc sapientiæ ac prudentiæ vim ostendunt; nam hæc virtutes, admirabilibus quibusdã ex se operibus editis, stuporem intuentibus iniiciunt, quos veluti saxa admiratione, quadam ingenti obrigentes reddit. Itaque homo sapiens, quidquid tandem vult, impetrat; cum animi sui sensa mirabili artificio exponat. Quare non iniuria horribile id Medusæ caput linguam exserere fingitur: quod aliquando Deæ peplo obtectum fuisse legitur. Erat id vestimenti genus, quo Deorum simulacra induebantur, absque manicis,

*Minerva
thorax.*

*Peplo Mi-
neruæ.*

Lucetatiu' tatij interpres scribit, album illud quidem, sed
 uratis bull' distinctum; quod nobiles matronæ suis manibus
 onficiant, Deæque tertio quoque anno offerebant. Sed
 hoc apud Athenienses vsurpabatur, quorum Minerua erat tu-
 elaris Dea. Sed pepulum vt plurimum intelligebatur id indu-
 entum quod Athenis post quintum quemque annum so-
 enni cæmonia huic Deæ dicabant; licet Suidas scribat, id
 equam vestimentum fuisse, sed cuiusdam nauis velum,
 quæ suis Deæ festis maxima cum pompa adornabatur. Sed
 & veres pepulum huic Deæ offerre solebant, cum numinis si-
 om in maximo discrimine constituti conciliare vellent.
 taque apud Homerum Hecuba, Heleni filij, variisque consilio
 sa cum Troianos a Græcis intra mœnia compullos videt, ex
 riosissimis suis vestibus, magnificentissimum pepulum seli-
 y, quod comitibus sibi nobilissimis quibusque matronis ad-
 tis, ad Palladis templum fert, idque curat Deæ ab Antenoris
 ore Theano offerendum, quam vnâ tunc temporis inter
 roianas maxime venerabantur: omnesque simul a Dea pre-
 ntur, vt sibi propitia esse velit. Quod Virgilius lib. 1. A. Eneid.
 otime expressit, cum refert in parietibus tēpli Iunonis quod
 arthagine exædificabatur, esse depictum, ita dicens;

*Interea ad templum non equæ Palladis ibant
 Crinibus Iliades passis, pepulumque ferebant,
 Suppliciter tristes, & tunc pectora palmis.*

In hoc vero Mineruæ peplo Athenienses acu Enceladum, aut
 ium quæcumque ex Gigantibus pingebant, quem Minerua
 terfecisse ferebatur. Sed & interdum aliquos maxime in bel-
 o fortes, ac gloria dignissimos exprimebant. Enceladus autem
 a superiori corporis parte hominē referebat, inferiori anguem;
 adem forma fuisse præditi a Poetis narrantur Gigantes illi,
 ui cælitibus bellum inferre sunt ausi. Itaque Suidas de Com-
 modo imperatore, omnium crudelissimo, ac teterrimo refert,
 um se Herculem, Iouis filium vocari voluisse: quare sibi quan-
 oque Leonis pellem induere, clauamque sumere in manus;
 qua multos homines ludens interficiebat: vtque pro Deis pu-
 gnare videretur, miseris illis crura anguium instar distorquen-
 la curasse, quo gigantes illos referret; atque ita claua totum

Gigantes.

*Commodi
 crudelitas.*

*Gigantes
quid signifi-
cent.*

eorum corpus confregisse. Apollodorus, gigāte ruci aspectu, capillo ad humeros promisso, barba ad pectus p̄tensa fuisse scribit. Partes eorum inferiores nobis innuunt, omnes impios, numinisque contemptores nihil v̄quam reum, honestum, iustumque p̄stare, sed alia omnia potius. Itaque non iniuria serpentibus cōparantur, qui se humo attollere equeunt, nec rectum iter incedere, sed oblique hac, illac rept̄ oportet. His Minerua mortem afferre dicitur; nam semper in ignorantia tenebris versantur, nec v̄quam oculos sursum attollunt, ad diuinum illud lumen intuendum, quod iis pelucet, qui ad gloriosam, æternamque vitam contendunt: id quod significat subsidium, atque fauor ille, quo Minerua eos p̄sequitur, qui suam opem implorent; quales fuisse narrantur Perseus, atque Bellerophon, qui, ab eadem Pegaso equo alato, domis, & ad equitandum accommodato insidens, Chimæram confecit. Quam obrem apud Corinthios, vt Pausanias in Corinthiis narrat, erat ligneum simulacrum, facie tamen, manibus, atque pedibus marmoreis existētibus, quam Mineruam Frænatrix vocabant; eam enim primam esse dicebant, quæ Pegasum equum frænasset, cumque Bellerophonti tradidisset. Prometheus etiam eiusdem ope frētus, cælum conscendisse dicitur, indeque ignem in terras asportasse, quo tot artes mortalibus ostenderit; quæ & Mineruæ ideo attribuuntur; quod humanum ingenium nouas quotidie artes inuenit, easque ignis ministerio exercet; nam in eis duo sunt necessaria; quorum vnum est industria, qua quid sit faciendum, excogitamus; alterum est ipsum opus, ingenio iam excogitatum, atque designatum; prius Minerua significatur, posterius Vulcano, qui suo nomine ignem adumbrat; quo instrumento ad omnia fere cōficienda vtimur; ignis enim simul calefacit, atque splendet; quorum alterum si desit, nihil propemodum perfici potest. Sed tamen non omnia ars exsequi valet, quæ ingenio excogitata, inuentaque fuerint; ea enim, corpori alligata, ab eo ne latum quidem vnguem potest recedere, nec p̄stare quod sit supra eius vires: sed ingenium sæpe e corporeo habitaculo euolat, & qua libet, discurrit, naturæ, atque etiam Dei opera considerans, eorumque exempla mente, & cogitatione concipit, quæ tamen opere

*Minerua
Frænatrix.*

Vulcanus.

opere ipso repræsentare nullo pacto potest. Itaque fabulis est fictum, Vulcanum numquam Mineruam vxorem ducere potuisse, quamuis summis viribus ad eius nuptias expugnandas esset vsus, Ioue præsertim concedente. Sed tamen sæpe legimus, eorum simulacra simul in eodem templo fuisse reposita. Quod Plato in suo Atlantico confirmat, dicens, ambos Deos ex æquo Athenarum vrbi præesse; ibi enim illa tempestate non solum litterarum studia, sed etiam cæteræ omnes artes floruerunt. Ita quoque de Neptuno, atque Minerua fertur, quos simul Iupiter eisdem Athenis præfecerat. Itaque Athenienses in suis numis ex vna parte Mineruæ caput, ex altera tridentem, Neptuni insigne imprimebant: hunc Regem appellabant, illam vero Ciuilem cognominabāt, illuc alludentes, quod ciuitatem pacifice, ac prudenter administrare oporteat: quod quidem etiam priuatis in ædibus opus est factum. Quamobrem in vrbiū, ac domorum portis Mineruæ effigiem olim exprimebant; sed Martem in rusticis ædibus effingebant, hoc inuenientes, bellum quoad eius fieri possit, a nobis propellere nos debere. Eadem ratione Romani ea numina, quæ rebus noxiis præesse existimabant, a ciuitate in suburbana ablegabant, vt de Bellona; ac Marte legitur. Sed tamen hic templum etiam intra pomeria dicitur habuisse, vbi pacificum numen sit habitum, ac Quirinus nuncupatus. De eo mox dicam, cum aliqua de Vulcano disseruero; de quo apud Eusebiū in libro de Præparatione Euangelica legitur, cum ignis virtutem esse appellatum, & in forma hominis ei simulacrum constitutum, in cuius capite pileus esset cæruleus, cælestis symbolum volutionis, vbi integer, sincerusque ignis inuenitur; nam qui e cælo in terras delapsus est, cum materia hac impura alatur, impurus & ipse est. Vulcanus autem claudus dicitur quod hæc apud nos flamma claudicare videatur; nam sursum non recta tendit, sed tremula hac, illac se commotat: hoc accidit, cum non sit pura, sed crassa cum hac materia commista, a qua impeditur, quominus recta ad superiorem locum contendat. Alexander Neapolitanus in libris genialibus scribit (quod quidem eum arbitror ab Herodoto fuisse mutuatum, licet in aliquibus ab eo differat) in Aegypto Vulcani statuam fuisse, manibus murem

*Neptunus
& Minerua
simul.*

*Minerua
effigies in
portis.*

Vulcanus.

*Vulcanus
cum claudus.*

*Vulcanus
murem tenes.*

continentis, eumque ideo ita effectum, quod vulgo fit creditum, Vulcanum quondam maximum murium numerum contra Arabes immisisse, qui Aegyptum ingenti exercitu inuasent: qua ex re domum regredi compulsos. Sed eandem rem Herodotus ita narrat. Seton idem Vulcani sacerdos, ac Aegypti Rex, cum militibus fere destitueretur; nam numquam eorum ullam rationem habuerat, a Senacheribo Arabum regis maximo exercitu imparatus offensus; in summa rerum omnium difficultate animum desponderat, sed maximo mœrorum

ffectus, prope Vulcani simulacrū somnum cepit; vbi in somnis est ei Deus visus, qui eum bono animo esse iuberet, & vt aruam illam manum, quam secum haberet, armaret, præcepit; nam se ei suppetias missurum pollicebatur. Itaque Rex vigilans, exiguas quasdam copias, vt potuit, instruxit; quibus ostibus obuiam processit, ac castra contra eos est metatus. Sed noctu in Arabum castra, innumeræ murium turmæ irruerunt, qui, arcuum chordis, clypeorum loris, & cæteris bellicis instrumentis, quæ ex corio constant, corrosis, eos ex Ægypto concitatissime fugere compulerunt. Itaque in Vulcani templo Setonis effigies visebatur, manu murem continētis; & huiusmodi Epigramma legebatur; Ame pietas discatur, & religio. Ex hac re Arabes forte tantum in mures odium conceperunt, vt eos postea semper ad necem quæsierint; quemadmodum Plutarchus de eis, de Æthiopsis, ac Persarum Magis refert; qui dicebant, sonitum illum, quem huiusmodi bestiolæ odendo ederent, maxime Diis esse molestū. Neque vlla, quantum me legisse meminerim, exstat apud scriptores ratio, cur prædicta murium immissio Vulcano tribueretur. Sed non absurde fortasse pro eo temporis, ac soli siccitas capi posset. Nam Plinius lib. x. de murium fecunditate scribens, prouenire eorum siccitatibus adscribit: itaque hyeme non amplius existant; illudque latet, quonam modo illa multitudo repente occidat; nam nec exanimes reperiuntur, neque est, qui murem hyeme agro effoderit. Fabulæ, quæ de Vulcano feruntur, sunt multiplicēs, eæque nobis præclara argumenta suppeditare possunt, varie eum effingendi. Sed, vt ab ortu eius incipiamus, Iunone natus dicitur; quæ, cum eum admodum deformem crederet, e cælo præcipitem dedit, qui in Lemnum, quæ est Egæi insula, cecidit, ex casuque; diffracta tibia; claudus est effectus. Quod Physici interpretantur de fulmine; quod est ignis vapor; hoc est infimâ aeris parte; maxime omnium crassa, & densa in terras cadit: aerem autem Iuno adumbrat. Vulcanus, iam grandior natu effectus, iniuriæque à matre acceptæ nemor, vt eam vlcisceretur, aut, ne Herculi pro libidine noceret, prohiberet, prout Suidas ex Pindaro, & Epicharmo refert, auratam sedem ei dono misit: in qua illa cum se collocasset, ita

*Vulcanus e
cælo proie-
ctus.*

*Vulcanus
ad caminū.*

adhæsit, vt exfurgere nequiret, nec cælitum ope vfa, se ab il-
 extricare valuerit. Itaque Dij summis precibus a Vulcano co-
 tenderunt, vt, in cælum ascendens, matrem vinculis illis, a-
 artificiose intextis, exsolueret: sed ille, qui eorum nemini se ce-
 deret, illuc se conscensurum negauit: tandem vni Baccho
 dens, iuit, matremque liberauit. Id Pausanias etiam in Atticis
 confirmat, scribēs, Athenis Bacchi effigiem cerni, Vulcanum
 in cælum secum, ad matrem soluendam reducentis; & in La-
 conicis, apud Lacedæmones in Mineruæ templo esse Vulca-
 num, matris vincula soluentem. Idem etiam in vasta speluncâ
 existens effingitur, qui vna cum Cyclopijs ad caminum ac-
 stas; vbi ex ferro varia opera fabricat: nam Dij, quotiescumque
 armis indiguissent, quibus ipsi, vel aliquis eis carus fuisset vsu-
 rus, Vulcanum adibant; quemadmodum de Thetide narra-
 tur, quæ arma pro Achille filio ab eo efficienda curauit. Ita
 fuit in Cypseli arca exsculptus, vt Pausanias in Eliacis prioribus
 refert, dicens, eum, qui Thetidi arma præberet, claudum
 fuisse, cui quidâ cū forcipibus retro adstabat. Venus quoque
 ab eodem arma pro Aenea filio habuisse fingitur. Poëtæ, cum
 quidpiam magno cum artificio confectum, ac affabre factum
 describere volunt, id a Vulcano fabricatum dicunt. Quæ nar-
 rationes quamuis fabulosa, optime iis accommodari possunt
 quæ de eo iuxta historiam Suidas narrat; eum scilicet in Aegy-
 pto regnasse; ibique numinis loco habitum, quod dubia, qua
 in religione inciderent, omnium optime dissolueret; eum demum
 admodum bellicosum fuisse. Itaque ex vulnere in prælio sus-
 cepto, claudus est effectus; illum etiam primum existisse, qui
 ferrum ad arma bellica atque rustica instrumenta conficienda
 adhiberet. A poëtis præterea Vulcanus traditur, Venerem vx-
 rem in adulterio cum Marte deprehensam reti subtilissima
 implicasse; idemque vim Mineruæ intulisse, sed frustra; pluri-
 maque alia de eo feruntur, quæ, cum ad eius imaginem ad-
 umbrandam minus facere videantur, a me consulto prætermi-
 tuntur. Is dicitur claudus fuisse, niger, turpis, fuligine inquina-
 tus, quales fabri ferrarij solent esse: quare est ita effingendus.
 Nonnulli eum nudum depingunt; alij pannosum, & laceris ve-
 stibus semiindutum exprimunt, pileumque capiti imponunt.

*Ferro quis
primus usus
sit.*

*Vulcani
imago.*

pud Herodotum legitur, Memphis, quæ est Ægypti vrbs, Vulcani simulacrū simile esse Plataicis Diis, sic a Phœnicibus iētis, quos illi in nauīū proris ferre solebant, formamque Py-mæorum referebant. Vulcanū ergo sic effictum, Cambysē regem, cum in eius fanum esset ingressus, vehementer irrisit. Huic etiam ab Ægyptiis leones dicatos fuisse refert AElia-us; sunt enim naturæ igneæ: indeque fit, vt propter maximū, quem intra pectus ardorem inclusum habent, vehementer ignem reformident. Alexāder Neapolitanus scribit, Romæ ca-nes Vulcani templum custodisse, qui numquam latrarent, nisi quis eo animo illuc ingressus esset, vt aliquid inde surriperet. In Ætna etiam canes eiusdem templo, ac luco custodes erant ppositi. Victores quinetiam, spoliatis hostium cadaueribus, in aceruum scutis, aliisque armis collectis, & postea incens, Vulcano sacrificium offerre solebant; quemadmodum Vir-ilius lib. 11 x. A Eneidos Euandrum inducit, qui id se fecisse iurat, cum victor fuit Prænestē sub ipsa. Quod Seruius vult ex istoria Romanorū esse desumptum, vbi legitur, Tarquinium rīscum, deuictis Sabinis, omnia eorum arma in Vulcani ho-orem combussisse, cæterosque eius exemplum esse sequutos. Naque in more erat positum, vt quidquid in Vulcani sacrificiis blatum esset, flammis traderetur. Sacrificium etiam apud ve-eres fuit, quod vocabatur Proteruia: in eo mos erat, sicuti re-ert Macrobius, vt, si quid ex epulis super fuisset, igne consume-etur. Hinc Catonis iocus est; nam Albidium quemdam, qui na bona comedisset, & nouissime domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, Proteruiā fecisse dicebat: quod comesse non potuerit, id combussisse. Est in fabulis, Venerem, & Vul-anum coniuges fuisse; nam rerum ortus, qui Venere adum-ratur, absque calore effici nequit: calorem autem Vulcanus ptime repræsentat. Hac eadem ratione veteres sinxerūt Mar-em cum Venere concubuisse, eum pro Solis æstu capientes: cet Aristoteles id eo respicere velit, quod homines bellicosi alde sint ad Venerem procliues. Quare Acitani, Hispana gēs, mulacrū Martis, vt Macrobius lib. 1. Saturnal. refert, radius rnatum Solis instar maxima religione colebant. Et certe ratio naturalis exigit, vt idem subiicit, vt Dij, caloris cælestis pa-
rentes

*Leones sa-
crii Vulcano.*

*Canes Vul-
cani custo-
des.*

*Venus &
Vulcanus cō-
iuges.*

*Mars cura
Venere.*

rentes magis nominibus, quam re, substantiaque diuersi sunt. Feruorē enim, quo animus excandescit, excitaturque alias ad iram, alias ad virtutes, nonnumquā ad temporalis furoris excessum, per quas res etiam bella nascuntur, Martem cognouerunt: quem belli Deum esse dixerunt, quemadmodum etiam Mineruā: quæ sicut absque Matre nata esse fingitur, ita & ille absque patre: nam in fabulis habetur, Iunonem cum Ioui inuideret, quod filiam absque se peperisset, ipsam quoque sine illius opera filium edere voluisse; alij dicunt, floribus qui

busdam vsam, quos ei Flora ostenderit, vt Ouidius refert; alij aliter de re fabulantur. Ea ergo grauida effecta, Martem in Thracia peperit, vbi populus est admodum ferox, atque bellicosus: ex quo discimus, bella plerumque nasci ex cupiditate regnorum, ac diuitiarum, quas Iuno significat. Mars est ab antiquis effectus ferox, truci aspectu, armatus, manu hastã atque flagellum gestans: eumque interdum equo, interdum curru imposuerunt. Homerus eius currum a duobus equis trahi dicit, quorum vnus Terror, alius Timor appelletur. Alibi idem non equos eos vult esse, sed comites; quibus etiam Impetum, Furorem, ac Violentiam adiungit: quod Statius lib. v i i. Thebaid imitatur, cum Martem inducit, ad dissidia in duos fratres Eteoclem, ac Polynicem ferenda, proficiscentem; posteaquam eius arma descripsit (hæc sunt galea quæ ardere, ac fulmen ei coni loco effixum esse videbatur; thorax auratus, ac terribilibus & formidandis monstris refertus, clypeus luce sanguinea fulgens) eum circumstare dicit Furorem, & Iram; equorum frëna Terrorem moderari; Famam omnes præcedere, tam veri quam falsi nunciam: nam ea ex leui interdum rumore oritur, quod paullatim crescens, omnia demum loca complet. Homerus eam Iouis nunciam vocat. Veteres hæc etiam Deam habuerunt, mulieremque effinxerunt, panno quodam admodum subtili indutam, & subcinctam, quæ tubam inflans velociter hac, illac discurrere videretur: alas etiam ei addiderunt. Sed præstat, vt artificiosissimam eius descriptionem ex Virgilio lib. i v. AENEID. petamus: ea sic habet;

*Monstrum horrendum, ingens, cui, quot sunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot lingua, totidem ora sonant, tot surrigit aures.
Noëte volat celi medio, terraque per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti
Turribus aut altis, & magnas territat vrbes;
Tam ficti, prauique tenax, quam nuncia veri.*

Hæc non solum tristitia, sed etiam interdum fausta nuncia affert: ideo duplicem Famam fecerunt: malam illam alis nigris effinxerunt; iuxta illud Claudiani contra Alaricum;

*Martis or-
tus.*

*Martis
imago.*

*Equi
Martis.*

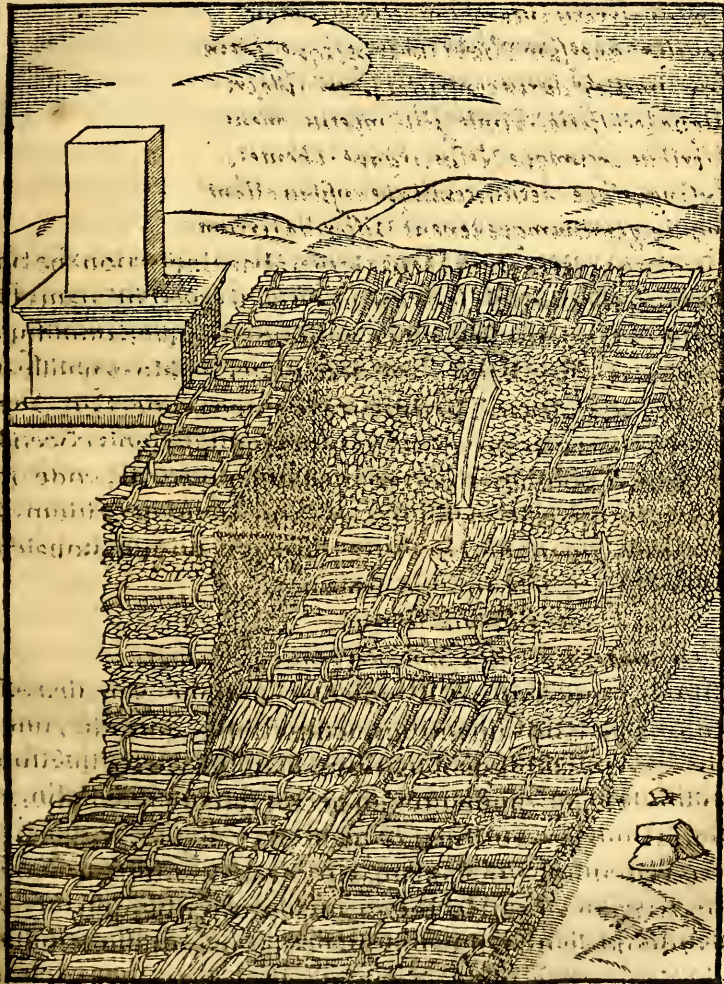
*Arma
Martis.*

*Fama dis-
plex.*

Famaque nigrantes succincta pauoribus alas:
 Eas alas aliqui Vespertilionis similes efficiūt. Fama ergo Martis currum precedere dicitur; nam bellorum initio plura effu-
 tiunt homines; quam postea ita esse deprehendāt. Hæc vtrius-
 que partis animos ardentissima ira incendit; quæ plerumque
Ira. in bello dominatur. Ira autem est omnium animi perturbatio-
 num, vt inquit Seneca; vehementissima; nam non solum ratio-
 nem de sua sede deturbat, sed etiam sæpe corpus ipsum ma-
 gno opere immutat: vt enim idem Seneca, ac Ouidius testantur,
 iratorum faciès inflatur, ignescit, oculi ardent. Itaque iratus ita
 se terribilem ostentat interdum; vt non minorem terrorem ini-
 iiciat, atque Medusæ faciès. Hominem iratum designauit: eo
 quod nullam apud veteres Iræ imaginem repererim; vt, si quis
 eam depingere velit, ex irati effigie exemplar desumere possit.
Furor. Furor etiam est Ira quam maxime incensa. Eum veteres vultu
 terribili; ac sanguine consperso effingebant; qui supra thora-
 ces, clypeos, galeas, gladios, aliaque arma sedens frenat, reuin-
 ctus post terga catenis: ita enim eum Virgilius lib. 1. AENEIDOS
 describit; vultque esse intra Iani templum conclusum. Eum-
 dem vinculis exsolutum Petronius Arbitr, cum bellum Ciui-
 le describeret, effinxit. Sed, vt ad Martem reuertamur, nonnulli
 eius curui quattuor equos alligarunt; quinariibus ignem spi-
 rarent. Isidorus refert; Martem quandoque pectore nudo de-
 pictum; qui quumque enim in prælium ingreditur, eo animo
 debet esse, vt aduerso pectore fortiter se omnibus periculis op-
 ponat. Apud Herodotum legitur, Scythas, licet plurimos Deos
 colerent, nemini tamen templum; aram; aut statuam dedica-
 se, præterquam Marti; sed omnibus eodem ritu sacrificasse; qui
 cum sit valde mirabilis, mihi referendus videtur. Erat autem
 huiusmodi; Victima prioribus pedibus vincita; in medio pone-
 batur; Sacerdos pone eam in capite percutiebat; qua humi
 procumbente, ipse eius Dei nomen inuocabat; cui eam immo-
 laret: postea laqueum eius collo inuiciebat; quem baculo quo-
 dam intorquens, tandem eam suffocabat. Eam autem corio de-
 nudatam; ac in frustra concisam; igni ex eiusdem ossibus incen-
 so subiiciebat (nam Scythæ maxima lignorum penuria labo-
 rant) carnes autem interdum in lebetes; interdum & in belluæ
 immola

immolata venterculum coniciebat. Itaque eadem victima ex se in se ipsa coquebatur. Sacerdos, hoc peracto, sacrificiū Deo, cui constituerat, offerebat. Inter victimas autem primaria erat equus, quem Marti præsertim immolabant. Eius templum, quod sæpe pluuiis, malaque regionis temperie destruebatur, quotannis reficiebant hoc pacto; omnes simul maximam farmentorum copiam in vnum conducebant, ex quibus struem quadrata forma conficiebāt, quæ ex tribus lateribus alta erat, sed reliquum ita demissum, vt ex eo commode ascendi ad me-

*Martis vi-
Elima.*

Martis simulacrum.

dium posset, vbi acinacis eratisid verum Martis simulacrum ar-
bitrabantur, quem præ cæteris Diis religiosissimo cultu profe-
quebantur. Arabiæ Petrææ incolæ, vt Suidas refert, Martis si-
mulacrum sic effingebant; lapidem nigrum, quadratum, quat-
tuor pedes altum, latum duos dedolabant, nulla alia figura ex-
pressa: hanc Martis effigiem venerabantur. Statius lib. v r r.
Thebaid. Palatium, ædesque Martis apud Thracas finxit, at-
que ita descripsit;

*Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur aduersum Phœbi iubar, ipsaque sedem
Lux timet, & durus contristat sidera fulgor,
Digna loco statio. Primis salit Impetus amens
E foribus, cacumque Nefas, Iraque rubentes,
Ex sanguisque Metus, occultique ensibus astant
Insidia, geminumque tenens Discordia ferrum.*

Discordiam veteres inter Deos numerabant, quos non spe bo-
ni alicuius assequendi, sed mali auertendi colerent: nam vbi-
cumque ea tandem esset, inde continuo pax, quies, omnisque
tranquillitas effugabatur. Eam ideo Iupiter e cælo expulisse di-
citur. Hæc ad Pelei, ac Thetidis nuptias, quo omnes Dij, Deæ-
que conuenerant, non vocata, tantum indignationis cõcepisse
fingitur, vt pomum in eorum medium proiecerit, vnde po-
stea magna inter Deos dissidia, ac Troiæ demum exitium est
profectum. Eam in morem Furia formauit antiquitas; qualem
Virgilius lib. v i. descripsit, sic dicens;

--Et Discordia demens

Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Aristides in quadam ad Rhodienses oratione eam dicit esse
supino capite, labris liuentibus, oculis strabis, putridis, tume-
factis, lacrymis subinde fluentibus, manibus incontinentibus,
mobilibusque, gladium intus ad pectus ferentem, tenuibus, &
obliquis innixam cruribus, & pedibus; caligine, & tenebris
ceu reti circumuolutâ. Pausanias in Eliacis prioribus in Cypse-
li arca Aiacem, atque Hectorem in sculptos scribit, qui inter se,
Discordia præsentem, pugnant; hancque deformissimæ mulie-
ris speciem præ se tulisse. Nec aliud de ea dicit; nec explicat,
quo

quo pacto eam Caliphon Samius, inde exemplo desumpto, in Ephesinæ Dianæ templo depinxerit, vbi & Bellum longe a Græcorum nauibus expressit, vt idem eodem in loco testatur. Sed eam omnium optime, ac elegantissime Petronius ita adumbravit;

*Intremuere tabæ, ac scisso Discordia crine
Extulit ad superos stygium caput. huius in ore
Concretus sanguis, contusaque lumina flebant.
Stabant irati scabra rubigine dentes,
Tabo lingua fluens, obsessa draconibus ora,
Atque inter toto laceratam pectore vestem,
Sanguinea tremulam quatiebat lampada dextra.*

Sed ad Martis domus descriptionem ex Statio desumptam reuertamur;

*Innumeris strepit aula Minis: tristissima Virtus
Stat medio, letusque Furor, vultuque cruento
Mors armata sedet: bellorum solus in aris
Sanguis, & incensis, qui raptus ab vrbibus, ignis:
Terrarum exuuia circum, & fastigia templi
Capta insignibant gentes, calataque ferro
Fragmina portarum, bellatriceque carina,
Et vacui currus, protritaque curribus ora.
Pœna etiam, Gemitusque adeo, Vis omnis, & omne
Vulnus vbiq; ipsum, sed non vsquam ore remisso,
Cernere erat.*

Pausanias in Laconicis Lacedæmonios refert, Martis statuam vinculis implexam apud se retinuisse, existimantes se eo pacto bellorum Deum apud se semper retenturos, cuius præsidio de hostibus numquam non Victoriâ reportarent. Quod apud multas quoque nationes erat vsitatum: nam Romani leguntur quædam simulacra vinxisse, eorum præcipue Deorū, sub quorum tutela vrbs erat: nam ex infinito propemodum Deorum numero, quos antiqui venerabatur, quælibet vrbs vnum, duosve sibi peculiâres seligebat, Tutelares nuncupatos, quos vel hostes ipsi offendere reformidarent. Itaque cum vrbe aliquam obsidione premerent, Deos Tutelares euocabant, ac ad se con-
ceptis a sacerdote verbis traducebant, hoc pacto ostendentes,

Dij vincti.

se Diis, urbem illam curantibus, nolle bellum inferre. Quare Romani Dei suæ urbis custodis nomen ignorari voluerunt, ne scilicet ab hostibus euocatus, urbem desereret. Quamobrem, cum Virgilius lib. i. Georg. Vestam Tiberis, ac Romæ eisdem nominat, Seruius id poetice dictum esse cauet, neque existimandum esse dicit, id vere tutelare fuisse urbis Romane nomen: nam religione inquit, id prohibitum fuisse, ne cuiquam manifestaretur, Tribunumque quemdam supplicio affectum, qui id efferre ausus esset. Sed, ne forte Tutelares euocati, recederent, eos vinctos continebant, quemadmodum Q. Curtius de Tyriis narrat, qui Apollinis simulacrum, primarij urbis numinis, ad Herculis aram catenis aureis religarunt: nam sub Herculis tutela eorum erat ciuitas; vt, si forte is fugam moliretur, ab Hercule retineretur; cum enim Alexander Magnus urbem obsidione circumfisset, is cuiusdam ciui in somnis fugam adornare fuerat visus. Hæc rei illud consentire videtur, quod apud Athenienses visebatur; nam, vt Paulanias in Atticis refert, eam sine alis habebant, ne scilicet à se auolaret. Hæc, sicut Heliodorus inquit, dextera malum punicum, sinistra galeam continebat. Romani autem, vt libentius secum permaneret, et sedes apud Capitolium in Iouis Opt. Max. templo constituerunt, quemadmodum Lilius scribit, eo tempore, quo Hieron, Sicilia Rex, post Cannensem pugnam, ad eos Victoriam auream, vna cum aliis quibusdam dono miserat; quæ quidē illi omnia repudiauerunt, Victoria excepta, quam apud se boni omnis causa retinuerunt. Hæc ab antiquis vt plurimum alata, volans, virginis pulchra speciem præferens, altera manu lauream, aut oleaginam coronam præbens, altera palmam tenentis, effigebatur, vt in numismatibus, ac lapidibus antiquis cernitur; sed eandem interdum solam coronam habentem, aliquando cum sola palma videmus. Romani ei quandoque laurum in manibus posuerunt; nam eam Victoriam signum ducebāt, eamque cum laureatis litteris coniungebant, quibus scilicet victoria nunciabatur. Itemque cum publica esset in Vrbe lætitia de aliqua victoria nuper nunciata, huius arboris folia in Iouis Opt. Max. gremium coniciebant. Hæc etiam triumphatos coronabantur. Ægyptij in hieroglyphicis litteris Victoriam aquila in-

Victoria sine alis.

Victoria effigies.

Laurus Victoria signum.

nuebant;

uebant, hæc enim cæteras aues fortitudine vincit. Hinc forte actum est, vt Romani in suis vexillis aquilam frequentius effingerent. Sed & lupum interdum depinxisse, quod esset Marti facer, & Minotaurum leguntur, vt videlicet ostenderent Imperatoris consilium ita latere debere cæteros, quæntadmodum Minotaurus in Labyrintho latitabat. Spem etiã in vexillis expressum ferebant, nam absque hac bellua fedus, aut pax non conciliabatur, in quo huiusmodi ritum adhibebant. Cum ex vtraque parte pacis aut fœderis legati vna cõuenissent, fe-

*Aquila Vt
Ætor: a signũ.*

*Romanorũ
vexilla.*

*Pacis aut
fœderis per
cutiendi tri-
tius.*

fe-
cialis

cialis post concepta verba, & pacta recitata, silice porcam feriebat, atque interficiebat, Iouem orans, vt ita percuteret eum qui fœderis, aut pacis conditiones minus seruasset. Legimus etiam Romanos olim pro vexillo fœni fasciculo ad hastæ cuspidem religato, fuisse vsos, itemque & manu aperta, & velo quopiam, quod Labarum appellabāt. Effigies quinetiam equi aut bouis interdum in eorum vexillis videbatur designata. Sed tamen his vexillis fere cum se intra castra continerent, vtebantur; nam si esset prælium committendum, Aquilam efferebāt; eam enim, vt Iosephus inquit, principatus insigne arbitrabantur, ac boni ominis loco esse credebant. Itaque apud Iustinum legitur, cum aquila Hieronis adolescentis, & tunc primum militantis scuto infedisset, ab auguribus ei regnum prædictum; vt re vera accidit, licet obscuro esset loco natus. Cyrus quoque, quemadmodum Xenophon in Cyri institutione refert, auream aquilam, alis expansis in hastæ vertice ferendam curauit; quod sequentes Persarum reges sunt imitati. Pausanias in Laconicis narrat, in Iouis templo, quod apud Lacedæmones erat, duas aquilas fuisse, quæ secum singulæ singulas Victorias portarent; quas Lysander dedicarat, propter duplicem victoriam, quam de Atheniensibus reportauerat. In celebri illo spectaculo, quod Ptolemæus Philadelphus, teste Athenæo, exhibuit, geminæ Victoriæ alatæ visebantur, quæ vestes habebant, in quibus variorum animalium species intextæ erant, ipsæque plurimis ornamentis aureis insigniebantur, ferebantque aureas acerras instar hederæ foliorum fabrefactas (forte quod Baccho tunc ministrarent) ad altareque progrediebantur, quod erat aureis hederæ ramis ornatum. Claudianus in laudibus Stiliconis Victoriæ trophæis ornatam describit; viridem ei palmam in manus tradens, alas humeris addens; quæ incertos bellorum euentus significant; nam Victoria, quæ nunc ab hoc stare videtur, statim ad illum migrat, eadem victo vires sæpe addit, diuque victoris memoriam apud posteros virere facit; perinde atque palma, quo magis onere aliquo premitur, eo maioribus viribus sursum reicitur; eius lignum non putrescit, sicut cæteræ arbores, foliaque diutissime viridia conseruantur. Quia vero bellorum exitus est dubius, Victoria Dea communis

communis est appellata, non secus ac in medio esset ei adhaerens, qui maiori fuerit usus industria, vt ipsam ad se pertrahat. Eadem quoque ratione Mars est Deus communis dictus: nam vtriusque partis commune est, vinci, aut vincere posse. Legimus quandoque Victoriã armatã, vultu hilarem, sed puluere scedatã, atque sudore, fuisse depictã, quæ cruentis manibus spolia, ac captiuos victoribus præberet. Hanc Prudẽtius contra Symmachum deridens, atque illos, qui eam colerent, sic inquit;

Vincendi quæris dominam? sua dextera cuique est;

Et Deus omnipotens, non pexo crine Virago,

Non nudo suspensa pede, strophioque recincta,

Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.

Sed iam ad Martem reuertamur. Huic equum sacrificabant Romani, qui in cursu victor exstitisset, hoc præ se ferentes, se Marti victoriã acceptã ferre: licet nonnulli dicant, id fieri ad nimiam velocitatem puniendam; hæc enim victis summi præsidij loco est, vt ostenderent in pedum velocitate nequaquam sperandum. Marti quoque vel tamquam victimæ, vel sicut comites quædam aliæ belluæ sunt assignatæ; quales sunt Canis, & Lupus, quæ eius imagini adiungi possunt; ille quidem, quia natura est domesticorum animalium ferocissimus, atque fortissimus, vt Pausanias scribit: hic aut quod oculorum acie præteris præstat, ita vt & noctu cernat; quod exercitus imperatorem admonet, vt sit perspicax, ne in hostium insidias incidat: aut quod natura sit rapax, & cruentus; quod in belli Deum optime quadrat. Cui etiam ex auibus Gallus est dicatus, vt eo vigilantiã, quæ in militibus inesse debet, significaretur; vel, vt est in fabulis, Luciano teste, Alectryon miles perquam Marti carus, in hanc auem est conuersus, quod non bene excubias, sibi a Marte mandatas, egisset, cum scilicet is cum Venere contumberet. Itaque, dum nihil mali suspicarentur, ambos Vulcanus ingressus, tenuissima reti iniecta, inuoluit. Vultur quoque Marti consecratur; nam is cadaueribus pascitur; ideoque contra sequitur, vt natura edoctus, hæc ad eãdem faciendam cogit: immo, vt Plinius lib. x. scribit, triduo ante, aut biduo (aliqui dicunt septem diebus ante) volare eos, vbi cadauera futura sunt.

Equus immolatus.

Animalia Marti sacra.

Vultur Marti sacer.

*Picus Mar
ti sacer.*

Quare olim Reges ante conflictum explorabant, in vtrorum castris plures vultures inuenirentur, ex eo coniciētes, ab vtris victoria esset statura. Picus interdum cum Marte depingitur; atque hac, de caussa Picus Martius est cognominatus; aut, quod sicut hæc avis rostro lignum vel durissimum percutiens, tandem excauat; ita etiam milites crebris machinis vrbis moenia quatientes; tandem aliquando diruunt; aut, quod ei præcipuus locus sit datus in auguriis, quibus magnopere milites erant dediti; immo omnes fere olim ita erant addicti, vt nihil vel publice, vel priuatim inauspicato aggredierentur. Ex arboribus nullam adhuc reperi Marti sacram: sed legi gramen illi dedicatum; fortasse, quod, vt Buccatius scribit, hæc herba plerumque latis in locis oriatur, vbi plerumque castra locantur: neque apud Romanos corona honorificentior, quam graminea reperiebatur, qua is coronabatur, qui exercitum extremo in discrimine constitutum liberasset. Nil de Marte mihi dicendum restat, nisi quod sollenne festum, Paprimide, quod est Aegypti oppidum, in Martis honorem celebratum, non mihi silentio videtur inuoluendum: Id ab Herodoto ita narratur; cum anniuersarius festi dies in orbem reuertisset, quando circumuicinae gentes in ciuitatem confluebant; sacerdotum aliqui intra fanum in sacris faciendis circa aras occupabantur, alij circa portas cum ligneis clauis erant; contra quos, ij qui ad festum conuenerant baculis armati insurgebant, Martis simulacrum, aurato tabernaculo inclusum, ac currui impositum intra fanum inferre conantes: quod cum vehementer sacerdotes prohiberent, orta inter eos pugna, in qua se mutuis ictibus cederebant; tandem qui foris erant, expulsis custodibus, currum intra parietes inuehebant. Quãuisque multi pessime baculis, ac clauis acciperentur, numquam tamen ideo eorum aliquis mortuus narratur. Huius ridiculi ritus eam caussam proferebant; quod, cum Martis mater in eo templo degeret, filius iam grandior factus vt cum ea concumberet, eo accesserit; sed a sacerdotibus, qui de re dubitabant, licet eum nō nouissent, aditu fuerit prohibitus. At is paullo post, coacta non parua ex vicino oppido manu, male tractatis sacerdotibus, ad fanum penetrarit, matremque violare non dubitarit. Hæc fabula num quid

*Gramen
Martis sa-
crum.*

*Martis fe-
stum.*

arcani contineat, me latet; nihil certe Herodotus de ea dixit, quid significaret. Similis fere ritus ab eodem in Mineruæ sacris institutus narratur; quem nos referre non grauabimur, vt, sicut ab ea huius imaginis tractationem incœpimus, ita in eam desinamus. Erat autem huiusmodi; quotannis circa Tritonidē paludem, quæ est in Africa, stato die illius regionis virgines in quædam locū cōueniebāt; vbi in duos ordines diuisæ, prælium lapidibus, ac baculis inibant; quæque cæterarum iudicio fortissime se gessisset, ab aliis seposita, militaribus armis induebatur, ac curru imposita, circa paludem maxima cum pompa circumducebatur: quæ vero in hoc conflictu vitam amisissent, pudicitiam minus seruasse, ac Mineruæ opera periisse credebantur; ea enim perpetuo virgo fuisse dicitur; quandoquidem vera Sapiencia, quam Minerua adumbrat, nullam vñquam laudem admittat, sed semper munda, ac sincera perseueret. Itaque in Mineruæ sacrificiis mundæ victimæ adhibebantur, quales erant, agna, candidus taurus, indomita iuuenca auratis cornibus; vt hoc ostenderetur, virginitatem nequaquam libidinis ugo subiectam, sed puram, ac candidam permanere.

*Minerua
festum.*

*Minerua
virgo.*

B A C C H V S.

LICET ex historiis habeatur, Bacchum fortissimum fuisse imperatorem, qui plurimas nationes armis deuicerit; non tamen tantum ob egregia sua facinora est ab antiquis celebratus, quantum, quod vini inuētor fuisse sit creditus. Itaque eum olim Deum habuerunt, neque Bacchum solum, sed & Dionysium, Liberum patrem, Lenæum, Lyæum eum appellarūt; quibus nominibus diuersos vini in nobis effectus expresserunt, vt seinceps, data occasione, explicabimus. Eius imaginem diuersimodim olim effinxerunt; nam quandoque pueri formam, interdum dolescentis, aliquando & senis ea referebat: eadem nuda interdum, interdum vestibus cōtecta cernebatur, itemque eum curru aliquando expresserunt, aliquando sine curru. Itaque hiloftratus in Ariadnæ imagine multis insigniis Bacchū cognosci scribit; nam hederæ sertum cum corymbis, duo etiam cornua, quæ recens ex temporibus videantur prodire, itemque

*Bacchus
pro vino
captus.*

panthera prope posita Bacchum indicare solent. Quæ omnia ad vini naturam referuntur, quod Bacchi nomine a Poëtis inuitur; nam is, vt paullo ante dixeram, vini inuentor fuisse est creditus, cum mortalibus ostendisset, quo pacto vuæ a vitibus recidendæ, ac earum succus esset exprimendus; qui non solum iucundus futurus esset, sed & vtilis iis, qui temperate eo uterentur; sicut immodice sumentibus, maxima detrimenta afferre solet: quod quidem veteres variis Bacchi imaginibus adumbrarunt: cum enim nudum effingentes, nos docere volebant.

ant, vinum, ebrietatemque veritatem, antea summa cum diligencia celatam, in apertum proferre: quare prouerbio iactabatur, Veritatem in vino inesse, vt etiam superius, cum de Triode loqueremur, dicebamus. Idem eiusdem statua significat, enis formam præferens, capite caluo, ac capillis omnino nullo: præterquam quod ostendit etiam, immodicum vini vsum senectutem accelerare, qua in ætate multum vini homines absumunt: causa enim senectutis est, propterea quod humidum innatum in nobis deficit, quod quidem vino reparare studemus; sed tamen sæpissime fallimur: quoniam vinum re ipsa est humidum illud quidem, at virtute est ita calidum, vt multo maiorem humiditatis partem absumat, quam addat: quod Galeus de egregiis vini potatoribus dicit, eos bibendo, magis sim accendere, dum eam extinguendam curât. Quare, quoniam vinum calefacit, ideo Bacchi imago plerumque iuuenem imberbem, florentem, atque hilarem repræsentat. Huic Comus, conuiuiorum Deus habitus, est perquam similis; eius enim imago, quemadmodum a Philostrato describitur, iuuenis, mollis, nec adhuc ephebi figuram exprimit: adstat ad thalami fores, vbi sponsi cubant: ipse præ vino est rubicundus; & quod ebrius est, reclusus dormit: dormit autem, faciem in pectus deiiciens, & gutturis nihil ostendens, sinistram venabulo sustinens. Sed manus sustineri visa, soluitur: vnde & quæ est in dextera, facula, manum præ somno languentem effugisse videtur: sed Comus metuens cruri adhærentem ignem, sinistram quidem tibiam in partem dexteram, faculam vero ad sinistram transfert, vt ignis vaporem declinet, ab exposito genu manum arcens. Pavimentum, ac loca omnia vicina sunt floribus reposita; sed & ipse Deus floribus contexto seruo est redimitus: flores etenim sunt lætitiæ, ac curarum omnium absentia argumentum. Itaque eos veteres in conuiujs adhibebant, vbi hilares homines, ac omnibus curis vacui esse debent: neque iis sua tantum capita coronabant, sed & vasa, quibus potabant. Quare flores non solum Baccho (vt paullo post ostendam) sed & Como conueniebant. Sed ad Bacchum reuertamur, quem dicebamus, adolescentem, hilarem, iucundumque effingi solere; nam qui temperate vino vtuntur, animos excitant, alacriores,

*Bacchus
cur senex.*

Comus.

*Florū vsus
apud veteres.*

& vegetationes euadūt, & meliori quoque ingenio esse creduntur. Hinc factum est, vt veteres Bacchum Musarum ducem, si cuti & Apollinem finxerint; neque solum lauro, quæ est sacra Apollini, sed & hedera, quæ Baccho tribuitur, Poëtæ corona rētur. Quamobrem in fabulis habetur, Bacchum a Musis Nyxæ (quæ vrbs est in India) fuisse educatum: a qua aliqui volūt cum dictū esse Dionysium. Ab hoc Amphitryon Athenarum Rex, vt Athenęus refert, didicit, aquam cum vino permiscere quod quidem inuentum maximam attulit mortalibus vtilita

*Bacchus
Musarum
Dux.*

*Aqua vino
admixta.*

em: quare ei in Horarū templo aram posuit: hæ namque cum
 int anni tempora, viti augmentum, atque fructus præbent:
 prope aliam Nymphis dicauit, quo admonebat vino temperate
 vtendum: nam Nymphæ pro fontium, ac fluuiorum aquis
 capiuntur, quæ ad potandum sunt idoneæ: sed & Musæ, quæ
 sepe eadem cum Nymphis sunt, Dionysij nutrices fuisse per-
 hibentur: sicuti Silenus eius pædagogus extitisse dicitur;
 deoque eum semper comitari fingitur, asello vectus, cū, quod
 senectute debilitatus, pedibus ambulare nequit; tum, quod
 merumque est ebrius: quod innuit ille, qui apud Eleos, vt Pau-
 sanias refert, Ebrietatem effinxit, ei poculum porrigentem.
 tum etiam a Bacchi consiliis Plautus facit, cum eum, asello
 confidentem, Bacchiadis prologum recitantem inducit, profi-
 entemque eiusdem ambos esse sententiæ. Idem Naturæ Deus
 efficitur; de cuius primordiis Virgilius Eclog. v r. eum disse-
 rentē introducit, a duobus Satyris ac Nympha quapiam coa-
 tum; qui, cum eum in antro quodam dormientē atque ebrīū
 prehendissent, prope pendente cantharo, propriis eum ser-
 is, quæ ex capite delapsa erant, colligarunt. Nympha vero
 noris frontē, ac tempora tinxit. Huiusmodi belluas verum, nisi
 oactas, fateri noluisse apparet. Itaque legitur, Midam, Phry-
 iæ regem, cum nescio quid hominibus incognitum discere
 ellet, diu Silenum quemdam insectatum esse; quem tandem
 comprehendit, vino in fontē quempiam large effuso, quem
 Pausanias scribit, suis etiam temporibus ostendi. Plutarchus
 refert, Midam a Sileno didicisse, homini præstare cito mori,
 quam diu viuere. Apud Pliniū legitur, in Paro insula, aliquan-
 to, dum marmor secaretur, Sileni imaginem fuisse repertam:
 cuius effigies, qualis esset, facile cognosci potest ex iis, quæ su-
 pra in Panis imagine de Satyris diximus: nam Pausanias Saty-
 ros asserit, cum senes euasissent, Silenos fieri: licet enim Dij exi-
 timarentur, senectuti tamen, & morti erant obnoxij. Exstat
 apud Diodorum, Bacchum dupliciter effingi solere; nam in-
 erdum seuerus, promissa barba cernebatur; aliquando pulcro
 spectu, hilari, ac iuuenili erat præditus. Eius prior effigies si-
 gnificat, vinū immodice sumptum, homines terribiles, feros,
 rucundosque reddere: posteriori docemur, eodem temperate
 hausto

Silenus.

*Bacchus du-
 pliciter effi-
 ctus.*

hausto homines hilares, ac iucundos effici solere. Macrobius lib. I. Saturnal. omnes Bacchi facultates, sicut & cæterorū Deorum ad Solem refert, dicēs eius imaginem interdum puerum, interdum adolescentem, item & virum iam maturum, senem etiam aliquando exprimere, quod in Sole omnes has ætates cernamus liceat; nam is paruulus refert brumam, quod tunc breuissimus sit dies: exinde autem procedentibus augmentis, æquinoctio vernali similiter atque adolescentis adipiscitur vires, figuraque iuuenis ornatur: postea eius ætas statuitur ple-

nissima, effigie barbæ, solstitio æstiuo, quo tempore summum sui consequitur augmentum: exinde per diminutiones veluti fenescenti quarta forma Deus figuratur. Cumque Baccho cornua sint addita, quidam iis Solis radios representari dixerunt. Sed Diodorus id eo spectare arbitratur, quod Bacchus primus omnium homines docuerit, quo pacto boues essent ad aratrum trahendum iungendi. Itaque Martianus lib. i. ei falcem in dextera tradit, quæ agrorum cultum innuit, vt supra in Saturno diximus; aut quod ea sint vites recidendæ, vt amplio rem fructum proferant: idem eius in sinistra Cantharum collocat; sed eum aspectu iucundum, hilaremque describit. Nonnulli pro cornibus audaciã intelligunt, quam largò potu homines concipiunt, quemadmodum Festus, Philostratus, ac Porphyrius tradunt. Sed omnium optime Athenæus ex antiquorum auctoritate varios vini effectus colligit, cum scilicet eius vsus moderatus fuerit, aut immodicus. Ex Persio, Catullo, aliisque poetis habemus, in huius Dei sacrificiis cornua veteres adhibuisse. Musonius in hanc sententiam ita scribit; Baccho non solum cornua sunt tributa, sed is a nonnullis poetis taurus est appellatus; nam fabulantur Iouem, in taurum conuersum, eum Proserpina sua filia concubuisse, quæ, ex eo grauida effecta, Bacchum, taurinam formam habentem peperit. Itaque apud Cyzicenos Bacchus tauri facie exprimitur; fortasse, quod veteres pocula ex cornibus efficiebant; nam Theopompus scribit, in Epiro boues ita magna cornua habere, vt ex eis vascula faueriant, quibus veteres circa os circulum aureum, aut argenteum accommodabant. Idem multorum auctoritate comprobat, olim cornibus pro poculis homines vsos fuisse. Quare Athenienses argenteis vasculis potabant, cornuum formam referentibus. Quidam Bacchi cornua voluerunt esse capillos, qui ex utraque capitis parte prope aures promittuntur, reliquo capite rasò, quales videmus nostra tempestate Armenios sacrificulos. Dicunt etiam Lysimachum regem cornutum effectum, vt in antiquis numismatibus cerni potest. Seleuci etiam Ilicanoris statua cornuta exstitit, cuius rei ea est causa, vt Suias refert, quod taurum ab ara fugientem, cum Alexander um esset immolaturus, is cornibus comprehenderit. Bacchum

*Cornua
Bacchi.*

autem longas comas habuisse, Seneca in Oedipo ostendit, ita chororum loquentem inducens,

Effusam redimite comam, nutante chorymbo,

Mollia Nysæis armate brachia Thyrsis, &c.

Eum interdum habitu fœmineo induerunt, vt apud Philostratum in Ariadnæ imagine cernitur, cum eum ad Ariadnâ proficiscentem veste purpurea, ac longa, rosisque coronatum describit: eumque comitabantur mulieres quædam, Bacchæ diætæ, Nymphæ, Sileni, Satyri, Fauni, Syluani, & cæteri eius ministri, quos in marmore a Dædalo in Creta incisos Strabo refert. Hi omnes a Catullo in Epithalamio Nuptiarum Pelei, & Thetidis in Bacchi comitatu fuisse dicuntur; ita enim ibi scribitur

Horum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos;

Pars e diuolso iactabant membra iuuenco;

Pars sese tortis serpentibus incingebant;

Pars obscura cauis celebrabant orgia cistis,

Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani:

Plangebant alij proceris tympana palmis,

Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant;

Multi rauicisonis efflabant cornua bombis,

Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.

Hæc erant Bacchi mysteria, quæ in eius festis diebus celebrantur: & erant huiusmodi; vini amphora, pampinis circumdata præferbatur, post sequebatur is, qui caprum trahebat, huic is succedebat, qui phallum gestabat. Ita eam pompam Plutarchus describit, cum de diuitiarum cupiditate loquitur, quæ, paupere & simplici hoc ritu etiã in Bacchanalibus comtempto, aurea vasa, vestem pretiosam, sumptuosos currus introduxit, vt Athenæus refert, cum Bacchanalia splendidissima a Ptolemæo Philadelpho celebrata recenset. In Bacchi pompa

Vannus Baccho sacer.

Vannus ferre solebant, qui quidem ei erat sacer; nam vt Seneca inquit, olim Bacchi mysteria multum ad animi purgationem facere credebantur; perinde atque Vannus ad tritici purgationem est inuentus. Buccatius scribit, huiusmodi purgationem ex aliquorum sententia per ebrietatem perfici, quæ

Ebrietas Bacchi mysterium.

Bacchi est mysterium; nam, vbi eius impetus per vomitum, & alia ratione deferbuerit, & animo ad tranquillitatem redact

videt

si detur homo omnium præteritarum curarum oblitus, maxima iucunditate frui; quod etiam Seneca in libro de Tranquil-itate animi testatur. Ideoque iuxta nonnullos Bacchus est Liber pater cognominatus, nam qui largioribus sese ingurgita-erit poculis, a sollicitudinibus liberatur, multo loquitur libe-ius, quam si esset siccus. Alij voluerunt, nomen deductum esse libertate, cuius Deus is credebatur; nam Bacchus pro ea mul-um, diuque, quemadmodum Plutarchus in Problematibus narrat, tamquam pro aris, & focis pugnavit. vnde profectum

est, vt apud veteres in liberis ciuitatibus simulacrum Marſyæ, qui ex Satyris, Bacchi miniſtris erat, veluti libertatis inſigne, vt Seruius alicubi ſcribit, ſtatueretur. Apudque Plinium lib. xxxi. *Marſyas.* legitur, P. Munatium, cum demptam Marſyæ coronam e floribus capiti ſuo impoſuiſſet, ob id in vincula coniectum fuiſſe. De Marſya in fabulis habetur, eū ab Apolline pelle nudatum, quod tibia inuenta, quam Minerua proiecerat, auſus eſſet eum ad eius inſlandæ certamen prouocare; ob cuius mortem tot lacrymas Nymphæ, ac Satyri profuderunt, vt flumen, Marſyam dictum, effecerint. Sed ita ſe res habet, eum ſcilicet peritiſſimum fuiſſe muſicum, tibiæque inuentorem, quemadmodum ex Metrodoro Athenæus refert, qui mente captus, vt Suidas reſtatur, ſe in fluuium proiecerit, qui poſtea ex eo Marſyas ſu dictus. Pauſanias in Atticis ſcribit, in Athenarum arce Mineruæ ſimulacrum fuiſſe, Marſyam verberantis, quod tibiam, a ſe proiectã, ſumpſiſſet. Sed, vt ad Bacchi veſtes reuertamur, non nulli muliebres eas faciunt; nimius enim vini uſus vires debilitat, hominemque effœminatam reddit. Itaque Pauſanias in Eliacis prioribus refert, in Cypſeli arca Bacchum promiſſa barba, talarique veſte exſculptum fuiſſe, quique in quodam antro vitibus ac fructiferis arboribus multis circumdato iacens, pateram porrigeret. Fertur quinetiam Bacchus Baſſareus fuiſſe cognominatus, quod nomen ex quapiam veſte eſt factum quæ ipſe, eiufque ſacerdotes, dum ſacrificarent, vtebãtur. Hæc Baſſara dicebatur, a quodam Lydiæ oppido ſic vocata, vbi ea conſiciebatur; vel a vulpium pellibus, quæ Thracum lingua Baſſaræ appellabantur. In Thracia autem cum Bacchiæ aſſectabantur, quæ ideo etiam Baſſaræ ſunt dictæ, vel Mænades, quod nomen eſt a furore ductum; nam hæ in Bacchi feſtis ſparſis capillis, thyrfos geſtantes, ac furentes hac, illac diſcurrebant, vt commemorarent, quæ quondam geſſerũt, cum, Baccho ſe comites adiungentes, orbem terrarum, plurima regna peſſundantes, peragrarunt. Neque ſolum huiuſmodi mulieres vulpium pelles ſibi induebant, ſed pantherarum quoque, atque tigrium, thyrfis armatæ, comas interdum Hederæ fertis adſtringentes, interdum & populi frondibus: hæc namque arbor Diis Manibus erat ſacra, eamque in Achærontis ripis na-

*Populus
Dijs Manibus
ſacra.*

tam credebant; ideoque Bacchi ministris tradiderunt; quod eum Infernum Deum fuisse ducerent. Itaque, vt superius diximus, ex Proserpina eum natum dixerunt: quod recte se habet, si sub Bacchi nomine solem intelligamus; quem diximus, interdum Deum infernum appellari. Eodem modo, quo Bacchæ exprimuntur, etiam Bacchus ipse aliquando videtur expressus, vt apud Claudianum lib. 1. de Rap. Proserp.

Letusque simul procedit Iacchus

Crinali florens hedera, quem Parthica tigris

Velat, & auratos in nodum colligit ungues,

Ebria Maonijs figit vestigia thyrsis.

Quod Claudianus de thyrso dixit, alij ferulæ tribuerunt, quæ Bacchus innixus, se sustineat, eamdemque cunctis Bacchi comitibus in manus tradiderunt. Cuius rei rationem Eusebius ex Diodoro affert, quæ talis est; cum homines initio, nimio vini vsu inebriati, ad crebras contentiones venirent; in quibus baculis se feriebant, ac sæpe alter alteri vulnera ac mortem inferiebant; Bacchus iis persuasit, vt in posterum pro baculis ferulas ferrent; nam ex earum plagis nullum fere periculum timendum fuerat. Ferula autem est admodum arūdinī similis, cuius folia asinis sunt gratissima: ideo asinus ei Deo, secundum Plinium, est datus, cui ferula erat sacra. Scribit præterea Diodorus, Bacchum quandoque in bello se armasse, solitumque sibi pantherarum pelles induere; nam non semper ebrius erat, sed sæpe fortissime pugnasse legitur, ita vt multos reges superarit, vt Lycurgum, Pentheum, ceterosque, Indiamque sibi subegerit, vnde victor, elephanto insidens, dum reuerteretur, primus omnium triumphauit. Quare Baccho, tamquam triumpho inuentori pica dicata fuit, quæ auis est sanequam garrula, ac loquax: in triumphis etenim cuiuslibet fas erat, triumphatori probra omnia obiicere, vt Suetonius in Iulio Cæsare refert. Huic quoque Deo veteres fertorum inuentionem tulerunt acceptam; nam, vt Plinius testatur, is primus sibi coronam ex hedera factam capiti aptauit. Quamobrem Alexander Magnus, cum imitatus, cum victor ex India reuerteretur, vniuersum exercitum hedera coronari iussit. Hedera autem Baccho multis de causis est data: Festus vult, id ideo esse factū, quod Bac-

*Ferula
Baccho data.*

*Bacchus
triumphi inuentor.*

Serta a Baccho inuenta.

Hedera a Baccho data.

chus semper iuuenis effingatur, sicut illa semper viret: aut, quod quemadmodum ea arte complectitur id, cui adheret, ita & vinum humanas mentes artissimis quibusdam vinculis alligat, quo minus suo possint munere fungi. Plutarchus scribit, hederam occultā quamdam vim possidere, quæ mentē de sede sua dimoueat, & furore quodam cōpleat, ita ut absque vini potu homines ebrios reddat. Hedera a Græcis *κιννάμωδος* dicitur, a quo *κιννάμωδος* deriuat, quod est libidinosè aliquid appetere: ideoque Eustathius vult, hederam Baccho tributam, quod maxi-

me homines ad libidinem a vino concitentur. Itaque prouerbio fertur, sine Cerere & Baccho frigere Venerē. Macrobius lib. 1. Saturnal. de Bacchi thyrsoscribit, in eo latens telum fuisse, cuius mucro hedera lambente protegebatur; idque ostendere, vinculo quodam patiētiae obligandos impetus belli; cum hedera habeat vinciendi, & obligandi naturam. Diodorus scribit, ab Ægyptiis hederam, Osiridis plantam appellari, eique fuisse consecratam, tamquā ab ipso fuisset inuenta; ab eisdemque in sacris rebus pluris hederam, quæ semper viridis perseveret, quam vitem, cuius folia hieme arescant, esse factam. Id a veteribus in cæteris arboribus obseruatum legimus, quæ assidue virent: ideoque Veneri myrtum, laurumque Apollini dicarunt. Bacchus nō solum hedera, sed etiam interdum ficus foliis coronabatur; idque ob Nymphæ cuiusdam memoriam, quæ Syce vocabatur; *συκη* enim ficum apud nos sonat; hanc ferunt a Baccho adamatam, in hancque arborem postea conuersam fuisse: quemadmodum & de Cisso puero, ab eodem etiam amato narratur, qui demum in hederam mutatus dicitur; idemque de Staphyle Nympha, poetæ fabulantur, quæ in vitem est versa, cum ab eodem amaretur. Itaque nihil est mirum; si hæ arbores tantum ei postea gratæ fuerint, ex eisque coronari voluerit: eidem etiam olim eius currus, clypeus, hasta, altariaque ornabantur. Sed legimus eiusserta quandoque ex narcisso, quandoque ex aliis etiam floribus fuisse confecta. Diodorus scribit, Bacchum diebus festis sibi pretiosas vestes, molles, ac delicatas, floribusque picturatas induisse. Arbor ei præcipue sacra erat vitis; neque id iniuria; nam si Bacchus vinum ex vuis expressum significat; quid magis ei respondeat, quam vitis? Hunc præterea curru, & fociis veteres honorarūt, de quibus sic refert Statius;

-- *Effrenæ dextra, lauique sequuntur*

Lynces, & vda mero lambunt retinacula tigris:

Post exultantes spolia armentalia portant,

Seminecesque lupos, scissasque mimallones vrsas,

Nec comitatus iners sunt illic Ira, Furorque,

Et Metus, & Virtus, & numquam sobrius Ardor,

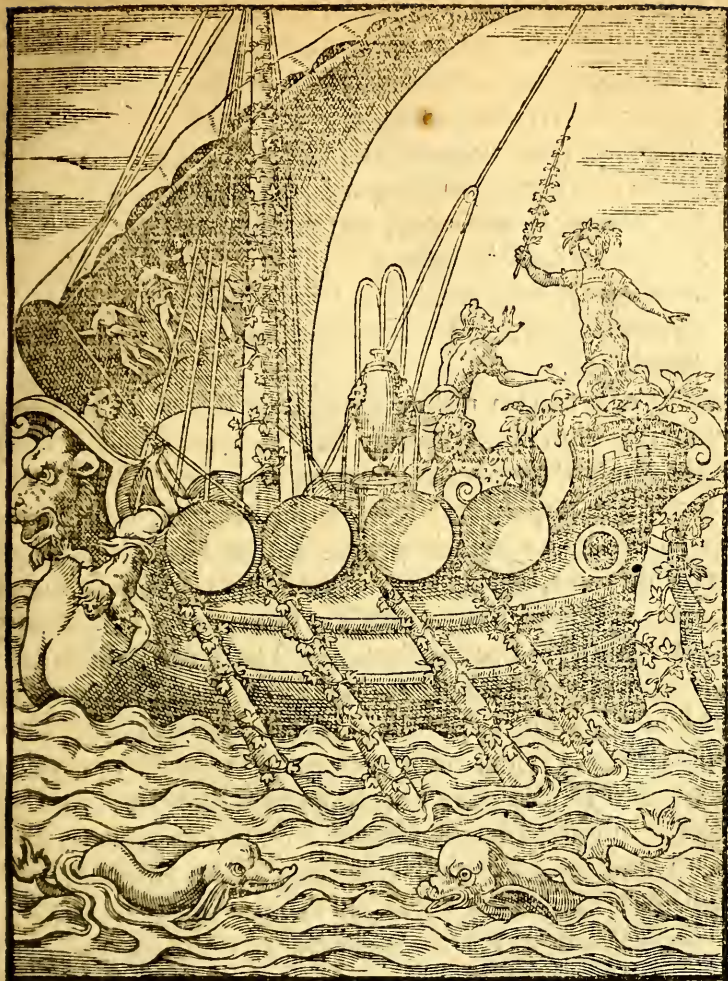
Succiduique gradus, castraque similima regni,

Currum

Currum Bacchi Buccatius lib. v. Geneal. ad vini effectus refert, quod hominis cerebrum ita interdum in orbem conuertit, quemadmodū currus rotas torqueri cernimus. Quod quidem ita esse, quotidie experimur: sed tamen, cum Athenæus lepidissimam de ea re referat ex Timæo Taurominitano narrationem, nō possum non eam huc inferere; ea sic habet; Quidam Agrigentini adolescentes vna cœnarunt, tantumque vini exhauserunt, vt emōtæ prorsus mentis effecti, sibi in triremi esse, vehementer a tempestate agitata, viderentur: timentes vero, ne naus onere depressa, submergeretur, ad eam exonerandam sunt aggressi, ex fenestris extra domum mensas, lectos, arcas, reliquamque domesticam supellectilem proiicientes. Quem strepitum cum præfecti vigilum audissent, illuc accurrerunt, domumque ingredientes, homines in humum abiectos, profundum somnum dormientes offenderūt; quos vehementer agitados cum vix tandem excitassent, interrogarūt, quid id sibi vellent, quod fecissent; responderunt se tantum tempestatē iactatos, ac labore illo, quem in naui exoneranda perpessi essent, defatigatos fuisse, vt vix sui essent compotes; quidamque ex eis subiecit, Ego, inquit, vehementi timore perculsus, me in sentinam abdidi. Apparitores, cum illos ab errore, in quo erant abducere diu studuissent, nec quidquam tamen profecissent, recedere incipiebant: at ebrij adolescentes, Gratias vobis agimus, inquit; & si vniquam ex hac tempestate in portum euadere, ad patriamque remeare poterimus, nā vos maxima maris numina celebrabimus, vobis nostram salutem acceptā ferentes. Sed ij multos dies ebrietate illa sunt occupati: itaque ea domus postea Triremis est nūcupata. Bacchi currus a tigris, atque pantheris trahebatur; vinum enim homines harum belluarum instar feroces reddit. Philostratus ideo vult Baccho cum Panthera intercedere familiaritatem, quod ea animalium sit calidissima, leuiterque vt Baccha saliat. Idem eius nauim ita describit; Cymbali sunt naui applicati. Prora ad similitudinem Pantheræeducta est: Thyrsus autem e media exoritur naui, mali vicem gerēs, cui purpurea appensa sunt vela, in sinu splendentia; aureæ autē intextæ sunt in Tmolō Bacchæ. Hedera autem, & vite nauis est tecta, racemusque super

*Pantheræ
cur Baccho
tributa.*

Bacchi nauis.

uper ipsam pendere vide. ur. Sed & vini fons inferne ex ea sca
 uriebat, ex quo vectores omnes largiter bibebant. Ita Bacchi
 nauem Philostratus describit in ea tabula, vbi Tyrrhenos Pira-
 tas depingit, qui, cum hunc Deum, puerum adhuc compre-
 hendi sent, ab eo in delphines sunt cōuersi. Fabulam Ouidius
 b. III. Metamorph. sic narrat.

-- Stetit aquore puppis.

Haud aliter, quam si siccum nauale teneret.

Illi admirantes, remorum in verbere perstant,

*Velaque deducunt, geminaque ope currere tentant:
 Impediunt hederæ remos, nexuque recuruo
 Serpunt, & gravidis distinguunt vela corymbis.
 Ipse racemiferis frontem circumdatus vis,
 Pampineis agitât velatam frondibus hastam:
 Quem circa tigris, simulacraque inania lyncum,
 Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
 Exiliere viri, siue hoc insania fecit,
 Siue timor, primusque Medon nigrescere pinnis
 Corpore depresso, & spinæ curuamine flecti
 Incipit, &c.*

Bacchi nauis etiam nostra tempestate Romæ in D. Agnetis
 quod erat olim Bacchi fanum, emblemate expressa videtur.
 De eodem poetæ fabulantur, eum, cum adhuc infans esset,
 Parcisi fuisse serpentibus incinctum, qui, nihil eum lædentes,
 per faciem, ac pectus adrepebant. Itaque Bacchæ, eius myste-
 ria celebrantes, absque villo timore, ac periculo serpentes tra-
 ctabant, vt Plutarchus in Alexandri vita testatur, cum de Olym-
 pia, Alexandri matre loquitur, quæ à serpente grauida effecta
 dicebatur: quod etiam de Scipionis matre est creditum; nam
 vt idem Plutarchus refert, serpentem sæpe in eius cubiculum se
 insinuare, multi viderunt. Hoc innuebat ritus ille, quem supra
 ex Catullo retulimus in Bacchi sacris adhibitum fuisse, cum
 Bacchi ministros serpentibus se cinxisse dicebamus; ibidem
 etiam sequitur, eosdem membra lacerati iuueni iactasse: nam
 Pentheus Thebarum Rex Bacchi contemptor fuisse, ac eius
 mysteria celebrari vetuisse legitur: quam iniuriam sic Bacchus
 est ultus: effecit vt is matri, cæterisque mulieribus, qui ipsius
 festum celebrabant, vitulus, aut, sicut Ouidius narrat, aper vi-
 deretur, qui sacras ceremonias turbaturus aduenisset: quare
 eum omnes irruentes, cum in frustra discerpserunt, quæ furi-
 bundæ hæc, illac discurrentes, ostentabant: cuius rei memo-
 riam renouantes, in anniuersariis Bacchi sacris iuuenicum dis-
 cerpere, ac particulas secum circumferre solebant. Quod for-
 tasse eo respiciebat, vt id commemoraret, quod Typhon con-
 tra Osiridem perpetrarat; Osiris enim apud Ægyptios idem erat
 ac Bacchus apud Græcos. Itaque Tibullus lib. i. ita de eo dicit

*Vitulus lace-
 ratus in Bac-
 chi myste-
 riy.*

Osiris.

Primus

*Primus aratra manu sollerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.*

*Primus in experta commisit semina terræ,
Pomaque non notis legit ab arboribus.*

*Hic docuit teneram palis adiungere vitem,
Hic viridem dura cadere falce comam.*

*illi incundos primum matura sapores
Expressa incultis vna dedit pedibus.*

Et paulo post,

*Non tibi sunt tristes curæ, nec luctus Osiris,
Sed chorus, & cantus, sed leuis, aptus amor,*

*ad varij flores, & frons redimita corymbis,
Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.*

*Et Tyriæ vestes, & dulcis tibia cantu,
Et leuis occultis conscia cista sacris.*

Osiris interdum accipitris forma apud Ægyptios expressus reperitur; quæ auis noctu clare cernit, velocissimeque volat: in quo Solem imitatur, cuius est is imago. Sed eundem Ægyptij frequentius, vt Plutarchus in libro de Iside, & Osiride, veluti hominem, genitale membrum arrectum habentem, rubroque anno indutum depingebant: cuius rei paullo post, in Priapi imagine rationem afferemus: is enim quædam Osiridis pars est. Nam Typho eius frater legitur, coniuratione aduersus eum facta, eum occidisse, ac in frustra discerptum, inter coniuatos distribuisse: sed membrum virile, cum ab omnibus esset repudiatum, in Nilum fuisse proiectum; Isisque eius vxor, cum nihil adhuc de mariti cæde resciuisset, sed tantum amissum eum, multumque vbi quæsiuisset, tandemque rem cognouisset, Typhonem deuicisse, ac a coniuratis singula Osiridis membra recuperasse; quibus omnibus suo loco collocatis, cum virile membrum deesse comperisset, maximum dolorem suscepisse, eiusque imaginem maxima religione colendam omnibus proposuisse: quæ postea sub Priapi nomine honores diuinitatis est assecuta. Vtque huius rei memoriam nulla vmquam obliuio, anniuersaria sacra instituisse, in quibus sollennis pompa Osiris cum fletu, & lamentis quæreretur; & paullo post tamquam esset inuentus, publica lætitia puer circumfer-

Osiris accipitris formam habens.

Osiris a fratre & in frustra concisus.

retur, qui inuentum Osiridem repræsentaret. Itaque huc Ouidius alludens, alicubi dixit,

--*Numquamque satis quesitus Osiris.*

Horus. Idem propemodum Horo accidit, quem Isis eius mater diu fleuit, cum nusquam appareret; sed, eo reperto, vehementer est exhilarata. Macrobius lib. 1. Saturn. hunc pro Sole capi vult, ab eoque horas, in quas est dies distributus, esse dictas. Alij mundum eo repræsentari senserunt. Eius simulacrum adolescentis erat, manu virilia Typhonis tenentis; nam is narratur,

Typhonem deuicisse, non tamen interfecisse, cum in crocodilum versus, ab eo statim aufugerit. Quare Apollinopoli; quæ est vrbs Aegypti, lex erat, qua iubebatur, ne ullus honos crocodilis haberetur, sed omnes eos expellerent, caperent, interficerent, cæsos vero ante Hor templum ponerent. De Typhone olim fabulabantur, quemadmodum Apollodorus recitat, eum a terra genitum, vt ea Deos vlcisceretur, qui Gigantes interfecerant. Quamobrem eum Plato in Phædro multiplicis naturæ belluam, ardentem, furiosamque appellatis corporis proceritate, ac robore cunctis ex terra natis longe præstabat. Eius superior pars hominem referebat, pennisque contegebatur; tam prodigiosè erat magnitudinis, vt vel altissimorū montium verticem superaret, sideraque capite contingere videretur; is brachia extendēs, altera manu ad Occidentē, altera ad Orientem perueniebat: ex vtraque manu centum angues capitibus exprorectis emergebant: crura serpentina erant, circum quæ alij serpentes implicabantur, qui vniuersum corpus ambientes, vsque ad caput pertingebant, quod horridis, squalidisque crinibus contegebatur, qui per collum, atque humeros se diffundebant: barba ad pectus illud vastum promittebatur: oculi truces erant, ex seque quædam veluti scintillas emittebant: os flammam affatim euomebat. Hunc, cum in cælum ignitos lapides esset iaculatus, tantum cælites exhorruerunt, vt omnes in Aegyptum aufugerint, vtque ab eius impetu se tuerentur, alij aliorum sibi animalium formam induerint, vt de multis superius a nobis dictum est. Sed tamen immane hoc monstrum tandem aliquando a Ioue victum fertur, vt Apollodorus testatur: alij vero dicunt, vt nos superius retulimus, ab Horo fuisse superatum; qui idem fuit, ac Osiris, licet inter se nomine differrent. Itaque Hermipoli, quæ est Aegypti vrbs, accipiter in Hippopotamū impetū faciēs effingebatur: pro Hippopotamo Typhonem capiebāt, qui malum quodcumque, a terra proficiscēs adumbrat. Accipiter virtutem, quæ ei resistit, ac omnem eius impetum retundit, significat; hæc Osiride, aut Horo ostenditur, qui Solem repræsentant: iidem propter alias rationes a Baccho non differunt: nam, sicut Aegyptij Osiridem dixerunt a Typhone in frustra concisum, ita etiam Græci de Baccho af-

Typhon.

firmant, quem volunt a Titanis discerptum fuisse. Et hoc illud erat, quod dicebamus, Bacchum scilicet solitum membris discerpti iuueni designari. Nam de Baccho ferunt, a Titanis eum cæsum, concisum, coctum, atque iterum compactum, gypsoque obductum fuisse, ne scilicet amplius de facie cognosceretur; quemadmodum Suidas scribit; id innuit, vuas cõteri, vt inde vinum exprimatur, quod in ligneis vasis, aut lapideis, aut etiam gypseis bullit, ac quodãmodo coquitur; immo etiam in ahenos iniicitur, vt subiecto igni excoquatur, quo melius conseruetur: Bacchi membra iterum compingi vites innuit, suo tẽpore vuas integras, ac solidas proferre. Bacchus præterea, quia eam virtutem adumbrabat, quæ plantis vim ad fructus maturos proferendos suppeditat, familiare numen Eleusinis Deis, quæ erant Ceres, & Proserpina, fuisse ab Herodoto narratur; hæc autem efficere credebãtur, vt semen humi sparsum geminaret. Pausanias in Atticis refert, Athenis in Cæsaris templo, Bacchum exstitisse, manu ardentem facem porrigentem. Itaque Porphyrius, vt Eusebius refert, vult Bacchum fœmineo habitu indutum, ac cornutum esse, vt in plantis duplicem inesse virtutem, ad fructus producendos, masculi scilicet, & fœminæ ostendatur: quamuis vero de palma feratur, eam partim masculci esse sexus, partim fœminei, nec vnum altero semoto facile fructus proferre; tamen quælibet arbor folia, ac fructus profert, sine alterius ope, ita vt alteram cum altera coniungi sit opus, vt in animantibus videmus, quæ prolem generare nequeunt, nisi masculus cum fœmina coeat. Vnde fortasse fit, vt fabulentur, Priapum ex Baccho ortum esse; vt scilicet demonstretur, semen tam in animalibus, quam in plantis a Sole vim ad producendum mutuari: quod in Osiridis imagine exprimitur; vbi pannus ruber, quo tegitur, cælestem calorem innuit, qui seminibus, intra terræ viscera reconditis, vim ad producendum tribuit. Suidas scribit, Priapum eundem ac Bacchum esse, qui ab Aegyptiis Horus appellabatur. Hori effigies apud eos ita exprimebatur; adolescens dextera sceptrũ continebat; perinde ac dominus omnium esset, quæ hic oriuntur, sinistra autem pudenda tenebat; nam seminalis virtus ab eo proficisci credebatur: est quoque alatus, vt eius velocitatis indicetur: ei

*Bacchus cũ
Deis Eleusinis.*

Priapus.

discus adiacet, quo mundi rotunditas significatur: nam Sol, quem Horus refert, mundum quotidie suo cursu obit. Utque veteres ostenderent, quâ tum Bacchi, Priapique numina inter se consentirent, immo potius vnum amborum esset numen, in Bacchanalibus ex collo membri virilis figuram suspensam gestabant; hanc Psallum appellabant, ex ficulno ligno dolatum. Sed apud Suidam legitur, ex rubro corio quoque olim hanc imaginē expressam fuisse, quam sibi inter coxas suspendentes; per urbem saltitantes discursabant, cum Bacchanalia

*Bacchana-
lium ritus.*

*Phallopho-
ri.*

celebrarent: hi Phallophori dicebantur; faciem tenuissimis arborum corticibus, aut etiam pelle tegebant, caput hedera, aut violis coronabant. Herodotus narrat, Aegyptios cubitales staturas effinxisse, verendis extensis, ac longitudine pene corpus totum æquantibus: hæcque a mulieribus circumferri solitas per cõpita super currus, ad hunc usum fabricatos, præcedentibus tibiis, ad quatuor modos Bacchi laudes cantabantur.

*Priapi ima-
go.*

Idem de mulieribus Romanis legitur, quæ tollenti pompa membri virilis imaginem gestabant. Sed Priapum ita effigebant: Erat puer cranus, deformis, virilia vastissima habens, quæ reliqui corporis magnitudinem æquarent. Suidas refert, lunonem, Veneris utero tacto, effecisse ut is talis nasceretur; ut Ioui scilicet rem molestam faceret, qui eam grauidam effecerat. Sed alij Priapi patrem Bacchum fuisse volunt; cuius rei Theodorus rationem reddens, dicit, pro Venere cotus voluptatem, pro Baccho vinum immodice sumptum capi solere; ex his autem simul coniunctis, Priapum exsistere. Huic similis, immo idem Mutinus fuit, qui sedens pudenda ostentabat; in eius sinu, ominis causa, nubentes scissitabant, ut earum pudicitiam prior Deus delibasse videretur, ut Varro scriptis testatum reliquit, quod Lactantius, Augustinusque in libris de ciuit. Dei referunt. Priapus a veteribus Deus hortorum est habitus, barbati hominis formam referens, comam implexam habens, nudus, dexteraque falcem tenens, sicut eum Tibullus lib. 1. Eleg. 4. eum describit, ita dicens;

Mutinus.

*Deus horto-
rum.*

Sic umbrosa tibi contingant tecta, Priape,

Ne capiti Soles, ne noceant quæ niues.

Quæ tua formosos cepit sollertia? certe

Non tibi barba nitet, non tibi culta coma est.

Nudus & hibernæ producis frigora brumæ;

Nudus & æstiuæ tempora sicca canis.

Sic ego, tum Bacchi respondit rustica proles,

Armatus curua sic mihi falce, Deus.

Eum interdum panno quopiam operuerunt, cuius ipse lacinias in sinum reducebat, in quo omnium generis fructus continebat. Eidem sarta ex hortensibus herbis conficiebant: nam cultos hortis apponebatur, longam arundinem supra caput habens,

habens, vt ea aues deterreret. Ita enim is de se apud Horat. Sat. IIX. lib. I. loquitur;

*Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cum faber incertus, scamnum, faceret ne Priapum,
Maluit esse Deum, Deus inde ego furum, animumque
Maxima formido: nam fures dextra coercent:
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque nouis considere in hortis.*

Asinus quoque prope Priapum non absurde pingi posset; nam ea præcipue victima huiusmodi Deus delectabatur, ob maximam scilicet, quæ est sibi cum eo, similitudinem. Apud Ægyptios hircus pingebatur, qui Priapi esset symbolum; nam de hoc legitur, post septimum diem ab ortu ad coitum esse idoneum, ad quem semper sit paratus. Eadem bellua Bacchus inuebatur; nam is fertur in hircum fuisse conuersus, cum in Ægyptum vna cum cæteris Diis fugisset, vt Typhonis manus euaderet. Apollodorus scribit, Bacchum, adhuc infantem a Ioue in hædum fuisse versum, ne a Iunone cognosceretur, per Mercuriumque Nymphis nutriendum traditum. Quare ob hanc causam Caper victima admodum Baccho cara erat; vel etiam, quod is valde vitibus sit noxius. Atque hæc de Baccho sint dicta.

*Hircus
Priapi sym-
bolum.*

*Caper Bac-
cho sacer.*

L A R E S.

LARES Dij domestici erant, qui intra domesticos parietes colebantur, tamquam domorum essent custodes: eis prope focum loculum consecrabant, lararium dictum, quod lares ibi reponerentur, vbi & alia quoque simulacra collocabatur; nam Lampridius scribit, Alexandrum Seuerum duo lararia habuisse, in quorum vno simulacra Christi, Abrahami, Orphei, atque Apollonij erant; in altero Ciceronis, & Virgilij effigies visabantur. Neque priuatarum tantum ædium lares custodes habebantur, sed & vniuersæ ciuitatis, & agrorum quoque, vt Tibullus libro primo his verbis docet;

*Vos quoque felices quondam, nunc pauperis agri,
Custodes, fertis munera vestra, Lares.*

Itaque, vt Festus scribit, pilæ, & effigies viriles, & muliebres e
 lana compitalibus suspendebantur in compitis; & hunc fe
 stum diem esse Deorum inferorum, quos vocât Lares, putarû
 quibus tot pilæ, quot capita seruorum; tot effigies, quot essen
 liberi, ponebantur, vt viuis parcerent, & essent iis pilis, & simu
 lacris contenti: vel is ritus est olim institutus, quod Lares ge
 nios quosdam mortuorum existimarent, qui, corporibus exsu
 ti, aliquid, vbi quiescerent, habere cupiebant. Sed tamen Lare
 vt plurimum Dij domestici putabantur. Hi iuuenili figura effit

DEI PENATI

gebantur, canis pelle vestiti, quibus etiam canis assistebat; quod
 argumento erat, eos domorum fidelissimos esse custodes, do-
 nesticis familiares, ac blandos, externis formidabiles, quales
 solent esse canes. Hæc est Plutarchi in Problematibus sententia,
 antea ab Ouidio in Fastis allata. Idem interdum obuoluti to-
 ga super humerum sinistrum, & sub dextro formabantur; ut
 scilicet magis ad suum munus obeundum, essent expediti; quo
 iuxta Plutarchum ibidem, diligentissime hominum opera ve-
 tigarent; ne scelera eorum laterent, sed ut de iis a se comper-
 is, iustissimas pœnas luerent. His Dij Penates simillimi erant,
 præcipue in ciuitatibus custodiendis: nonnulli eos voluit apud
 Romanos fuisse, Iouem, Iunonem atque Mineruam; alij autem,
 Apollinem, & Neptunum, qui Troiana moenia exædificarunt.
 M. Cicero eos dictos scribit a penu, siue ab eo, quod penitus
 confident: & ideo in penitissimis ædium partibus colebantur.
 itaque Demipho apud Terentium se domum proficisci velle
 licit, Deos Penates salutatum, ut inde in forum ad negotia per-
 genda reuertatur. De figura vero eorum, & forma Timæus
 historicus scribit, eos lituos ferreos, & æreos, & Troianum quod-
 dam vas fictile fuisse, eaque in occultis, & reconditis Lauini iu-
 uisse sacra. Dionysius lib. 1. Rom. historię refert, in templo ob-
 curo, & humili, quod erat non præcul a foro Romano, duas
 luorum Troianorum imagines se vidisse, duorum iuuenum
 edentium, habentiumque pila in manibus; quibus esset in-
 scriptio D. PENATES; similesque vetustis in templis ple-
 isque conspici iuuenes, militari habitu, & cultu; quod idem
 in multis antiquis numismatibus cernitur. Genius etiam do-
 nesticum numen, immo & proprium vnicuique habebatur;
 quem aliqui hospitalitatis Deum esse voluerunt, item voluptatis,
 ac naturæ; itaque genio indulgere dicuntur qui voluptati
 tant operam, naturæque largiuntur quod expetit; geniumque
 defraudare illi existimantur, qui alia omnia potius faciunt. Ho-
 ratius lib. 11. Epist. ad Iulium Florum scribens, de humanarum
 rerum instabilitate disserit, ibique quærit, qui fiat, ut duorum
 fratrum alter sæpe voluptuosus, alter sit laboriosus: cui qua-
 stioni sic respondet,

Scit Genius, natâle comes qui temperat astrum,

Naturæ Deus humana, mortalis in vnum

Quodque caput: vultu mutabilis, albus, & ater.

Censorinus in ea est sententia, vt censeat, Genium esse generationis Deū; aut quod ei præsit; aut quod vna nobiscum sit genius; nobiscumque perpetuo maneat, vt vitam nostram tueatur. Itaque veteres singulis singulos Genios attribuebāt, aut etiam binos, alterū scilicet malum, alterum bonum, hunc ad bonum adhortatorē, illum ad malum impulsorem: quod non admodum a nostræ religionis scitis abhorret, in quibus habetur de Angelis custodibus, ac Cacodæmonibus; nisi quod nos eos nolumus nobiscum oriri, quemadmodum veteres de suis Geniis ac Laribus dicebant: nam magna erat inter eos similitudo. Quare Romani in triuiis, & compitis Augusti Genium vna cum Laribus collocarunt, atque venerati sunt. Quilibet vero suum Genium separatim colebat, maxima cum lætitia diem suum natalem celebrans. Sed principis Genium ab omnibus publice maximo honore, & cultu afficiebatur. Quamobrem qui per eius Genium iuratus, peierasset, pœnas dabat; religiosissimum enim id iusiurandum habebatur. Ideoque Caligula, cum ob leuissimas causas morte plurimos quotidie afficeret, dicere sæpe solebat, sicut Suetonius refert, se illos punire, propterea quod numquam per suum Genium iurassent, hoc præ se ferentes, se ipsum contemnere, indignumque censere, qui coleretur. Genius igitur numē quoddam existimabatur, quod semper homines ab ortu ipso comitaretur. Idem locis etiam tribuebatur, vt Iamblichus sentit, cum probat Diis, qui alicui loco præsident, de iis sacrificandum, quæ ibidem oriātur: nam res, quæ in nostro patrocínio sunt, nobis cæteris solent esse cariores. Virgilius lib. v. cum Æneam facit anniuersaria iusta Anchisæ manibus persoluentem, anguem visum esse scribit,

Cerulea cui terga nota, maculosus & auro

Squamam incendebat fulgor, cui nubilus arcus

Nulle trahit varios aduerso sole colores:

Dubitatque, num loci Genius, an aliud quidpiam esset. Hinc est factum, vt aliqui Genium serpentis forma effinxerint, alij puerili, iuuenili aliqui, nonnulli senili, vt Cebes in sua tabula. Pausanias in Eliacis posterioribus refert, Eleos tamquam pa-

trium

*Principis
Genium.*

trium Deum Sosipolim, qui vrbs Seruatorem sonat, coluisse: eius sacrificia in templo Lucinæ quotannis patrio ritu celebrari solita. De eo hæc ait, fuisse memoriæ prodita; cum scilicet in Eleorum fines hostiliter Arcades inuassissent, cōtraque eos aciem Elei direxissent; mulierem infanti puero mammam præbentem, ad Eleorum duces venisse; seque, cum puerum eum peperisse diceret, addidisse, monitam per somnium, vt eum pugnæ socium Eleis adiungeret: ibi eos, qui summæ rei præerant (quod mulieris verbis fidem habendam censuissent) puerum nudum ante signa collocandum curasse. Impressione ab Arcadibus facta, puerum in eorum cōspectum in anguem mutatum: eo prodigio hostes exterritos, in fugam se protinus dedisse; acriter Eleos instituisse: parta vero hac insigni victoria, a seruata ciuitate nomen Sosipolidi inditum: quoque loco in cauernam visus fuerat se anguis abdidisse, confecto prælio, fanum erectum. Idcirco vero honores Lucinæ decretos, quod ab ea in lucem puerum illum sibi editum, interpretati sunt. Hic Deus exprimebatur ætate puerili, chlamyde amictus varia, & stellata; præ se gerebat manu altera copiæ cornu; hac enim forma cuidam in somnis est visus. In vetustis nomismatibus Traiani, Adriani, aliorumque principum Genius pateram dextera manu supra aram porricere, quæ ara esset fertis ornata, læua vero propædulum flagellum, vel simile quidpiam tenere videtur. Sedenim & in aliis Adriani inscriptionibus talis epigraphæ reperitur, GEN. P. R. vbi imago cernitur hominis militaris, cum veste ad cruris medium circumuoluta, dextra pateram in morem sacrificantis habens, læua autē cornu copiæ. Populi autem Romani Genius id fortasse numen erat, in cuius tutela eorum vrbs erat. Genium olim platano coronabant, sed & interdum floribus, vt apud Tibullum alicubi legitur;

Ipse suos adsit Genius visurus honores;

Cui decorent sanctas florea ferta comas.

Sed quia duplicem esse Genium diximus, vt Socraticus Euclides apud Censorinum velle videtur, dicto de bono, nunc de malo Genio videamus. Huic nullam statuam antiquos posuisse comperio. Sed tamen multis fuisse visus legitur. Quare nos

*Platanus
Genio sacra.*

eius speciem ex variis hiltoris delignabimus. Plutarchus, Ap-
 pianus, ac Lucius Florus meminerunt, Brutū, cum quadam no-
 cte se in cubiculum inclusisset, nescio quid, ut ei erat mos, co-
 gitantem, spectrum quoddam conspexisse atri hominis, atque
 horribilis, qui, Tuus sum, inquit, Brute, Genius. Valerius Maxi-
 mus lib. 4. refert de Cassio Parmensi, qui Antonianas partes se-
 cutus, ab Augusto capite est multatus, eum paucis ante mor-
 tem diebus, existimasse ad se venire hominem ingentis ma-
 gnitudinis, coloris nigri, squalida barba, & capillo demisso, qui
 interro

interrogatus responderit, se eius malum Genium esse. Pausanias in Eliacis posterioribus de Euthymo athleta scribens, narrat, Vlysses errantem Temessam etiam Italiae urbem esse apulsum, ibi de naualibus focis eius unum, Virgine per vinum violata, ab oppidanis contumeliam vindicantibus, lapidibus obrutum: Vlysses quidem, nulla viciscendi inita ratione, inde profectum: perempti vero socij manes finem nullum scuiendi in cuiuslibet ætatis homines fecisse, priusquam cogitantes patriam relinquere Temessenses, quo eam pestem effugerent, Apollinis responso heroem placare iussi sunt, &, consecrato ei solo, templum excitare, deuouere ei præterea quotannis Virginum unam, quæ ipsis formosissima visa esset. Quod cum illi ex oraculo facere pergeret, nihil omnino grauius passos esse. Forte vero Euthymum cum venisset Temessam eo ipso tempore, quo solenne sacrificium fiebat, re tota cognita, se introniti in templum postulasse: ibi virginem conspicatum, primo misericordia commotum, deinde etiam amore incensum. Armis igitur captis, cum Genio congressum: illum victum, mœnibus, & agro cessisse, sublatumque prorsus ex hominum cœtu, in mare se demersisse: ac in huius facinoris præmium virginem victori nupsisse. Ipsum vero Genium, idem refert, colore fuisse vehementer atro, cætera specie maxime formidabilem, amictum autem lupi pellem ei fuisse.

F O R T V N A.

Fortunam culpant omnes, probrisque laceffunt;

Cum tamen hæc magnum potius mereatur honorem.

Libet mihi ab his Dantis Algerij versibus, Fortunæ tractationem auspicari: ei namque nos mortales, quidquid extra sententiam cadit, acceptum ferimus, illud moleste ferentes, ex quo potius magnam lætitiã suscipere deberemus; videmurque rei familiaris & honorum comparationem, eorum rursus iacturam, ac rerum omnium vicissitudinem ab ea pendere arbitrari. Itaque Franciscus Petrarca quodam in loco Fortunam ita de se dicentem inducit,

Magna, potens rerum, conor. Fortuna, vides ne,

Letos,

Latos, ac tristes solam me reddere posse?

Idque statim celeri sum eadem velocior aura.

Quodque vides, nostris in suis id voluitur omne.

*Fortuna
cir culpe-
tur.*

Hinc omnium conuiciorum, quæ quotidie in eam congerimus, est origo: nam quæ Fortunæ bona appellamus, eos plerumque possidere cernimus, qui minus iis digni nobis videantur, dignissimis quibusque spoliatis. Quod bene ne, an male se habeat, illis considerandum relinquo, qui, qua sunt mētis acie præditi, dispicere soli possint, quot curis, molestiis, periculisque, caduca hæc, quæ bona dicimus, abundant. Sed pauci id animaduertimus, id vnum studentes, scilicet vt iis nos refercia mus; cumque res pro animi libidine minus successerit, Fortunam statim ream facimus: quæ tamen iuxta multorum sententiam nulla est. Itaque Iuuenalis Satyr. x. sic de ea dicit

*Fortuna nõ
existit.*

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te

Nos facimus, Fortuna, Deam, celoque locamus.

*Fortuna du-
plex.*

Laetantius autem Firmianus, Fortunam nihil aliud esse dicit, quam nomen vanum, quod hominum insipientiam arguit: Ciceroni consentiens, qui in Academicis quæstionibus sic inquit; *Fortuna effecit nobis multa improuisa propter obscuritatem, ignorationemque caussarum.* Sed non minus in Fortuna veteres decepti sunt, quam in cæteris Diis: hanc autem bonis atque malis his externis administrandis, tamquam Deam, præposuerunt. Itaque duas Fortunas effinxerunt, bonam vnam, alteram malam; huic aduersa omnia, illi prospera quæque adscripserunt; bona candido vultu, mala atro erat prædita. Præneste, vbi ea celeberrimum templum habebat, sub duarum sororum imagine colebatur, vt Alexander Neapolitanus refert. Ob eandemque causam Pindarus, quemadmodum Plutarchus testatur, eam duos temones moderantem effinxit. Sed tamen vna tantum Fortuna habebatur, cuius effigiem hic ex priscis scriptoribus apponam. Pausanias in Messeniæ. scribit, Bupalum, qui templa construere, & animalia optime effingere nouerat, omnium primum Fortunæ statuam Smyrnæis effecisse, polum capite sustinentis, manuque Amaltheæ cornu continentis. Hac figura innuebatur, Fortunæ id esse munus, vt ea pro libidine largiatur, adimatque diuitias, quas Copiæ cornu repræ

epresentat; eademque perpetuo in orbem vertuntur; sicuti
 ælum assidue circa polos conuertitur. Idem posteriores sunt
 mirati, qui Fortunam aut tabulis, aut signis expresserunt; eo
 spectantes, vt intelligeremus, penes eam rerum harum admi-
 nistrationem esse, quas suo arbitrio dispenseret. Lactantius lib.
 i. refert, Fortunam depingi solere cum Cornu copix, & gu-
 bernaculo, tamquam in eius esset potestate situm, diuitias elar-
 tri, resque humanas, bonaque hæc caduca moderari: nulla
 enim in his stabilitas reperitur, nec iuste tributa videntur, cum

*Rerum hu-
 manarum
 administra-
 tio.*

magnam eorum penuriam boni patientur, malique homines eis vndique circumfluât. Hanc ob caussam Fortunam cæcam, instabilem, dementem, malis potius quam bonis amicam dicimus, vt est in quodam Epigrammate, quod inter Virgilij opuscula recensetur: id est huiusmodi;

*O Fortuna potens, quam variabilis
Tantum iuris atrox quæ tibi vendicas,
Euertisque bonos, eligis improbos:
Nec seruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus:
Fortuna innocuos cladibus afficit.
Iustos illa viros pauperie grauat:
Indignos eadem diuitijs beat.
Hæc aufert iuuenes, & retinet senes,
Iniusto arbitrio tempora diuidens.
Quod dignis adimit, transfert ad impios:
Nec discrimen habet, rectaque iudicat:
Inconstans, fragilis, perfida, lubrica.
Nec, quos clarificat, perpetuo fouet;
Nec, quos deseruit, perpetuo premit.*

Itaque Thebani Plutum Fortunæ manibus imposuerunt, vt superius diximus; perinde atque is Deus, qui diuitiis præsidere credebatur, opes tribueret, adimeretque pro Fortunæ arbitrio: quam ita Martianus lib. i. Philolog. describit; Tunc etiam, inquit, omnium garrula puellarum, & contrario semper fluida luxu, leuitate pernix desultoria gestiebat, quam alij Fortem asserunt, Nemesimque nonnulli, Tycheaque complures, aut Nortiam. Hæc autem, quoniam gremio largiore totius orbis ornamenta portabat, & aliis impertiens, repentinis motibus conferebat, rapiens his comas pueriliter, caput illis virga cominuens, eisdemque, quibus fuerat eblandita, ictibus crebris verticem, complicatis in condylos digitis, vulnerabat. Nos autem ita ludibrio habere Fortuna videtur, cum bona, quæ nobis tribuerat, rursus adimit; ex quo maximo nos dolore afficimur: quod quidem minime vsuueniret, si pluri ea non faceremus, quæ sub eius sunt potestate, quam quæ sub nostra: diuitiæ namque Fortunæ dominatui sunt obnoxia; virtus sola no-

stra est: sed tamen nos has illis postponimus, quod Horatius magnopere indignatur, ita in Satyris exclamans:

O cives cives, querenda pecunia primum,

Virtus post opes.

Bonam simul, ac malam Fortunam sic veteres adumbrarunt, quamvis inscriptio bonam tantum innuat. Est in folio sedens mulier stolata, subtristis, cuius dextræ dextram iungere videtur adolescētula egregia forma, ac liberali, quæ stat ante illam: post vero matronam sedentem puellula quædam manum supra scabellum tenere, & inniti videtur. Mœsta illa matrona præteritam Fortunam significat: adolescens, quæ ei manum præbet, præsentem ostendit; puella futuræ est symbolum. Sed antequam longius progrediar, hic aliquid de Nemese intericiendum, operæpretium fore duxi; ambæ enim inter se valde similes videntur, ita vt aliqui idem numen esse sint arbitrati: quod vel ex iis discamus licet, quod supra ex Martiano attulimus. Sed tamen vtraque proprium sibi cultum, statuamque est sortita. Nemesis ergo Dea erat, qui vnicuique, quod rectum esset, ostendere credebatur. Ammianus Marcellinus ita de ea dicit; Dea est vltrix facinorum impiorum, bonorumque præniatrix, arbitra rerum, regina causarum; quam Theologi veteres fingentes, Iustitiæ filiam, ex abdita quadam æternitate tradebant, omnia despectare terrena. Macrobius lib. i. Saturn. Nemese contra Superbiam coli, esseque Solis potestatem arbitratus est, cuius hæc natura sit, vt fulgentia obscuret, & quæ sunt in obscuro, illuminet: sic etiam Nemesis nunc erectas mentium humanarum ceruices opprimere, & enervare videtur; nunc bonos ab imo suscitans, ad bene viuendum extollit. Proprium ergo eius erat munus, eos vlcisci, qui nimium in prospera fortuna superbirent. Eam poëtæ Rhamnusiæ cognominant, a quodam Atticæ loco, vbi pulcherrimum eius Deæ simulacrum existebat. Eadem Adrastia dicebatur; quod Adrastus ex omnium primus ei templum posuerit. Pennas huic Deæ deo vetustas aptauit, vt adesse velocitate volucris cunctis existimaretur: eidem gubernaculum dedit, & rotam subdidit, vt vniuersitatem regere, per elementa discurrens omnia, non ignoretur. Hanc interdum, vna manu frænum, altera mensuram

cubiti tenentem effinxerunt, vt ostenderent, nos linguæ fræ-
num iniicere, ac in omnibus mensura vti debere; quod disti-
chon apud Græcos docet; id est tale;

Ἡ Νέμεσις προλέγω τῷ πῆχει, τῷ τε χαλίῳ,

Μὴ ἀμετροῦν τι ποίειν, μίτ' ἀχαλίῃσι λέγειν.

hoc est,

Predico hæc Nemesis norma simul, hisque lupatis;

Non effrena loqui, & nil fieri absque modo.

Pausanias in Atticis scribit, hanc super cæteros Deos aduersus
superbos esse inexorabilem; quod ex iis, quæ Barbaris, Athe-
niensium

nienſium hoſtibus acciderunt, comprobatur: nam ij Athenarum opes aduerſus ſe contemnent, iam tum Parium marmor acceperant, quod ad trophæum erigendum uehebant. Sed iis turpiter uictis, id marmor Phidias excidit in Deæ huius ſtatuum. De quo Auſonius tale Epigramma ex Græco ſcripſit,

Me lapidem quondam Perſæ aduexere, trophæum

Ut fierem bello, nunc ego ſum Nemefis.

At ſicut Græcis uictoribus aſto trophæum,

Punio ſic Perſas uaniloquos Nemefis.

Huic ſimulacro corona capiti appoſita erat, qua & cerui, & Victorix parua ſigna continebantur: in altera manu erat ramus fraxineus, in altera phiala; in qua Æthiopes expreſſi erant: cuius rei cauſam Pauſanias dicit, ſe coniectura aſſequi non poſſe. Idem ſubdit; Neque hoc Nemefis ſimulacrum, neque aliquod aliud antiquum alas habebat: ſed poſtea apud Smyrnæos ſimulacra alata fuerunt, & ipſi Nemefi alæ additæ, ueluti & Cupidini; quia huius Deæ numen in iis potiffimum apparere autumant, qui amore capti ſunt; eos enim punit, qui ob formam faſtu turgent, cæterosque præ ſe contemnunt, ut Ouidius in Narciffi fabula oſtēdit, quæ lib. III. Metam. habetur: hinc etiam Catulli illud;

Ne pœnas Nemefis repoſcat a te:

Eſt uehemens Dea; ledere hanc caueto.

Quia uero hæc Dea mortales ob ſuperba facinora punire putabatur, eam aliqui idem cum Iuſtitia eſſe crediderunt. Hanc Chryſippus (ut Agellius lib. XIV. refert) forma, & filo uirginali deſcripſit, aſpectu uehementi, & formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilem, neque atrocem, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitix dignitate. Itaque Plato dixit, Iuſtitiam cuncta cernere, ab antiquiſque ſacerdotibus omnium rerum inſpectricem fuiſſe dictam. Apuleius alicubi per oculum Solis, ac Iuſtitix iurat, perinde ac hæc non minorem vim cernendi, atque Sol ipſe poſſideat: hæc nos in Iuſtitix miniſtris in eſſe debere, intelligamus licet; hos enim mentis acie ad abſtruſiffimam ueritatem penetrare oportet: iidem ea puritate debent eſſe præditi, qua caſtæ uirgines ſolent eſſe; ita ut neque donis, neque blanditiis, neque alio quouis ſe corrumpi umquam ſi-

*Nemefis
abſque alis.*

Iuſtitia.

*Iudices qua
les debent
eſſe.*

nant, sed se uere semper, quod iustum sit, sectentur: iis etiã opus est, ut se improbis formidabiles, innocentibus benignos ostendant. Pictores examine lancis, vel statheræ, nunc & securium, & virgarum fasces, nunc illis, vel illis Iustitiam insigniunt. Sunt, qui eandem hoc modo effingant; Nuda virgo quadratum super lapidem sedet, æquatam manu altera bilancem tenens, exsertum altera sub ala ensem quodam modo occulens. Diodorus est auctor, alicubi in Ægypto, ubi Veritatis portæ erant, Iustitiæ statuam extitisse, quæ capite careret: cuius rei nullam

affert rationem. Eamdem Ægyptij effingebant per manum sinistra porrecta palmarum discapedinatas; propterea quod sinistra, genuina pigritia, nulla calliditate prædita videtur; & ideo æquitati aptior, quam dextera. Pausanias vero in Eliacis prioribus ita depictam ait in arca Cypseli; At formosa, inquit, illa mulier, quæ sæda facie alteram sinistra obstricto collo trahit, dextera fuste cædit, Iustitiam significat, quæ Iniuriam male multat: nam iusti iudices iniuriam semper debent opprimere, curaque, ne cui iniuriam passo, non satisfiat. Hos etiam oportet dispicere, ne veritas eos lateat, vtraque parte audita, & numquam, accusatoris nudis verbis credentes, reum condemnare. In hanc sententiam Lucianus in libello de non temere credendo calumniæ tale refert exemplum; cum Antiphilus, Apellis quidam æmulus, apud Ptolemæum Apellem esset calumniatus, quod cum Theodoro cõsensisset, qui a rege rebellionem fecerat; & a quodam coniurationis conscio, qui capitis pœna tenebatur, regi innotuisset, Apellem omnino facinoris ignarum, & inique illum insimulari: tum Ptolemæus, posito furore, sententiam mutauit, Apellem talentis centum donauit, eique in seruitutem calumniatorem Antiphilum addixit. Tunc Apelles, periculi memor, tali pictura Calumniam vltus est. In dextera quidem sedet vir, permagnas habens aures, quales fuisse Midæ feruntur: manum longe ille protendit accedenti Calumniæ: circum ipsum vero sunt mulieres duæ, Ignorantia scilicet, & Suspicio: ex aduerso Calumniæ, mulier ornata, & pulchra, sed aspectu ardens, & in iram ac rabiem concita; læua faciem accensam præferens, dextera adolescentem quemdam per capillos trahere videbatur; qui manus ambas ad cœlum tendebat, superosque obtestabatur: præcedebat vir pallidus, impurus, acute intuens, iis propemodum similis, qui longiori morbo sunt confecti: hic Liuor, seu Inuidia erat. Pone duæ aliæ mulieres erant, Calumniam dirigentes, & adornantes, altera erat Infidia, altera Fraus. A tergo sequebatur Pœnitentia, pullas, lacerasque vestes induta; quæ retro caput inflectens, flens, ac lugens, pudore venientem Veritatem excipere videbatur. Ita Lucianus Calumniã descripsit, quã antea Apelles depinxerat: vnde colligit, Calumniam nil aliud esse, quam

Inuidia.

falsam alicuius insimulationem, cui iudex fidem habeat, de eo confictam, qui absit, nec suam causam dicat: atque ab inuidia ut plurimum profectam: & ea ratione Apelles hanc ei præmittit. Inuidia autem est omnium animi pestium longe teterrima; nam non solum iis, quibus inuidetur, nocet, sed & iis, qui inuident. Itaque Silius Italicus libro XI r. eam inter môstra, quæ apud inferos sunt, numerat, ita eam breuiter describens;

Hinc angens utraque manu sua guttura Liur.

Et Horatius lib. I. Epistol. ad Lollium sic de ea dixit;

Inuidia Siculi non inuenere tyranni

Mains tormentum.

Quod optime ponit ob oculos quoddam poëmation, quod inter Virgilij opuscula numeratur. Id sic habet;

Liur tabificum malis venenum,

Intactis vorat osibus medullas,

Et totum bibit artubus cruorem.

Quid quisquis furit, inuiditque sorti,

Vt debet, sibi pœna semper ipse est.

Testatur gemitu graues dolores,

Suspirat, gemit, incutitque dentes,

Sudat frigidus, intuens quod odit:

Effundit mala lingua virus atrum:

Pallor terribilis genas colorat:

Infelix macies renudat ossa:

Non lux, non cibus est suauis illi,

Nec potus iuuat, aut sapor Lyæi:

Nec, si pocula Iuppiter propinet,

Atque hæc porrigat, & ministret Hebe,

Aut tradat Garmydes ipse nectar.

Non somnum capit, aut quiescit umquam,

Torquet viscera carnifex cruentus:

Vefanos tacite mouet furores,

Intentans animo faces Erinny,

Letalis Tityique vultur intus,

Qui semper lacerat, comestque mentem;

Viuut pectore sub dolente vulnus,

Quod Chironia nec manus leniret,

Nec Phæbus, sobolesve cara Phæbi.

Ovidius lib. 11. Metamorph. ei muliebrem formam tribuens, (quam Græci hominē effingunt, quandoquidem ὁ φθόνος *ma-* *stuli* sit generis) ita describit;

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto:

Nusquam recta acies: rigent rubigine dentes:

Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno:

Risus abest, nisi quem visi mouere dolores:

Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis;

Sed videt ingratos, intabescitque videndo:

Succensus hominum carpitque, & carpitur una,

Suppliciumque suum est.

Idem paullo ante eius domum, suis quasi coloribus exprimēs, eam dixerat, ibi residentem serpentum carnibus se pascere. Plutarchus longum sane opus conscripsit de Inuidia: & magnus ille Basilius in quadam de ea ad populum habita cōcio- ne, inter cætera dicit, Inuidos vulturibus esse persimiles; nam, sicut hi super arua læta, aut floridâ prata volitantes, numquam descendunt, nisi cadauer despectent, cuius putrescentes tan- tum partes, relictis incorruptis, decerpunt; ita inuidi in quouis numquam inspiciunt, aut conuiuent ad ea, quæ laudem merentur, illud solum animaduertentes, vnde ansam ad vitupe- randum qualemcumque captare possint: qualis etiam fuisse Momus scribitur, qui etiam inter Deos numerabatur, ac ab Hesiodo in Theogoni. Noctis ac Somni filius fuisse dicitur: nam nihil hic per se præstabat, sed tantum aliorum Deorum opera inspiciebat, quæ omnia libere reprehendebat. Quare AEsopus de eo scripsit, vt Aristoteles refert, illum bouis opifi- cium vituperasse, cum cornua potius in humeris, quam in ca- pite affigenda fuissent, vt validius ferire posset. Idem de ho- mine dicebat, vt Lucianus in Hermotimo narrat, Vulcanum vehementer errasse, quod non fenestratum hominis pectus fe- cisset, quo eius cogitatus plane viderentur. In Venere, vt dicit Philostratus, nihil reprehensione dignum deprehendit, nisi quod eius crepidæ, dum illa incederet, nimis streperent. Eius imago libro 1 v. Epigram. Græcorum describitur, tamquam hominis macilenti, extenuati, pallidi, ore hiantis, ad terram

Momus.

ſpectantis, quam is bacillo, quem manu tenet, percutit; id que ob eam fortaffe rationem, quod Dij apud antiquos Terræ filij dicebantur. Ab hoc Momo, qui eo ſunt ingenio, vt omnia, quæ ſibi non allubescant, vituperent, Momi ſunt dicti: quod in eis vitium fere ex inuidia oritur: quæ iuxta Euripidem, vt Ælianus refert, eſt perquam triftis, peruerſa, atque verecunda. Eam veteres ſub anguillæ ſymbolo innuebāt; hæc enim, vt idem Ælianus ſcribit, ſeorſim a cæteris piſcibus degit, nec vñquam eſt in eorum comitatu. Fraudem, quam Calumniæ comitem Apelles adiunxit, ita Dantes Algerius in ſuo inferno depingit;

Fraus.

*Tum Fraus Cocyti tantum caput extulit vndis,
Cætera membra latent, ſtluuio demerſa ſub imo.
Eſt illi vultus mollis, faciesque benigna,
Iuſtitiam redolet: ſanctos venerabere mores.
Sed partes, quas illa negat proferre ſub auras,
Horrenda viſu, ſetis, ſquamisque refertæ:
Serpentis formam referebant, omnia tetra.
Tot nodis corpus coniungitur, atque colores
Tot ſparſim fuſos oculis monſtrat, quot Arachne
Ipsa ſuas telas minime variauerat vñquam.*

*Deceptorū
ingenium.*

*Pinus pro
fraude.*

Hoc eo refertur, vt intelligamus, homines deceptores aſpectu quidem, & verbis benignitatem quamdam incredibilem, lenitatem, ac modeſtiam oſtētare; ſed re, ac operibus alia omnia potius eſſe: quod factis demum prodant. Itaque interdum pino Fraudem veteres innuerūt; hæc enim arbor, ſi altitudinem, rectitudinem, viroremque ſpectes, aſpectu eſt iucundiſſima; ſed ſi quis ſub eius vmbra dormiat, non paruum in valetudine damnum ſuſcipit; eique ſi appropinquet, cadentibus ex alto fructibus, ſi forte feriat, sæpe interficitur, aut certe magnopere læditur. Sed ad Fortunam tãdem aliquando reuertamur, quam Apelles cum ſedentem depinxiffet, interrogatus, cur id feciſſet; quia numquam ſtetit, reſpondit: vbi ambiguo verbo luſit; ſtare enim tam apud Græcos, quam apud Latinos non ſolum rectum eſſe, ſed & permanentem ſignificat. Acutum ſane reſponſum: Fortuna enim volubilis, ac inſtabilis dicitur: hanc eius mutabilitatem antiqui adumbrare volentes, eam, vt Euſe-

blius

buis in libris de præparatione Euangelica testatur, in pila sedentem effingebant, alias etiam addiderunt, quibus velocissime huc, illuc fertur. Itaque Horat, lib. 111. Od. xxi. ita de ea canit:

Fortuna sæuo leta negotio, &

Ludum insolentem ludere pertinax,

Transmutat incertos honores,

Nunc mihi, nunc alij benigna.

Laudo manentem: si celeres quatit

Pennas, resigno quæ dedit: & mea

Virtute me inuoluo, probamque

Pauperiem sine dote quero.

Cebes Thebanus in sua tabula Fortunam mulierem cæcam, amentem, lapidi rotundo pedibus insistentem depingit. Artemidorus Daldianus in libro Onocriticon Fortunam sedentem supra cylindrum aliquando, aliquando comptam, ornatamque, aliquando incomptam, sordidamque & cum gubernaculo describit. In numismatibus antiquis ita sæpe est expressa. Claudius Galenus in suasoria, Fortunæ, inquit, indicare nequitiam cum antiqui vellent, illam vel pingentes, vel fingentes, fœminæ specie formabant, gubernaculum illi attribuebã: tametsi fœminea leuitas satis erat; orbem pedibus supposuerunt etiam & cæcam; vt eius inconstantiam indicarent. Hoc eius ingenium optime Pacuius expressit illis versibus, quos citat Gallio, siue Cornificius, vel quisquis ille tãdem fuerit, qui Rhetoricam ad Herennium scripsit: carmina sunt huiusmodi:

Fortunam insanã esse, & cæcam, & brutam, perhibent Philosophi,
Saxoque instare globoso prædicant volubili.

Ideo quo saxum impulerit fors, eo cadere Fortunam autumant.

Cæcam ob eam rem iterant, quia nihil cernat, quo se applicet.

Insanam autem aiunt, quia atrox, incerta, instabilisque sit.

Brutam, quia dignum, atque indignum ne queat internoscere.

Exstat quoque in antiquis lapidibus caduceus exsculptus, in cuius vertice alatus pileus est, & vtrimque duo Cornua copix, caduceum ipsum complectentia: idque significat, eloquentiæ, & doctrinæ comitem esse Bonam Fortunam. Non defuerunt, qui dicerent, eam tantis viribus esse præditã, vt Virtus absque

*Bona Fortu
na.*

ea parum posset; quæ licet nos ad egregia facinora excitet, sed tamē nos voti compotes efficere nequeat, nisi Fortuna comes adfuerit: nam eam inter numina collocabant, quæ plurimum in humanas res virium haberet. Sed tamen, quemlibet suæ sibi fortunæ fabrum esse; bonæ, si bene iis, quæ se nobis offerunt, vti sciuerimus; malæ, si male eisdem vtemur; sapientes affirmât. Itaque Seneca ad Lucilium ita alicubi scribit; Nihil neque boni, neque mali dare potest Fortuna: valentior enim omni Fortuna est animus, qui in vtram partem res suas ducit, beatæ, mi-

feræque vitæ sibi caussa est. Quamobrem, cum deteriorem partem elegerimus, nihil Fortunæ eorum, quæ male ceciderint, sed omnia nequitix nostræ, ac imprudentiæ expensa ferre debemus. Idem veteres Occasionis imagine innuerunt: quam nonnulli eandem Fortunæ voluerunt: simillimæ certe inter se sunt, vt ex imaginibus intelligi potest. Occasionem ergo inter Deos fortasse retulerunt, vt ex eius imagine, diuinis honoribus affecta, ac sæpe ob oculos posita, admoneremur omnes, vt in cunctis temporum momenta captarem; res enim temporibus mutantur, effluunt, eumque, qui accipere, cum offerentur omiserit, maximo mœrore afficiunt. Eius imago erat huiusmodi; Mulier nuda pedibus, rotæ aut pilæ insisteat, longos capillos e fronte dependentes habens, cæterum occipitio recaluastra, pedibus alata, perpetuam comitem habens Pœnitentiam: nam ea nobis per imprudentiam e manibus elapsa, nihil nobis præter pœnitentiam relinquit. Huiusmodi legitur Occasionis effinxisse simulacrum Phidias: de quo Aufonij fertur sanequam elegans epigramma, e Græco conuersum. Latini eam vt Deam coluerunt, Græci vt Deum; καὶ γὰρ enim apud illos virilis est generis, quam Occasionē nos dicimus. Huic, Pausanias scribit, apud Eleos altare positum, atque eum ait ab Ione poëta filiorum Saturni natu minimum vocatum fuisse. De hoc in Florilegio Græcorum Epigrammatum Posidippi exstat scitissimum epigramma, ad cuius exemplar Aufonius suum conscripsit; ambo enim inter se mirifice consentiunt; nisi quod ille nouaculam in Cæri manibus collocat; & hic suæ Occasioni Pœnitentiam comitem adiungit. Callistratus etiam cum Posidippo de Cero Deo, & loco cōuenit; puerumque ipsum Deum facit, florentis ætatis, formosum, crinibus sparsis zephyro, & cætera denique ferme, quæ Posidippus. Vigilandum est igitur, ac manus paratæ habendæ, vt quæcumque Occasio tulerit, statim arripiamus; nam ea dicto citius auolat, ac posteriores capitibus partes glabras ostendit iis, qui in priores capillatas manus non iniecit: nam eam postea comprehendere non datur, cum pedes ad fugiendum alatos habeat. Eodem fere modo Scythæ suam Fortunam effinxerunt; nam vt Q. Curtius refert, eam sine pedibus, sed manibus alatis effecerunt; ea enim bona his præ-

Scytharum
Fortuna.

bet, at tanta cum celeritate, vt, vix manibus ad recipiendum porrectis, ea auolarit. Et quamuis interdum videatur Fortuna suas manus nostris iunxisse; tamen numquam pennas, quæ manibus sunt affixæ, comprehendi a nobis finit; nam sibi potestatem adimi non vult; quo minus, cum libuerit, a nobis effugere possit: quod quidem cito facit; etenim numquam stare loco potest, felicitatemque, quam tribuit, secum repente auferit. Itaque nonnulli eam vitream effecerunt, quemadmodum Alexander Neapolitanus refert; nam sicut vitrum, vel si leuissime

Fortuna vitrea.

collidatur, statim frangitur; ita Fortunæ dona, parua quapiam aduersitate exsistente, dilabuntur, ac euanescūt. Sed non propterea veteres illi credere desierunt, immo tantam ei se fidem habere præ se ferebant, vt secum semper eius simulacrum retinere vellent, præcipue vero Romani imperatores, qui in suis cubiculis auream Fortunam habebant, eam quoque secum in publicum efferētes. Itaque Spartianus scribit, Seuerum Imperatorem, cum morti appropinquasset, iussisse vt Fortunæ simulacrum in filiorum, quos duos relinquebat, cubiculis collocaretur, diuisis inter se diebus, quod diuisi inter se ex æquo imperij erat argumentum. Antoninus etiam Pius imperator, vt etiam Spartianus refert, morti vicinus Fortunæ simulacrum in Marci Antonini cubiculum trāsferendum curauit, quod translati quoque imperij signum erat. Pausanias narrat, apud Eleos fuisse Fortunæ templum, ac ligneum simulacrum, ingens sane, ac inauratum totum, manibus ac pedibus exceptis, quæ erant marmorea. Idem in Achaicis refert, Aegiræ fuisse Fortunæ simulacrum, vna manu cornu copiarū tenentis, altera Cupidinem complectentis: quod significat, amorem parum prosperos sortiri exitus, nisi pecuniæ ad rem amatam expugnandam suppetant. Nonnulli Fortunam depinxerunt, in mari, fluctibus agitato vela facientem, alij eandem in altissimæ cauitis, aut etiam prærupti montis culmine constituerunt, ita vt vel leuissimo flante vento, vertatur: non defuere qui eam in equum velocissimum imposuere, & currentem eam Fatum arcu intento insequens effinxerunt, Fortunæ instabilitatem, pernicitatemque significantes, eamque Fati vi semper agi, vbi enim est Fatum, ibi nullus est Fortunæ locus. Sed hæc sunt recentiorū inuenta. Fortunam Apuleius idem cum Iside numen vult esse, cum scilicet fingit sibi iam, ex Asini in humanā figurā reuerso, a Deæ sacerdote dictū, se iam in Fortunæ tutela esse, non exoculatæ illius, sed vidētis, & illius quæ suo lumine cæteros etiā Deos collustret. Sed dicere possumus eum de bona Fortuna intellexisse, sub cuius nomine Macrobius Lunā sumpsit, quæ per Isidem mōstratur, vt supra est dictum: Luna enim maximam vim habet in sublunaria hæc corpora, quæ variis Fortunæ casibus sunt obnoxia, quæque subinde mutantur. Si

Fortuna, cū imperatoribus.

Fortuna pro Luna capta.

ergo

ergo Lunam, ac Fortunam pro eodem numine sumpserimus, a quo omnium rerum ortus ac interitus dependeant, optimo iure Pausanias ex Pindaro vnam ex Parcarum numero, cæterisque plus virium eam habere affirmavit: licet magis videatur Parcæ cum Fato, quã cum Fortuna conuenire; id enim fixum, immutabileque habetur, sicut & hæ sunt stabiles, cum hominum vitam e suis illis colis ducētes, vnicuique statum vitæ terminum assignant. Sed hæc extra rem videantur. De Bono igitur Euētū dicamus, cuius simulacrum Romæ in Capitolio vna

Bonæ Eū
1111.

cum

cum Bona Fortuna positum erat. eius effigies, vt Plinius lib. xxxv. meminit, erat adolescentis, dextera pateram, sinistra spicam, ac papauer tenentis. Fortunæ etiam Favor adiungi potest, qui a veteribus etiam Deus est habitus; nam hic ab illa plerumque oriri videtur; licet a pulcritudine sæpe nascatur, interdumque a virtute: sed & omnia, quibus grati hominibus reddimur, nobis fauorem quoque conciliant. Hic sæpe nos fastu tumidos efficit: nam quo magis prospera vtimur Fortuna, eo magis solemus superbire, cæterosque despiciatui habere: sed si rerum fiat conuersio, tunc superbix pœnas luimus; sicut enim alios contempsimus, in felicitate existentes, ita & contemnimur ipsi, cum ad miseriam deuenerimus. Itaque ne nimum quis huic leuissimo, ac maxime lubrico favori fidat; quãdoquidem statim euanescit, quemadmodum ex eius imagine discere possumus, qua iuuenem alatum referebat; aut, quod, rebus prosperis affluentibus, tantum se in sublime extollat, vt humilia spectare dedignetur: atque eandem ob causam cæcus est effectus; homines enim ad magnos honores euecti, aliorum vel vultum ipsum intueri non sustinent: aut, quod nobiscum non diu permanet, sed statim diffugit; atque ideo pedibus rotæ insistebat: quandoquidem is Fortunam imitetur, & quo tandem illa se conuertit, eodem etiam is concurrat. Idem vultu timiditatem quamdam præ se fert, nam semper ad altiora contendit, ab Adulatione impulsus quæ ei perpetuo comes adest: pone eum sequitur Inuidia, sed tardis gressibus, quæ semper obtortis oculis alienam felicitatem intuetur. Sed ea, si vere est beata, inuidiam nõ reformidat. Felicitatem veteres etiam tanquam Deam coluerunt; hanc Græci Macariam appellarunt; quæ iuxta Euripidem in Tragœdia, quæ Heraclides inscribitur, Herculis filia fuit; ea, cum oraculum redditum fuisset, Athenienses victoriam habituros, si ex Herculis liberis aliquis sponte mortem oppeteret, id audiens, se ipsam iugulauit; qua ex re & victoria Atheniensibus, & diuinitas ipsi Macariæ est comparata. Felicitatis imago in Iuliæ Mãmæ Aug. numismate quodam ternitur, ita expressa; est scemina, in folio sedens, dextera caduceum, sinistra grande cornu copix tenens; ille ad virtutem, hoc ad diuitias referri potest; perinde atque nec virtus, nec diuitiæ

*Favor.**Macaria.*

per se seorsim hominem reddere felicem queant; quæ fuit Aristotelis opinio: nam quæ tandem felicitas studiosi esse poterit, qui tanta paupertate prematur, vt maximam penuriã omnium rerum patiatur? contra vero qui omnis virtutis est expers, opibus licet circumfluat, numquam felicitis nomen per me obtinuerit, immo eum infelicissimum non dubitauero appellare cum ab iis sit penitus destitutus, quæ sunt hominĩ propria. Ill ergo, ex Aristotelis sententia, cui Felicitatis imago consentit, felices dici poterunt, qui & studiosi sint, & diuites. Cebes Thebanus in Tabula hoc modo Felicitatem descripsit; in eminenti quopriã arcis vestibulo ea in folio sedet, liberali ornata compta, sed non accurate, & florentissimo sermo coronata; ad quam omnes quidem aspirant, sed ij tantum perueniunt, qui Virtutem ducem sequuti, cætera omnia post se dimiserint: is nãque in illa fuit sententia, vt cum multis aliis diceret, virtutem solam se ipsa, etiam aliis omnibus præsiidiis destitutam, ad bene, beateque viuendum esse contentam. In cuius sententiam nobis est pedibus discedendum, si christiane loqui volumus, de ea felicitate non intelligentes, quam vulgus appetit (ea autem non est Felicitas, licet esse videatur) sed qua animi corpore hoc mortali exsuti, in cælestibus illis sedibus perfruuntur. Ad quam illi peruenient, qui diuino lumine collustrati, huius vitæ iter si de viua comite incedent, quæ per caritatem est actiuosa.

C V P I D O.

OMNIVM animi perturbationum nulla equidem vehementior, aut perniciosior est amore, quem Græci *ἔρως* dicunt. Itaque nihil mirum, si veteres, apud quos nullus non animi morbus, aut vitium numinis loco habebatur, Amorem Deum, & magnum illum quidem coluerint, cupiditatis turpitudini Diuinitatis nomen obtendentes. Itaque varie eum expresserunt, prout varie in animis nostris vires suas exserit. Eius autem imagines ita omnibus sunt notæ, vt quisque per se absque doctore (ita sumus fere ad hoc vitium procliuus) si puerum depictum viderit, oculos fascia impeditos habentem, arcum tenentem, ex cuiusque humeris pharetra dependeat, Amorem eum libe

libere affirmare aufit. Sed tamen non omnes æque rationem cur ita pingatur, reddere possunt. Id vero præcipue nos hoc in opere studemus, vt non solum vñdecumque possumus, Deorum imagines in medium producamus, sed & rationes ex probatissimis quibusque afferamus. Quamquam vero Cupido proprie animi cupiditati, qua ad res venereas ferimur, a veteribus præponitur; non defuerunt tamen qui forte ad flagitium aliqua honesti specie decorandum, geminos Cupidines excogitarunt, quales sunt Platonici, qui hoc colore fœdissimos puerorum amores, quos, si Deo placet, gradus ad diuinam contemplationem faciunt, honestissimos reddiderunt: quo quid absurdius potest excogitari? Platonici ergo geminam Venerem, geminorum Cupidinum matrem præclaro scilicet commento confinxerunt, cælestem alterum, ex qua diuinus ille Amor exiit, quo dicunt, animos nostros ad diuinarum rerum contemplationem inflammari: hunc in cælo habitare illi affirmât, quod & Philostratus cõfirmat, eum vnũ esse scribens, in cæloque degentem, vbi cælestia administrat: hũc vult esse purũ petitus, atque sincerum. Itaque eum iuuenili corpore, lucido, ac maxime pulcro effingebant: eidem alas adiunxerunt, quibus minorum nostrorum, quos hic ardor incendat, ad cælum vocatus innueretur, diuinas illas mentes, ab omni materiæ labe secretas, imitantium, quæ pro se quæque ad diuinam pulcritudinem contemplandam sese extollũt; quæ in altissima cæli parte residens, suos radios quoquouersus emittit, quibus vehementes sui amores in omnibus excitet ad se amandum, atque omni cupiditate expetendum: hæ sunt acutissimæ illæ sagittæ, quas Cupido hic iuxta horum sententiam, iaculatur. Addunt, amoris diuini puritatem, pellucido huius corpore, si quis id recipere velit repræsentari; alis, quarum est munus, grauia per corpora, ac humi sidentia, in sublime attollere, eiusdem vis exprimi, quibus mentes nostræ ad diuina illa contemplanda euehuntur. Sagittas dicitant, ad diuinę lucis radios, quibus multipliciter feriamur, posse referri; vt his excitati, ad eã, mentem, animumque conuertamus, eiusque pulcritudine mirabimur capti, humana omnia, ac terrena vsque à deo contemnamus, vt non nisi iis tamquam gradibus ad cælum vtamur. Id

*Veneres, &
Cupidines
geminii.*

*Cupidinis
sagittæ.*

*Cupidinis
alæ.*

*Cupidinis
sagittæ.*

visus est velle dicere Franciscus Petrarca in quodam poematio, in quo Cupidinem, a se in ius vocatum, ita suam causam dicentem inducit;

Quodque magis cunctis miraberis; utimur alis,

Vos quibus ad calum contenditis, hisce creatis

Vtentes gradibus, quæ si quis penderit æquis

Momentis, homines recta ad sublimia tollunt.

Sed vehementer timeo, ut ex tam lubrico loco eudadant, qui, præclaris his auctoribus vtentes, in turpissimi amoris mulieribus, aut longe fœdioris, puerilis cæno se infingentes, faustis aurbus sperare audeant, se indidem alis sumptis, ad altissimam cæli partem euolatuos. Iidem tamquam extremam manum ad hunc a se excogitatum cælestem Cupidinem exornādum addunt, eum Soli similem esse, qui per vniuersum mundum radios suos didat, & si forte in leuia, ac lucida corpora incurrat, radios ex eis elicitos ad sese reflectat: itēque sicut Sol quodcūque sua luce afficit, calefacit etiam; ita & Amor, quorum in pectoribus se inseruerit, eos magnis ardoribus erga cælestia (quod illis faustum sit) mirifice incēdit: ad quod innuendum, iactitant, Cupidinem, accensam habentē facem effingi solere: utque res ad amussim quadret, iubēt, hic in Amoris face quod lucet tantum, quodque oculos oblectat, nos considerare, eius rei cogitatione omissa, quæ comburat, lædatque corpora, quibus appropinquet: qua ex parte cum terreno Cupidine consentit, qui nullam vniquam sinceram voluptatem præbet, quæ sit ab omni mœrore libera; sed ita ea inter se commiscet, ut in face splendor qui oblectat; & flamma, quæ torquet, iuncta mutuo sunt. Ita Plutarchus sensit, quemadmodum a Stobæo citatur in capite de eo, quod Amor non sit iudicium. vbi quærit; quamobrem Cupidinem facem gestare, poetæ tradāt, & sculptores effingant: respondetque, quoniam, quod ignis splendidum est, suauissimum; quod vero adustiuum, molestissimum. Quod ille a Platone est mutuatus, qui in Timæo scribit, Amorem in nobis ex voluptate, & dolore esse permistum: qui quidem Amor ex Vulcano, ac altera Venere, quam vulgarem, mundanam, terrenamque Plato appellat, ortum traxit, terrenus & ipse, vulgaris, lasciuusque, ut de eo poetæ fabulantur.

Itaque

Itaque Seneca in Octauia ita eum suis quasi coloribus pinxit;
Volucrem esse Amorem fingit, immitem Deum,
Mortalis error, armat & telis manus,
Arcusque sacros instruit seua face,
Genitumque credit Venere, Vulcano satum.
Vis magna mentis, blandus atque animi calor
Amor est, iuuenta gignitur, luxu, otio
Nutritur inter leta Fortuna bona.
Quam si fouere, atque alere desistas, cadit,
Brenique vires perdit, extinctus suas.

Gemini ergo sunt Amores; bifariam enim amamus; recte quidem, cum scilicet erga honesta afficimur animo; turpiter, cum turpia appetimus: qui Amor turpis, atque inhonestus dicitur, sicut ille honestus, atque laudabilis habetur. Sunt qui velint duorum Veneris filiorum, vnum esse, appellarique Amorem, qui nos erga aliquid inflammat; alterum vocari Anterota, id est, Amori contrarium, quod per eum nos ab aliquo vehementer abhorreamus. Sed toto cælo aberrant, qui sunt in ea sententia: nam Anterotis vis non in eo est posita, ut nos amore penitus exuat, sed quod de eis poenas sumat, qui amati, non redamant. Quod ex Pausania, ac Suida patet, qui causam turpissimam illam quidem referunt, cur Athenienses statuam, atque aram Anteroti posuerint. Statua erat huiusmodi; puer nudus, ac formosus visebatur, in vlnis geminos generosos gallos, & se in caput impellentes habens. Anteros ergo non Amoris abolitor, sed potius mutuus amor erat: quod Porphyrius confirmat, sic alicubi dicens; Cum Cupido infans parum coalesceret, Venus Themis Deam cōsultuit, quæ Veneri responsum tulit, Cupidini Anterota necessarium esse, qui rependat vices, & mutuam vicissim dent operam. Cui Venus acquiescens, Anterota genuit; quo vixdum nato, Cupido adolescere cœpit, & alas, pennasque explicare; quin, quoties præsens Anteros adesser, Cupido formosior, & procerior; absente illo, contra accidere videbatur. Amor ergo tum augetur, cum erga eum est, qui & ipse quoque amet. Apud Eleos duo puerorum simulacra visebantur, quorum alter erat Cupido, qui palmæ ramum in manibus habebat; alter erat Anteros, qui ramum illum ab eius

*Anterotis
statua.*

manibus extorquere summa vi nitebatur; sed suam operam lu-
debat: hoc veteres illi, veræ religionis expertes, innuebāt, eum,
qui redamat, summo studio conari debere, vt in amore supe-
ret, vel certe æquet eum, qui prior prouocarit. Magnum Cice-
ro, quemadmodum Lactantius lib. 1. refert, audaxque consi-
lium suscepisse Græciam dicit, quod Cupidinem, & Amorum
simulacra in gymnasijs cōsecrassent: adulatus est videlicet Ar-
tico, & irrisit hominem familiarem: non enim illud magnum,
aut omnino consilium dicendum fuit, sed impudicorum ho-

minum perdita, & deplorata nequitia, qui liberos suos, quos erudire ad honesta deberent, prostituerunt libidini iuuetutis. Cui incommodo forte Romani vt obuiam irent, non Cupidinem solum in gymnasiis, sed eum medium inter Mercurium, & Herculem collocabant; vt significarent, eum cum virtute, ac ratione debere esse cōiunctum. Athenæus scribit, antiquos philosophos sensisse Amorem (si quis id facile admiserit) esse admodum grauem Deum, & ab omni turpitudine alienum, vt vel ex eo intelligi potest, quod eum cum Mercurio, & Hercule copularint, quorum ille eloquentiæ, hic fortitudini præest, ex quarū virtutum societate, amicitia, atque amor existat, necesse est. Apud antiquos erat etiam Amor Lethæus nuncupatus, quo amor pristinus ponebatur, atque obliuioni tradebatur. Huius statua in Veneris Erycinæ tēplo visebatur: is autem ardentes faces in profluentem aquam inclinabat, ibique extinguebat: de hoc Ouidius meminit, refertque, ad id templum omnes amantes confluisse, qui amatarum rerum memoriam deponere cupiebant. Sed in Græcia morbo huic facilius consulebatur; nā si quis corpus in Senelo flumine abluisset, quod non longe aberat Patris, confestim eos amores obliuioni tradebat, quorum sibi memoriam voluissent ex animo deleri. Sed Pausanias in Achaicis fabulam eam arbitratur. Plinius de quodam fonte scribit, qui apud Cyzicenos Fons Cupidinis dicebatur, ex quo quicumque gustasset, amores pristinos ponebat. Cupido si ea est animi cupiditas, qua animus noster in aliquid fertur, non simplex, neque duplex is fuerit, sed multiplex, vt Poetæ statuūt, qui suis fabulis animi nostri vires, variosque affectus exprimunt. Amores ergo Poetæ multos, eosque pueros, pulcellos, alatosque finxerunt; quorum aliis in manus faces, aliis sagittas, aliis laqueos, aliis alia tradebant: quemadmodum Propertius lib. 11. Eleg. xxix. facit, ita scribens;

Hesternæ, mea lux, cum potus nocte vagarer,

Nec me seruorum duceret vlla manus.

Obuia nescio quot pueri mihi turba minuta

Venerat (hos vetuit me numerare timor)

Quorum alij faculas, alij retinere sagittas,

Pars etiam visa est, vincla parare mihi.

*Cupido cū
Mercurio,
& Hercule.*

*Amor Le
thæus.*

*Multiplices
Cupidines.*

Sed nudi fuerant: quorum lascivior vnus,

Arripite hunc, inquit, nam bene nostis eum.

Philostratus etiam in Imaginibus Amores multiplices facit; ac eos Nympharum dicit esse filios, quod Claudianus in Pannegyrice nuptiarum Honorij, & Mariæ confirmat. Eos autem elegantissime sic describit; Est ibi hortus, vbi sunt plantarum ordines, in rectum incedentes, per quorū medium ambulandi facultas datur: mollis autem herba curriculos obtinet, & strati instar iacentibus sit: a summis autem ramis mala aurea, rufaque, ac lucida ad se excolenda vniuersum Cupidinum examen attrahūt. Eorum pharetræ inauratæ, atque aureæ, & quæ in ipsis sunt sagittæ: horū autem vniuersus nudus est grex, leuesque peruolant, cum malis ea suspenderit. Vario autem colore distinctæ vestes in herba iacent, quarum innumeri sunt flores. Neque coronati sunt capita, vtpote coma ipsis sufficiente: pennæ carulæ, ac phœnicæ, & nonnullis aureæ; tantum non ipsum aëra quodam percutiunt concentu. Quattuor formosissimi a ceteris secesserunt, quorum duo mala sibi mutuo mittunt; alteri duo mutuis se sagittis petunt: nec vultibus insunt minæ, sed pectora inuicem præbent, vt illic saltem tela in hæreant. Hæc sunt Amoris mutui argumenta; nam qui pomo ludunt, amoris initium faciunt: vnde hic quidem osculatus, iacit malum: hic vero supinis illud manibus excipit, indicans, se osculaturum, ac remissurum, si ceperit. Hinc fortasse Suidas illud mutuatus est, pomum scilicet alicui iacere, ad id referri, vt eum ad amandum prouocet. Itaque Virgilius in tertia Ecloga ita quemdam pastorem dicentem inducit;

Malo me Galatea petit, lasciuia puella,

Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.

Duo, qui sagittis se petunt, amorē coeptum confirmant, perinde atque eum ad cor deriuent. Hi igitur ludunt, vt amare incipiant; hi vero, ne desinant, iaculantur. Ex altera parte lepus sub malis sedet, poma in terram cadentia edens, ac multa semesa relinquens: hunc venantur hi, & perterrefaciunt; hic quidem manuum plausu; hic vero clamitans; alius chlamydem concutiens; & hi quidem superuolant, feræ inclamantes; hi vero pedites ipsam per vestigia insequuntur; hic autem vt se ipsum immissurus

immissurus irruit, fera alio conuersa est; at hic leporis cruri insidiatur; huius vero e manibus lapsus est. Itaque rident, & ceciderunt; hic quidem in latus, hic vero pronus, hi supini; omnes errorem vario indicantes habitu: nullus autem sagittas in eum mittit; sed viuum capere conantur, Veneri suauissimam hostiam. Nam de lepore dicitur, eum multæ participem esse veneris: fama est enim, foeminae quidem lactare quæ peperit, & in eodem lacte rursus parere, ac superfœtare, & nullum in ipsa vacare a partu tempus: quod & Plinius cõfirmat; dicitque inter eos nullam esse sexus differentiam, sed omnes vtramque virtutē, masculi scilicet, & foemellæ possidere. Idem lib. xxix. scribit, Vulgus gratiam corpori, in septem dies lepore sumpto in cibus, conciliari arbitrari, friuolo quidem iocoscui tamen aliqua debeat inesse causa in tanta persuasione. Huc pertinet Martialis lusus in Gelliam, qui lib. v. habetur, sicque habet;

*Leporis cõ
Veneri con-
suetudina.*

Si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis,

Formosus septem, Marce, diebus eris.

Si non derides, si verum, lux mea narras,

Edisti numquam, Gellia, tu leporem.

Lampridius scribit, poetam quemdam in Alexandrum Senerum, quod quotidie vesceretur leporina, ita lussisse;

Pulcrum quod vides esse nostrum regem,

Quem Syrum sua detulit præpago:

Venatus facit, & lepus comesus,

Ex quo continuum capit leporem.

Sequitur Philostratus; Inepti autem amatores amatoriu quoddam lenocinium in lepore esse existimauerunt, violenta quadam arte suas aucupantes delicias: hoc autem scelestis hominibus relinquatur, minimeque vt redamentur, dignis. Hæc est elegatissima Amorū descriptio ex Philostrato; quã huc attulimus, vt sciremus, Amores esse multos, omnesq; puellos, nudos, crispa, flauaque coma, versicoloribus alis, interdum facem accensam gestantes, interdum sine face se ostendētes; arcu etiam aliquando, pharetra, & sagittis armatos, quandoque suis armis exsutos. Itaque Silius Italicus lib. v. i. describens Amores, qui Venerem sunt comitati, cum ad Paridis iudicium est profecta, ita eos expressit;

*Tum matris currus niueos agitabat olores
Tempora sollicitus litis seruasse Cupido.*

Paruulus ex humero coritus, & aureus arcus

Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem,

Monstrabat grauidam telis se ferre pharetram.

Ast alius niuea comebat, fronte capillos

Purpureos, alius vestis religabat amictus.

Apuleius, cum Venerem in scenam, Amoribus comitatam inducit, eos pueros candidissimos dicit, qui cælitus descendunt, aut ex mari emergunt, alas in humeris, sagittas ad latus, faces in manibus habentes: alibique scribit, Amorum populum Venerem comitari; sunt enim infinitæ hominum cupiditates; ea que amantur, quæ cupiuntur; nam vix quisquam id perpendit, recte ne an male amorem suum alicubi collocet, id vnum spectans, vt suam libidinem exsatiat, quamuis ratio ipsa repugnet; quam amor susque deque ducit, cum se fœdis voluptatibus mancipauit. Itaque is nos in sua potestate detinere dicitur: id vero laqueis innuitur, qui Amori tribuuntur. Verum ne amplius de Amore multiplici, at de vnico tantum loquamur. Plato in Symposio Agathonem Amorem laudantem, eiusque naturam explicantem inducens, ita dicit, Amor est omnium pulcherrimus; nam cunctorum Deorum est maxime iuuenis. quod vel ex eo maxime patet, quod is semper a senio refugiat, etsi illud ipsum per se est velocissimum, citiusque accedit, quam esset opus: id Amor naturali quodam odio prosequitur, & profusus auersatur; iuuenibus vero semper se miscet, & cum iis versatur; nam veteri fertur prouerbio, simile simili semper hære. Igitur iuuenis est, & præterea mollis, ac tener: id eo pacto comprobari potest: quo Homerus Aem, id est, Calamitatem Deam esse ait, & quidem teneram; illius enim pedes ait esse teneros; rationem vero subiungit, quod scilicet illis numquam solum tagat, sed hominum ceruices calcet: ita de Amore dicere possumus, eum esse mollem, ac tenerum; quod non per solum, neque saxa, neque quidpiam, quod sit durum, incedat, sed tantum mollissimis quibusque insistat, ibique perpetuo degat; huiusmodi sunt hominum animi, neque tamen omnes; nam, si durum offenderit animi habitum, discedit, sin mollem, ibi domicili-

Amoris laquei.

Amor omnium Deorum maxime iuuenis.

Amor tener, & mollis.

Ate.

cilium suum collocat. Quinetiam aquæ instar, liquidus est, & lubricus; non enim vndique omnem animum complecti posset, & clam influere, aut effluere, si durus esset, ac rigidus. Congruentis autem, & humidæ formæ magnum argumentum esse potest decora, & cōsentanea partium cōstitutio; qua Amor ex omnibus rebus haud dubie vnus præditus est: nam deformitas, & amor sempiterno quodam bello inter se decertant. Quod vero hic Deus in floribus vitam agit, significat coloris pulcritudinem: in eo enim, quod floribus caret, vel desloruit, siue corpus, siue animus, siue quiduis aliud sit, Amor ipse non infidet: vbi vero floridus, & odorifer est locus, ibi & confidit, & permanet. De huius Dei pulcritudine permulta insuper afferri possent; sed Plato hic finem de ea dicendi facit; ex cuius verbis id concludamus licet, Amorem esse iuuenem, tenerum, mollem, delicatum, corpore optime coagmentato, ac colore præstantissimo præditum. Subtilius eum Apuleius in fabula Psyche descripsit, cum narrat, eam contra suum præceptum ad lucernam Amorem cōtemplatam esse; vbi eum vidit cæsariem auream habentem, mollemque ex ambrosia, qua conspersa erat; inspexit eius ceruicem candidissimam, genas purpureas, crines crispas, ac multipliciter intortos, qui partim per humeros vagabatur, partim faciem inumbrabant: quique etiam tantum ex se splendoris emittebant, vt lucernæ lumen apparere non sinerent: eius humeris duæ alæ inhærebant, recenti rore madefactæ, cuius plumæ quâuis loco non mouerentur, tamen veluti leui vento agitæ leniter commouebantur. Totum denique eius corpus erat ita elegans, ac lucidum, vt Venerem pœnitere non posset, eum peperisse. Is arcum, pharetram, ac sagittas humi prope lectū deposuerat. Ei Apuleius nequâquam oculos fascia velat; vel quod tunc opus nō esset, cum eum dormientem fingat; vel quod in eorum sententiam abeat, qui putant, illum minime cæcū esse, inter quos est etiam Franciscus Petrarca, qui eum se vidisse scribit;

Non oculis captum, Phæretra sed enim, atque sagittis

Armatum, nudumque (rubor ni præbet amictus)

Alatum puerum, non p̄ctum, at viuere credas.

Moschus quinetiam poëta Græcus ei lucidos oculos tribuit,

*Amor inter
flores.*

cum fingit cum errantem a matre Venere inquiri. Eius poema quod Amor fugitiuus inscribitur elegantissimum, ab Angelo Politiano in Latinum conuersum, visum est hic adscribere; est autem eiusmodi:

*CV M Venus intento natum clamore vocaret,
 Si quisquam in triujs errantem vidit Amorem;
 Hic fugitiuus, ait, meus est: pretium feret in dex.
 Insignis puer est: totam hanc cognosce figuram:
 Corpore non niueus, verum ignem imitatur: ocelli
 Acres, flammeoli; mala mens, suauissima verba;
 Quod loquitur, non sentit idem: vox mellea, sed cum
 Ira inflammatur, tum mens illi effera: fallax;
 Frandator, mendax; ludit crudele puellus.
 Crispulus est illi vertex, faciesque proterua:
 Exiguæque manus, procul autem spicula torquet:
 Torquet in umbriferumque Acheronta, & regna silentium:
 Membra quidem nudus, mentem velatus, auisque
 More citans pennas, nunchos, nunc aduolat illos,
 Sæpe viri pressans præcordia, sæpe puella.
 Arcum habet exiguum, super arcu imposta sagitta est:
 Parua sagitta quidem, sed calum fertur adusque;
 Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo:
 Sunt & amari intus calami, quibus ille proteruus
 Me quoque sæpe ferit matrem: sunt omnia sæua
 Omnia, seque ipsum multo quoque seuius angit:
 Paruula fax olli, sed & ipsum Hyperiona vincit.
 Verbere, si prendes, age: ne miserare puellum:
 Si flentem aspicias, ne mox fallare caueto:
 Sin arridebit, magis attrahere: & oscula si fors
 Ferre volet, fugito: sunt oscula noxia, in ipsis
 Suntque venena labris. Si fors ita dixerit, Heus tu
 Accipe; nempe tibi cuncta hæc mea largior arma:
 Nequidquam attigeris fallacia munera Amoris:
 Omnia namque igni sunt infecta illius arma.*

Hæc Amoris imago, mirifice eius vires, atque effectus adumbrat. Itaque non iniuria is coloris rufi ac pene ignei ibi describitur. Vnde fortasse Franciscus Petrarca in Amoris triumpho
 exem

exemplar est mutuatus, cum cum supra ignitum currum im-
posuit, ita dicens;

Igneus est illi currus, qui nudus, & infans

Apparet, plenam telis fert ille pharetram

Ex humeris, arcumque manu idem in praelia gestat.

Quod ardentis amantium cupiditatis est argumentum, quæ
cum spe rei amatæ obtinendæ coniuncta, magis semper ac-
cenditur; vt Alexander Aphrodiseus quodam in problema-
te testatur, vbi quærit, Cur amantium partes extremæ modo
frigidæ sint, modo calidæ; ad quam dubitationem respondet;
eius vicissitudinis causam esse spem, atque timorē. cum enim
cor sedes, fonsque vitæ existat, ex quo in reliquum corpus spi-
ritus deriuent, qui ei robur, vigoremque suppeditent, cum id
aliquo dolore opprimitur, non solum nullas potest ex se in alie-
na loca suppetias emittere, sed etiã antea emissas ad sese reuo-
cat, vt inde magis ad consistendum cum dolore illo corrobore-
retur. Atqui amantes maxime omnium dolent, cum vident se
spe omni rei amatæ potiendæ exclusos. Itaque minime mirum
videri debeat, si extremæ eorum partes interdum frigeant. Eæ-
dem calefcunt quandoque, cum scilicet amans in spem venit
fore vt tandem aliquando re cupita fruatur: cor enim præ lati-
tia quodammodo dilatatur, & ad cæteras corporis partes con-
cepti gaudij nuncia emittit: hi sunt viuidi quidam spiritus, qui
corpus vniuersum calfaciant, eique ruborem quemdam indu-
cant. Sed alij existimant potius a verecundia ruborem hunc
oriri, perinde atque animus sibi conscius, se, cum corporis vo-
luptatibus dat operam, ab honestate recessisse, latere studeat.
Itaque velati velo rubore eam partem obtendat, quæ præci-
pue est verecundiæ sedes. Cæteræ Cupidinis partes, eiusque
arma a Seruio in I. Æneid. exponuntur, is ita dicit, quia turpitu-
dinis est stulta cupiditas, puer pingitur, itē quia imperfectus
est in amantibus sermo, sicut in puero: quod etiam Virgilius in
I V. Æneidos in Didone ostendit, dicens,

Incipit effari, mediaque in voce resistit.

Alatus autem ideo est, quia nihil amantibus leuius, nihil mu-
tabilius inuenitur, vt apud Virgilium in ipsa Didone probatur,
quæ paullo post eum quem tantopere amauerat, capitali odio

*Ruber in a-
mantibus
cur.*

infectatur. Et Terent. in Eunucho id ita expressit,

In amore hæc omnia insunt vitia, iniuria,

Suspiciones, inimicitia, inducia:

Bellum, pax rursus.

Iraque Franciscus Petrarca postquam varios alicubi affectus amatorios longa oratione est prosequutus, ita concludit,

Summa sit, inconstans nimium est (heu) vita in amante;

Est audax, eadem magni est & plena timoris.

Paullum dulcis habet, multum commiscet amari.

Sagittas vero idcirco gestare dicitur, aut, quia & ipse, vt illæ incertæ, velocisque sunt, neque semper feriunt quo destinantur quemadmodum de amantibus diximus, qui cito sententiam mutant, neque semper eo perueniunt, quo aspirant: aut quod sicut illæ sunt acutæ, ita conscientia vellicatio post patrata flagitia amatoria, animum fodiat, qui post factum; tandem aliquando se perperam gessisse aduertit: aut etiam Amoris sagittæ eius in nos celerem aduentum innuunt, nam sæpe vel primo aspectu sine vilo animi sensu homines rei visæ pulcritudine mirifice incenduntur: quo is spectasse videtur qui Cupidini in manus fulmen tradidit, prout in Curia Octauia visebatur, cuius rei, vt scribit Plinius, auctor ignorabatur: sed id affirmabatur, Alcibiadem fuisse principem forma in ea ætate, in cuius clypeo ita erat pictus, perinde atque, sicut Iouis, Deorum principis proprium est fulmen, ita is pulcritudine longe cæteris mortalibus antecelleret. Sed illud fortasse dici possit, visum esse, Amori non satis esse, ad eius vires exprimendas, facem præbere, sed potius fulmen tribuendum, quandoquidem hoc non solum ea comburat, quæ facile ignem concipiunt, sed illa quoque statim incendat, quæ difficile ab igne corripunt, omnia etiam perrupat, diffingat, cõminuatque quæ offenderit, quamuis ea sint durissima, idem quaqua mirabili quadam celeritate peruadat: quæ omnia mirifice in Amoris vires quadrare videntur: quod optime a Propertio quadam in Elegia lib. I. sic describitur,

Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,

Nonne putas miras hunc habuisse manus?

Hic primum vidit sine sensu viuere amantes,

*Et leuibus curis magna perire bona.
 Idem non frustra ventosas addidit alas,
 Fecit & humano corde volare Deum:
 Scilicet alterna quoniam iactamur in vnda,
 Nostraque non vllis permanet aura locis.
 Et merito hamatis manus est armata sagittis,
 Et pharetra ex humero Gnosia utroque iacet:
 Ante ferit quoniam, tuti quam cernimus hostem,
 Nec quisquam ex illo vulnere sanus abit.*

*Cupido cū
Fortuna.*

In templo etiam Æsculapij fuisse Cupidinis simulacrum, Pausanias in Corinth. refert, Pausiæ opus, vbi Cupido, abiecto arcu, & sagittis, lyram tenebat. Idem in Achaicis scribit se Ægira in quadam ædicula Cupidinem prope Fortunam astantem vidisse: quod eo spectat, vt intelligamus hanc in amatoriiis rebus plurimum posse: licet & ille magnas vires habere, per nostram fœcordiam, vulgo existimetur. Has immensas, vt aiunt, Amoris vires adumbrasse volunt Acusilaum, qui, vt Plinius lib. xxxvi. refert, marmoreâ lænâ effinxit, aligerosque cum ea ludentes Cupidines, quorū alij religatam tenerent, alij e cornu cogerēt bibere, alij calciarent soccis; omnes ex vno lapide. Omnium animantium sine controuersia leo est ferocissimus: sed inter eos fœmina masculo efferatis moribus longe præstat; hæc tamen Amoris viribus cedere dicitur. Cum igitur stulta hominum opinione sit Amor adeo potens; hinc illud iactatum est;

Omnia vincit Amor.

ideoque poetę callidi mendaciorum artifices, sunt fabulati, ab Amore Panem deuictum esse, qui prior eum prouocauerat: quod si ad res naturales trahere volumus, significare potest, rerum naturam, quam Pan suo nomine representat, cum ab initio operari inœcepit, statim etiam suis operibus esse delectatam. Ea igitur huiusmodi delectatione capta, Amorem quodammodo prouocauit; qui illam suis viribus ita sibi subiecit, vt nihil illa absque eo vniquam audeat moliri. Hinc elementorum inter se discors cœcordia existit, quæ mirabili quodam consensu ad rerum omnium coagmentationem coeunt. Platonici quoque in ea sunt sententia, vt putent, animos nostros e cælo in mortalia hæc corpora delabi, cum Amore quopiam erga ea teneantur; eosdemque his vinculis exsutos, ad cælum conscendere, cum terrenorum amore vacui, totos se ad cælestia amanda conuertunt. Quidam etiam asseruerunt, duas in cælo ianuas esse, per quarum vnâ animi e superioribus ad inferiora descenderent, per alteram e contra ab his ad illa conscenderent; hanc Deorum, illam hominum dixerunt: amborum ianuarum clauis penes Amorem esse Orpheus volebat, ita vt absque eius arbitrio nemini transitus ex vno in alterum locum daretur. Quare non absurde Amor, geminas in mani-

bus

bus clauēs habens depingi posset. Sed non ita semper poeta
 Amōre omnium domitorem prædicarunt, quin interdum &
 ipsum victum inducāt, quemadmodum Aufonius in quodam
 elegantissimo poemate fingit, eum in myrto, tamquam in pa-
 tibulo quondam suspensum, suorum facinorum abunde pœ-
 nas dedisse. Id ob eius mirabilem quemdam leporem vilius
 est huc adscribere. Est autem huiusmodi;

*Aeris in campis, memorat quos Musa Maronis,
 Myrteus amentes ubi lucus opacat amantes:
 Orgia ducebant Heroïdes, & sua quæque,
 Vt quondam occiderant, lethi argumenta gerebant,
 Errantes silua in magna, & sub luce maligna,
 Inter arundineaſque comas, grauidumque papauer,
 Et tacitos sine labe lacus, sine murmure riuos:
 Quorum per ripas nebuloso lumine marcent,
 Scripti olim regum, & puerorum nomina flores,
 Mirator Narcissus, & Oealibes Hyacinthus,
 Et crocus auricomans, & murice pictus Adonis,
 Et tragico scriptus gemitu Salaminius Ajax.
 Omnia quæ lacrymis, & amoribus anxia mæstis,
 Exercent memores, obita iam morte, dolores,
 Rursus in amissum reuocant Heroïdas anum.
 Fulmineos Semele decepta puerpera partus
 Deslet, & ambustas lacerans per inania cunas
 Ventilat ignauum simulati fulminis ignem.
 Irrita dona querens, sexu gauisa virili,
 Mæret in antiquam Cænis reuocata figuram.
 Vulnæra siccat adhuc Procris: Cephalique cruentam
 Diligit & percussa manum. Fert fumida testæ
 Lumina Sestiaca præcepſ de turre puella.
 Et de nimboſo saltum Leucate minatur
 Mascula Lesbiacis Sappho peritura sagittis.
 Harmoniæ cultus Eriphyle mæſta recusat,
 Infelix nato, nec fortunata marito.
 Tota quoque aeris Minoia fabula Cretæ
 Picturarum inſtar tenui sub imagine vibrat.
 Paſiphæe niuei ſequitur veſtigia tauri.*

Licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
 Respicit abiectas desperans Phædra tabellas.
 Hæc laqueum gerit: hæc vanæ simulacra coronæ.
 Dædalia pudet hanc latebras subiisse iuuenta.
 Præceptas queritur per inania gaudia noctes,
 Laudamia duas viui, functique mariti.
 Parte truces alia strictis mucronibus omnes
 Et Tysbe, & Canace, & Sidonis horret Elissa.
 Coniugis hæc, hæc patris, & hæc gerit hospitibus ensem.
 Errat & ipsa, olim qualis per Latmia saxa
 Endymioneos solita affectare sopores
 Cum face, & astrifero diademate Luna bicornis.
 Centum alia veterum recolectes vulnera amorum,
 Dulcibus, & mæstis refouent tormenta querelis.
 Quas inter medias furuæ caliginis umbram
 Dissulit inconsultus Amor stridentibus alis.
 Agnouere omnes puerum, memori que recurso
 Communem sensere reum; licet humida circum
 Nubila, & auratas fulgentia cingula bullas,
 Et pharetram, & rutila fuscarent lampados ignem.
 Agnoscunt tamen: & vanum vibrare vigorem
 Occipiunt: hostemque vnum, loca non sua nactum,
 Cum pigros ageret densa sub nocte volatus,
 Facta nube premunt, trepidantem, & cassa parantem
 Suffugia, in cœtum media traxere cateruæ.
 Eligitur mæsto myrtus notissima luco,
 Inuidiosa Deum pœnis cruciauerat illic
 Spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonim.
 Huius in excelso suspensum stipite Amorem,
 Deuinctum a tergo palmis, substrictaque plantis
 Vincula mœrentem, nullo moderamine pœnæ.
 Afficiunt: reus est sine crimine, iudice nullo
 Accusatus Amor: se quisque absoluere gestit,
 Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.
 Cuncta exprobrantes tolerati insignia lethi
 Expediunt: hæc arma putant, hæc ultio dulcis,
 Ut quo quæque perit, studeat punire dolorem.

Hac laqueum tenet: hac speciem mucronis inanem
 Ingerit: illa cauos amnes, rupemque fragosam,
 Insanisque metum pelagi, sine fluctibus equor:
 Nonnullæ flammæ quatiunt, trepidoque minantur
 Stridentes nullo igne faces, rescindit adultum
 Myrrha vterum lacrymis lugentibus, inque pauentem
 Gemmea stetitiferi iaculatur succina trunci:
 Quædam ignoscentum specie ludibria tantum
 Sola volunt: stilus ut tenuis sub acumine puncti
 Eliciat tenerum, de quo Rosa nata, cruorem:
 Aut pubi admoueant petulantia lumina lychni.
 Ipsa etiam simili genitrix obnoxia culpa
 Alma Venus: tantos penetrat secunda tumultus,
 Nec circumuento properans suffragia nato
 Terrorem ingeminat, stimuliisque accendit amaris
 Ancipites Furias: natiq; in crimina confert
 Dedecus ipsa suum; quod vincula cæca mariti
 Depresso Mauorte tulit: quod pube pudenda
 Hellepontiaci ridetur forma Priapi,
 Quod crudelis Eryx, quod semiuir Hermaphroditus.
 Nec satis in verbis roseo Venus aurea sero
 Mærentem pulsat puerum, & grauiora pauentem
 Olli purpureum multato corpore rorem
 Sutilis expressit crebro rosa verbere: quæ iam
 Tincta prius, traxit rutilum magis ignea fucum,
 Inde truces cecidere minæ: vindictæque maior
 Crimine visa suo Venerem factura nocentem,
 Ipsa intercedunt Heroides, & sua quæquæ
 Funera crudeli malunt adscribere fato.
 Tum grates pia mater agit, cessisse dolentes,
 Et condonatas puero dimittere culpas.
 Talia nocturnis olim simulacra figuris
 Exercent trepidam casso terrore quietem.
 Quæ postquam multa perpeffus nocte Cupido,
 Effugit, pulsa tandem caligine somni,
 Euolat ad superos, portaque euadit eburna..

*Venus libidi-
nis Dea.*

ANTE QVAM Veneris imaginem describam, eius natu-
ram paucis adumbram, operæpretium duxi, ad causam
eorum intelligendam, quæ inferius dicentur. Venus igitur li-
bidinis, ac lasciuix Dea habebatur, tamquam ea libidinem, las-
ciuiaque cogitationes in hominum animis iniiceret, quas illa
etiã ad opus deducendas curaret. Itaque eam Amoris matrem
finxerunt, quod scilicet numquam fere mas cum fœmina con-
iungatur, nisi amore intercedente. Eandem etiam veteres, sicuti
& Hymenæum, ac Iunonem, nuptiis præposuerunt; eam nam-
que contrahuntur, vt per concubitum proles sequatur. Pulcri-
tudo quinetiam in Veneris potestate esse credebatur, quam
illa tribuere, adimere ve cui libet pro libito posset. Ea iuxta phy-
sicos vim in animantibus cunctis insitam repræsentat, qua ad
procreandum illæ excitantur. Quamobrem qui sentiunt, ani-
mum nostrum e cælo in corpus delabi, & ex singulis cæli glo-
bis varios affectus contrahere, ex Venere appetitum ad vene-
rea illum fortiri asserunt. Alij etiam fabulâs ad res naturales per-
trahentes, Venerem, Iunonem, Lunam, Proserpinam, Dia-
nam, aliasque nonnullas Deas idem numen, diuersas virtutes
sub variis nominibus adumbrâs, esse dicunt; quemadmodum
hic ex diuersis Veneris imaginibus cernitur. Habetur in fabu-
lis, eam ex maris spuma exstitisse, vbi in id Saturnus patris Cæ-
li virilia, a se abscissa proiecisset: quod cum ab alijs multis, tum
a Leone Hebræo optime in dialogis de Amore explicatur. cum
ergo veteres illam e mari ortam exprimere vellent, eam inde
emergentem, in concha stantem, adolescentulâ, pulcerrimam
nudamque depingebant: eandem interdum in mari natâtem
designabant. Huc Virgilius lib. v. Æneid. alludit, cû Neptunum
Veneri respondentem inducit, in hæc verba;

*Veneris or-
tus.*

*Fas omne est, Cytherea, meis te fidere regnis,
Vnde genus ducis.*

Quare & Græci eam ἀφροίτην a spuma appellât. In Iouis etiam
Olympij templo, vt Pausanias in Eleis prioribus refert, Venus
visebatur, quæ e mari emergens a Cupidine excipiebatur. In-
terdum eadem concham manu tenens, roseo ferto redimita
effingebatur; nam rosæ ei sunt dicata, vt inferius latius dice-
mus:

mus: concha autem, eam ex mari ortam innuit. Eam statim e mari Paphum appulisse dicebant, forte quod Cyprij, aut quod talem cæli positum sint fortiti, aut alia de causa, mirum in modum venereis voluptatibus sint dediti. Itaque præcipue eam cultu prosequerantur; templumque illius apud eos exstabat, in quo eius statua non humanâ figuram præfererat, sed quoddam in basi latum, atque rotundum erat, quod paullatim in acumen vergebat: cuius rei, vt scribit Cornelius Tacitus, nulla videbatur ratio reddi posse. Sed tamen aliqui sentiunt, hanc figuram corporis humani vmbilicum referre: hæc Veneri est attributa, quod libido in mulieribus in hac parte residere, ac inde incipere credatur. At quid dicemus de Ioue Ammonio, qui, vt superius meminimus, ita erat effectus? Ego huius sum sententiæ, aliquid arcani sub hac figura latere, quod eius auctores in vulgus proferre noluerint, vt posteris materiam ad aliquid per se excogitandum relinquerent: aut quod antiqui semper sint arbitrati, res ad religionem pertinentes esse celandas, aut tam obscure innuendas, vt a nemine intelligi possent, nisi ab eo, qui magnum studium ad eas indagandas attulisset: hoc ideo senserunt; quod ita maiori venerationi essent futuræ. Veneri etiam, sicut & cæteris Diis, currus est tributus, quo per aerem, per mare, aut qua tandem libuisset, veheretur. Sed Claudianus, cum eam in Nuptias Honorij & Mariæ inducit, a Tritone humeris vectam, ac eius cauda sursum erecta tamquam vmbaculo tectam fingit. Eius currus a candidissimis columbis trahi dicitur; huiusmodi enim aues maxime ei congruere videntur; ideoque Veneris aues dicuntur; nam præcipuo quoddam impetu ad coitum feruntur; nec est vllum anni tempus quo ab hoc opere cessent. Fabulantur etiam poetæ, ideo columbas Veneri esse gratas, quod Peristera Nympha quæ vnice ab ea diligebatur, in hanc auem sit mutata. Ælianus præterea hinc ostendit, Veneri columbas esse sacras, quod in Eryce Siciliæ monte quidam festi dies in Veneris cultum celebrarentur, quos Siculi transitus dies appellabant; nam tunc Venerem in Libyam transire dicebant; atque ea de causa in illa regione nulla eo tẽpore columba apparebat, tamquam omnes ad suam dominam comitandam essent profectæ: post nonum

*Columba
Veneris a-
ues.*

diem vna omnium pulcherrima e mari Libyco euolare cerne-
 batur, non aliis similis, sed rubra, vt Anacreō scribit, ea Venus
 esse existimabatur, quam ille purpuream appellat: hanc infinitæ
 propemodum sequebantur. Itaque Erycis montis accollæ
 tunc reditus dies celebrabant, & diuites opipara conuiuia in-
 struebant, quemadmodum Athenæus refert. Cycni quoque
 Veneris currum pertrahebant, iuxta Horatij, Ouidij, Statijque
 sententiam; aut quod auis hæc per se sit innocentissima, cum
 neminem vnquam lædat; aut propter cantus suauitatem, qui
 magno

*Cycni Vene-
 ri sacri.*

magnopere libidines in nobis excitat. Hæc Dea nuda effingitur, eam scilicet ob causam, quod Venereis voluptatibus addictus, sæpe omnibus suis bonis spoliatur; nã eius rem familiarem meretrices abliguriũt, corpus debilitatur, animus ea labe adspergitur, vt nihil amplius pulcritudinis in eo existat. Vel eamdẽ nudam veteres ostenderũt, vt nos inde intelligeremus, amatoria furta latere diu nõ posse, nam tandem aliquando in lucem emergãt, necesse est, tum scilicet, cum minime suspicamur. Huc fortasse Praxiteles spectans, Gnidius Venerẽ ex candidissimo marmore nudã effinxit, quæ tantæ erat pulcritudinis, vt multi Gnidum nauigarent, eius tantum videndæ cupiditate allecti. Ferunt amore captum quemdam, cum delituisset in templo, simulacro cohæsisse; eiusque cupiditatis esse indicem maculam. Venus per mare natat; vnde intelligamus licet, quam sit amara hominum lasciuorum vita; quæ assiduis incertorum consiliorũ procellis agitur, in quibus sæpe naufragium faciunt. In Saxonum historiis exstat, fuisse in Saxonia eiusmodi Veneris simulacrũ; Stabat Dea in curru nuda, myrto capite cincta, ardentem faciem pectore, dextera mundi figuram, sinistra mala aurea tria ferebat: post etiam erant nudæ Gratia, nexis manibus poma gestantes, auersis inuicem vultibus dona conferentes: iugales quadrigæ aderant, gemini cycni, totidemque columbæ. Myrtus erat Veneri sacra; quod crederetur vim habere, ad amorem inter duos conciliandum, eumque conseruandum. Plutarchus pacis eam symbolum esse dicit: hinc factum est, vt ouantes myrtea corõna cingerentur; nam ij cum paruo labore, & absque cæde de hostibus victoriam reportassent, Veneris planta coronabantur, ea enim vim, bella, discordias auersatur: alij sentiũt, myrtum Veneri datam, quod planta sit maritima, vnde & nata sit Venus. Eidem rosæ sunt sacra: quod sicut eæ rubræ sunt, & non sine spinarũ punctationibus decerpi possunt, ita & Veneris voluptates secum ruborem afferunt, & conscientia stimulis assidue nos pungunt, ita vt maximum ex eis dolorem contrahamus: præterea, rosæ pulcritudo breui durat, citoque languescit; idem voluptatibus fœdis accidit: ideoque ex rosis Veneri ferta conficiebant. De eis fabulantur, olim eas fuisse albas; sed quondam Venerem,

*Myrtus
Veneri sacra.*

Rosæ Veneri sacra.

rem, cum suppetias amasio suo Adoni latura curreret, cum scilicet Mars huñc suum riualem iam esset de medio sublaturus, pedem rosarum spinis incautam imposuisse, ab eisq̄ue cruentatam, suo sanguine rosas respersisse, indeque eas rubras effectas esse. Venerem Apuleius, cum de Iudicio Paridis, in scena exhibito, agit, sic fere describit; Erat illa pulcherrimi aspectus, coloris suavis, atque iucundi, & nuda fere suam venustatem demonstrabat; nam pertenui velo operta, sua membra non operiebat, sed potius adumbrabat. Corpus candidum erat ita vt cælitus descendisse diceres: velum erat cæruleum, maris instar, vnde ea nata esse creditur: eam lasciu⁹ Amores præcedebant, faces præferentes, vt antiquorum erat mos, apud quos quinque pueri nouam sponsam, ad mariti domũ cuntem cum facibus præcedebant. Veneris quoque latera hinc Gratia, illinc Horæ clauderant; quæ floreis fertis voluptatum Deam adornare videbantur. Ita Apuleius Venerem exprimit. Sed alij eam pone Gratias, ad latera Cupidinem, & Anterotem habentem effingunt. Horatius eam lætam, & ridẽtem facit, dicitque Iocum ac Cupidinem illam circumuolare. Homerus eam fere *φιλομειδῆ*, hoc est, risus amatricem cognominat; risus enim est lætitiæ argumentum, quæ lasciuiam comitatur. In Petri Apiani antiquariis exstat puer nudus, alatus, myrtoque coronatus, qui humi sedet, ac barbiton pulsat, quem inter crura continet: eius inscriptio est, **V E N V S**: ante hunc alius puer ei similis rectus stat, eumque inspicit, ambabusque manibus, in altũ eleuatis comam vna cum facie muliebri tenet; ex ea pannus vsque ad mediam comam dependet. Faciei inscriptio est **I O C V S**, pueri est, **C V P I D O**. Veneri non solum lasciuas, sed & pudicas cogitationes veteres adscribebant. Itaque Romani, libris Sibyllinis per decemuiros inspectis, censuerunt, vt Veneris Verticordiæ simulacrum cõsecraretur, quo virginum, mulierumque mens a libidine ad pudicitiam cõuerteretur; causam nominis Ouid. lib. i v. Fast. assert, quod lasciuarum sceminarum corda ad pudicitiam conuerterit. Eo spectasse Marcellus videtur, qui, victis Syraculis, templum Veneri extra urbẽ ad mille circiter passus posuit, vt scilicet procul lasciuia a Romanis mulieribus abesset, sicut templũ illud a mœnibus Romanis

manis recedebat. Ad hoc Romanæ adolescentulæ, nubiles iam proficiscerbãtur, sigilla quædam offerentes, ex argilla, aut panno confecta, quibuscum iam in puellari ætate ludere solitæ essent. Venus hæc Verticordia illi similis erat; quæ à Græcis ἀπορροφία appellabatur, Vertibilem nos diceremus, hæc homines a scelestis & impiis operibus, & desideriis parum æquis, malisque cogitationibus auertere putabatur. Nomen id illi Harmonia Cadmi vxor imposuit. Apud Græcos Venus erat etiam Vrania, hoc est, cælestis cognominata, à qua purum

illum, ac sincerum amorem ad nos manare arbitrabantur, qui omnem penitus corporum coniunctionem auersatur. Erāt & alia, *πρωσιμει*, hoc est, popularis dicta; quā Scopas arieti infidentem, pedeque testudinem opprimentem finxit, vt Alexander Neapolitanus refert. De eadem re Plutarchus in præceptis conubialibus meminit; rationemque reddit, dicens; apud Eleos Venerem esse, quæ pede testudinem calcas; vt eo mulieres docerentur, ad ipsas domus custodiam pertinere; easque decere, parum admodum loqui, cum silentium mulierum sit maximum ornamentum. Idem Plutarchus alibi eius imaginis rationem explicans, scribit, adolescentulas, dum adhuc sunt innuptæ, sub alterius custodia esse debere: sed, cum matrimonio iunctæ fuerint, ipsarum esse munus, domum custodire, cæterum semper silentium illis esse seruandum, tamquā viris incumbat, pro eis, vbi opus fuerit, loqui: nam Plinius scribit, testudinem lingua carere: idem refert, quod etiam Ælianus confirmat, testudinem fœminam in coitu auersam se masculo præbere: atque ideo vix se in pedes erigere posse, cum magno periculo, ne sit feris præda, præcipue aquilæ: quare maxime a coitu refugit, quem tunc appetit, cum quamdam herbam tetigerit. Hinc mulieres discant, quanto se discrimini committant, cum suam pudicitiam prostituunt: sibi que statuunt tunc tantum concubitum expetendum, cum prolis relinquendæ gratia se legitimo matrimonio iunxerint. Veteres solebant cum Venere Mercurium coniungere, quo innuebant, amorem suauibus verbis conciliari plerumque solere. Hac etiam de causa inter Gratias, Veneris comites Pitho collocabant, quæ a Latinis Suadela dicitur, & erat persuadendi Dea. Hæc in Iouis templo apud Eleos Veneri, e mari emergenti, a Cupidineque sustentatæ, coronam offerebat. Megarenses quoque Suadellæ simulacrum in Veneris templo dedicarunt: primus fuit Thefeus, qui ambarum simul coniunctarum cultum induxit; vt Pausanias scribit, cum in ciuitatem plebem per agros sparsam coegisset. Alibi etiam per Græciam templa Suadellæ erant posita vna cum Venere: nam iuxta Ouidium lib. i v. Fastorum

*Testudinū
natura.*

Allarudes animos hominum contraxit in vnum,

Et docuit iungi cum pare quemque sua.

Amatoresque primi eloquentiam inuenerunt, qua adolefcentulas, a se adamas ad sua vota pertrahere studebant; multaque alia ad earum pudicitiam expugnandam excogitarunt; atque inuenerunt. Itaque Arcades Venerem Machinatricem, atque Inuentricem appellabant. Venerem veteres licet lætis, mollibus, voluptuosisque preposuerint (nam eam Iupiter apud Homerum, hortatur vt a tristibus bellis absit, tum, cum ipsa suppetias Æneæ contra Diomedem latura, in manu vulnus suscepit; hæc inquit, Martis, aut Mineruæ esse opera, ad ipsam vero non bella, sed amatoria officia spectare.) Sed tamen eam quoque armatam interdum effinxerunt: huius rei causam sic Lactantius narrat; Cum, inquit, Messenios obsiderent Lacedæmonij; & illi furtim, deceptis obsessoribus, egressi, ad diripiendam Lacedæmonem cucurrissent, a Spartanis mulieribus fugati, fusique sunt. Cognitis autem hostium insidiis, Lacedæmonij sequebantur: his armatæ mulieres obuiam longius exiuerunt: quæ, cum viros suos cerneret, parare se ad pugnam, quia putarent Messenios esse, se eorum vxores esse indicarunt: at illi, vxoribus cognitis, in libidinem concitati, sicut erant armati, permixti sunt vtique promiscue (nec enim vacabat discernere) Quare propter huius facti memoriam, ædem Veneri armatæ & simulacrum posuerunt. Legitur de hac re elegans sane Ausonij Epigramma, de Græco expressum; quod est huiusmodi;

Armatam Venerem vidit Lacedæmone Pallas:

Nunc certemus, ait, iudice vel Paride.

Cui Venus, Armatam tu me temeraria temnis?

Quæ, quo te vici tempore, nuda fui.

Eadem hanc, vel aliam ob causam est quoque Victrix cognominata. Et in agro Corinthio Veneris statua exstabat; Victoriæ porrigentis, Nicophorosque, hoc est, Victoriæ gestans dicebatur. Eam, Pausanias scribit, ab Hypermestra dicatâ: nam illa, cum, patris imperio contempto, suum virum interficere nolisset, a patre fuit in iudicium vocata, sed iudicum sententiis absoluta, Veneri eiusmodi statuam posuit. Romani autem Venerem Victricem ita effingebant, vt in quodam Numeriani

Imper. numismate cernitur. Erat imago stolata, quæ dextra Victoriolam porrigebat, sinistra nescio quid hac forma Δ : quod alij putant, umbilicum esse, qua specie apud Paphum colebatur, vt supra docuimus; alij speculum arbitrantur; nam Philostratus in Amorum tabula scribit, Nymphas Veneri statuam posuisse, quod tam pulchræ prolis esset mater, speculum etiam argenteum dedicasse. In quodam Faustinae numismate Venus cernitur, sinistra clypeum ad humum protensum tenens, in quo duæ imagunculæ sunt exsculptæ; dextera vero Victoriâ porrigens: inscriptio est, VENERI VICTRICI. In alio eiusdem Faustinae numismate vbi inscriptio est, VENVS, mulier recta cernitur, quæ sinistra vestis lacinias tenet, sursumque reducit, dextera nescio quid porrigit, pomum videtur; ob memoriam forte pomi illius, quod ipsi a Paride est adiudicatum. Pausanias etiam eidem pomum in manus tradit, cum de quopiam Veneris simulacro scribit, quod erat apud Sicyonios, ibi narrans, templum Deæ positum, in quod non nisi duabus mulieribus aditus patebat; quarum vna, quæ & templi custos erat, dū huic muneri præerat, casta perseuerabat; altera virgo erat, nam sacras res tractabat, hæc anno expleto, alteri hanc sacrorum administrationem tradebat. Cæteri, qui Deam veneraturi veniebant, foras pro ianuis stabant. Deæ statua erat aurea, ea sedebat; manu vna aliquot papaueris capita tenebat, altera pomum; in capitis vertice nescio quid affixum habebat, quod cardinem referret. De quadam Venere Pausanias in Laconicis meminit, quæ Morpho dicebatur a Tyndareo posita, erat enim ædicula supra Veneris armatæ fanum, vbi Dea sedebat, in capite tegumentum habens, & ad pedes pedicas; quibus innuebatur, iuxta nonnullorum sententiam, vxores viris, quibus cum sunt matrimonio coniunctæ, connubialia vincula dissoluere non debere. Nam quod Veneri vincula Tyndareus pedibus iniecerit, vt filiarum opprobria vlcisceretur, non credendum Pausaniae videtur; idque non iniuria; nam statuas veteres Diis dicabant, vt erga eos pietatem, ac religionem præ se ferrent, aut vt ab eis hac ratione opem impetrarēt; vel etiam vt earum forma diuersas Deorum virtutes adumbrarent. Itaque non solum Veneris, sed etiam nonnullorum Deorum pedes

des pedicis vincti cernuntur, non contumeliæ, aut iniuriæ referendæ gratia, sed alias ob causas, de quibus superius egimus. Licet autem Venus meretricum numen esse proprium putaretur, vt quæ meretriciam artem prima inuenisset exercuissetque. Itaque meretrices eius festa summa cum religione celebrabant, ab ea votis & precibus contendentes, vt venustatem, pulcritudinem, ac gratiam sibi apud omnes conciliaret, quo maxima lucra, ac pecunias ab amatoribus extorquere possent. Sed tamen eadem summo cultu etiam ab honestis puellis afficiebatur, quod existimarent eam sibi eiusmodi venustatem, ac formam elargiri posse, vt facile nubere possent: nam & Venus, vt alibi scripsimus, apud antiquos matrimonio erat præposita. In Græcia quoque erat spelunca, vbi, sicut Pausanias refert, Veneri diuini tribuebantur honores, quo diuersas ob causas multi confluebant; sed viduæ præsertim, a Dea felices alteras nuptias precaturæ. Nuptæ quinetiam Venerem orabant, vt concordiam sibi cum suis viris conseruaret, lætaque prole se fœcundaret. Quamobrem Venus omnium generum mulieribus erat commune numen; quæ cum maiori se religione erga Deam obstringi, quam viri sentirent, quidquid sibi prospere successisset, Veneri acceptum referebant: neque vero homines erga eam se ingratos præbuerunt; nam beneficia ab ea recepta magna animi gratitudine sæpe compensasse leguntur. Itaque Romani, cum a Gallis in Capitolio obsideretur, vbi maxima omnium rerum penuria laborabant, quia mulieres sibi comas, ad funes in machinarum vsum conficiendos, absciderunt, liberari obsidione, Veneri, ab ipsis Caluæ cognominatæ templum, vt Lactantius scribit, dedicarunt, in beneficiâ mulieribus accepti memoriam conseruandam: sed alias semper Venus pulcherrima coma ornata effingitur, qualem eam Claudianus in Nuptiis Honorij, & Mariæ describit, ita dicens;

*Casariem tum forte Venus subnixâ corusco
Fingebat solio: dextra, læuaque sorores
Stabant Idaliæ: largos hæc nectaris imbres
Irrigat; hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retro*

*Dat varios nexuſ, & iuſto diuidit orbem
Ordine.*

*Venuſ bar-
bata.*

Neque ſolum comatam Venerem antiqui; ſed & barbataſ expreſſerunt: nam eiufmodi ſtatua apud Cyprios viſebatur, vt Alexander Neapolitanuſ ſcribit; quæ aſpectu quidem virili erat, ſed muliebrem habitum geſtabat. Suidas ſcribit Veneriſ ſimulacrum aliquando effingi ſolituſ cum pectine, & barba; quod Romanis aliquando mulieribuſ peſtilenſ irrepiſt prurituſ; quo morbo cum pili deciderent omneſ, pectinuſ nō erat

vsus. Quare mulieres tam deformi, ac inuenusto morbo pri-
 mum angebantur: hinc Veneri vota facientes, deæ miseratione
 eis pili iterum succreuerunt: & propterea mulieres hac peste
 liberatæ, Deæ simulacrum cum pectine posuere; eidemque
 simul barbam effinxere, vt Dea mascula, & fœminea instru-
 menta haberet, vt omnis generationis præses crederetur: ideo-
 que superiora corporis cingulo tenus maris speciem præfere-
 bant; inferiora vero fœminæ. Neque Veneri tantum a veteri-
 bus tributum est, vt mas simul, & fœmina esset, sed ceteris quo-
 que Diis, quibus vtriusque sexus nomen est inditum, vt signifi-
 caretur inter eos nullam in hoc esse differentiam, qualem in-
 ter mortales cernimus. Proditum est, apud Carenos, qui sunt
 Arabiæ populi, obseruatum esse, vt, qui Lunam fœmineo gene-
 re, & nomine putarent nuncupandam, is addiçtus mulieribus
 semper inferuaret: qui vero marem esse crederet, is in vxorem
 dominaretur, neque vllas muliebres pateretur insidias. Hinc
 licet Græci vel Ægyptij eo genere, quo fœminam hominem,
 etiam Lunam Deum dicerent, mystice tamen Deum intellige-
 bant: ideoque ab Ægyptiis vitulus pro Luna tanto cultu est
 affectus. Parthi Lunam Deum venerabantur. Philochorus
 etiam, qui idem Lunæ, ac Veneris numen esse arbitratur (qua
 in sententia etiam Ægyptij fuere, qui Veneris statuam, sicut
 & Lunæ cornutam effingebant) scribit, mulieres virili veste,
 hominesque muliebri, Veneri sacra fecisse. Neque ab hac sen-
 tentia videtur Seneca in Naturalibus quæstionibus recedere;
 vbi scribit; Ægyptios ex singulis elementis bina fecisse, vnum
 masculum, alterum fœminam: nam in aere ventum masculum
 esse dicebant, fœminam vero id, quod non moueri, caligino-
 sumque esse videtur; salis aquam marem, dulcẽ fœminam;
 in igne id masculum esse, quod comburit, quod lucet vero, fœ-
 minam; in terra masculum, quod est durum, vt saxa, fœminam
 quod molle, culturaque est patiens. Macrobius lib. i. Satur. refert,
 simulacrum huius Deæ in monte Libano fictum fuisse capite
 obnupto, specie tristi, faciem manu læua intra amictum susti-
 nens, ita vt lacrymæ a spectatoribus manare credantur. Imago
 hæc Veneris erat, Adonim plorantis, qui fuerat ab apro inter-
 fectus. Quare in huius rei memoriã quædam festa dicta Ado-

*Dei omnes
 mares, ac
 fœmina.*

*Lunus
 Deus.*

nia celebrabatur: tum mulieres cadauerum simulacra feretris imponebāt, quæ lacrymis prosequentes, ad sepulturam efferebant: id Plutarchus scribit, Athenis factitatum, vt lacrymas a Venere in Adonidis morte sparsas commemorarent. Apud Argiuos, sicut Pausanias meminit, Adonim plorabāt quadam in ædicula, quæ non multum a Iouis Seruatoris fano aberat. Hanc Veneris imaginem ita Macrobius ibidem exponit: Phisici terre superius hemisphærium, cuius partem incolimus, Veneris appellatione coluerunt; inferius vero hemisphærium terre Proserpinam vocauerunt. ergo lugens inducitur Dea, quod Sol annuo gressu per duodecim signorum ordinem pergens, partem quoque hemisphærij inferioris ingreditur: quia de duodecim signis Zodiaci sex superiora, sex inferiora censentur: & cum est in inferioribus, & ideo dies breuiores facit, lugere creditur Dea, tamquam Sole raptu mortis temporalis amisso, & a Proserpina retento: rursusque Adonim redditum Veneri credi volunt, cum Sol, euctis sex signis annuis inferioris ordinis, incipit nostri circuli lustrare hemisphærium cum incremento luminis & dierum. Ab apro autem tradunt interceptum Adonim, hiemis imaginem in hoc animali fingentes, quod aper hispidus, & asper, gaudet locis hispidis, & lutosis, pruinaque contactis, proprieque hiemali fructu pascitur glande. Ergo hiems veluti vulnus est Solis, quæ & lucem eius nobis minuit, & calorem: quod vtrumque animantibus accidit morte. Quare dicta imago terre quoque hiemalis est, quo tempore obnupta nubibus, Sole viduata stupet; fontesque velut terre oculi, yberius manāt; agrique iterum suo cultu vidui mœstam faciē sui monstrant. Hæc Macrobius. Sed & Eusebius in libris de Præparatione Euangelica phisice de Venere loquens, ab ea dicit, vim generandi in animantes manare, ac eam semini vim indere; ideoque muliebri forma præditam, vt innuatur, rerum ortum ab ea proficisci; pulcram eam effingi; quod omnium stellarum longe pulcerrima videatur, quæ vesperi Hesperus, mane Lucifer, iuxta M. T. Ciceronis sententiam appellatur; eidem Cupidinem ad latus adstare, quod ab ea libidines imitantur: vbera, ac genitalia operta habere; nam intra illa semen, item & lac, vnde ex semine nata nutriantur; conditum est: e

mari natam ferris quod eius aqua humida, ac calida credatur, quæ assidue motetur, ac agitata spumas vberes emittat; quæ omnia in semen quoque quadrant. Multa quoque de Venere dici possent, si quis de ea, tamquam de erronum vna, deque effectibus, qui huc in terras ex ea dimanant, loqui vellet. Ex quo intelligi daretur, quam obrem veteres, Martem, Deum ita ferocem vna cum ea placide degere sinxerint. Sed id cum ad nostrum institutum non admodum faciat, optimo iure a nobis prætermitti posse censemus. Quare ad Gratias ac Horas; Veneris comites transeamus.

G R A T I Æ.

DESCRIPTA à Venere, eiusque filio Cupidine, reliquum est, ut ad eius comites adubrandas, accedamus atque ita ad vmbilicum institutum opus perducamus. Hæ Venerem semper affectari dicuntur; nam, sicuti Venus, ac Cupido efficiunt, ut per continuam prolem succrescerem humanum genus conseruetur; ita & Gratia homines inter se colligatos continent; nam mutua beneficia, quibus alter alterum prosequitur, sunt causa, cur alter alteri sit gratus; ac omnes vinculo amicitia simul copulentur; qua ex hominibus sublata, non est dubium, quin homines cæteris animantibus longe inferiores essent, ciuitatesque disturbarentur, immo ne essent quidem. Itaque dici fortasse potest, satius fuisse mortales nusquam fuisse, quam vbi fuissent, viuere absque Gratiis. At diuina prouidentia, quæ huic rerum vniuersitati prospicit, eas existere voluit. Hæ iuxta quorundam sententiam Veneris ac Bacchi filia fuerunt, interque mortales sibi domicilium constituerunt: quæ fabula ideo ficta videtur, quod nihil fere hominibus est gratius iis, quæ ab his Deis in nos manant. Alij aliter eas natas fabulantur: sed est extra rem, qua de agimus, varias de hoc variorum opiniones inquirere. Nonnulli dicunt idem Gratiarum numen esse, atque Horarum, sed distincta tamen esse inter eas munera: Chrysiippus Gratias paullo iuniores, ac pulciores Horis esse dicebat, ideoque Veneri comites attributas. Horas Homerus ait, cæli portis præesse, curamque habere, ut modo serenum,

Gratia quorum filia.

modo nubilum sit. Hæ idcirco Solis equos curare finguntur, quod ex cursu Solis orientur, seu potius mensurentur, & distinguantur. vnde Ouid. lib. II. Metam. ita de eis scribit,

Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.

Iussa Dea celeres peragunt.

Nec aliud quidquam Horæ sunt, quam anni tempora: hincque est, cur eas quattuor faciant, sicut & quattuor sunt anni partes, ita a Sole distinctæ, ac nominatæ: nam apud Ægyptios Sol præter alia nomina, etiam Hori nomen obtinuit. Itaque de Horis Eusebius in lib. de præparat. Euang. scribit, Horæ, quas quattuor anni tempora, ac cælum claudere, & aperire dicunt, interdum Soli tribuuntur, interdum & Cereri, atque ideo duos calathos ferunt, alterum florum plenum, quibus ver innuitur; alterum ficibus; quibus æstas significatur. Eas Ouidius libro I. Fastorum Iano comites adscribit, in cæli ianuis custodiendis. Ibidem libr. V. Floræ comites facit; sicque Floram dicentem inducit,

Conueniunt pictis incincta vestibus Horæ,

Inque leues calathos mænera nostra legunt.

Pausanias scribit, veteres eas in Iouis capite vna cum Parcibus effinxisse; hoc fortasse inuenientes, Fatum nil aliud esse, quam Dei voluntatem, a quo etiam temporum vicissitudo proficiscatur. Philostratus eas sic describit; Horæ, corporea specie in terram profectæ, manus contingentes, annum volutant, & tellus belle fert annua omnia. Flauæ autem hæ super spicarum comis ambulant, non tamen vt frangant, aut fleclant, sed vsque adeo sunt leues, vt ne cum segete quidem cadant. Sunt autem aspectu valde suauès, artisque mirandæ; dulcissimus est earum cantus, in orbeque conuertendo, admirabilem spectantibus præbent oblectationem, cum omnes veluti saltitent: sublatum autem brachium, comæque demissæ libertas, feruensque præcursu gena, & vna salientes oculi, eas pulcerrimas reddunt. Quia ergo hæ efficiunt vt terra semina sibi commissa magno cum sœnore restituat, perinde atque beneficiorum memor, nobis gratiam referat; hinc factum est, vt Gratia quattuor esse ferantur, sicut & quattuor sunt anni tempora, quæ Horæ dicuntur: ex quo intelligitur, illas atque has idem esse. Gratia autem

Horæ quattuor.

Gratia quattuor.

autem coronatæ, vna floribus, fructibusque terræ, altera spicis, & frumento, tertia vuis, & pampinis, atque pomis, vltima oliuis, cæterisque similibus; Apolloque manu dextera eas gestare fingebatur; quod eæ anni partes a Sole proueniant. Eadem Veneri quoque comites sunt assignatæ; quod olim putarent, ab eis proficisci, quod ad oris speciem, corporisque pulcritudinem spectet; vt Diodorus refert. Earum quoque munus est; ne homines beneficiorum sint immemores, sed grato animo gratiam rependant. Quare aliqui duas tantum Gratias esse exi-

*Gratia cur
Veneris co-
mites.*

*Gratia
dua.*

Gratiæ tres.

stimarunt, vt Lacedæmonij, qui quemadmodum Pausanias in Laconicis refert, duas tantum coluerunt, quia duo tantum ab eis in homines opera manant, vnum, quod est, in alterum beneficium conferre, alterum, beneficia accepta compensare. Sed tamen idem Pausanias scribit, omnes, qui in Delo Gratiæ vna cum Mercurio, aut Apolline statuas posuere, tres eas effinxisse, easdemque tres in arcis Atheniensis vestibulo existisse. Itaque vulgo receptum est, eas tres esse: nam beneficia accepta non solum paria reddere, sed maiora etiam, & duplicata debemus. Hinc fit, vt earum vna terga ad nos obuertat, duæ vultibus nos intueantur, hoc innuentes, nobis in beneficio referendo, maiori liberalitate vtendum, quam cum priores officiis aliquem prouocamus, quæ in eum collocare non debemus, remunerationem expectantes, nam scenus id potius esset, quam beneficium. Gratiæ quin etiam virgines, hilares, ac ridentes effinguntur, vt hinc intelligamus, eum, qui beneficium præstat, nulla fraude vti debere, sed animo cædido, simplici, atque hilari omnia facere. Eodem etiam spectat, quod illæ nudæ, zonisque solutæ pinguntur, quales Horatius descripsit, nam amici inter se animos nudos, apertos, ac omni fraude solutos habere debent. Pausanias in Bœoticis se ignorare fatetur, a quo Gratiæ nudæ primum fuerint effictæ, cum olim vestibibus amictæ passim pingerentur, seque causam latere, cur postea nudæ exprimi ab omnibus & pictoribus, & statuariis cœperint. Idem scribit, Eteoclem Bœotum primum Gratiæ colendas instituisse, easque tres induxisse, sed se ignorare dicit, quibus eas nominibus appellarit. Hesiodus autem illas ita nominauit, vnam Euphrosynam, quæ hilaritatem significat, alteram Aglajam, quæ maiestatem ac venustatem sonat, tertiam Thaliam, quam florentem festiuamque interpretemur licet, quartam Homerus Pasitheam nuncupauit, quam Iuno vxorem Somno se tradituram pollicetur, si is Iouem sopiat: idem vnam nominat Gratiæ, quam Vulcani vxorem, cumque eo semper degisse dicit: hanc pulchra coma decoram Thetidi obuiam prodeuntem describit, cum ea ad Vulcanum proficisceretur, oratura vt is arma pro Achille filio suo fabrefaceret. Eleos Gratiæ ita formasse legimus, vt vna rosam, altera talos, tertia myrti ramum manu

Gratiarum nomina.

Euphrosyna.

Aglaja.

Thalia.

Pasithea.

præfer

præferret: ratio est; quod rosa, & myrtus Veneri sunt sacra, ideo sunt eis traditæ, quæ vt plurimum Veneris sunt comites: talis virginum lusus repræsentat, quales matronas haud deceant. Hæc Pausanias. Alij rosa earum festiuitatem innui dicunt, talo, vicissim eas commicare debere; myrto, eas semper virere oportere. Alexander Neapolitanus refert, qui ab Aristotele in Ethicis est mutuatus, olim Gratiarum templum in media platea cõstrui solitum esse; vt eo scilicet homines admonerentur, quo prompto animo beneficia in alterum conferrent, ac accepta beneficia compensarent; id enim Gratiarum munus esse existimabant. Sed id temere fieri nequaquam debet; nam tantum est in vitio ponendum, beneficium in indignum, præsertim non indigentem conferre; quam non ei præstare, qui nostra ope indigeat, præcipue si dignus sit, cui succurratur. Id etiam nobis Gratiarum imagine significatur, in qua interdum earum Dux Mercurius cernitur, qui rationem, ac prudentiam monstrat, vt his ducibus homines vtentes, quomodo, quando, quibusque sit beneficium præstandum, cognoscant, diuinam semper pro virili parte bonitatem imitantes, quæ semper ad nobis benefaciendum est parata. Ideoque, vt Macrobius arbitratur, Apollo fingebatur dextera Gratiarum gestare, sinistra arcum, & sagittas, quod ad noxam sit pigrior Deus, & præptior ad salutem. Sed quomodo circa beneficia gerere nos debeamus, præclare Seneca lib. 1. de Benef. ex Gratiarum imagine ita docet; Tres Gratiæ sunt, quia, vt quibusdam videtur, vna sit, quæ dat beneficium, altera quæ accipiat, tertia, quæ reddat: aliis vero, quod tria beneficiorum sint genera, promerentium, reddentium, simul & accipientium, reddentiumque. Quid ille confertis manibus, in se redeuntium chorus? ob hoc, quod ordo beneficij permanus transeuntis nihilominus ad dantem reuertitur, & totius speciem perdit, si vsquam interruptus est, pulcherrimus, si cohæsit, & vices seruauit. Ideo ridentes, quia promerentium vultus hilares sunt, quales solent esse & qui dant, & qui accipiunt beneficia. Iuuenes, quia non debet beneficiorum memoria senescere: Virgines, quia incorrupta sunt, & sincera, & omnibus sancta, in quibus nihil esse alligati decet, nec adstricti, solutis itaque tunicis vtuntur. Pellucidis au-

tem, quia beneficia conspici volunt. Sed colophonem huic
 Gratiarum descriptioni, & vniuerso simul libro addamus, ele-
 gans sane Epigramma adscribentes, quod Romæ in ædibus
 Columnensium, Gratiarum simulacro est incisum: id est tale,

Sunt nuda Charites niueo de marmore: at illas

Diua Columna suis ædibus intus habet.

Par tribus est facies, qualem decet esse sororum:

Par tribus est ætas, par quoque formâ tribus.

Grata Thalia tamen gemina conuensa sorori,

Impli

*Implicat alterne brachia blanda soror.
Euphrosynen dextra stupeo, Aglaiamque sinistra
Miror, & implicitis brachia nexa modis.
Iupiter est genitor, peperit de semine cæli.
Eunomia, & Veneris turba ministra fuit.
Inde alitur nudus placida sub matre Cupido,
Inde voluptates, inde alimenta Dei.*

F I N I S.

AD LECTOREM.

SCITO, Candide lector, errore quodam factum esse, ut imago Veneris Barbata omitteretur, eiusque loco Veneris Armata imago poneretur, quae est pag. 350. Quare tuum erit Barbatam, suo loco reponere, Armata autem in pag. 348. transferre.

VARIARVM IMAGI-
NVM, QVAE TOTO LIBRO

HABENTVR, COMPENDIUM,

IUXTA ORDINEM, QVO

describuntur.

DE AETERNITATE.

EMOGORCON in media terra habitans, pallidus, crassissima nebula circumdatus, situque obductus, & quem semper AEtternitas allectaretur, a Ioanne Buccatio effingitur. 18.

Annus serpens caudam mordicus tenēs, ab Aegyptiis effingebatur. 10.

AEtternitas referebat Marronam quandam, quæ stat, pilam dextera manu tenentem, amiculo perquam lato capite humerorum tenus amictam, in quodam Faustinae numo. *ibid.*

AEtternitatis antrum ignotum, tempora emittens, ac reuocās, quod serpens ambiat mordicus caudam tenens: ante cuius fores custos Natura sedeat, ex cuius cunctis membris animæ dependeāt: vbi sit senex, qui cælo scribat leges. Sed cum Phœbus se ad antri ostium sistat, Natura & senex se illi inclinent; intus visantur sæcula, variis metallis distincta, a Claudiano describitur. *ibid.*

DE SATVRNO.

SATVRNVS homo senex, pannosus, capite aperto, altera manu falcem, altera vero nescio quid panno inuolutum gestans, quod in fauces conicere videatur, & quattuor infantes prope habens, olim effingebatur. 22.

Saturni in templi culmine Romani Tritonem cum buccina sculpsere. 23.

Saturnus gressibus tardus, glauco amictu caput tectum habens, dextra prætendens flammium draconem, caudæ suæ vltima deuorantem, canicie pruinosis niuib. candicans, atque subinde repuerascens, a Martiano Capella describitur. 25.

Saturnus congelatus, niue ac prina opertus, cuius capiti serpens; interdumque leonis, aut apri caput, dentes ostentantis sit impositum, ab eodem Martiano ostenditur. *ibid.*

Imago quædam ab Ægyptiis iuxta Serapidis simulacrum posita tribus capitibus constabat, Leonis scilicet, Canis, ac Lupi. 28.

Saturni habitus quattuor oculis præditus, quorum duo ante, duo autem pone erant affixi, vicissimque claudebantur, atque parebant, ad humeros quattuor alas habens, quarum duæ erant expansæ, duæ reductæ, ad caput duabus alis insignitus, ab Eusebio describitur. 27.

Saturnus, laneo vinculo pedibus vincitus toto anno custodiebatur, præterquam Saturnalibus, quibus soluebatur. ibid.

DE IANO.

PRECES claudæ, vultu mœsto, strabis oculis, ab Homero finguntur. 28.

Ianus olim bifrons, sceptrum vna manu, altera clauem tenens designabatur. 29.

Portunus clauem manu tenens depingitur. ibid.

Ianus duarum facierum, quarum vna est iuuenilis, altera senilis, effingebatur. 30.

Ianus ita figuratus, vt c c c l x v. notam haberet, a Numa dicatus fuit. ibid.

Mundus serpente, caudam suam vorante, representabatur. ibid.

Ianus altera facie horrida, hirsuta, obscuraque, altera hilari, pulcra, ac iuuenili effingebatur. 31.

Ianus apud Hetruscos quadriceps formabatur. 32.

Ver cinctum erat florente corona. ibid.

Æstas erat nuda, & ex spicis habebat ferta. ibid.

Aurumnus totus erat sordidus, vuas calcans. ibid.

Hiems erat conglaciata, & capillos niue conspersos habebat. ibid.

Ver Venere, Æstas Cerere, Autumnus Baccho, Hiems Vulcano, ad ardentem fornacem astante, vel vêtis vna cum eorum Rege AEolo exprimebatur. ibid.

Templum Iano Romæ dicatū fuit, cuius testudo quattuor columnis pilaris sustentabatur, quattuor peruiis ianuis, in singulis loculamenta duodecim, tamquam fenestellæ, in quibus statuæ reponerentur. 33.

Iani templum a Numa est exstructum, duas portas habens, in cuius vestibulo insigni in folio federet Ianus. 34.

Belli portæ, quæ Romæ in Iani templo erant, centum æreis vestibibus claudebantur; in cuius limine tamquam custos adsistebat Ianus. Has, cum bellum alicui nationi esset decretum, consul insignis, quiritinali trabea & Gabino cinctu aperiebat, ipsoque primo ingresso, cæteri sequebantur. ibid.

Iani duo in foro apud argentarios Romæ visebantur. ibid.

COMPENDIUM.

DE APOLLINE.

SOLIS atque Iouis inter se iunctorum imago aurata, imberbis, quæ protensa dextera, aurigæ more flagellum, sinistra fulmen, spicæque gestaret, apud Assyrios exstabat. 37.

Apollo, iuuenis, flaua cæsarie imberbisque effingebatur. ibid.

Iuuentas Apolline, & Baccho ab Alciato expressa. ibid.

Iuuentas pulcherrima adolescentula, vestibus varios colores referentibus ornata, floreis sertis redimita pingebatur. 38.

Pomona effingebatur a Romanis, vt Iuuentas. ibid.

Musæ puellari, ac nympharum habitu indutæ finguntur, cum variis instrumentis pro artium ratione, quibus præsent; coronantur etiam cæsarie & florum, & frondium corollis, sed & interdum palma, vel etiam pennis versicoloribus; in quarum medio Apollo resideat. 39.

Musæ pennam habebant in vertice affixam. 40.

Musæ mutuo inter se manibus iunctæ, in orbem choreas ducentes effingebantur; chorago existente Apolline. ibid.

Apollo pingebatur, lyram vna manu, altera clypeum gestans, item & sagittas. ibid.

Apollo dextera Gratias, sinistra arcum cum sagittis continens fingebatur. 41.

Apollo sagittis suis Pythonem serpentem interficiens exprimebatur. ibid.

Osiris apud Aegyptios accipitre exprimebatur. 43.

Sacrarum rerum scriptores apud Aegyptios pileum rubrum vnum accipitris ala gestabant. ibid.

Aegyptij Solem pingebant iuuenili, ac rotunda facie; eumque in navi collocabant, quam crocodilus ferebat. ibid.

Sol a Martiano Capella designatur naue, quæ diuersorum sententis gubernata, huc, illucve, prout impetus fert, impellitur, eademque niuersa conflagrat, ac pretiosissimis est mercibus onusta; cui septem rates præsent; in qua leo ad malum, crocodilus extrinsecus est depictus, intrinsecus vero lucis fons scaturit, quæ occultis quibusdam viis et vniuersum orbem diditur. 44.

Scarabeus apud Aegyptios erat expressa Solis imago. 45.

Scarabeus tamquam virilitatis symbolum ab Aegyptiis militibus in anulo exsculptus gestabatur. ibid.

Apollinem Aegyptij describere volentes, sceptrum effingebant, cuius in vertice oculum imponentes. 46.

Sceptrum regni symbolum. ibid.

Apollini apud Spartanos statua; quæ quattuor aures, totidemque manus haberet, est posita. ibid.

Phœnices lapidem nigrum, ad basin orbiculatum, atque latum, aullatumque in acumen vergentem, verum Solis simulacrum habent.

bant.

ibid.

Lapis quidam, pyramidis speciem referens, à Megarensibus sub Apollinis nomine colebatur.

ibid.

Pro Sole discus brevis, longo ligno appositus apud Pæones habebatur.

ibid.

Solem Persæ figurabant homine, in antro degente Leonis rictu cum thiara, & vtraque manu tauri cornua premente.

ibid.

Apollinis signum nudum erat apud Patrenses, pedibus tantum calcatis, quorum altero bouis caluæ insisterat.

48

Osiridis symbolum apud Aegyptios erat bos.

ibid.

Harpocrates, digito labiis impresso pingebatur apud Aegyptios.

50.

Apollo ab Assyriis fuit expressus promissa in acutum barba, & eminente super caput calathò, thorace æneo indutus, dextera hastam tenens, in cuius vertice imaguncula quædam Victoriæ esset, sinistra florem porrigens, ex humeris pendentem pannum habens, in quo Medusæ caput serpentibus circumdatum esset expressum; prope habes duas aquilas, volatum exprimentes, & ante pedes imaginem fœmineam, in cuius dextera, læuaque essent signa fœminarum, quæ cingeret flexuoso volumine draco.

53.

Adad simulaerum apud Assyrios in signe cernebatur radiis inclinatis; Atergatis autem sursum versum reclinatis; sub quibus species leonum erat.

ibid.

Apollinis erat in Laconia maximum quodam simulacrum, quod esset columnæ instar, nisi quod caput, manus, atque pedes distinctos haberet, caputque galea contextum habebat; altera manu arcum, altera hastam gestabat.

54.

Solis simulacrum apud Aegyptios caput habebat, cuius sinistra pars erat rasa, dextera capillis contexta.

ibid.

Solis simulacra apud Aegyptios pennata pingebantur, quibus color vnus non erat; alterum enim cærulea specie, alterum clara exprimebatur.

ibid.

Serapidis capiti Aegyptij modium imponebāt; in manus baculum mensorium tradebant, prope signum tricipitis animantis adiungebāt, quod exprimebat medio eodemque maximo capite Leonis effigiem; dextera parte caput canis exoriebatur, mansueta specie blandientis; pars vero læua ceruicis rapacis lupi capite finiebatur: easque formas animantium draco cōnectebat volumine suo, capite redeunte ad Dei dexteram, qua conspiciebatur monstrum.

55.

Serapis apud Aegyptios statuam habebat, quæ omnium metallorum genere, atque lignorum erat coagmentata, eademque ita erat ingens, vt manibus vtraque fani latera contingeret, e regione quædam fenestella erat ita effecta, vt Sol exoriens per illam suis radiis simulacri

laci

lacri caput feriret.

ibid.

Phœbus a Martiano Capella describitur, edito confidens, arduoque suggestu, atque in cōspectu quattuor vrnulas adopertas, vicissimque alternis inspectionibus enudans, quæ diuersa specie, metallisque sunt formatæ, vna nemp̃ ex ferro, alia ex argento, tertia ex plumbo, quarta propior Deo ex vitro: singulæ autem rerum quædam semina, elementaque gestabant, nam flamma anhelabat, quæ vertex Mulciberi dicebatur: argentea vernantis cæli temperie renidebat, dicebaturque Risus Iouis: plumbea hiemem repræsentabat, ac Exitium Saturni vocabatur: vitrea aeris totius feminibus erat referta, Iunonisque vbera appellabatur. Ex his vrnis Deus alternatim, quântum dispositis sat erat, hauriebat.

57.

Æsculapius apud Epidaurios sedebat in folio, scipionem tenens, & altera manu draconis caput premebat, cane ad pedes decubente. ibid.

Æsculapius Auximi indutus erat subucula græcanica, & amiculo succinctus, sinistra quidem in amiculum lacinia fructus nescio quos tenere videbatur, dextera vero duos gallos continebat.

59.

Æsculapius apud Phliasios erat imberbis, ex auro, eboreque confectus, sceptrum dextra, sinistra vero domesticæ pinus pomum tenens. ibid.

Anguis fere in Æsculapij simulactis scipioni implicatus cernebatur.

60.

Salus effingebatur mulieris forma, in folio sedentis, pateramque tenentis, penes quam ara erat, aræ anguis inuolutus, caput attollens.

62.

Sanitatis signum in Antiochi Soteris numismate erat triangulus triplex, inuicem insertus, lineis quinque constans, in quibus græce ΤΡΙΑΙΑ inscribebatur.

ibid.

Hygieiæ Æsculapij filia simulacrum velatum erat vndecimque partim comis, quas Deæ mulieres detonderant, partim babylonicæ vestis laciniis.

ibid.

Apollo a Praxitele puber est effictus, subrepenti lacertæ cominus sagitta insidians.

63.

Apollinis statua Neapoli præter alia Dei propria insignia, columbam in humero habebat infixam, quam Parthenope inspicere, ac venerari videbatur.

64.

Currus Phœbi ab Ouidio descriptus totus erat aureus, nisi quod rotarum radij erant argentei, per currus iuga chrysolithi erant infixi, ex ordineque erant gemmæ dispositæ, quæ, cum solis lumine ferirētur, mirabilem ex se fulgorem emittebant, currum trahebant equi quattuor, dicti Pyrois, Eous, Æthon, & Phlegon.

ibid.

Phœbo apud Martianum Capellam, erat in circulum ducta fulgens corona, quæ duodecim flammis ignitorum lapidum fulgorabat: quip-

petres fuerunt a fronte gemmæ, Lychnis, Asterites, & Ceraunus: aliæ sex ex utroque latere, scilicet Smaragdus, Scythis, Iaspis, Hyacinthus, Dédrites, & Heliotropios: posterior pars coronæ Hydatide, Adamâte, & Cryſtallo alligabatur. Ipſius vero Diui auro tinctam cæſariam, comasque crederes bracteatas: facie autem, mox ut ingreſſus eſt, pueri renidentis, in inceſſu medio iuuenis an heli, in fine ſenis apparebat occidui: corpus autem eius flammeum totum, pennata veſtigia, pallium coccineum, ſed auro plurimo rutilatum. Siniftra manu clypeum coruſcantem, dextera ardentem facem præferebat: calcei vero ſimiles pyro-
ibid.

Sol Elephantinopoli humana forma erat effictus, caput arietis cum cornibus habebat, cærulei erat coloris. 66.

Phœbus & Diana apud Claudianum infantes effinguntur, quibus Thetis præbet cunabula, eoſdēque brachiis geſtat: dextero Phœbum, ſiniſtro Dianam. Phœbus eſt pubeſcentibus radiis criſtatus, & vagitu ignem deſpuit. Diana ad motum os vberibus habet, & parua cornua emittit.
ibid.

Aurora ab Homero coma flaua, & aurata, & aureo ſolio inſidens, veſteque aurata induta, a Virgilio roſeis manibus ſidera diſpellens, ab Ouidio prodeunti Phœbo ex oriente, cæli portas patefaciens, quæ recentibus ſint roſis refertæ, ab aliis facem geſtans, curruque vecta, qui Pegaſo alato equo, vel ſecundum Homerum a Lâpo, & Phaethonte trahatur, ab aliis primo mane, vbi fulgens e cælo exiſtiterit, aerem puniceis roſis, & variorum generum floribus conſpergens deſcribitur.
67.

DE DIANA.

DIANA Nymphæ habitum eſt induta. 68.

Dianæ ſpecies a Claudiano leuis fingitur, ac ſimilis Phœbo: eius brachia ſunt nuda, comæ incomptæ a vento diſperguntur, geſtat arcum, ſagittæ ei pendent a tergo, veſtis uſque ad poplitem fuſa, gemino cinctu adſtringitur.
ibid.

Dianæ comites ab eodem humeris, & brachiis nudæ, manibus ornatæ iaculis, ex humeris pharetram dependentem habentes, incomptæ, ſudoribus inquinatæ, viriles, comas ſine læge promiſſas habentes, veſtem gemino cingulo religatam ad ſuras demittentes deſcribuntur.
ibid.

Dianæ ſimulacrum apud Arcades erat: ceruina pelle indutum, ex cuius humeris pharetra ſagittarum plena pendeſcit, altera manu facem ardentem, altera vero angues duos continebat: propè venaticus canis aſtabat.
71.

Dianæ curruſ a candidiſſimis ceruis, vel ab equis, quorum vnus niger,
ger,

ger, alter albus fit, vel a boum bigis, vel a mulo, vel a iuuenis tractus,
a Poetis fingitur. 72.

In Lunæ simulacro, quod Nympham referebat, duo breuia cornua
effingebantur. 73.

Lucinæ simulacra non nisi tecta apud Athenienses, vbi eius statua
erat rude lignum, aut aliquid eiusmodi, nisi quod aliquam mulieris
speciem informatam habebat. 74.

Lucinæ altera manus aperta, ac extensa, altera ardētem facem præ-
ferens effingebatur, eius tempora dictamno vinciebantur. ibid.

Dianæ simulacrum apud Siculos altum erat, magnum, veste ad ta-
los vsque contactum, facie iuuenili, virginali aspectu, dextera arden-
tem facem præferbat, sinistra arcum tenebat, sagittæque ex humeris
pendebant. ibid.

Dianæ simulacrum in Cypseli arca erat alatum, dextera pardum
ostentans, sinistra autem Leonem. ibid.

Diana triplici facie a Poetis efficta. 75.

Luna primo apprens, candidis, atque auratis vestibus, accensa que
face in eius manus tradita repræsentabatur: semiplena calathoadum-
brabatur: plena vestibus subobscuris designabatur. 77.

Hecate triceps effingebatur, quorum dexterū caput erat equinum,
sinistrum canis, medium rusticani hominis, vel apri. 78.

Luna Apollinopoli effingebatur tamquam homo albus, cuius ca-
put esset accipitris. 80.

Isidis simulacrum apud Aegyptios nigris vestibus erat indutum,
mulierem referebat, quæ duo cornua vaccæ instar in capite haberet,
dextera sistrum tenens, sinistra situlam, totumque eius corpus conti-
nuatis vberibus densabatur. ibid.

Natura vulture repræsentabatur. ibid.

Isidis simulacri tempora abrotano ornabantur, quam herbam & si-
nistra gestabat, dextera autem nauiculam. ibid.

Isidis simulacri apud Aegyptios tempora serpente cingebantur. 81.

Lunæ simulacrum apud Martianum Capellam triforme, apud quod
erant multa sistra, Cereris faces, Dianæ arcus, ac Cybeles tympa-
na. ibid.

Isidis simulacrum apud Apuleium pelago medio vultus attollebat,
atque mox paullatim toto corpore excusso pelago, cernebatur: ei cri-
nes vberimi, prolixique, & sensim intorti per diuina colla passim di-
sperfi molliter defluebant, corona multiformis variis floribus subli-
mem distinxerat verticem, cuius media quidem super frontem plenam
rotunditas per modum speculi lumen emicabat, dextera, læuaque ful-
tis insurgentium viperarum cohibita, spicis etiam cerealibus desuper
porrectis, multicolor bysso tenui pertexta, nunc candida, nunc lutea,
nunc rubra: palla nigerrima splendescens, atro nitore, quæ circumcir-

ca remeans, sub dextrum latus ad sinistrum, humerum recurrens, ymbonis vicem, deiecta parte laciniae, multiplici contabulatione dependula, ad ultimas oras, modulis fimbriarum decoriter confluctuabat: & in ipsa eius planicie stellae dispersae coruscabant, eorumque media semestris luna lucebat: quae tamen palla perfluebat, corona floribus, ac pomis intexta adhærebat. Dextra illa quidem ferebat æneum crepitaculum, cuius per angustam laminam, in modum balthæi recurvatam, traiectæ mediæ paucae virgulæ percussæ reddebant sonum: læua vero cymbium dependebat aureum, cuius ansulæ, qua parte conspicua erat, infurgebat aspis, caput extollens: pedes tegebant soleæ, palmulæ foliis intextæ. 82.

DE IOVE.

DEVM AEGYPTIJ supra lotum sedentem effinxerunt. 88.

Ioui Orpheus vniuersi figuram attribuit, ita vt caput vna cum aurata coma ipsum sit cælum, fulgentibus stellis conspersum, e quo aurata duo cornua exsunt, quorum alterum sit oriens, alterum occidens: oculi Sol, atque Luna: aer ei instar sit lati pectoris: eius humeri duabus magnis alis sint præditi: amplissimus eius vterus, vastissima sit hæc tellus, Oceano circumdata: pedes infima terrarum orbis pars existat, quæ mundi centrum appellatur. 89.

Iupiter Lycæus nudus effingebatur, nisi quod caprina pelle aliqua ex parte contegebatur. 90.

Pan a Silio Italico describitur pendenti similis, ac vno cornu inscribens in terra lenia signa, dextera lasciuens, caudam motans, cincta tempora habens pino: ex cuius fronte rubicunda parua cornua erumpant, aures habens arrectas, barbam hispidam, tenes pedum, sinistrum sacus velatum habens pelle damæ, semper saltitans. 91.

Pan erat caprina facie, rubro colore, hirtis cornibus, pectore sideribus radiante, infima sui parte hispida, & caprino pede, altera manu fistulam tenebat, altera pedum incuruum. 94.

Faunus, Siluanus, Satyrique parua quamdam, breuemque caudam habebant, erant sertis redimiti ex liliis, atque arundinibus confectis, interdumque ex populo, & sceniculo coronabantur. ibid.

Satyri caprarum instar aures habebant acutas, erant calui: duo cornicula ex eorum capite eminebant: erant rubra facie, humano aspectu, pedes habebant caprinos. 95.

Panis & Satyrorum simulacra apud AEGYPTIOS hircina forma cum genitali membro arrecto effingebantur. 96.

Lasciua a Philoxene Erethrio tribus Satyris est expressa, plenis poculis se ingurgitantibus, seque mutuo ad bibendum inuitantibus. 97.

Iupiter apud veteres effingebatur sedens, in superioribus partibus nudus,

nudus, in inferioribus amiculo velatus, sceptrum sinistra tenens, dextera aquilam porrigens, interdumque Victoriæ sigillum. ibid.

Deus conditor apud AEgyptios erat humanæ formæ, cærulei coloris, circum vna, altera manu sceptrum tenens, in capitis vertice pennam habens, ex ore ouum emittens, ex quo Vulcanus excludatur. 99.

Mundus apud AEgyptios adumbrabatur homine, pedes inter se in tortos habente, qui indutus esset veste variis coloribus distincta, & vsque ad pedes demissa, atque capite magnum globum auratum sustineret. ibid.

Mundus ab iisdem pingebatur, duos circulos describentibus, quorum vnus supra alterum esset, amboque serpente implicarentur, qui accipitris caput haberet. 100.

Iupiter a Martiano effectus in capite flammantem coronam habebat, & super ea velamen rutilum, Mineræ manibus confectum, vestis candidæ obduxerat hyalinos amictus, crebris stellis interstinctos, manu dextra duos orbis porrigebat, aureum alterum, ex electro alterum, læua nouem sonorum chelim innitenti similis premebat, calceos induerat, ex herba viridi contextos: insidebat ex pauonum pennis intertextæ pallæ: sub calceis fuscinum deprimebat. ibid.

Iouis simulacrum apud Cretenfes auribus carebat. 101.

Iouis imago apud Lacedæmonios quattuor auribus erat prædita. ibid.

Iouis statua apud Argiuos tribus oculis prædita. ibid.

Rex innuebatur apud AEgyptios per sceptrum, in cuius vertice oculus esset. ibid.

Rex etiam apud eosdem per sceptrum adumbrabatur, ad cuius verticem ciconia, ad calcem hippopotamus esset. 102.

Iudices apud Thebanos per statuas sine manibus, & oculis carentes significabantur. 103.

Iouis Horcij statua apud Eleos fulmen vtraque manu continebat. 103.

Dij Fidij simulacrum apud Romanos sic effingebatur: marmor erat, in fenestellæ modum formatum, in quo tres imagines exsculptæ erant, dextra quidem virilis; habitu pacifico, sinistra vero muliebris erat, eodem habitu, coronam in capite ex lauro gestans, quæ dextram dextræ ungebat cum priore imagine; in medio harum duarum ingenui pueruli effigies cernebatur, cuius supra caput erat FIDIVS, apud imaginem dextram virilem HONOR: in sinistra imagine muliebris VERITAS agebatur. 105.

Velouis imago puerilis erat, capite cornuto, sagittas manibus continens: prope erat capra. ibid.

Iupiter a Polycleto effectus forma iuuenili cum cothurnis, & altera manu poculum, altera vero Thyrsum tenens, cui aquila insi-

steret.

- Iouis currus ab Aquilis trahi fingitur. 107.
 ibid.
- Aquila cum Ioue pingitur vnguibus fulmen continens. ibid.
- Iupiter a Phidia effictus sedebat in folio, ex auro & ebore effectus, corona capiti erat imposita, ad oleaginæ frondis imaginem, dextra Victoriæ, & ipsam ex ebore, & auro præfererat, cum tænia, & corona, læua sceptrum tenebat, omnium metallorum varietate distinctū, aquila sceptro incumbibat, aurei duo erant calcei, pallium item aureum, in eo cum diuersa animalia, tum ex omnium florum generibus lilia in primis cæolata erant: folium ipsum auro, & pretiosis præfulgebat lapidibus, animalium vero formis intercurrentibus pictura exornabatur: signa etiam in eo eminebant Victoriæ quattuor saltitantibus specie ad singulos sellæ pedes: duæ itidem ad pedum calcem erant: in solij puteali supra simulacri caput erant Gratia ex vna parte tres, totidem Horæ ex altera. ibid.
- Iupiter Custos in Neronis numismate sedet, dextera fulmen, sinistra vero hastam tenens. 108.
 ibid.
- Iupiter in templo Deæ Syriæ supra duos tauros sedet. ibid.
- Iupiter Stator in antiquis numismatibus stat nudus, dextera hastam, sinistra fulmen gestans. ibid.
- Iupiter Conseruator in numismate Diocletiani stat, dextera Victoriæ vel duas sagittas, vel potius duo fulmina, sinistra vero hastam habens erectam. ibid.
- Iupiter securim tenens & gladium in Caria visebatur. 110.
- Iupiter Bacchum parturiens a Ctesilocho depictus mitratus, muliebriter ingemiscens, inter obstetricia Deorum. 112.
- Iupiter apud Siciones pyramidis instar erat. 113.
- Iouis statua apud Troglodytas instar umbilici erat, ex smaragdis, aliisque lapillis preciosis coagmentata, subtus quidē lata, ac rotunda, quæ paullatim versus cuspidem attenuatur. 114.
- Iouis Ammonis effigies erat arierina specie. ibid.
- Iouis Ammonis simulacrum apud Arcades erat forma quadrata, instar Hermarum. 116.
- Iouis effigies alicubi in Græcia in altera manuum auem, in altera fulmen tenebat, variisque floribus circa tempora erat redimita. ibid.

DE I V N O N E.

- Deæ Syriæ simulacrum supra duos Leones sedebat, altera manu sceptrum, altera fufum gestans, radii caput eius insigne erat. 119.
- Iunonis Lucinæ simulacrum in Faustinae numismatibus erat matronæ stolatæ, stantis, quæ dextera pateram, sinistra hastam teneret. ibid.
- Iuno apud Fulgentium capite velo obducto, & manu sceptrum gestans

stans describitur.

121.

Iris fingebatur muliebri habitu, versicolore veste, nonnumquam & crocea, in obsequium expedita, alis versicoloribus.

123.

Iunonis imago apud Martianum tecto capite, lacteo quodam galumnate prænitebat, in eius diademate erant gemmæ insertæ, quod ei Iris obtulerat. Ipsius vultus erat fratri Ioui similis, nisi quod commutationum assiduarum nubilo crebrius turbabatur: eius vestis erat hyalina, sed peplum caliginosum. Item fulmen dextera, læua sonorum tympanum tenebat: calcei erant admodum furui, quorum soleæ atræ noctis nigredine colorabantur: eiusdem genua Zona diuersicolor ambiebat.

ibid.

Iunonis simulacrum in agro Corinthiaco sedebat in solio, eximia magnitudine, auro, & ebore fabricatum: corona erat capiti imposita: ea Gratiæ, & Horas habebat: Dea manu altera Punicum malum, altera sceptrum tenebat, cui cuculus insidebat.

ibid.

Iuno apud Apuleium mulier exprimitur, honesta forma, habens in capite candidum diadema, sceptrum manu gestans, Castore, & Polluce comirata.

125.

Dioscurorum simulacrum apud Spartanos efficiebatur duobus lignis parallelis, quæ a duobus aliis obliquis coniungebantur.

ibid.

Dioscuri cassides in capite gestabant, stellarum apicibus insignes, & albis equis insidebant.

ibid.

Dioscuri aliquando effingebantur pileati.

127.

Castores effingebantur iuuenes, proceræ staturæ, imberbes, inter se similes, militaribus indumentis ornati, gladios ad femur, hastasque in manibus habentes, flammulæque eorum capiti adpingebantur.

128.

Iunonis simulacrum Argis vitium ramis erat circumdatum, quod leonis pellem pedibus proculcabat.

132.

Iunonis Sospitæ simulacrum apud Lanuinos caprina pelle amiciebatur, hastam, atque parmam gestans.

ibid.

Iuno effingebatur æream forficem præferens.

ibid.

Fortunæ simulacrum in Neræ numismate matronam referebat cum radiata corona in throno sedentem, læua sceptrum, dextra forficem præferentem.

ibid.

Iunonis simulacrum ab aliquibus effingitur rectum, manibus papauerum capita tenens, ac ad pedes iugum habens.

ibid.

Matrimonij effigies est hominis, qui collum iugo summittat, & pedes compedibus habeat vinctos.

133.

Hymenæus effingebatur coronatus floribus, & amaraco dextera acem tenens, sinistra flammeum, in pedibus croceos foccos habens.

ibid.

I M A G I N V M

D E M A G N A M A T R E .

MAGNA mater describitur a Martiano, grandæua, corpulenta, quæ floridam, & discoloram vestem herbida palla sibi contexit, in qua totus gemmarum, metallorumque census, atque omnium prouentus cernuntur. 139.

Magna mater a Buccatio describitur, in capite turritam coronam gestans, cuius vestis ramorum, atque herbarum textura distinguatur, sceptrum manu tenens, tympana circa se habens, quadriga vecta quæ a leonibus trahitur, circa eam sunt sedes aliquot vacuæ: Corybantes eam armati obeunt: clauem etiam manu gestabat: erat interdum quernis foliis redimita, vel etiam pineis. 141.

Magna mater in numismate Faustinae cernitur, tamquam mulier, corona turrita redimita, quæ sedet, dextero brachio sedi innixa, sinistra autem clypeum tenens, supra genum collocatum, ex utroque latere singulos leones habens. 146.

Vesta virginali facie est efficta, sedens, tympanum tenens: item rotunda effingebatur, atque per medios humeros fixa, cui ferta candida sunt circumposita. 148.

Vestæ templum erat magnum, atque rotundum, in cuius medio erat altare, in quo ignis ex utraque parte ardebat, cuius custodiae binæ Vestales præerant. In templi culmine virgo erat efficta, quæ vlnis infantem continebat. 152.

Cereri effigies matronam referebat, fertis spiceis redimitam, papauerisque fasciculum manu tenentem, cuius currum duo dracones traherent. 153.

Cereri imago apud Siculos Victoriae sigillum gestabat. ibid.

Heræ simulacrum apud Arcades sceptrum tenebat, & vas, quæ cista dicitur, genibus sustinebat. 156.

Ceres, dicta Nigra saxo insidebat, muliebri figura, præter caput, quod equinum, & cum iuba esset, serpentibus, & aliis feris ad caput alludentibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato, altera manu delphinem, columbam altera præferente. 157.

Bonæ Deæ imago effingebatur, sceptrum sinistra manu tenens, vite eius capiti incumbente, ad latus erat serpens; & myrteus baculus. 161.

D E N E P T V N O .

NEPTVNVS interdum placido vultu, interdum turbato effingebatur: ei tridens in manus tradebatur, & in concha collocabatur, ab equis marinis tracta, qui posteriore sui parte piscis speciem referebat: idem vestibus cæruleis induebatur, & capillos cæruleos, vel nigros habebat. 162.

Glauci

Glauco imago ex Philostrato barbam habet madefactam, comas aqua perfusas per humeros sparsas, supercilia densa, hirsuta, & inter se iuncta, brachium attollens undas scindit, pectus marina alga, ac lanugine obsitum habet, eius venter paullatim attenuatur, ac in piscem desinit, caudaque erecta natat. 163.

Tritones colore pinguntur eo, quo esse videntur ranæ palustres in dorso, nares humanas habent, branchias sub aures, os rescissum, latumque, ferinos dentes, glaucos oculos, manus cum articulis ad humanam effigiem, ungues ostreorum conchis persimiles, reliquum corpus paruulis squamis contextum est, & in piscem desinit. 165.

Sirenes muliebrem aspectum habent, umbilico tenus, in posterioribus partibus piscem imitantur, aliqui alas addunt, & pedes gallinaeos. 165.

Sirenes ab aliis faciem muliebrem, & pectus habentes, sed in cæteris auibus similes effinguntur. 166.

Scylla ab Homero describitur in antro obscuro habitans, tãquam canis latrans, pedes habens duodecim, colla sex longa, capita tot, & dentium triplicem ordinem, ex quibus virus stillare videatur. 168.

Neptunus in agro Corinthio effictus erat in curru vna cum Amphitrite sua vxore, vbi puer quoque Palæmon delphino innixus visebatur, equi quattuor currum trahebant: Tritones duo erant ad latus: in basi media, quæ currum sustinebat, mare erat exsculptum, atque Venus, quæ inde emergebat, Nereidibus comitata. 169.

Canopi effigies apud Aegyptios erat crassa, breuis, & quasi rotunda, collo obtorto, breuissimis cruribus. 170.

Neptunus a Martiano describitur nudus, viridis, coronam instar salis albam habens, atque canus. ibid.

Neptuno alicubi statua posita erat cum aratro, atque curru, sed aratro naus proa erat aptata. 173.

Neptunus in numismate Vespasiani, & Adriani cernitur nudus, stans, sed in læui humeri tergo propendet amictus, dentraque trilorem scuticam, læua elatum tridentem tenet. ibid.

Idem in alio quodam numismate est effictus nudus, reclususque, sinistra elata tridenti inhærens, delphinem dextra porrigens, alterumque pedem in proa tenens. ibid.

Thetis fingebatur verus, cana, atque alba. 174.

Oceanus in curru effingebatur, a quattuor balenis per mare tracto, eum Tritones cum buccinis præcedebant, circumstabant nymphae, magnus marinarum belluarum numerus sequebatur. ibid.

Eurynome simulacrum scemineam figuram referebat, vsque ad summa scemora, cætera piscis figuram: erat autem aureis catenis reuinctum. 176.

Derceto, capite excepto, quod muliebre erat, piscis videbatur. ibid.

Ventos effinxerunt cum alis, tumescentibus buccis, inflatis, ac spirantibus. 177.

Boreas in arca Cypseli effictus erat Orithyiam rapiens, & pedibus anguium caudas habens: huic barba, capilli, ac alae niue conspersae addi possunt. ibid.

Auster ab Ouidio describitur alis madidis, vultu tecto caliginis, barba nimbis graui, capillis fluidis aqua, fronte nebulosa, pennis, ac sinibus rorantibus. ibid.

Eurus niger effingitur, & supra eius caput Sol igneus pingitur. ibid.

Florae imago pulcerrimam Nympham referebat, cui sertum ex variis floribus addebatur, & vestis versicoloribus floribus pingebatur. 178.

Zephyrus est forma iuuenili, facie decora, alatis humeris, tempora habens pulcerrimis floribus redimira. 179.

Fluuiorum effigies hominem referebat barbatur, promisso capillo, iacentem, cubito innixum, vel vrnae incumbentem, cornua etiam in capite gerentem. ibid.

Tiberis glauco carbaso velabatur, & corona arundinea circa tempora cingebatur. ibid.

Padus taurina facie pingebatur. ibid.

Tiberis in Vaticano corona ex variis floribus, ac fructibus contexta est redimitus, arundinemque manu gestat. 181.

Acheloi simulacrum brachio innititur, caput habet arundine cinctum, viridi amictu induitur, vnico tantum cornu est praeditum. ibid.

Nili effigies supra Crocodilum, aut Hippopotamum collocabatur circa quam xv pueri ludebant. ibid.

Vertumni statua floribus, ac fructibus erat ornata. 182.

DE PLV T O N E.

Minos iuxta Dantem est tetro aspectu, rictu canino, quasi latrans, caudamque longam habens. 186.

Pluto secundum Martianum pallidus colore, in capite gestat coronam ex hebeno, in manu sceptrum paruum habet. Item super solum resider, interdumque galeam gestat, Cerberus ei ad pedes iacet. Pindarus ei virgam in manus tradit, qua animas ad inferos perducatur: alij clauem praebent. 187. & 188.

Cerberus est triceps: eius capita a colubris lambuntur, iuba horrent viperis, cauda est longus draco, in dorso habet omnium serpentum capita. Hesiodus ei tribuit centum capita. 188.

Eurynomus inferorum genius colore erat inter caeruleum, & nigrum medio, dentes ostentabat, vulturis erat ei substrata pellis. 189.

Plutus

C O M P E N D I U M.

- Plutus effingebatur cæcus, claudus, item interdum lectica vectus, interdum velox pedibus. 191.
- Plutum Rhodij videntem, alatum, ac inauratum habebant. 192.
- Furiæ secundum Dantem scæmineum os habent, faciem sanguine fœdatam, sunt cinctæ hydri, redimitæ sunt anguibus, ceraftis habent capillos implicitos. 194.
- Furiæ cum ardentibus facibus effingebantur. 196.
- Tisiphone angues a capite propendentes habebat, gerebat facem, sanguine madefactam, vestis eius cruore erat rubens, angue pro cingulo utebatur: comites habebat Pauorem, Terrorem, Luctum, & Infaniam. ibid.
- Lyssa Furiarum vna centum serpentum capitibus sibilantibus caput incinctum habet, manu vero stimulum gestat. 197.
- Harpyarum vultus virgineus, ventris proluuies fœdissima, manus vnæ, semper pallidum os propter famem. 198.
- Strigum grande caput, oculi stantes, rostra magna, canæ pennæ, vngues hamati. Vel facies, collum, pectusque muliebre, ex earum capite serpentes propendent. ibid.
- Sphinx effingebatur, vt media pars mulieris speciem præferret, media leonis, alas quoque habebat. 200.
- Morta Parcarum vna effingebatur dentibus, & aduncis vnguibus, quavis fera immanior. 203.
- Parcæ iuxta Platonem æqualibus inter se interuallis in throno sedent, vestibus albis amictæ, capite coronato ad Sirenum harmoniam canentes, omnes fusum quemdam adamantinum, qui ambos polos attingit, perque matris Necessitatis genua tranfit, tractantes, Clotho dextera, sinistra Atropos, ambabus manibus Lachesis. ibid.
- Parcarum imago apud Petrum Appianum hæc est, Adolefcens quidam nudus supra paruum sedile sedet, qui vtraque manu oculos, faciemque contegit, inscriptio super caput est, C L O T H O. Ad pedes est puer alatus, nudus quoque, qui dextera manu genu dexterum tangit, sinistra hominis caluariæ inhæret, quæ in ore transuersum ossum habet: puero est inscriptum nomē L A C H E S I S, caluariæ autem A T R O P O S. A pueri dextera ardens flamma videtur existere: prope adolescentem herba cum quibusdam floribus cernitur: reliquum solum est aridum, saxi hinc inde conspersum. 205.
- Charon effingitur senex, squalidus, incultus, sordido amictu indutus, nauem conto subgens. 207.

D E M E R C V R I O.

Mercurius in antiquariis Petri Appiani imberbis effingitur, duabus paruis alis supra aures affixis, nudus, nisi quod in dorso palliolum habere

habere videtur, dextra marsupium continens, quod supra caput hirci iacet, sinistra vero caduceum præferens, ad pedes gallo, & hirco iacente.

209.

Caduceus erat virga erecta, vbi dracones mas, & fœmina parte media voluminis sui inuicem nodo obligabantur, primæque partes eorum reflexæ in circulum, pressis oculis ambitum circuli iungebant, & postmodum caudæ reuocabantur ad capulum caducei, ornabaturque alis, ex eadem parte capuli nascentibus.

210.

Pax ad mulieris speciem efficta, Plutum puerum vel spicas in manibus tenentis, olea coronabatur, vel lauro, vel etiam roseis fertis.

& 212.

Concordiam effingebant, dextera craterem tenentem, læua cornu copie, interdum & sceptrum, ex quo fructus exire videbantur: erat autem decora, bene compacta, colorata, gratiosa, & vndique per omnia sibi quadrans.

ibid.

Eadem duabus tantum dexteris manibus inter se iunctis in Neronis numismate cernitur.

213.

Fides effingebatur recta, secreta, albo panno velata, cana. Eadem interdum duabus iunctis manibus exprimebatur, interdum & duabus imagunculis dexteram dexteræ iungentibus.

214.

Apuleius Mercurium inducit puerum luculentum, nudum, nisi quod ephebi chlamyde sinistrum tegit humerum, flauis crinibus conspicuum, inter cuius comas aureæ pinnulæ simul coniunctæ prominent, cum caduceo, & virgula.

217.

Mercurium Martianus describit adolescentem venusto, alto, & robusto corpore, pubescentibus genis, seminudum incedentem, chlamydeque indutum parua, inuelatumque cætera, humerorum cacumen obnubentem, palæstra exercitum corpus habentem.

ibid.

Palæstra vix discerni potest, mas ne, an fœmina sit, flauæ comæ nondum tam longæ sunt, vt in nodum contrahi possint, pectus est ei virginis, ipsæ mammæ paullum exstare videntur, brachia a Sole colorem ducunt, ei sedenti olæ ramus est in sinu positus.

ibid.

Mercurium interdum effingebant iuuenem formosum, non tamen fucatum, sed natiua virtutis specie, vultu hilari, acribus oculis, in basi quadrata.

218.

Somnus, Nox & Mors in arca Cypseli ita cernebatur: erat mulier quædam, quæ sinistro brachio puerum candidum dormientem sustinebat, dextera autem nigrum, qui etiam dormiebat, atque distortos pedes habebat.

220.

Nox apud antiquos mulieris speciem habebat, magnis alis, iisque atris præditæ, quæ expansæ essent ad volandum, iis vniuersam terram complectebatur: eius tempora erant cincta papauere, eius comites erant Somnus, & magna nigrorum somniorum multitudo: alij ei cur-

rum

rum rotarum quattuor tribuebant : ea erat fasci coloris , vestibus aliquantum micantibus induta. 221.

Somnus adolescens alatus effingebatur , virgam manu continens , facie resoluta , candidam vestem supra nigram habens , cornu in manu tenens , aliquando & elephantis dentem , vnde somnia effunderet. 222.

Mercurium interdum tricripitem effingebant. 224.

Mercurij statua apud Tanagreas a collo suspensum arietem habebat. 225.

Mercurij statua in templo Iouis Olympij erat galeata , amicta chlamyde , & tunica , arietemque sub ala portans. 226.

Anubis ab Apuleio describitur nunc atra , nunc aurea facie sublimis , caput habens caninum , læua caduceum gerens , dextra palmam virentem quatiens. 227.

Hercules apud Gallos effingebatur senex pene decrepitus , caluus , fuscus , & rugosus , leonina pelle indutus , clauam dextera , sinistra arcum tenens , pharetra ex humeris dependente , catenulis vero ex auro , & electro admodum tenuibus , linguæ eius extremitate perforata , insertis , maximam hominum multitudinem non inuitam , sed sponte sequentem , auribus alligatis trahens. ibid.

Herculis aliud simulacrum hominem fortem , & robustum referebat , erat etiam nudum , nisi quod Leonis pelle tegebatur , cuius caput erat ei loco galeæ , clauam vna manu , altera arcum tenebat , pharetra pendebat ex humeris. 229.

DE MINERVA.

MINERVA aliquando simul cum Mercurio effingebatur. 238.

Minerua vultu virili formabatur , & truculento , glaucis oculis , longam hastam , & crystallinum clypeum habens , galea erat armata , pectus ægide tegebatur. 239.

Minerua effingebatur tamquam existeret ex Iouis capite , a Vulcano securi adamantina scisso. 240.

Mineruæ simulacrum Athenis habebat sphingem in galeæ cono , & ex vtraque parte galeæ gryphes , interdum & supra galeam gallum. 241.

Bellona effingebatur sanguine aspersa , faciem gestans , vel flagello pugnam conciens , vel tuba classicum canens. 243.

Minerua apud Græcos erat efficta , ambabus manibus colum tractans. 245.

Veritas ab Hippocrate describitur mulier pulchra , magna , simplicitate ornata , illustris , ac splendida , cuius oculorum orbes puro lumine miteant. 246.

Opinio ab eodem describitur mulier , quæ non mala videatur , sed

audacior aspectu, & concitator.

ibid.

Veritas etiam effingebatur ex litteris Græcis, cuius caput ex α , & constabat, collum ex β , & \downarrow , & cætera deinceps membra ex litteri prioribus, deinceps se sequentibus, & posterioribus præcedentibus per seriem quamdam. Eadem fingebatur virgo, niveis induta vestibus.

ibid.

Virtus effingebatur alata, peregrino habitu utens: aliquando matronæ specie, quadrato saxo infidentis: aliquando columnæ læuo nix cubito, dextera serpentem tenens. Existat & mascula Virtus, nempe senex barbatus, stans, nudus clauæ innitens, cum Leonis pelle, brachia aduoluta. Alibi virtus adolescentis speciem præfert, succincte vestiti, galeam in capite habentis, cuius conus est ex pennis: vs sinistra eleuata rectæ hastæ inhæret, dextera, qua & sceptrum tenet, dextrum genu contingit, quod sinistro est eleuatius, nam pede testudinem premit, ocreas pedibus induit, & oculos in Virginem quamdam, quæ est e regione, intendit, quæ Honorem adumbrat.

246. & 247.

Honor virginem repræsentat, quæ dextra manu hastam erectam tenet, ex eaque parte vsque ad ventrem est nuda, sinistra cornucopiæ habet, galeam pede proculcat, caput flaua coma est ornatum, quæ concinnum in modum est aptata.

247.

Voluptas describitur mulier aspectu pulcra, lasciuia, venustaque obfucos, quibus se illinit: & a Dante exprimitur balba, straba, pedibus distorta, mutilis manibus, pallido colore, quæ postea expedite loqui inciperet, in pedes se erigeret, vultuique exalbescenti eos colores induceret, quos amor vellet, ab eaque se dulcissimis verbis illiciendum fuisse, nisi statim Dea quædam sancta, atque honesta existitisset, quæ alteri comprehensæ vestes abscidisset, ventre ei patefacto, qui maximum fœtorem ex se emittebat.

247. & 248.

Honor ab Alciato purpurea veste depingitur, laurea coronatus. Alij Virtutem fingunt præcedere, deinde ad eam Honorem a Cupidine duci.

249.

Volupiæ effigies mulieris pallidæ speciem referebat, quæ reginæ instar in sublimi loco sedebat, virtutemque pedibus proterere videbatur.

ibid.

Angeronæ effigies erat ore obligato, atque signato, & in ara Volupiæ collocabatur.

250.

Harpocrates vel Sigaleo effingebatur tâquã puer, redimitus, ad os compresso digito salutari. Interdum & exprimebatur absque distincta facie, pileo caput contextum habens, lupina pelle indutus, quæ oculis, atque auribus plurimis erat distincta.

ibid.

Minerua apud Messenios fuit efficta, cornicem manu continens.

ibid.

Terror in Agamemnonis clypeo leonis capite fuit expressus.

252.

Pauor

Pavor muliebri habitu, ad terrorem maxime effectus erat. *ibid.*
 Mineræ simulacrum Athenis recto statu erat, cum tunica talari,
 & pedes habebat clypeum, ad imam hastam draconem, item & no-
 tuam. 253.

Gorgonibus capita serpentibus obuoluta; dentes suum instar, æneæ
 manus, alæ aureæ. 255.

Vulcanus effingebatur, pileum cæruleum habens, claudus, mani-
 us murem tenens, aliquando niger, deformis, fuligine inquinatus. In-
 interdum nudus, vel pannosus depingebatur. 259. & 262.

Mirtis simulacrum apud Acitanos Solis instar erat radiis orna-
 um. 263.

Mars effingebatur ferox, truci aspectu, armatus, manu hastā, atque
 agellum gestans, interdumque equo, interdumque curru vectus, eius
 comites erant Terror, Timor, Impetus, Furor, & Violentia. eius arma
 erant galea, quæ ardere, ac fulmen ei con loco affixum esse videbatur,
 horax auratus, ac terribilibus monstris refertus, clypeus luce sangui-
 ea fulgens. Eum Fama præcedebat. 265.

Fama mulier effingebatur, panno quodam admodum subtili indu-
 ta, & subcincta, quæ, tubam inflans, velociter hac illac discursare vi-
 detur, alataque est. Vel monstrum ingens alatum, infinitis oculis, lin-
 guis, & auribus præditum, in domorum culminibus, aut turribus
 legens. *ibid.*

Malâ Fama cum alis nigris pingebatur, quæ erant similes Vesper-
 ilionis alis. 266.

Furor effingebatur vultu terribili, ac sanguine consperso, qui supra
 horaces, clypeos, galeas, gladios, aliaque arma sedens fremat, reuin-
 tus post terga catenis. *ibid.*

Mars pectore nudò interdum depingebatur. *ibid.*

Martis simulacrum apud Scythas erat Acinacis. 268.

Martem Arabiæ Petrææ incolæ effingebant lapidem nigrum, qua-
 dratum; quattuor pedes altum, latum duos. *ibid.*

Discordia crines Viperis implicitos gerebat: effingebatur supino ca-
 pite, labris huëtibus, oculis strabis, putridis, tumefactis, lacrymis sub-
 inde fluentibus, manibus incontinenribus, mobilibusque, gladium
 intus ad pectus ferens, tenuibus, & obliquis innixa cruribus, & pe-
 dibus caligine, & tenebris ceu reti circumuolutis. *ibid.*

Eadem a Petronio describitur, scisso crine, cuius in ore esset sanguis
 concretus, oculi contusi flerent, dentes essent rubiginosi, lingua tabo
 flueret, facies draconibus obsideretur, vestis esset lacerata, & dextera
 cruentata facem quateret. 269.

Martis simulacrum apud Lacedæmonios vinculis erat implici-
 tum. *ibid.*

Victoria dextra malum Punicum, sinistra galeam continebat. Item

vt plurimum alata, volans, virginis pulcræ speciem præferens, altera manu lauream, aut oleaginam coronam præbentis, altera palmam tenentis effingebatur. Sed aliquando solam coronam habens, aliquando cum sola palma, aliquando etiam cum lauro in manibus. 270.

Victoria aliquando armata, vultu hilaris, sed puluere fœdata, atque sudore, cruentis, manibus spolia, ac captiuos victoribus distribuens effingebatur. 273.

Eadem pingebatur virago pexo crine, nudo pede suspensa, & strophio cincta, habens papillas tectas fluitante veste. ibid.

D E B A C C H O.

BACCHI imago quandoque pueri formam, interdum adolescentis, aliquando & senis referebat, nuda interdum, interdumque vestibus contacta cernebatur. Item aliquando erat in curru, aliquando sine curru. 275.

Bacchus sertū gestabat ex hedera vna cum corymbis factum, duo etiam cornua, quæ recens ex temporibus videbantur prodire: panthera ante eius pedes cernebatur. ibid.

Idem senis formam quandoque præfererat, capite caluo, ac capillis omnino nudato. 277.

Comi imago est iuuenis, mollis, nec adhuc ephebi, is adstat ad thalami fores, vbi sponsæ cubant, ipse præ nimio vino est rubicundus, & quod ebrius est, dormit rectus, dormit autem faciem in pectus deiiciens, & gutturis nihil ostendens, sinistram venabulo sustinens: sed manus sustineri visa, soluitur: vnde & quæ est in dextera facula manum præ somnio languentem, effugisse videretur. Pavimentum, ac loca vicina sunt floribus referta: sed & ipse Deus floribus contexto ferto est redimitus. ibid.

Bacchus dupliciter effingi solebat, nam interdum seuerus, promissa barba cernebatur, aliquando pulcro aspectu, hilari, ac iuuenili erat præditus. 279.

Baccho Martianus falcem in dextera tradit, & cantharum in sinistra, eumque aspectu iucundum, & hilarem describit. 281.

Bacchus aliquando fœmineo habitu indutus, coma effusa, capite redimito roseis sertis, comites Bacchas habens effingebatur. 282.

Bacchus in Cypseli arca erat exsculptus promissa barba, talari veste, qui que in quodam antro, vitibus, ac fructiferis arboribus multis circumdato iacens, pateram porrigeret. 284.

Bacchus pingebatur interdum hedera coronatus, pelle tigris indutus, thyrsum vel ferulam gestans. ibid.

Typhon effingebatur ita vt eius superior pars hominem referret: is vero pennis contegebatur, prodigiôsæ erat magnitudinis: ex vtraque manu

manu centum angues capitibus exporrectis emergebant: crura serpentina erant, circum quæ alij serpentes implicabantur, qui, vniuersum corpus ambientes, vsque ad caput pertingebant: quod horridis, squalidisque crinibus contegebatur, qui per collum, atque humeros se diffundebant: barba ad pectus illud vastum promittebatur: oculi truces erant: & ex se veluti scintillas emittebant: os flammam affatim emittebat.

293.

Horus effingebatur adolescens, dextra sceptrum, & sinistra virilia tenens, alatus, cui discus adiaceret.

294.

Priapus effingebatur puer crassus, deformis, virilia vastissima habes. Itemque interdum barbatus, comam impexam habens, nudus, dextraque falcem tenens. Aliquando cernebatur panno opertus, cuius ipse lacinias in sinum reducebat, in quo omnium generum fructus continebat. Eidem ferta ex hortensibus herbis conficiebant: & ipse longam arundinem supra caput habebat.

296.

DE LARIBVS.

Lares iuuenili figura pingebantur, canis pelle vestiti, quibus etiam canis assistebat. Interdumque obuoluti toga in humerum sinistrum, & sub dextro formabantur.

298.

Sosipolis exprimebatur ætate puerili, chlamyde amictus varia, & stellata, præ se gerens manu altera copiam cornu-

301.

Genius in vetustis numismatibus pateram dextera manu supra aram porricere, quæ ara esset fertis ornata, læua vero propendulum flagellum, vel simile quidpiam tenere videtur.

ibid.

Genius in aliis numismatibus cernitur effectus tamquam homo militaris, cum veste ad cruris medium circumuoluta, dextera pateram in morem sacrificantis habens, læua autem cornu copiam.

ibid.

Genij mali effigies erat colore vehementer atro, cætera specie maxime formidabilis, ac amictus ei lupi pellis erat.

303.

DE FORTVNA.

FORTVNA duos temones moderans effingebatur.

304.

Eadem apud Smyrnæos erat effecta, polum capite sustinens, manuque Amalthææ cornu continens: alij & gubernaculum addunt.

ibid.

In Fortunæ manibus apud Thebanos Plutus puer erat effectus.

306.

Bona ac mala Fortuna ita est picta: Sedet in folio mulier stolata subtristis, cuius dextera dexteram iungere videtur adolescētula egregia forma, ac liberali, quæ stat ante illam: post vero matronam sedentem puella quædam manum supra scabellum tenere, & ei inniti vide-

tur.

307.

Nemesis alata effingebatur supra rotam, manu gubernaculum tenens. Interdum eadem vna manu frænum, altera mensuram cubiti tenebat. ibid.

Nemesis simulacro apud Athenienses corona capiti erat imposita, qua & cerui, & Victoriæ sigilla continebantur: in altera manu erat ramus fraxineus, in altera phiala, in qua Aethiopes expressi erant. 309.

Iustitia describitur a Chryippo forma, & filo virginali, aspectu vehementi, & formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrox, sed reuerenda. ibid.

Iustitia examine lancis, vel stateræ, nunc & securium & virgarum fasce insignitur. 310.

Iustitia effingitur aliquando nuda virgo, super lapidem quadratum sedens, & æquatam manu altera bilancem tenens, exsertum altera sub ala ensẽm quodammodo occulens. ibid.

Iustitia alicubi in Aegypto capite mutilata erat efficta. Eandem Aegyptij effingebant per manum sinistram, porrecta palma discapedinatam. ibid.

Iustitia, ac Iniuria in Cypseli arca erant ita exsculptæ: Mulier formosa alteram deformem sinistra obstricto collo trahebat, dextera fuste cædebat.

Calumniam ita pinxit Apelles, in dextera sedet vir, permagnas habens aures: manum ille protendit accedenti Calumniæ: circum ipsum vero sunt mulieres duæ, Ignorantia scilicet, & Suspicio: ex aduerso Calumnia, mulier ornata, & pulcra, sed aspectu ardens, & in iram, ac rabiẽm concita, læua facem accensam præferens, dextera adolescentem quẽpiam per capillos trahere videbatur, qui manus ambas ad cælum tendebat, superosque obtestabatur: præcedebat vir pallidus, impurus, acute intuens, hic Liuor erat: pone duæ alæ mulieres erant, Calumniã dirigentes, & adornantes, altera erat Insidia, altera Fraus. A tergo sequebatur Pœnitentiã, pullas lacerasque vestes induta, quæ, retro caput inflectens, flens, ac lugens, pudore venientẽ Veritatẽ excipere videbatur. 311.

Inuidia effingitur pallida, macra, toruis oculis, dentibus rubiginosis, pectore virenti, lingua venenata. 313.

Momus effingebatur macilentus, extenuatus, pallidus, ore hians, ad terram despectus, quam is bacillo, quem tenebat, percutiebat. ibid.

Fraus a Dante describitur capite tantum ex Cocythi vndis exstans, vultu benigno, & iustitiam simulante: sed cæteris membra pilosis, & squamis opertis, serpentemque referentibus, coniunctis autem multis nodis, & infectis variis coloribus. 314.

Fortuna quandoque effingebatur in pilâ sedens, & alata, itemque cæca, amens, lapidi rotundo pedibus insistens, aut etiam supra cylindrum sedens, aliquando compta, & ornata, aliquando incompta, sordidaque,

didaque, & cum gubernaculo.

315.

Fortuna bona comes eloquentiæ, & doctri-næ, sic pingebatur, caduceus cernebatur, in cuius vertice alatus pileus erat, & vtrimque duo cornua copiæ, caduceum ipsum complectentia. ibid.

Occasio effingebatur mulier nuda pedibus, rotæ aut pilæ insilens, longos capillos e fronte dependentes habens, cæterum occipitio recaluastra, pedibus alata, perpetuam comitè habens Pœnitentiam. 317.

Cærus effingebatur puer, florentis ætatis, formosus, crinibus sparsis zephyro, nouaculam in manibus tenens. ibid.

Fortuna apud Scythas effingebatur sine pedibus, & manibus alatis. ibid.

Fortunæ simulacrum erat apud AEGiram, vna manu cornu copiæ tenentis, altera Cupidinem complectentis. 319.

Fortunam nonnulli depinxerunt, in mari, fluctibus agitato vela facientem: alij eandem in altissimæ caulis, aut etiam prærupti montis culmine constituerunt, ita vt assidue vento flante verteretur: alij eam in equum velocissimum imposuere, & currentem eam Fatum arcu intento insequens effinxerunt. ibid.

Boni Euentus simulacrum erat adolescentis, dextera pateram, sinistra spicam, ac papauer tenentis. 321.

Fauor pingebatur, tamquam iuuenis alatus, cæcus, pedibus rotæ insilens, vultu timidus, comitem habens Adulationem, pone autem Inuidiam. ibid.

Felicitas in Iuliæ Mammææ numismate cernitur fœmina, in folio sedens, dextra caduceum, sinistra grande cornu copiæ tenens. ibid.

Felicitas a Cebere describitur in eminenti arcis vestibulo sedens in folio, liberali ornatu compta, sed non accurate, & florentissimo serico coronata, ad quam omnes quidem adspirent, sed pauci perueniât. 322.

DE CVPIDINE.

CVPIDO cælestis a Philostrato alatus, corpore lucido, ac maxime pulcro ac facem gestans describitur. 323.

Anteros Athenis erat effictus puer nudus, ac formosus, in vlnis geminos generosos gallos, & se in caput impellentes habens. 325.

Cupido visebatur apud Eleos, palmæ ramum in manibus habens, quem Anteros ab eius manibus extorquere summa vi nitebatur, sed frustra. ibid.

Amor Lerhæus pingebatur, ardentes faces in profluentes aquas inclinans, ac extinguens. 327.

Amores multi sæpe pingebantur, puelli, pulcelli, alati, quorū alij faces, alij sagittas, alij laqueos, alij alia gestarent. ibid.

Amores etiam exprimebantur puelli, nudi, crispa, flauaque coma, versico

versicoloribus alis, interdum facem accensam gestantes, interdum sine face, arcu etiam aliquando, pharetra, & sagittis armati, quandoque suis armis exsuti. 329.

• Ates, id est Calamitas, pedibus hominum ceruices calcans pingitur. 330.

• Cupido interdum est effictus fulmen gestans. 334.

• Cupido, Pausiæ opus, cernebatur, abiecto arcu & sagittis, lyram tenens. 336.

• Cupido alicubi prope Fortunam adstans, erat effictus. ibid.

• Cupidines aligeri ab Acusilao efficti cum læna ludentes, quorum alij eam relegatam tenerent, alij e cornu cogere biberent, alij calcarent soccis. ibid.

DE VENERE.

• VENVS pingebatur interdum ex mari emergens, in concha stans, adolescentula, pulcherrima, ac nuda; & aliquando per mare natans, & quandoque e mari emergens, a Cupidine excepta: interdum côcham manu tenens, roseo sero redimita. 340.

• Veneris statua apud Paphios non humanam figuram præferbat, sed quiddam in basi latum, atque rotundum erat, quod paullatim in acumen vergebat. 341.

• Veneris simulacrum apud Saxones tale erat: Stabat Dea in curru nuda, myrto capite cincta, ardentem faciem pectore, dextera mundi figuram, sinistra mala aurea tria ferebat: post etiam erant nudæ Gratia; nexis manibus poma gestantes; auctis inuicem vultibus dona conferentes; iugales quadrigæ aderant; gemini cyeni, totidemque columbæ. 343.

• Venerem Amores præcedebant, faces præferentes, eius latera hinc Gratia;, illinc Horæ clauderant, quæ floreis sertis Deam adornare videbantur. Alij eam effingunt, pone Gratias, ad latera Cupidinem, & Anterorem habentem. Alij volunt, eam locum, ac Cupidinè circumuolare. 344.

• Apud Petrum Appianum exstat puer nudus, alatus, myrtoque coronatus, qui humi sedet, & barbiton pulsatur, quem inter crura continet, eius inscriptio est VENVS. Ante hunc alius puer ei similis, rectus stat, eumque inspicit, ambabusque manibus in altum eleuatis, comam vna cum facie muliebri tenet, ex ea pannus vsque ad mediam comam dependet: faciei inscriptio est IOCVS, pueri est CVPIDO. 344.

• Venus Popularis a Scopa arietis intendens, pedeque testudinem opprimens fait efficta. 346.

• Venus in agro Corinthio visebatur Victoriæ portigens. 347.

• Venus victrix in antiquo numismate cernitur mulier stolata, quæ dextera

- dextera Victoriolam porrigit, sinistra vero nescio quid hac forma Δ . 348.
 Venus in quodam alio numismate cernitur, sinistra clypeum ad humum pro-
 xensum, tenens, in quo duæ imagunculæ sunt exsculptæ, dextera vero Victorio-
 lam porrigens. *ibid.*
 Eadem in alio numismate mulier recta cernitur, quæ sinistra vestis lacinias
 enet, sursumque reducit, dextera nescio quid porrigit, pomum videtur. *ibid.*
 Venus apud Sicyonios, erat efficta sedens, manu vna aliquot papaueris capita
 enens, altera pomum: in capitis vertice nescio quid affixum habens, quod car-
 linem referebat. *ibid.*
 Venus dicta Morpho cernebatur sedens, in capite tegumentum habens, &
 pedes pedicas. *ibid.*
 Veneris simulacrū alicubi exstabat cum pectine, & barba, eiusque superiora
 corporis cingulo tenus maris speciem præferebant, inferiora vero scæminæ. 350.
 Venerem Aegyptij cornutam quoque, sicut & Lunam, effingebant. 351.
 Venus in Monte Libano efficta erat capite obnupto, specie tristi, faciem ma-
 nu laeva intra amictum sustinens, quasi lacrymans. *ibid.*
 Horæ effingebantur, duos calathos ferentes, alterum plenum florum, alterum
 icuum. 354.
 Horæ aliquando in Iouis capite vna cum Parcis effingebantur. *ibid.*
 Horas repræsentat Philostratus manus inter se contingentes, annum volu-
 antes, super spicarum vertices ambulantes, non tamen vt frangant, aut flectant,
 aspectu suaves, omnes veluti saltitantes, brachium efferentes, comam demissam
 habentes, genis rubicundis, oculis quasi salientibus. *ibid.*
 Gratiaë describuntur coronatæ, vna floribus, fructibusque terræ, altera spicis,
 & frumento, tertia vuis, & pampinis, atque, pomis, vltima oliuis: Apolloque ma-
 nu dextera eas gestat. 355.
 Gratiaë ita pingebantur, vt earum vna terga ad nos obuerneret, duæ vultibus
 nos intuerentur. 356.
 Gratiaë effingebantur virgines, hilares, ac ridentes, nudæ, zonisque solutæ. *ibid.*
 Gratiaë apud Eleos ita erant formatæ, vt vna rosam, altera talos, tertia myrta-
 rum manu præferret. *ibid.*
 Gratiarum dux interdum Mercurius effingebatur. 357.

FINIS.

INDEX RERVM, ATQVE
 VERBORVM, QVAE HOC LIBRO
 CONTINENTVR, ORDINE ALPHABETICO DIGESTVS.

	Cerui lapidum cur circa Mercurij statuam congererentur.	224	Ægyptij maxime monstrosos Deos habebant.	17
	Acheron quid significet.	197	Ægyptij quando suem sacrificarent.	75
Accipiter cur Apollini sacer.	43	Ægyptiis cur nefas vaccā immolare.	80	
Accipiter cur sit symbolum Osiridis.	ibid.	Ægyptij cur pauonis pennis domorum ianuas ornatent.	122	
Accipiter Solis symbolum.	80	Ægyptiorum regum habitus.	175	
Acinacis Martis simulacrum apud Scythas.	268	Æneæ ad inferos aditus quid significet.	190	
Achelous, pro aquis dulcibus capitur.	176	Ær masculus, & fœmina.	351	
Acheloi imago.	181	Ær subinde Solis virtute varias induit qualitates.	57	
Achor Muscarum Deus.	235	Æsculapij statua ex vitice.	16	
Acis a Polyphemo interfectus.	180	Æsculapius cur Agnites dictus.	ibid.	
Adad, & Atergatis imago, & eius expositio.	53	Æsculapius quid significet.	57	
Adiantho herba Pluto coronatus.	192	Æsculapij simulacrum apud Epidaurios, & eius expositio.	ibid.	
Adonis cur fingatur ab apro interfectus.	352	Æsculapij aliud simulacrum, quod erat Auximi, & eius significatio.	58	
Adoniorum festorum ritus.	352	Æsculapius vt Romam sit aduectus.	ibid.	
Adrastia Nemesis cur sit cognominata.	307	Æsculapij fabula quod Glaucum Minois filium ab inferis reuocarit.	60	
Æacus inferorum iudex.	185	Æsculapij simulacrum apud Phliasios.	59	
Æga Solis filia.	254	Æsculapius nutritus a canibus.	147	
Ægis a Ioue gestata quæ esset.	110	Æsculapius cur dictus Cotylæus.	230	
Ægis vnde dicatur.	254	Æternitas comitabatur semper Deos digniores.	18	
ab Ægyptiis Græci Deorum cultum sunt mutuati.	3	Æternitas qualis sit.	ibid.	
Ægyptij elementa coluere, absque effigie.	5	Æternitatis definitio.	ibid.	
		Æternitatis imago.	19	
		Æterni		

AEternitatis antri imago ex Claudia- no.	ibid.	Amor liquidus, & lubricus.	331
Eius explicatio.	20	Amor & deformitas inter se inimici. ibid.	
Affectus humani non sunt per se mali. 195		Amor in floribus degens.	ibid.
Agdistis mali genij ortus.	142	Amor non est cæcus.	ibid.
Agenorja Dea.	249	Amor fugitiuus eleganter a Moscho descriptus.	332
Agessilaus statuas sibi decerni noluit. 12		Amor ignei coloris.	ibid.
Aglaia vna Gratiarum.	356	Amoris oculi acres, & igniti.	ibid.
Alcibiades in suspicione affectati prin- cipatus venit.	219	Amor fraudator, & mendax.	ibid.
Alcibiades pulcerrimus.	334	Amoris currus ignitus.	333
Alexandri Mater a serpente dicta est grauida facta.	290	ab Amore cur fingatur Pan deuictus.	336
Alexis cur Hercules dictus.	234	penes Amorem cæli ianuatum claues. ibid.	
Alectryon in gallum conuersus.	273	Amor captus apud inferos ab Heroi- nis, ac patibulo affixus.	338
Almon fluuius.	144	in Amphiatrai antro Somniorum porta esse credita.	222
Amantium extremæ partes cur modo frigida sint, modo calida.	333	Amphitrite Neptuni vxor.	169
Amantium vita inconstans.	ibid.	Angeronia Dea.	249
Amata virgo Vestalis.	148	Angues cur essent sanitatis signa.	62
Amor vehementissima, ac perniciosis- sima omniũ animi perturbationum. 322		Anguium complexus concordia sym- bolum.	210
Amor puerorum turpissimus.	323	Anguilla cur inuidia symbolum.	314
Amor ex voluptate, & dolore permi- stus.	324	Anguilla natura.	ibid.
Amor ex Vulcano, & Venere vulgari or- tus.	ibid.	Animæ, quarum corpora insepulta, cen- tum errare annos dicebantur.	206
Amor terrenus vnde ortum traxerit. 325		Animus a Saturni orbe quid mutetur iuxta quosdam philosophos.	27
Amor admodum grauis Deus.	327	Animi nostri diuinitas.	31
Amor Letheus qui.	ibid.	Animus noster duplici lumine prædi- tus.	32
Amor pellébatur, ex Seneli aquis epo- tis.	ibid.	Animus omni fortuna valentior.	316
Amores Nymphorum filij.	328	Animorum ad corpora descensus quo- modo sint.	336
Amorum inter se ludetium descriptio. ibid.		Animi nostri ex Venere appetitum ad venerea trahunt.	340
Amorum cum Lepore lusus.	ibid.	Anni Symbolum.	19
Amoris laquei quid significant.	330	Anseres cur Iunoni sacri.	122
Amor Deorum maxime iuuenis.	ibid.	Anseres publicis sumptibus aliti in Ca- pitolio.	ibid.
Amor iuuenibus se semper miscet.	ibid.	Anteros qui sit.	325
Amor est tener, & mollis.	ibid.		

Anterotis effigies.	ibid.	Apollinis simulacrum in Laconia.	54
Anteuorta, & Postuorta Diuinitatis comites.	31	Apollo cur dicatur Cyclopes interfecisse.	57
Anthracia vna ex Arcadicis Nymphis.	155	Apollo cur dicatur AEsculapij pater.	ibid.
Antiochi Sotheris visum.	62	Apollo cur Sminthius diceretur.	62
Antipodes qui.	187	Apollo cur Sauroctonus dictus sit.	63
ab Antipodibus litteræ missæ.	ibid.	Apollinis statua Neapoli, ac eius causæ.	64
Antipodes sunt superiores nobis.	ibid.	Apollini quadriga attribuebatur.	ibid.
Antoninus imperator Cereris sacris initiatus.	154	Apelles calumniam passus, quomodo Calumniam depinxerit.	311
Anubis effigies.	227	Aper hiemis symbolum.	352
Anubis cur canino aspectu effingatur.	ibid.	Apri imaginem Germani ferebant.	146
Apidis oracula quo pacto ab AEgyptiis elicerentur.	49	Aqua multis numinibus est adscripta.	147
Apis AEgyptiorum Deus quis fuerit.	50	Aqua masculus, & femina.	351
pro Apolline reliqui dii ponebantur.	37	Aquila cur Iouis sacra.	107
Apollinis diuersa nomina.	ibid.	Aquila cur auium regina.	ibid.
Apollinis flaua cæfaries quid denotet.	ibid.	Aquila cur esset Victoriæ symbolum.	270
Apollo lyram tenens, quid significaret.	39.	Aquila in Romanorum vexillis.	271
Apollo Musarum cur dux dicatur.	ibid.	Aquila Persarum vexillum.	272
Apollo cur in medio Musarum.	40	Arcades se omnium Græcorum antiquissimos iactabant.	87
Apollinis imago, & eius significatus.	ibid.	Arcadum cultus erga Deas Eleusinas.	155
Apollo cur inferorum Deus dicatur.	ibid.	Arcadiæ situs.	87
Apollinis alia imago, & eius expositio.	41	Arcana passim non vulganda.	96
Apollo cur Lycius nuncupetur.	42	Argilla cur effingendis Diis non admodum congruat.	15
Apollo cur dicatur medicinæ Deus.	46	Ariadna a Theseo relicta.	195
Apollinem quomodo Agyptij hieroglyphicis litteris describerent.	ibid.	Aries Agyptiis sacra.	115
Apollo cur quattuor auribus, & totidem manibus sit effictus.	ibid.	Arietis immolandi mos apud Agyptios.	ibid.
Apollinis statua apud Patrenses.	48	Arimaspi vnicum habent oculum.	241
Apollo cur diceretur Nomius.	50	Arimaspi cum Gryphis belli gerunt.	ibid.
Apollinis simulacrum apud Assyrios, eiusque expositio.	52	Asininum caput qui coluerint.	6
Apollo cur barbatus apud Assyrios.	ibid.	Asinus cur Apollini sit dicatus.	63
		Asinus cur Baccho sacer.	285
		Asinus victima Priapi.	297
		Assyrij Solis ac Lunæ simulacra non admittebant.	37

Astarte Cæli filia, Saturni soror, & coniux.	27.	Bacchus pro vino positus.	276.
Atæ pedes teneri, & molles.	330.	Bacchus cur nudus effingeretur.	ibid.
Athenis de nomine imponendo contentio inter Neptunum, & Mineruam.	170.	Bacchus cur senex effingeretur.	277.
Athenæ sub Mineræ tutela.	245.	Bacchus cur iuuenis effingeretur.	111.
Athenienses cur cicadas aureas capillis implicitas gestarent.	87.	Bacchus cur sit dictus Musarum dux.	278.
Athenienses quomodo cultum Panis receperint.	91.	Bacchus Nyfæ educatus.	ibid.
Athenienses quid Ioui sacrificarēt.	117.	Bacchi inuentum, aquam vino permiscendi.	ibid.
Athenienses sapientes, riteque sacrificantes.	192.	Baccho cur in Horarum templo ara sit posita.	279.
de Atta fabula.	142.	Baccho cur ara esset dicata prope Nympharum aram.	ibid.
Attis quid significet.	143.	Bacchus idem qui Sol.	280.
Atys adamatus a Magna matre.	142.	Bacchi facultates quomodo ad Solem referantur.	ibid.
de Aty fabula.	ibid.	Bacchus inuentor, quomodo boues ad aratrum iungerentur.	281.
Atys in pinum conuersus.	ibid.	Baccho cur falx in dextera tradatur.	ibid.
Audire hominem, quattuor auribus præditum, quid sit.	46.	Bacchus cur taurus sit appellatus.	ibid.
Auerrunci Dij cur ab antiquis colerentur.	193.	Bacchi comites.	282.
Auguriis veteres deditissimi.	274.	Bacchæ comites Bacchi.	282.
ex Auro cur Dij effingerentur.	15.	Bacchi mysteriorum ritus.	ibid.
Aurum & argentum cur Diis effingendis non multum conueniant.	ibid.	Bacchi mysteria ad animi purgationem facere credebantur.	ibid.
Aurora quomodo efficiatur.	67.	Bacchus libertatis Deus.	283.
Aurora Cephalum rapit.	ibid.	Bacchi vestes cur muliebres.	284.
Auroræ imagines, & earum explicatio.	ibid.	Bacchus cur sit dictus Bassareus.	ibid.
Austri siue Noti effigies.	177.	Bassara vestis quæ.	284.
		Bacchus infernus Deus est creditus.	285.
		Bacchus fortissimus imperator.	ibid.
		Bacchus triumphum inuentor.	ibid.
		Bacchus cur fici foliis coronaretur.	287.
		Bacchi nauis descriptio.	288.
		Bacchi comites.	ibid.
		Bacchus puer a Parcibus serpentibus cinctus.	290.
		Bacchus cur fingatur a Titanis in frustra discerptus.	294.
		Bacchus cur vna dicatur esse cum Deis Eleusinis.	ibid.

B

Baccharum habitus.	284.
Bacchæ serpentes absque timore, & periculo tractabant.	290.
Bacchanalia splendidissima a Ptolomæo Philadelpho celebrata.	282.
Bacchanalium ritus.	295.
Bacchi tripus quid esset.	237.
Bacchus vini repertor.	275.

- Bacchus cur fœmineo habitu , ac cornutus pingeretur. *ibid.*
- Beelzebubus muscarum Deus. 235.
- Bellerophon Chimæram conficiens, quid significet. 258.
- Belli portarum descriptio. 34.
- Belli ineundi mos apud veteres. 244.
- Belli decernendi apud Romanos mos. *ibid.*
- Bellonæ, & Mineruæ idem numen. 243.
- Bellona Martis auriga. *ibid.*
- Bellonarij se cultris incidebant. 243.
- Belluæ, quæ ab AEGyptiis colebantur. 50.
- à Belluis nutriti homines. 147.
- Bestiæ in Deos relatæ. 2.
- Bœotia diluuiò submersa. 131.
- Bonâ Dea cui rei præesset. 159.
- Bonæ Deæ effigies. *ibid.*
- Bona Dea mulier maxime pudica. 160.
- Bonæ Deæ sacrorum ritus. *ibid.*
- Bonæ Deæ imago. *ibid.*
- Bona Dea paris cum Iunone potestatis. 161.
- Boreæ venti effigies. 177.
- Boues Apollini cur essent grati. 48.
- Bos cur esset Osiridis symbolum. *ibid.*
- Bouem cur maximo cultu AEGyptij afficerent. *ibid.*
- Bos Isis qualis eligeretur apud AEGyptios. *ibid.*
- Bouis cornua cur Dianæ templo affigerentur. 70.
- Bouis effigies in vexillis Romanorum. 272.
- Bob?u?op* Herculis ara cur sit dicta. 232.
- Brennus quomodo Panico terrore percussus. 90.
- Bruto malus Genius visus. 302.
- Caduceo Mercurij cur sint duo angues additi. 210.
- Caduceus cur in pacis argumentum ferebatur. *ibid.*
- Caducei figura. *ibid.*
- Caduceus vnde dicatur. *ibid.*
- Caduceus Mercurij quomodo ad hominis genesim referatur. 226.
- Cæli portæ quot sint. 29.
- Cænis fœmina, & mas. 337.
- Caia Cæcilia eadem ac Tanaquil, Tarquinij Prisci vxor. 134.
- Caligula diuinos sibi honores vsurpabat. 11.
- Caluaria simulacri loco a Scythis habitata. 6.
- Calumniæ effigies, ab Apelle depicta. 311.
- Calumniæ definitio. *ibid.*
- Cambyfes Apim interfecit. 49.
- Canephoræ virgines quæ. 154.
- Canis sacer inferorum Deo. 78.
- Canis candidus fidei symbolum. 215.
- Canes Vulcani custodes. 263.
- Canis cur sacer Marti. 273.
- Canis cur cum Laribus. 299.
- Canopus apud AEGyptios Deus habitus. 170.
- Canopi effigies. *ibid.*
- de Canopo lepida narratio. *ibid.*
- Caper cur Apollini sit dicatus. 63.
- Caper cur Baccho immolaretur. 156.
- Capra cur magni fieret apud Græcos. 96.
- Caprarij, atque capræ apud AEGyptios in honore habitæ. 96.
- Cardinæ Deæ sacrificandi ritus. 29.
- Cardinea vel Carna Dea cur coleretur. 198.
- Cares primi ferri officinas instituisse, mercedè militasse, loris clypeos appendisse, & cristas galæis accommodasse feruntur. 111.

C

Caduceatores cur oleam ferrēt. 210.

Caduceus Mercurij quid esset. 209.

- Carpasium linum igni non consumitur. 245.
 Carpathus insula. 176.
 Cassiteridarum Insularum incolarum forma. 195.
 Cassio Parmensi malus Genius visus. 302.
 Castores visi Vacieno, nuntiantes victoriam de Perse reportatam. 125.
 sub Castoris nomine etiam Pollux intelligebatur. 128.
 Castores cur sint tributi comites Iunoni. ibid.
 Cato statuas sibi poni noluit. 12.
 ex Cedro cur Dii effingerentur. 15.
 Celtæ loco Iouis altissimam quercum venerabantur. 116.
 Cerberus cur singatur ad inferni fores excubare. 188.
 Cerberi imago. ibid.
 Cerberus vnde dicatur. 189.
 de Cerbero fabula vnde initium traxit. 190.
 Cerberus ab Hercule ex inferis ad terram tractus. 233.
 Ceres eadem ac Terra. 139.
 Cereris inuenta. 151.
 Ceres cur legisera sit dicta. 152.
 Cereris numen ad quam terram referretur. ibid.
 Cereris imago. 153.
 Cereris effigies apud Siculos. ibid.
 Ceres cur singatur facibus quærere Proserpinam. 154.
 Cereris Eleusine sacra. ibid.
 Cereris sacrorum pompæ ritus. ibid.
 Cereris nuptiæ quæ essent. 155.
 Cereris cum sue conuenientia. 156.
 Ceres cur appellata Erynnis. ibid.
 Ceres conuersa in equam. ibid.
 Ceres cur Lusitana dicta. ibid.
 Ceres cur Nigra dicta. ibid.
 Cereris Nigra simulacrum. 157.
 Ceres Ciconia. ibid.
 Ceres cur filiam Marti, aut Phœbo collocare in matrimonium noluerit. 212.
 Ceruus Dianæ gratissimus. 68.
 Ceruorum cornua in Dianæ templis suspensa. 70.
 Charontis officium. 205.
 Charontis imago. 207.
 Charon pro tempore captus. ibid.
 Charontis imaginis expositio. ibid.
 Charybdis mulier rapacissima. 168.
 Chimæra effigies. 201.
 Chimæra fictio vnde originem duxerit. 201.
 Ciconia Concordiæ sacra. 215.
 Ciconiæ natura. 103.
 Circenses ludi cur Neptuno essent facti. 171.
 Claua Herculis quid significet. 234.
 Claudiæ Vestalis pudicitia quomodo comprobata. 143.
 Clauis cur in mulierum manus tradi solet. 74.
 Clauis cur Plutoni tribuatur. 188.
 Cleomenis Alexandri ducis commentum, ad pecuniam conficiendam. 50.
 Clodius sacra Bonæ Deæ violauit. 160.
 Clypeus Mineræ quid significet. 253.
 Coccythus quid significet. 197.
 Colonia non transmittentur sine Deorum consilio. 64.
 Columbæ cur Veneris aues dicantur. 341.
 Columbarum transitus ex Sicilia in Libyam. ibid.
 Columna bellica ante Bellonæ templum. 244.
 Colus, & fufus cur ferretur a sponsa olim. 130. & 134.
 Commodi imperatoris crudelitas. 257.
 Compitalia festa. 298.
 Comus coniuuorum Deus. 277.
 Concordiæ

de Demogorgone, apud veteres mirum silentium.	ibid.	gerentur.	17
Delphines cur Neptuno gratissimi.	170	Dij etiam forma belluarū expressi.	ibid.
Dercetus figura.	176	Deus solus æternus.	18
Deuerra Deus quis.	95	Deos laneos habere pedes quid significet.	27
Deum naturaliter homo cognoscit.	2	Dij apud antiquos quo pacto introducti.	35
Deus quis.	ibid.	Dij numquam senescunt.	37
Deorum multitudo vnde ortū habuit.	ibid.	Diis statuæ positæ pro ratione beneficiorum receptorum.	63
Deus vnde dicatur.	ibid.	Deorum manus exosculari.	76
Deorum multitudo apud antiquos infinita.	3	Dei imago apud Aegyptios, & declaratio.	88
Deorum distinctio apud priscos sapientes.	ibid.	Dei præsentia, & prouidentia.	ibid.
Dij præcipui apud Aegyptios quot.	ibid.	Deus nomen suum inferioribus caussis communicat.	89
Dij maiorum gentium qui, & quot secundum Pythagoricos.	3	Dij custodes mulieris recens scætæ.	95
Deorum varia loca.	4	Dei conditoris apud Aegyptios simulacrum, & eius explicatio.	99
Dij non omnes immortales, & qui secundum antiquos.	ibid.	Dij cur inter se sint implexi.	147
Deus figura caret.	ibid.	Deorum imagines absque hominis aut animalis figura.	113
Deorum simulacra qui populi repudiarent.	6	Dij e cælo in Aegyptum fugati a Typhone.	293
Deos qui coluerint absq; nominibus.	7	Dij omnes mares simul, & scæminæ.	351
Deorum multitudinē qui in Græciam inuexerint.	ibid.	Dextera tamquam sacra existimata.	214
Diis qui primi templa aras, & statuas posuerint.	ibid.	Dextera eleuata quid significet.	ibid.
Diis cur humana effigies sit tributa.	9	Dextera aperta quid significet.	ibid.
Deorum statuæ, & cognomina ex affectibus humanis.	13	Diana venationis Dea.	68
Deorum figura ex effectibus, qui ab eis proficisci crederentur.	ibid.	in Dianæ tutela siluæ, ac luci positi.	ibi.
Deorum alij masculi, alij scæminæ, alij virgines, alij matrimonio iuncti.	14	Dianæ habitus.	ibid.
Deorum vitam humanæ similem veteres existimabant.	ibid.	Dianæ imago ex Claudiano.	ibid.
inter Deos vnum omnibus præesse, antiqui putabant.	ibid.	Dianæ comitum imago ex eodem.	ibid.
Dij cur diuersæ ætatis.	ibid.	Diana vnde dicta.	ibid.
Dij penates lignei,	16	Diana Fascellina vnde dicta.	69
Dij viles, & plebei ex qua materia effin-		Dianæ simulacrum apud Arcades.	71
		Dianæ currus cur a velocissimis animalibus fingatur tractus. item cur ab equis, item cur a bobus, item cur a mulo, item cur a iuuenis.	72
		Diana cur omnibus Deis antiquior diceretur.	73
		Diana ex Parcis vna.	ibid.

Dianæ simulacrum apud Siculos.	74	Echo fabula vnde deriuarit.	ibid.
Diana cur diceretur Hegemone.	ibid.	Echo sexies, aut septies repetita.	ibid.
Dianæ simulacrū in Cypseli arca.	ibid.	Echo pictura non potest exprimi.	93
Diana cur triformis.	75	Edusæ Deæ munus.	138
Diana idem numen ac Proserpina.	76	Elementa ab antiquis sub Deorum nominibus culta.	118
Dictamnum parturientibus imposta, multum prodest.	74	inter Elementa decupla proportio.	147
Dindymene mater.	142	Elementa apud Aegyptios mascula simul, & fœminea.	351
Dionysij Tyranni disterium in AESculapium.	37	Eleusinæ Deæ quæ essent.	155
Dionysius dictus Bacchus.	275	Eleusinarum simulacra apud Arcades.	ibid.
Dioscuri, Castor & Pollux.	125	Empusa mutabilior quid sit.	79
Dioscurorum simulacrum apud Spartanos.	ibid.	Encedalus gigas quis fuerit.	257
Dioscurorum simulacrum.	128	Endymion cur Lunæ amasius sit dictus.	84.
Dioscuris cur in tempestate vota nuncuparentur.	ibid.	Ephorum auctoritas apud Lacedæmonios.	252
Diphthera Iouis liber.	110	Epidaurij quomodo grauißimæ sterilitati consuluerint.	16
Discordiam tamquam Deam cur veteres colerent.	268	Epipyrgia Hecate dicta,	78.
Discordia pulsa cælo.	ibid.	Equorum quadrigæ Phœbi nomina.	64
Discordia pomum iecit in mediū Deorum.	ibid.	Equus ex Neptuni percussione editus.	171:
Ditis nomine cur Pluto appelletur.	186	Equi cur sub Castorum tutela esse dicantur.	ibid.
Diuites singulis mensibus Lunæ sacrificabant.	76	Equi sub Neptuni tutela.	ibid.
Diuitiæ Lunæ comparantur.	87	Equi cur Neptuno conueniant.	173
Dius Fidius quis esset.	105	Equi effigies in vexillis Romanorum.	272.
Dij Fidij simulacrum.	ibid.	Equus cur Marti a victoribus immolaretur.	273
Domine ancillis aliquando seruiebant.	245	Ercynæ amnis ortus.	162.
Domus quædam cur Triremis sit appellata.	288	Ερμαδιωνi statua.	238
Draconis leges etiam res inanimes reas faciebant.	117	Ερμαδιωνi cur in Academiis collocarentur.	239

E

Ebrietas Bacchi mysterium.	282	Eteocles primus Gratiarum cultum induxit.	356
De Ebrietate lepida historia.	288	Euentus boni simulacrum cum bona Fortuna positum.	320
Ebur cur effingendis Deorum simulacris non valde sit idoneum.	15	Eumenides.	193
Echo, a Pane amata quid significet.	92	Euo	

Euocatio Deorū quomodo fieret.	269	Ferrum, aliaque metalla cur dedeçant	
Euphrosyna vna Gratiarum.	356	Deorum simulacra.	15
Euri effigies.	177	Fide in penitissima cæli parte habitat.	
Eurynomes figura.	176		213
Eurynomus inferorum Genius.	189	Fides cur tecta, atque secreta.	214
Eurynomi imago.	ibid.	Fidei cur dextera manus cōsecrata.	ibid.
Euthymus athleta cū malo Genio con-		Fides cur cana effingatur.	ibid.
gressus.	303	Fistula septem calamorum in manibus	
		Panis quid significet.	92
		Flammeus nuptarum velum, vnde sit	
		dictum.	129
		Flagellatio apud Lacedæmonios ad	
		Dianæ aram.	69
		Flamini Diali nefas fabas attingere, aut	
		nominare.	157
		Flaminico diuortium facere non lice-	
		bat.	137
		Florum vsus apud veteres.	277
		Flora florum Dea.	158
		Flora meretrix.	ibid.
		de Flora narratio.	159
		Floræ imago.	178
		Fluuiis capilli offerebantur.	179
		Fluuiorum effigies.	ibid.
		Fluuij cur arundine coronarētur.	ibid.
		Fluxus & refluxus maris, Luna est caus-	
		sa.	86
		Fœderum percutiendorum ritus apud	
		Romanos.	104
		Fœneratores Kalendis pecunias collo-	
		cabant.	34
		Fons mirabilis naturæ contra periuros.	
			103.
		Fortitudo vera quæ.	252
		Fortunæ simulacrum in Neruæ numi-	
		smate.	132
		Fortuna cur culpetur.	304.
		Fortuna nullibi existit.	ibid.
		Fortuna duplex.	ibid.
		Fortunæ imaginem quis primus pinxe-	
		rit.	ibid.
		Fortunę imago, eiusque expositio.	ibid.
		Fortuna cur cæca effingatur.	306

Fortunæ opera.	ibid.	ibid.	
Fortuna dicta Nortia.	ibid.	Furiæ sunt præsto Ioui.	197
Fortunæ bonæ, ac malæ imago.	307	Furina Dea.	193
Fortunam cur Apelles sedentem depinxerit.	314	Furor quid sit.	266
Fortuna nequitia symbolum.	315	Furoris effigies.	ibid.
Fortuna cur cæca, bruta, amens, & globo insistens fingatur.	ibid.		
Fortunæ bonæ comitis eloquentiæ, & doctrinæ effigies.	ibid.		
Fortunæ suæ quilibet faber.	316	G Galathea vnde dicta.	165
Fortunæ effigies apud Scythas.	317	Galathea imago ex Philostrato.	
Fortuna cur vitrea sit efficta.	318	ibid.	
Fortuna aurea.	319	Gallus cur Apollini sacer.	43
Fortunæ simulacrum semper in cubiculo imperatorio.	ibid.	Gallus cur sit AEsculapio sacer.	59
Fortunæ simulacri translatio, signum translati imperij.	ibid.	Galli cur appellarentur Magnæ matris sacerdotes.	142
Fortuna cur vna cum Cupidine fingetur.	ibid.	Galli præcipuo cultu cur Mercurium prosequerentur.	220
Fortunæ, & Isis idem numen.	ibid.	Gallus cur apponatur Mercurij simulacro.	220
Fortuna pro Luna capta.	ibid.	Gallus cuius rei sit symbolum.	241
Fortuna sine Virtute nequaquam felix.	322	Gallus cur Marti sacer.	273
Forulus, vel Forculus Deus præpositus foribus.	30	Ganymedes Iouis pocillator.	38
Fraudulentorum hominum mores.	314	Geminorum signum quod.	125
Fraudis descriptio.	314	Genius quid sit.	299
Fraudis symbolum cur sit pinus.	ibid.	Genij bini singulis præpositi.	300
Fulica cur sit Herculi dicata.	232	Genium Augusti.	ibid.
Fulmen multorū Deorum insigne.	108	Genium principis venerabantur olim.	
Fulminum tria genera.	109	ibid.	
Fulminum miracula.	ibid.	Genius locis etiam præpositus.	ibid.
Fulmen cur trifulcum dicatur.	ibid.	Genius quotuplici forma effingeretur.	
Fulmen quomodo pingeretur cum Ioue.	ibid.	ibid.	
Furiæ Plutonis administræ.	192	Genius floribus coronabatur.	301
Furiæ tres.	193	Genio malo impia sacrificia oblata.	303
Furiarum sacrificia.	ibid.	Germani templis, & statuis carebant.	7
Furiarum imago ex Dante.	194	Germani quos Deos coluerint.	ibid.
Furiæ quid significant.	195	Germani Tellurem colebant.	145
Furiæ cur facibus armatæ.	196	Gigantes contra Deos pugnantes, quid significant.	258
Furiæ quibus Deis operam nauabant.		Glandibus primi homines victitarunt.	
		141	
		Glaucia Saturni filia.	25
		Glauci imago ex Philostrato.	163
		Glauci conuersio in piscem.	ibid.
		Gni	

Gnidia Veneris pulcritudo.	343
Gnidia Veneris simulacrū a quopiam adamatum, ac compressum.	ibid.
Gorgon bellua quæ sit.	255
Gorgones quæ fuerint.	ibid.
Gorgonum sorores quæ fuerint.	256
Græci cur Deos armatos effingerent.	13
Græci nimis ambitiosi in statuis.	17
Gramen cur Marti sit sacrum.	274
Graminea corona apud Romanos ma- ximi honoris loco habita.	274
Graminea corona qui coronarentur.	ibid.
Gratiæ homines inter se colligatos con- tinent.	353
Gratiæ quam sint necessaria hominum generi.	ibid.
Gratiæ cur Veneris, & Bacchi filia di- cantur.	ibid.
Gratiarum ac Horarum idem numen.	ibid.
Gratiæ cur quattuor.	354
Gratiarum imago.	355
Gratiæ cur Veneris comites dicantur.	ibid.
Gratiæ cur duæ dicantur.	ibid.
Gratiæ cur tres esse dicantur.	356
Gratiæ cur nudæ, ac zonis solutæ.	ibid.
Gratiarum nomina.	ibid.
Gratia Vulcani vxor.	356
Gratiarum templum cur in media pla- tea ædificaretur.	357
Gratiæ cur tres.	ibid.
Gratiæ cur manibus inter se confertæ.	ibid.
Gratiæ cur ridentes.	ibid.
Gratiæ cur iuvenes.	ibid.
Gratiæ cur virgines.	ibid.
Gratiæ cur zonis solutæ.	ibid.
Gratiæ cur pellucidis tunicis amictæ.	ibid.
Gryphes qui sint.	241
Gymnasionum Dij.	228.

H	
Harpocratis simulacrum.	50
Harpocratis effigies.	250
Harpocratis sedes apud inferos.	198
Harpocratis effigies.	ibid.
Hasta Deorū imaginibus cur additæ.	119.
Hasta pro statuis olim vsurpata.	120
Hasta olim pro præmio in bellis.	ibid.
sub Hasta olim auctio fieri solita.	ibid.
Hasta Mineruæ quid significet.	253
Hebes deorum pocillatrix.	38
Hebes Deæ cultus apud Græcos.	39
Hecate idem numen cum Diana.	75
Hecatæ sacrificabant suis, ac oui- bus.	ibid.
Hecatæ in triuis sacrificabatur.	76
Hecates cœna quæ esset.	ibid.
Hecate cur triformis.	77
Hecates simulacrum triceps, eiusque expositio.	78
Hecate imperium habet in inferos dæ- mones.	ibid.
Hecate cur Empusa diceretur.	79
Hecatombæ quomodo fieret.	75
Hedera cur Baccho sacra.	285
Hederæ occulta vis.	286
Hedera Osiridis planta.	287
Hera Neptuni & Cereris filia.	156
Hera simulacrum.	ibid.
Herculanus nodus quid denotet.	135
Herculis simulacrum, ab Euandro po- situm.	17
Hercules liberos L x x. reliquit.	135
Herculis ad inferos aditus quid signifi- cet.	190
Hercules ramum Acheloi fluuij ex vna in aliam partem deriuauit.	181
Herculis, & Mercurij vnum numē.	227
Hercules prudetiæ, & eloquentiæ Deus.	ibid.
Herculis imago apud Gallos.	ibid.
Hercules x l v. numerati.	229

Hercules ex principalibus Aegyptiorum Deis.	ibid.	Hieroglyphicæ litteræ.	3
Hercules Melampygos.	ibid.	Hierosolymitani templi ornamenta in Pacis templum translata.	211
Hercules vnde arma sit mutuatus.	230	Hippocoō ab Hercule interfectus.	230
Hercule viso, quidam in saxum fertur obriguiffē.	ibid.	Hippomanis, & Atalantæ fabula.	141
Hercules bibax.	231	Hippopotami natura.	103
Hercules epulo, & vorax.	232	Hippopotami forma.	181
Hercules rapax, & epulo.	ibid.	Hircus Priapi symbolum.	297
Herculis sacrificia plena maledicentię.	ibid.	Homines marinos reperiiti.	164
Herculi de malis sacrificium cur fieret.	233	Honoris effigies.	247
Herculis facinora.	ibid.	Horta Dea.	249
Herculis fortitudo in animo potius quam in corpore.	234	Hortæ templum cur numquam clauderetur.	ibid.
Hercules cur pelle leonina fingatur indutus.	ibid.	Horæ cæli portis præfunt.	353
Hercules pro Sole positus.	ibid.	Horæ cur Solis equos curare dicatur.	354
Herculis duodecim labores.	ibid.	Horæ Deæ quid sint.	ibid.
Hercules pro tempore positus.	ibid.	Horę Deæ cur quatuor fingantur.	ibid.
Herculi sacrificabat aperto capite.	235	Horæ interdum Soli tribuuntur, interdum Cereri.	ibid.
in Herculis templū quoddam nec muscæ, nec canes ingrediebantur.	ibid.	Horarum effigies.	ibid.
Herculis sacrificiis mulieribus cur interesse nefas.	ibid.	Horæ Iani comites.	ibid.
Herculis templum quibus mulieribus liceret ingredi.	237	Horæ Floræ comites.	ibid.
Herculis cum Apolline pugna.	ibid.	Horarum imago ex Philostrato.	ibid.
Hercules infans admotus ad Iunonis vbera.	132.	Horus idem ac Sol.	292
Hermæ statuæ quæ.	219	Hori effigies, & eius explicatio.	294
Hermæ Academiarū ornamentū.	ibid.	Humiditas, & caliditas ad rerum procreationem coire debent.	130
Hermaphroditus Veneris filius.	339	Hydra ab Hercule interfecta.	233
Hesperidum mala ab Hercule sublata.	233	Hygieia Æsculapij filia, & eius imago.	62.
Hesperus omnium stellarum pulcherrima.	352	Hymenæus Nuptiarum Deus.	133
Hesperus & Lucifer eadem stella.	ibid.	de Hymenæo narratio.	ibid.
Hetrusci in quot partes cælum diuiserint.	66	Hymenęi imago, & eius explicatio.	136
Hieronum quomodo præsignatum fuerit regnum.	245	Hypermetra suum virum seruauit.	347

I

Ianus primus templa Diis in Italia dicauit. 28
 Ianum ante omnes Deos in sacrificiis præfari solebant. ibid.
 Ianus cur cæli portis astare dicatur. ibi.
 Ianus.

Ianus cur ianuis sit præpositus.	29	Infans cur statim editus, in terra depo-	
Iani imago, ac eius explicatio.	ibid.	neretur.	138
Ianus cum Portuno idem numen.	ibid.	Inferorum Iudices qui.	184
Iani similitudo cum Sole.	29. & 30	Intercido Deus quis.	95
Iani geminæ facies quid significant.	30	Invidia teterrima omnium animi pe-	
Iani imago alia, ex Plinio & eius signi-		stium.	312
ficatio.	ibid.	Invidiæ effectus.	ibid.
Iani alia imago ex Suida, & eius signifi-		Invidiæ imago.	313
catio.	ibid.	Invidi vulturibus cur similes.	313
Ianus mundi Symbolum.	ibid.	Io, & Isis idem numen.	80
Ianus Perrhæbus.	ibid.	Iphigenia Dianæ sacrificata.	69
Iani pro chao positi imago.	31	Ira cur sit homini data.	196
Ianus principiorum Deus.	ibid.	Iræ effectus.	266
Iani binæ facies quid in animo nostro		Iris Iunonis nuncia.	122
significant.	ibid.	Iridis simulacrum.	123
Iani quadricipitis imago quid denotet.		Iris Iunonis nuncia.	208
32		Iris quando erat Iouis nuncia.	ibid.
Iano cur duodecim aras posuerint.	33	Isidis cultus apud Ægyptios.	48
Iani templi structura, eiusque significa-		Isidis simulacrum apud Ægyptios, &	
tio.	ibid.	explicatio eius.	80
Ianus Patulcius, & Clusius.	34	Isis terram significabat.	ibid.
Ianus cur pacē, ac bellum in manibus		Isidis aliud simulacrū apud Ægyptios,	
habere dictus.	ibid.	& eius expositio.	ibid.
Ianus cur in foro esset apud argētarios.		Isis præposita nauigationibus.	81
ibid.		Isidis variæ potestates.	ibid.
Ianus cur Iunonius dictus.	ibid.	Isidis simulacrū apud Apuleium, eius-	
Iani arcus quadriformes, ac peruij.	ibi.	que explicatio.	82
Icilus Somni filius.	224	Isis eadem ac Minerua.	241
Ignis, atque aër maiorem cæteris ele-		Iudæi nullam Dei imaginem suscipie-	
mentis vim habent.	118	bant.	5
Ignis & aqua, cur olim sponsæ propo-		Iudicis imago apud Thebanos.	103
nerentur.	130	Iudices cur fallantur.	185
Ignis perpetuus a Vestalibus custodi-		Iudices quales esse debeant.	309
tus.	148	Iugum cur imponeretur matrimonio	
Ignis Persarum Deus.	170	coniungendis.	133.
Ignis effectus duo.	258	Iugonius vicus Romæ.	132
Ignis masculus, & fœmina.	351	Iunonis Metapontiæ templum colum-	
Ignis duplex consideratio.	324	nis viteis fulcitum.	ibid.
Imaginum Deorum omnium ratio red-		Iuno Regina Romæ appellabatur.	16
di non potest.	14	Iuno mensium Kalendas tenebat.	34
Impari numero cur Dij cælestes gau-		Iuno dicta Lucina.	73
dere dicantur.	129	Iuno Iouis Soror.	118
Imperatores cur lauro coronarētur.	45	Iuno pro aëre capta.	ibid.
		Iuno	Iuno

Iuno capta pro terra.	ibid.	Iupiter cur dictus Opt. Max.	88
Iuno cur fingatur Iouis vxor.	ibid.	Iupiter vnde dictus.	ibid.
Iunonis numen idem cum Luna.	ibid.	Iupiter pro Mundi anima positus à Platonicis.	ibid.
Iuno superciliis & brachiis præposita.	ibid.	Iupiter fuit existimatus esse diuina mēs, omnium procreatrix.	ibid.
Iuno Διὸς ἑλίου.	ibid.	Iouem qualē sapientes intelligerent.	89
Iunonis simulacrū ex qua materia.	119	Iouis attributa ex Orpheo.	ibid.
Iunonis Lucinæ simulacrum.	ibid.	Iouis simulacrum ex Orpheo.	ibid.
Iuno pacifica Dea.	ibid.	Iupiter Lycæus idem atque Pan.	90
Iunonis currus.	ibid.	Iouis Lycæi simulacrum.	ibid.
Iunonis currus quid significaret.	120	Iouis simulacrū, & eius significatio.	97
Iuno diuitias significat.	ibid.	apud Iouem duo dolia cur esse fingatur ab Homero.	99
Iuno cur sceptrū tenere fingatur.	ibid.	Iupiter cur trutinā gestare fingatur.	ibi.
Iuno pro terra posita.	121	Iouis imago apud Martianum.	100
Iunoni quattuordecim nymphæ ministrabant.	123	Iouis imagines, quæ ad principes docendos pertinent.	101
Iunonis imago ex Martiano, & eius significatio.	ibid.	Iupiter infernus.	ibid.
Iunonis simulacrum in Corinthia regione.	ibid.	Iupiter marinus.	ibid.
Iunonis imago ex Apuleio.	125	Ioui Iustitia cur assisteret.	102
de Iunone a Ioue vincta fabula, eiusque significatio.	128	Iouis Horcij statua cōtra periuros.	103
Iuno sponsa.	129	Iupiter Horcius.	104
Iunoni aues sacræ.	122	Iouis, & Solis potestas eadem.	107
Iuno cur sponsa vocaretur.	130	Iupiter idem numē cum Baccho.	ibid.
Iunonis cum Ioue dissidia quid adumbrant.	ibid.	Iouis imago, Bacchi insigniis ornata.	ibid.
Iunonis rosæ quæ.	132	Iouis à Phidia efficti simulacrum.	ibid.
Iunonis simulacrum Argis.	ibid.	Iupiter Custos quomodo effingeretur.	108
Iunonis simulacrum apud Lanuuios.	ibid.	Iouis Statoris simulacrum.	ibid.
Iuno Februalis cur diceretur.	ibid.	Iouis Conseruatoris simulacrum.	ibid.
Iuno cur forficē gestare fingatur.	ibid.	Iouis insigne nullum magis proprium fulmine.	ibid.
Iunonis Iugæ nomen vnde.	ibid.	Ioui cur fulmen traditum.	109
Iunonis cognomina, quatenus nuptiis præst.	135	Iupiter cur interdum leuioribus fulminibus, atque lusorijs telis vti dicitur.	110
Iuno aliquando terram adumbrat.	147	Iouis simulacrum in Caria.	ibid.
Iunoni vrbium portæ erant dicatæ.	173	Iupiter Labradeus cur sit dictus.	111
Iupiter, quid per se, quid ex Deorū sententia faciat.	4	Iouis parturientis imago.	112
Iouis statua ex vite confecta.	16	Iouis Olympij celeberrimū templum.	ibid.
Iouis oculus.	46		

Iouis simulacrum apud Sicionios.	113	Lanuuii Iunonem sospitā colebāt.	132
Iouis statua apud Troglodytas.	114	Lapides quadratos qui pro Deis colue- runt.	7
Iouis Ammonis effigies.	ibid.	ex Lapide atro cur Dij effingerētur.	15
Iupiter in arietem conuersus.	ibid.	Lares Dij qui.	151
Iouis Ammonis simulacrum apud Ar- cades.	116	Lares qui essent.	297
Iupiter cur redimitus oleæ foliis.	ibid.	Lares domorum priuatarum, urbium, agrorumque custodes.	ibid.
Iouis effigies alicubi in Græcia.	ibid.	Lares hominum opera vestigabant.	299
Iupiter in alias, atque alias subinde for- mas mutatus.	118.	Lares genij mortuorum.	298
Iupiter nutritus a capra, & picis.	147	Larium imago.	ibid.
Iupiter aliquando pro aere ponitur.	ibid.	Lararium quod esset.	297
Ioui cur fulmen trium cuspidum sit tributum.	184	Lari auis voracitas.	232
Iupiter cur Apomyion sit cognomina- tus.	235	Lasciuia imago.	97
Iurandi ritus in ludis Olympicis.	104	Latifundia a Cerere repræsentantur.	153
Iurare per Genium principis.	300	de Latona fabula.	41
Iustitia cuncta cernit.	101	Laurentia meretrix magnam hæredita- tem populo Romano reliquit.	159
Iustitiæ, & Nemelis idem numen.	309	Laurentia eadem quæ Flora:	ibid.
Iustitiæ effigies.	ibid.	Laureatæ litteræ quæ.	270
Iustitia cuncta cernens.	ibid.	Laurus cur sacra Apollini:	45
Iustitiæ insignia.	310	in Lauro ignis semina latitant.	ibid.
Iustitia cur per manum sinistram signi- ficaretur.	311	Laurus illæsa a fulmine.	ibid.
Iuuentas quomodo expressa.	37	Lauri folia cur magistratum ineunti- bus Romæ offerrentur.	ibid.
Iuuentatis imago alia.	38	Laurus cur sacra Lunæ.	77
		Lauto triūphantes coronabantur.	ibid.
		Laurus victoriæ symbolum.	270
		Lebetes quid essent.	237
		Legati pro pace quomodo ornaban- tur.	211
		Legumina a Cerere distributa.	157
		Lenæus dictus Bacchus.	275
		Leonum mos, in suis vestigiis tegendis.	141
		Leones cur Cybelæ attribuantur.	146
		Leones cur sacri Vulcano.	263
		Leo animalium ferocissimus.	336
		Leporis cum Venere conuenientia.	22
		Leporis natura.	ibid.
		in Lepore lenocinium amoris.	ibid.
		Lethes aqua.	61

K

K αιρός filiorum Saturni natu mini- mus.	317
Κισσός quid sit.	286
Κύλλοι qui dicantur.	219

L

L Abarū vexillum Romanorum.	272
Lacones solebant pugnare pileati.	127
Lamiæ quæ sint.	198
Lamiarum natura ex Dione.	199

Lethæus fluuius quid significet.	197	Lupi pellis pro caduceo apud Hispanos.	211
Leuanæ Deæ munus.	138	Lupus in Romanorum vexillis.	271
Liber dictus Bacchus.	275	Lupus Silentij symbolum.	250
Liber Bacchus cur sit dictus.	283	Lupus cur Marti sacer.	273
Libido cur sit homini data.	196	Lupus oculorum acie cæteris animalibus præstat.	ibid.
Libitina idem numen cum Venere.	205	Lyæus dictus Bacchus.	275
Ligneis simulacris quamdiu Romani vti sint.	17	Lycurgus Deorum effigies repudiavit.	5
Limentinus Deus liminum præses.	30	Lyssa quarta Furia.	197
Lingua cur Mercurio consecrata.	220	Lyssæ Imago.	ibid.
Locrensibus Castores adiutores contra Crotoniatas.	125		
Loti arboris natura.	88		
Lucerna Mineræ.	244		
Lucinæ simulacra cum eorum expositione.	74		
Lucina cur in partibus inuocaretur.	73		
Luci amantium apud inferos descriptio.	337		
Ludi Florales.	159		
Lunæ semestris bos sacrificabatur, cum infantibus nomina imponeretur.	73		
Luna cur partui præesset.	ibid.		
Lunæ triplex simulacrum, & cur.	77		
Lunæ orbem habitari, a quibus assertum.	ibid.		
Lunæ maculæ quomodo creentur.	ibid.		
Lunæ imago Apollinopoli, & eius significatus.	80		
Lunæ simulacrum apud Martianum Capellam.	81		
Lunæ varij colores quid præfagiât.	ibid.		
Lunæ defectui, veluti a veneficis procurato, quomodo obuiam irent veteres.	83		
Lunæ natura quo pacto ad mores conformandos deduci possit.	87		
Lunæ cognomina cum Iunone communia.	118		
Lunulæ in calceis quid significant.	87		
Lunus Deus.	351		
Lupercalium ritus.	132		
Lupus cur sub Apollinis tutela.	41		

M

Macaria Dea.	321
Macaria Herculis filia.	ibid.
Macaria pro patria se ipsam interfecit.	ibid.
Mænades quæ.	284
Magica ars Romanis exosa.	84
Magna mater cur Ops sit appellata.	139
Magna mater cur <i>Ἰσθμια</i> sit dicta.	ibid.
Magnæ matris imago ex Martiano cum explicatione.	ibid.
Magnæ matris imago ex Buccatio cum expositione.	40
Magna mater cur dicta Berecynthia.	142
Magnæ matris sacerdotes cur castrati.	142
Magna mater quomodo e Phrygia Romanam aduecta.	143
Magnæ matris simulacrum in atro lapide exsculptum.	ibid.
Magnæ matris pœpa obscenissima.	145
Magnæ matris effigies in Faustinae numismate.	146
Maiora initia Cereris.	157
Malorum Catalogus, inferni fores obfidentium.	208
Mala punica Concordiæ symbolum.	215

Manij Dij.	193	Menippus Cynicus inferorum nūcium se dicitabat.	195
Manubiæ emissæ a Ione differentes ab iis, quæ ab alijs Dijs emitterentur.	109	Mercurij columnæ.	3
Manumittendorum seruorum mos.	127	Mercurius subterraneus idem qui Tro- phonius.	62
Manus aperta pro vexillo apud Roma- nos.	272	Mercurius Iouis nuncius.	208
Manus osculari quid significet.	214	Mercurius cur sit Deorum nuncius di- ctus.	ibid.
Marcellus triumphans, Romam cum Deorum simulacris intravit.	7	Mercurius lucris præpositus.	ibid.
M. Tullij Duumviri pœna, ob publica- tos sacrorum libros.	14	Mercurij effigies ex Antiquariis Petri Appiani.	209
Marini Dei canis capillis, & senes effin- gebantur.	163	Mercurij virgæ effectus.	215
Marini Dei.	164	Mercurio cur sint pennæ attributæ.	216
Mars quomodo Solis virtutes adum- brer.	54	Mercurius caput alatum habet.	ibid.
Martis effigies cur effingeretur in ædiū rusticarum portis.	259	Mercurij imago ex Apuleio.	217
Mars cur fingatur cum Venere rem ha- buisse.	263	Mercurij imago, ex Martiano.	ibid.
Mars natus absque patre.	264	Mercurius Luctæ inuentor.	ibid.
Mars in Thracia natus.	265	Mercurio omnium bonatum artium inuentio tribuitur.	ibid.
Martis arma.	ibid.	Mercurio cur quadrata statua in gym- nasius ponatur.	ibid.
Martis victima apud Scythas.	267	Mercurij & Fortunæ differentia.	218
Martis templum apud Scythas.	ibid.	Mercurij statua cur ponatur super ba- sim quadratam.	ibid.
Martis simulacrum apud Scythas.	268	Mercurius vnde Cyllenius cognomi- natus.	219
Martis festum insigne Papiumide cele- bratum.	273	Mercurius homines ad ciuiles mores instituit.	ibid.
Mars communis Deus.	273	Mercurius Mercatorum Deus.	220
Martis domus descriptio.	ibid.	Mercurij cur alari pedes.	ibid.
Marsiæ simulacrum libertatis insigne.	284.	Mercurius cur imberbis.	224
Marfyas quis fuerit.	ibid.	Mercurius cur triceps effingeretur. ibid.	ibid.
Massiliensium vetus sacrorum mos.	6	Mercurius pro Sole positus.	226
ex Materia lucente cur Dij effingeren- tur.	14	Mercurius cur Argum interfecisse sit dictus.	ibid.
Matrimonij imago, & eius explicatio.	13	Mercurius sub Anubis nomine cultus.	227
Medusa quæ fuerit.	255	Mercurij oraculi consulendi ritus.	238
Medea eadem quæ Bona Dea existima- ta.	160	Mercurius cur Mineræ coniunctus. ibid.	ibid.
Medusæ caput cur in pectore Mineræ effingatur.	256	Meretrices per Sirenes representatæ. 166	166

I N D E X.

Minervæ sacrificandi ritus.	10	Mnemofynes aqua.	61
Minerva cur sit solis virtus.	53	Mæragetis Dei officium.	205
Minerva cure Iouis capite nata fingatur.	ibid.	Momus Somni & Noctis filius.	313
Minerva quæ fulmina iaculari dicatur.	109	Momus cur hominis & bouis opificiū vituperaret.	ibid.
Minervæ erant dicatæ arces.	173	Momi imago.	ibid.
Minerva Orci galeam induit.	188	Momi qui dicantur.	314
Minerva cur Mercurio coniuncta.	238	Morpheus Somni filius.	224
Minerva Prudentiæ Dea.	ibid.	Mortæ effigies.	ibid.
Minervæ effigies.	239	Morta Parca.	203
Minervæ atque Neptuni oculorum similitudo, ac diuersitas.	ibid.	Mulieres prudentia destituuntur.	241
Minervæ galea quid significet.	ibid.	Mundus cur non possit esse Deo cœternus.	18
Minerva quomodo ex Ioue nata.	240	Mundi imago, vna cum expositione.	30
Minervam ex Iouis cerebro existisse, quid significet.	ibid.	Mundus quomodo pro Ioue capiat.	89
Minerva cur fingatur absque matre nata.	241	Mundi imagines apud Aegyptios.	99
Minerva cur sit Tritonia dicta.	242	Mundus hic a Platonicis infernus vocatus.	197
Minerva vnde sit dicta.	243	Murali corona qui donarentur.	146
Minerva cur sit dicta Bellona.	ibid.	Mures vnde oriantur.	63
Minerva quas artes repererit.	245	Murium ingens copia in Arabum castris.	260
inter Minervam, ac Bellonam differentia.	ibid.	Murium copia quomodo existat.	261
Minervæ armorum descriptio.	254	Musæ singulæ in singulis cælis.	39
Minerva, & Vulcanus cur ex æquo Athenis præesse dicerentur.	259	Musæ Sirenes etiam appellantur.	ibid.
Minerva Frænatrix.	258	Musæ quot sint.	ibid.
Minervæ effigies cur in ædium portis effingeretur.	ibid.	Musarum nomina & officia.	ibid.
Minervæ festum in signe apud Tritonidem paludem.	275	Musarum imago.	ibid.
Minerva cur fingatur virgo.	ibid.	Musarum alia imago.	40
Mitrio qui se inficerent.	116	Musæ sæpe eadem ac Nymphæ.	279
Minos inferorum iudex.	185	Musæ nutrices Dionysij.	ibid.
Minois imago ex Dante.	186	Mutinus Deus quis esset.	296
Minos quid significet.	ibid.	Myiodes Deus muscarum.	235
Minotaurus in Romanorū vexillis.	271	Myrtus cur Veneri esset sacra.	343
Miraculum cum magna mater Romam veheretur.	143	Myrti natura.	ibid.
Miraculum de lapide quodam reperto in Sipylo.	147		

N

Narcisso, Pluto coronatus.	192
Narcissi fabulæ significatio.	309
Narcissus amore mortuus.	337
Naturæ symbolum cur sit Vultur.	80

Natura quomodo pro Ioue capiatur. 89	Nereis visa. 164
Nealcis pictura belli, quod inter Persas, & Ægyptios gestum est in Nilo. 112	Nereides ad quinquaginta ab Hesiodo numeratæ. 163
Necessitatis vel Violentiæ templum. 203	Nero noluit initiari sacris Eleusinis. 154
Nemesis, & Fortunæ idem numen. 307	Nicon eximius athleta. 117
Nemesis officia. ibid.	Nili imago apud Ægyptios, & eius si- gnificatio. 55
Nemesis Iustitiæ filia. ibid.	Nili effigies. 181
Nemesis Solis est potestas. ibid.	Noctua cur Mineruæ sacra. 245
Nemesis cur pennæ additæ. ibid.	Nona Parca. 202
Nemesis cur cum fræno. 308	Noctis imago. 220
Nemesis cur cum mensura. ibid.	Numæ libri cur combusti sint. 13
Nemesis facta ex lapide, quem Persæ tu- lerant ut ex eo victoriam de Atheni- ensibus reportandum effingerent. 309	Numerandi apud veteres ratio. 30
Nemesis & Cupidini cur sint alæ addi- tæ. ibid.	Numerius sacrorum Cereris proditor. 154
Nepheia quid significet. 86	Numerus impar cur in nuptiis adhibi- tus. 129
Neptunus in equum conuersus. ibid.	Nunciij Deorum qui. 208
Neptuno aquarû regnum obtigit. 162	Nuptiales ritus olim adhibiti. 135
Neptuni effigies cur interdum serena, & interdum turbata. ibid.	Nuptiales preces. 133
Neptuno Tridens traditus. ibid.	Nuptiales Dij. 135
Neptuni templû mirabile apud Atlan- ticos. 168	Nuptiarum mos apud veteres. 129
Neptuni simulacrum apud Corinthios. 169	Nuptiarum concepta verba. 134
Neptuni imago ex Martiano. 170	Nupta cur cingulo exsolueretur a spon- so. 135
Neptunus primus equos domuit. 171	Nuptæ cur Venerem colerent. 349
Neptunus cur Equestris sit dictus. ibid.	Nuces cur in nuptiis spargerentur. 135
Neptunus idem ac Confus. ibid.	Nuces in Iouis erant tutela. 136
Neptunus dictus Taraxippus. 173	Nymphæ pro aquis potabilibus captæ. 279
Neptuno etiam terræ fruges acceptæ feruntur. ibid.	
Neptuni imago in numismate Vespasi- ani, & Adriani. ibid.	
Neptuno erant dicata mœnia, & funda- menta urbium. ibid.	
Neptunus cur sit dictus Enosigæus. 174	
Neptuno cur tridens sit tributus. 184	
Neptunus, & Minerua cur Athenis si- mul præesse dicerentur. 259	

O

Occasio idem nume, ac Fortuna. 317
Occasionis imago. ibid.
Occidens sinistra cæli pars. 66
apud Oceanum cur Dei cœnare sin- gantur. 41
Oceanus pater Deorum. 174
Oceani imago. ibid.
Oceani imaginis significatio. 76
Olea pacis signum. 210

Olea repertrix cur Minerua fingatur.		AEgyptios.	96
244		Panis imago apud AEgyptios eadem	ibid.
Opinionis imago.	246	quæ apud Græcos.	ibid.
Ops eadem ac Terra.	139	Pan, atque Satyri cur maxima humina	96
Ops vnde dicta.	ibid.	AEgyptiis.	96
Oracula ab omnibus Diis edita.	238	Panis, & Satyrorum simulacra apud	ibid.
Orci galea quid sit.	187	AEgyptios, ac eorum expositio.	ibid.
Orestes furiis agitatus.	193	Panicæ terrores qui sint.	90
Oriens dextera cæli pars.	66	a Pantheris cur Bacchi currus trahi di-	288
Osiris apud AEgyptios est Sol.	43	catur.	288
Osiris idem ac Bacchus.	290	Papauer cur sacrum Lunæ.	77
Osiridis inuenta.	291	Papauer fertilitatis symbolum.	153
Osiris accipitris formam habens.	ibid.	Par numerus cur Diis inferis gratus.	129
Osiridis f. ita apud AEgyptios.	ibid.	Parcæ tres.	201
Ouantes cur myrtea corona cingeren-	343	Parcæ cur operam Plutoni nauare di-	ibid.
tur.	343	cerentur.	ibid.
Ouis cur non mactetur Thebis.	114	Parcarum trium munera.	ibid.
		Parcarum nomen vnde sumatur.	202
		Parcæ cur ex Chao emeruisse dicantur.	203
		203	
		Parcæ cur ex Herebo, & Nocte natæ di-	ibid.
		cantur.	ibid.
		Parcæ Necessitatis filia.	ibid.
		Parcarum imago ex Platone.	ibid.
		Parcarum imago ex Petro Appiano.	205
		Parcarum coronæ.	ibid.
		Parthenia insula.	129
		Parthenope quomodo Neapolim con-	64
		diderit.	64
		Partus quinarium numerum non supe-	129
		rat.	129
		Pasiphae tauri amans.	337
		Pasithea vna Gratiarum.	356
		Pastores sub Mercurij tutela.	224
		Pauentiæ Deæ officium.	138
		Pauo cur lunoni sacer.	122
		Pauonis cum diuitibus conuenientia.	ibid.
		Pauor, & Terror Martis comites.	251
		Pauor, & Pallor sim. ul. culti.	253
		Pausanias in somnis monitus, ne de sa-	155
		cris Eleusinis scriberet.	155
		Pacis celebre nomen Romæ.	211
		Pacis.	

P

Padi effigies.	179
Palæmon portuum Deus.	170
Palæstra Mercurij filia.	217
Palæstræ imago.	ibid.
Pales pastorum Dea.	158
Paliliorum ritus.	158
Pallas gigas a Minerua occisus.	241
Palladis nomen vnde sit sumptum.	241
Palladium quid esset.	241
Palma cur Victoriæ symbolum.	272
Palmarum natura.	ibid.
Palma masculi, & feminei sexus.	294
Pan symbolum vniuersi.	89
Pan montium, siluarum, ac lucorum	
Deus.	90
Pan Deus tutelaris pastorum.	ibid.
Pan maximus Arcadiæ Deus.	ibid.
Panis imago ex Silio Italico, & eius si-	
gnificatus.	91
Pan pro Sole positus.	94
Pan sermonis symbolum.	ibid.
Panis alia imago.	ibid.
Pan vnus ex maiorum gentium Diis apud	

Pacis comites Venus, ac Gratia.	ibid.	Phocarum figura.	176
Pacis effigies.	ibid.	Phrygia Dea qua.	142
Pax cur diceretur Ceretis amica.	212	Pictores, ac sculptores a poetis exempla desumpserunt.	112
Pacis, aut foederis apud Romanos per- cutiendi ritus.	271	Pica cur Baccho sacra.	285
Pecunia initio in corio cudebatur.	22	Picus, montis Auentini numen.	84
Pegasi equus.	67	Picus cur Marti sacer.	274
Penates Dij qui,	299	Pietas in parentes quo pacto concilia- retur.	147
Penates Dij publici vrbis Romanæ qui fuerint.	ibid.	Pileati serui qui.	127
Penates Dij vnde dicti.	ibid.	Pileum rubrum quinam apud AEgy- ptios gestarent.	43
de Penelope narratio.	137	Pileus libertatis insigne.	127
Pentheus Bacchi contemptor quo pa- cto punitus.	290	Pileus virtutis atque scientiæ argumen- tum.	ibid.
Peplum Mineræ quale fuerit.	256	Pilumnus Deus quis.	95
Peristera Nympha Veneti grata.	341	Pinus cur Pani sacra.	97
contra Periuros fons mirabilis.	103	Pinus cur sacra Matri magnæ.	141
Perpetuitas, & AËternitas quid inter se differant.	18	Pini natura.	314
Perfæ abundant a finis.	113	Pirithoi ad inferos descensus quid signi- ficet.	190
Persea arbor cur sacra Harpocrati.	250	Pitho inter Gratias.	346
Perseus Medusam interfectorus Orca galeam induit.	187	Pitys a Pane amata.	97
Perseus Medusam interfecit.	255	Plataici Dij qui.	263
Perseus vnde arma sumpserit, ad Medu- sam interficiendam.	ibid.	Platanus Genio sacra.	301
Phallus quid.	295	Plutoni cur sit Cerberus triceps tribu- tus.	184
Phallophori qui.	296	Pluto diuitiatum Deus.	186
Phantafus Somni filius.	224	Pluto cur manum Deus sit putatus.	187
Phlegethon quid significet.	197	Plutonis imago ex Martiano.	ibid.
Phœbi imago apud Martianum Capel- lam, & eius expositio.	56	Pluto pro Sole capitur.	ibid.
Phœbi curus.	64	Pluto cur dicatur inferorum Deus.	ibid.
Phœbi corona, eiusque significatio.	ibid.	Pluto terræ præses, ac custos.	188
Phœbi effigies apud Claudianum, & eius significatus.	66	Plutoni quadriga tributa.	191
Phœbas tripodi insidens vaticinabatur.	237	Plutoni cur cupressus sit sacra.	192
Phœnices cur suos Deos cum crume- nis effingerent.	13	Plutus a Plutone diuersus.	191
Pherephates, Proserpina dicta.	161	Plutus cæcus cur fingatur.	ibid.
Phœbetor Somni filius.	224	Plutus cur in Fortunæ manibus sit ef- fectus.	306
		Pœnitentia Occasionis comes.	317
		Pœtæ omnium primi de Diis scripte- runt.	36
		Pœtæ cur Lauro coronantur.	45
		Pœtæ	

Poetæ cur hedera coronarentur.	278	ficet.	ibid.
Polico Ioui ridiculus sacrificandi ritus.		Prometheum cōdidisse hominem, quid significet.	11
117		Promethei vultur ab Hercule interficitur.	233
Polyphemus Galathea amator.	165	Prometheus ignem e cælo suffuratus, quid significet.	258
Pomona hortorum Dea.	158	Proserpina vnde dicta.	139
Pomona Vertumni vxor.	ibid.	Proserpina cur fingatur a Plutone rapta in Sicilia.	153
Pomum iacere, amorē offerre alicui significat.	328	Proserpina similis potestatis cum Bona Dea.	161
Populus cur Herculi sit sacra.	234	de Proserpina fabula.	ibid.
Populus arbor tēporis symbolum. ibid.		Proserpina pro frugibus capta.	162
Populus Diis manibus facta.	284	Proserpina cur fingatur a Plutone rapta.	ibid.
Porca cur victima Magnæ matris.	145	Proserpina pro Luna capta.	ibid.
Porca prægnans cur Cereri immolaretur.	156	Proserpinæ nomine inferius terræ hemisphærium intelligitur.	352
Porca quædam ad triginta suos vno partu profudit.	ibid.	Proteruia sacrificium quale esset.	263
Porca prægnās Bonæ Deæ immolabatur.	159	Proteus futurorum prædictor.	174
Porrigere herbam quid significet.	211	Proteus cur in varias formas diceretur mutari.	ibid.
Portuni ædes.	104	Prouidentia Dei numinis loco habitata.	11
Potina Deæ munus.	138	Prouidentię imago.	ibid.
Præficæ munus.	192	Prouidentia quomodo pro Ioue capitur.	89
Præstites Dij homini nascenti.	226	Pudicitię imago vnde desumi possit.	143
Precum imago, & eius expositio.	28	Pudor pro Deo habitus.	137
Priapus ex Baccho cur ortus fingatur.	294	Pudori cur ab Icario sit statua posita.	ibid.
Priapus idem atque Bacchus.	ibid.	Pulcritudo quomodo concilietur.	229
Priapi effigies.	296	Pyramis cuius rei symbolum.	114
Priapus a quo sit genitus.	ibid.	Pythagoras cur fabarum vsus prohibuerit.	157
Priapus Deus hortorum habitus. ibid.		Pythagorę opinio de animorum translatione.	158
Primorum hominum factorum mos.	6	Pythagorę littera symbolum virtutis, & vitij.	249
Principes sunt viuæ Deorum imagines.	31.	Pytho ab Apolline interfectus, quid significet.	41
Principum statua quid dignitatis haberent.	12		
Procris a Cephalo interfecta.	337		
Promethei furtum ignis cælestis quid innuat.	1		
Prometheus statuariæ artis inuentor.	9		
Prometheus tamquam Deus habitus.	10.		
Prometheo sacrificandi ritus.	ibid.		
Prometheo sacrificandi ritus quid signi-			

Q Vattuor anni temporū imagines.	32	Romulus, & Remulus a Flora nutriti.	159
Quercus pro numinibus habitæ.	6	Rosa cur Veneri sacra.	343
Quercus cur Ioui sacra.	116	Rosæ quomodo ex albis rubræ factæ singantur.	ibid.
Quercus significatio.	131	Ruboris in amantibus causa.	333
Quinatus numeri natura.	129		
Quinque Dij in nuptiis adhibiti qui sint.	130		

R

R Eligio præcipua hominis virtus.	1	S acerdotibus solis arcana sacrorum erant cognita.	13
Religionis nulla natio expers. ibid.		Sacerdos Bellonæ apud Cappadoces secundum a Rege locum tenebat.	243
Religio homini natura insita.	ibid.	Sacrificium ridiculum Herculi factum.	233
Religionis penitus expertes Belluæ.	2	Sacrificium inhumanum Dianæ obla- tum apud Patras.	70
Regis imago apud Aegyptios.	101. & 102	Sacrificiorum inhumanorum causa.	ibid.
Reges olim pro diademate hastam ge- stabant.	120	Sacrificia cur non sine igne.	151
Rhadamantus inferorum iudex.	185	Sacrificia Vulcani igne perficiebantur.	263
Rhamnusia Nemesis cur cognominata	307	Salutis simulacrum.	ibid.
Rhea eadem ac Terra.	139	Sanitatis signum.	62
Rheæ cur sint attributa cymbala, tym- pana, faces, & lampades.	147	Sapientiae tres partes.	242
Rhodiis in oru Mineræ cur aurum depluisse dicatur.	192	Sappho mascula.	337
Rhodijs in sacrificiis non utebatur igne. ibid.		Satrapis effigies.	173
Romæ erat alter populus lapideus.	11	Saturnus pro tempore ponebatur.	20 & 22
Romæ natalis.	158	Saturnus cur fingatur a Ioue filio e cæ- lo in terras pulsus.	22
Romani sine statuis diu fuerunt.	6	Saturnus exsul ad Ianū se contulit. ibid.	
Romani quando primum statuas rece- perunt.	7	Saturnus agrorum colendorum, & mo- netæ eudendæ modum ostedit. ibid.	
Romani patritij cur gestarent lunulas in calceis.	87	Saturnus cur in Deos relatus.	ibid.
Romani quid Ioui sacrificarent.	117	Saturnus cur Sterculius sit cognomina- tus.	ibid.
Romani belli tempore duplicia signa ostendebant.	171	Saturnus cur falcem gestet.	ibid.
Romani cur templum Veneri Caluæ dedicarint.	349	Saturnus ἠρόνος a Græcis cur dictus. ibid.	
Romulus, & Remulus nutriti a lupa.	147	Saturni imago, eiusque expositio. ibid.	
		Saturnus cur Vrani filius dicatur.	23
		Saturni in tēpli culmine cur Triton cum	

I N D E X.

buccina sculperetur.	ibid.	Scyllæ, ac Charybdis loca periculosa.	ibid.
Saturno cur capite aperto sacrificaretur.	ibid.	Scylla veneficiis Circes in monstrum versa.	ibid.
Saturni fabula qua dictus est filios deuorasse.	ibid.	Scythæ nulli Deo templum posuerunt, præterquam Marti.	266
Saturnus cur fingatur filios deuorasse.	25	apud Scythas sacrificandi ritus.	ibid.
Saturni quattuor filij quattuor elementa significant.	ibid.	Semele fulmine icta.	337
Saturni imago alia, & eius significatio.	ibid.	Semini vt ad fructus perueniat quid necessarium.	188
Saturni orbis tardissimo tempore torquetur.	ibid.	Semiramis sui effigiem colendam publice proposuit.	9
a Saturni stella plurimæ calamitates orbi terrarum importantur.	ibid.	Semiramis nutrita ab auibus.	147
Saturni alia imago, vna cum expositione.	25. & 26	Semiramis Dercetus filia.	176
Saturnus quid iuxta Platonicos adumbret.	27	Sene&utis causa quæ sit.	277
Saturno regnante, cur dicatur aureum sæculum viguisse.	ibid.	Serapis Ægyptiorum Deus quis fuerit.	50
Saturni alia imago ex Macrobio, & eius significatus.	ibid.	Serapidis imago apud Ægyptios, & eius significatio.	55
Saturni filiorum orbis inter se diuisio, quid significet.	184	Serapidis alia imago, apud eosdẽ, eiusque significatus.	ibid.
Saturni imago tempus significans.	27	Serapis pro Sole ponitur.	ibid.
Satyrorum imago.	95	Serpens cur sit facer AEsculapio.	59
Satyri an reperiantur.	ibid.	Serpentes cur diuinæ cuiusdam naturæ existimati.	100
Satyri, neque Nymphæ putabatur cælum incolere.	96	Serpentes cur Cereri attributi.	153
Satyri sacratissimi sunt.	97	Serpens Eleusim tranauit.	ibid.
Satyri cur Bacchi comites.	ibid.	Serpens cur sit Mineræ facer.	254
Satyri fenestri effecti credebantur euadere Sileni.	279	Serta a Baccho inuenta.	285
Scarabeus cur Solem adumbret.	45	Seruchus auctor idololatriæ.	8
Scarabei imaginẽ in anulis Ægyptij milites cur exsculptam gestarent.	ibid.	Sesostris Ægyptiorum rex.	154
Scipionis statua cur non in foro, sed in Capitolio esset.	13	Seueræ Deæ.	193
Scipionis mater a Serpente dicta est grauida facta.	290	Sicilia cur Cereri dicatur gratissima.	153
Scyphus Herculis quis.	231	de Sicilia controuersia inter Vulcanum & Cererem.	ibid.
Scyllæ imago.	168	Sigaleonis effigies.	250
		Signa, & tabulę pulchræ moribus quantum officient.	8
		Sileni simulacrum.	97
		Silenus Pædagogus Bacchi.	279
		Silenus a consilijs Bacchi.	ibid.
		Silenus nisi coactus verum dicere noluit.	ibid.
		Silenu	

Silenus Midæ asseruit, homini præstare, cito mori, quam diu vivere. <i>ibid.</i>	Solis imago apud Phœnices. 113
Silentium maximum mulierum ornamentum. 346	Solis fons admirandus. 114
Siluanus siluarum, & agrorū Deus. 94	Sol occidens igneus, significat ventos. 177
Silvani auocandi a mulieribus prægnantibus ritus. 95	Solis, ac Iustitiæ oculus. 309
Simulacrorum vsus vnde prodiit. 5	Sol apud AEGYPTIOS Horus appellatus. 354
Simulacra cur varie effingerentur. 13	Somnia vera cur cornea dicantur. 222
Simulacra Deorum cur lignea apud veteres. 15	Somnia falsa cur eburnea dicantur. 223
Simulacra ex homine & bellua apud Græcos. 97	Somnia portæ geminæ. <i>ibid.</i>
Sirenium figura. 165	Somnus cur vna cum Musis. 220
Sirenes Acheloi, & Calliopes filia. 166	Somnus Mortis frater. <i>ibid.</i>
Sireres non pisces, sed aues. <i>ibid.</i>	Somni, Noctis & Mortis imago. <i>ibid.</i>
Sirenium fabula quid significet. <i>ibid.</i>	Somni imago. 221
Sirenium scopuli ardui. <i>ibid.</i>	Somni effectus. <i>ibid.</i>
Sirenes laudem verā significantes. <i>ibid.</i>	Somni sedes vbi. 223
Sirenium insula. 167	Somni descriptio. <i>ibid.</i>
Sirenium nomina. <i>ibid.</i>	Sosipolidis ara. 104
Sistrum Isis quomodo esset effectum, & quid significaret. 86	Sosipolis Eleorum Deus. 300
Solis, ac Iouis inter se iunctorum simulacrum. 37	Sosipolidis imago. 301
Sol omnium errorum regula. 39	Sphinxum natura. 200
Sol cæli cor appellatur. 40	Sphinxum effigies. <i>ibid.</i>
Solis naus imago, & eius significatus. 43	Sphingis ænigmata. <i>ibid.</i>
Solis imago ex Martiano Capella. 44	Sphinx mirabilis in AEGYPTO exculpta. 201
Solis imago apud Phœnices. 46	Sphinx cur collocata in vestibulo templi Mineræ. 241
Solis imago apud Megareses. <i>ibid.</i>	Sponsæ cur flammeum ferrent. 136
Solis imago apud Pæones. <i>ibid.</i>	Statuarum origo. 8
Sol maximus Deorū apud Persas. <i>ibid.</i>	Statua incredibilis magnitudinis. 9
Solis imago apud Persas. <i>ibid.</i>	Statuarum multitudo, & studium apud veteres. 11
Solis mensa quæ. 51	Statuis loculi, ac ædiculæ exstruebantur. <i>ibid.</i>
Solis simulacrum apud AEGYPTIOS, ac eius expositio. 54	Statuis caput adimi, ac reponi aliud poterat. <i>ibid.</i>
Soli aliud simulacrum apud eosdē cum expositione. <i>ibid.</i>	Statuæ omnibus sacrosanctæ. 12
Solis imago Elephantinopoli, eiusque expositio. 66	Statuæ nudæ, vestitæ, inauratæ. <i>ibid.</i>
Sol primo conditus, postea Luna. <i>ibid.</i>	Simulacrorum auratorum auctor in Italia. <i>ibid.</i>
	Statuæ cur nudæ proponerentur. <i>ibid.</i>
	Statuæ quibus ponerentur. <i>ibid.</i>
	Statuæ a quibus neglectæ. <i>ibid.</i>

Timoris facellum prope pratorium Ephorum.	ibid.	Vannus cur Baccho sacer.	282
Timor utilis in ciuitatibus.	ibid.	Velouis potestas.	105
Tisiphones imago.	196	Velouis simulacrum.	ibid.
Titanes quomodo per Panē fugati.	90	Veneficiorum vires.	83
Toga palmata quid sit.	116	Veneris Paphiæ statua.	115
Tridens Neptuni quid significet.	163	Venus Parcarum natu maxima.	205
Triptolemus a Cerere per terrarum orbem missus.	155	Venus idem numē cum Libitina.	ibid.
Tripus quid esset.	237	Venus gemina iuxta Platonicos.	323
Tripus Apollinis qualis esset.	ibid.	Venus cælestis quæ.	ibid.
ex Tripode loqui, quid significet.	ibid.	Venus libidinis, ac lasciuix Dea.	340
Tritones qui sint.	163	Venus nuptiis preposita.	ibid.
Tritones buccina sonantes Titanes effugarunt.	ibid.	Venus orta ex maris spuma.	ibid.
Tritonum figura quid significet.	164	Venus orta e mari cur statim Paphum appulisse fingatur.	341
Trito in Epiro visus.	165	Veneris statua apud Paphios.	ibid.
Tritonum imago.	ibid.	Veneri currus attributus.	ibid.
Tritonia palus in Libya.	242	Venus cur fingatur per mare natare.	ibid.
Triumphatoribus, conuicia obiici solita.	285	Veneris simulacrū apud Saxones.	ibid.
Triumphantium insignia apud Romanos.	116	Venus cur nuda effingatur.	343
apud Troglodytas Solis fons.	114	Veneris descriptio ex Apuleio.	344
Trophonio erant angues consecrati.	61	Venus φιλομελής.	ibid.
Trophonij antrum, & oraculum.	ibid.	Veneris Verricordix munus.	ibid.
Trophonij oraculum quo pacto caperetur.	ibid.	Veneris tēplum cur extra mœnia.	ibid.
Turtures consecratæ Furiis.	197	Venus ἀποστροφή quæ.	345
Tutelarium Deorum nomina cur celerentur.	270	Venus Vrania quæ.	ibid.
Tutelares Dij cur vincerentur.	269	Venus Popularis quæ.	346
Tutelares Dij qui essent.	ibid.	Venus cur pede testudinem calcans sit efficta.	ibid.
Typhō fratrem Osiridem in frustra dicitur discerpisse.	291	Venus cum Mercurio iuncta quid denotet.	ibid.
Typhon quis fuerit.	293	Venus cur cognominata Machinatrix, & inuentrix.	347
Typhonis imago.	ibid.	Venus cur sit armata efficta.	ibid.
Typhon quid significet.	ibid.	Venus Victrix cognominata.	ibid.
Tyrrheni piratæ a Baccho in Delphines conuersi.	289	Veneris cognomento Morphus simulacrum.	248
		Venus cur sit efficta cum pedicis.	ibid.
		Venus prima meretriciam artem inuenit.	349
		Veneris festa maxima celebritate a meretricibus obseruata.	ibid.
		Venus cur etiam a pudicis fœminis co-	
V acca Terræ symbolum.	145		
Vagitani Dei officium.	138		

leretur.	ibid.	Vestibula Vestæ consecrata.	15
Venus cur sit cognominata Calua.	ibid.	in Vestibulis veteres comedere sole-	
Venus Barbata.	350	bant.	ibid.
Venus cur cum barba sit efficta.	351	Vexilla Romanorum quas imagine	
Venus cur effingeretur cornuta.	ibid.	præferrent.	27
Veneris Adonidem plorantis simula-		Via lactea vnde nomen traxit.	13
crum.	ibid.	Via virtutis ac Voluptatis.	24
Veneris nomine superius terræ hemi-		Victimæ simulata.	7
sphærium intelligitur.	352	Victima, super quam conceptum esse	
Ventus quid sit.	177	iururandum, non vescerantur ho-	
Venti Dij habiti.	ibid.	mines.	10
Ventorum effigies.	ibid.	Victimæ, quæ Ioui immolabantur.	11
Ventorum varij effectus.	ibid.	Victimæ cur aliæ aliis Diis.	15
Venti principales quattuor.	ibid.	Victimæ, quæ in Mineruæ sacrificio ad-	
Verba alata.	216	hiberentur.	27
Verbenam legati præferrebant.	211	Victoria Stygiæ paludis filia.	19
Veritas in profundo puteo sepulta.	246	Victoria sine alis apud Athenienses cu-	
Veritatis descriptio.	ibid.	effingeretur.	27
Veritas in vino est.	277	Victoria communis Dea.	27
Veritatis ager apud inferos.	185	Victoriæ est Deus auctor, & sua dextra	
Veritatis portæ.	310	cuique.	27
Vertumni statua.	17	Vidux cur religiose Venerem colerent	
Vertumnus hortorum Deus.	158	349	
Vertumni statua.	182	Vinum non adhibebatur in Cereris sa-	
Vertumnus Deus humanis cogitatio-		crificiis.	15
nibus præpositus.	ibid.	Vinum natura candidum.	277
Vertumnus anni Deus.	ibid.	Vinum immodice sumptum sitim cui-	
Vertumnus cur ita dicatur.	183	accendat.	ibid.
Vestæ eadem ac Terra.	139	Vini temperate sumpti utilitates.	ibid.
Vestæ simulacrum, eiusque expositio.		Vini immodice sumpti effectus.	275
148		Vinum vertiginem cerebri efficit.	288
Vestæ duæ, mater scilicet, & filia.	ibid.	Virginensis Dea quæ.	135
Vestæ templum cur rotundum.	149	Virtutes, & Vitia tamquã Dij ab anti-	
Vestæ templi structura.	150	quis culta.	3
Vestæ cuius ignis sit symbolum.	151	Virtutis sanum, cur ante Honoris tem-	
Vestæ nomen cur in omnibus sacri-		plum.	246
ficiis veteres præferantur.	ibid.	Virtutis male habitæ a Fortuna effi-	
de Vestæ fabula.	ibid.	gies.	247
Vestæ vnde dicta.	14	Virtus, & Voluptas visæ Herculi.	ibid.
Vestales virgines.	148	Virtus sola nostra.	306
Vestalium incestarum supplicium.	149	Virtus sine Fortuna nequaquã felix.	322
Vestalium cooptandarum ritus.	ibid.	Virtus sola, an absque Fortuna quidquã	
Vestalium munera.	ibid.	possit.	316

Vitis præcipue sacra Baccho.	287	Vulcanus ex historia quis fuerit.	262
Vitulus laceratus in Bacchi mysteriis.	290	Vulcanus & Venus cur coniuges fingantur.	263
Vlmus Somniorum sedes.	223	Vultur cur Marti sacer.	273
Vlyffes quomodo euitarit Sirenes.	166	Vultur præsciens clades in vtris castris sit futura.	ibid.
Vmbilico mulieribus libidinis sedes.	341	Vulturis natura.	313
Voluptas voluptatis Dea.	249		
Voluptatis imago.	247		X
Vulcano sacrificandi ritus.	10		
Vulcanus cuius rei sit symbolum.	99	X Anthus & Cyllarus, equi.	125
Vulcanus quæ fulmina iaculetur.	109		Z
Vulcanus cur Mineruam vxorem ducere nequiuit.	259		
Vulcani effigies, eiusque expositio.	259	Z Æs unde dictus.	88
Vulcanus e cælo cur proiectus in Lemnum cecidisse fingatur.	261	Zephyrus Floræ maritus.	178
		Zephyri imago.	179

FINIS.

L. V. G. V. N. I.

L. V. G. V. N. I.

Errata sic emendato.

Pag.	Vers.	Lege.	Pag.	Vers.	Lege.
3	nem in	Itaque, vt ad	178	dem	est Zephyrus
4	totidemque	Consentes	191	ex eis	probis impertit
15	Sofianum	aduectum	193	veteres	σφεπιδος
16	Et placatus	vuam	196	vtendo	Ira igitur
17	Stripis	acernus	ibi.	imagine	videbimus, de qua Sta-
28	qui eorum	effingere			tius lib. 1. Theb.
30	norum	capitum pluribus	203	lib.	interque eius
34	cit quibus	vt, quemadmodum inter	224	figit	Moly
46	se quem	figurabat homine, Leo	234	Hercules	ei caput
		nis	235	ea	summis viribus
63	prosecuti	cicures	244	cum tamen	id ideo
64	filio	Poeta Phœbo	249	comprehensa	ventre ei
72	Diis	vt cæli	257	da curasse	referrent
75	materia	non nisi	261	dum	Æthiopicus
78	alij	esse aprj	265	baid.	inter duos
84	buse	Phædræ	ibi.	coni	affixum esse
92	xum	obrigesceret	270	Athenienses	Victoriam sine alijs
107	Aquila	subministrasse	274	rumque	vbi castra
ibi.	auro	ad oleaginæ frondis	294	profert	coniungi non sit
118	fruihur	quam tribuere.	295	gestabant	Phallum
129	tur	coniuncta.	307	stra est	hanc illis
131	temporibus	regionem proluit	ibi.	quod vel	quæ supra
132	tum	tam infesto	312	Quid quisque	inuidetque
138	Dulce	niueas	337	est	hic adscribere.
163	comas	sparsas,	353	DESCRIPTA.	iam Venere,
166	lunt	sopiunt.			

L V G D V N I,

Excudebat Guichardus Iullieron Typographus,
 mense Sextilis, ann. 1581.

